

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İKTİSAT BİLİM DALI

**ULUSLARARASI TİCARETTE TARİFE DIŞI ENGELLER VE
TARİFE DIŞI ENGELLERİN TÜRKİYE
UYGULAMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

FATİH MEHMET KARAGÖZ

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI İKTİSAT BİLİM DALI

**ULUSLARARASI TİCARETTE TARİFE DIŞI ENGELLER VE
TARİFE DIŞI ENGELLERİN TÜRKİYE
UYGULAMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

FATİH MEHMET KARAGÖZ

Danışman: YRD. DOÇ. DR. ERDEM TURGAN

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İKTİSAT Anabilim Dalı ULUSLARARASI İKTİSAT Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi Fatih Mehmet Karagöz'nün ULUSLARARASI TİCARETTE TARİFE DIŞI ENGELLER VE TARİFE DIŞI ENGELLERİN TÜRKİYE UYGULAMALARI adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 02.05.2019 tarih ve 2019-12/8 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği /~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 14 / 05 / 2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi ERDEM TURGAN	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. NURDAN ASLAN	
3.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi BEYHAN İNCEKARA	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı	: Fatih Mehmet KARAGÖZ
Anabilim Dalı	: İktisat
Programı	: Uluslararası İktisat
Tez Danışmanı	: Dr. Öğr. Üyesi Erdem TURGAN
Tez Türü ve Tarihi	: Yüksek Lisans - Haziran 2019
Anahtar Kelimeler	: Tarife Dışı Engeller, Tarife, Uluslararası Ticaret, Dış Ticaret, Uluslararası Ticarete Korumacılık

ÖZET

ULUSLARARASI TİCARETTE TARİFE DIŞI ENGELLER VE TARİFE DIŞI ENGELLERİN TÜRKİYE UYGULAMALARI

İnsanlığın dünya üzerinde varoluşundan günümüze dek insanlar birbirleri ile ticari ilişkilere girmişlerdir. Bu ilişkiler önceleri mal takası şeklinde, sonraları paramal mübadelesi şeklinde olagelmıştır. Özellikle 1789 Fransız İhtilali ile 18. Yy ve sonrasında belirginleşen ülke sınırları, başından beri varolan bu ticareti durdurmamış fakat başka çeşreler ile devam edebilmesini olanaklı kılmıştır.

İktisat biliminin kurucularından Adam Smith’le beraber vurgulanan serbest dış ticaret argümanı, 20. yy’da ortaya çıkan gelişmeler, küreselleşen dünya ve maddi çıkarlarını korumak güdüsüne sahip ülkeler ile beraber terkedilmişse benzemektedir. Günümüzde ülkeler gerek politik gerek maddi çıkarlarını korumak adına dış ticaretlerini anlaşmalı oldukları ülkelere kolaylaştırma yoluna giderken; anlaşmalı olmadıkları ve iç üreticilerini korumak istedikleri sektör ve ülkelere karşı da gerek tarife içi gerek tarife dışı engeller uygulamaktadırlar.

Çalışmada dış ticaret teorilerinin dünya üzerindeki gelişiminden başlayarak, bu teorilerin günümüzde bürünmüş olduğu “yeni korumacılık” uygulamalarının ne oldukları ve tarih içindeki seyirleri incelenmiş; mikro düzeyde ise Türkiye’nin Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne dış ticaret politikalarının uygulanışı ve dünya ile beraber uygulanan yeni korumacılık araçlarının gerek dış ticarete etkileri gerekse uygulanış biçimleri çerçevesinde incelenmesi öngörülmüştür.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Fatih Mehmet KARAGÖZ
Field : Economy
Programme : International Economy
Supervisor : Dr. Erdem TURGAN
Degree Awarded and Date : Master - June 2019
Keywords : Non-Tariff Barriers, Tariff, International Trade,
Foreign Trade, Protection In International Trade

ABSTRACT

NON-TARIFF BARRIERS IN THE INTERNATIONAL TRADE

Since the existence of humanity on earth, people have entered into commercial relations with each other. These relations in the form of goods exchanges in the past, then in the form of exchange of money-goods. Especially with the French Revolution of 1789, the borders of the country which became prominent in the 18th century and later did not stop this trade which had existed from the beginning but made it possible to continue with other faces.

The argument of free trade, which was highlighted with Adam Smith, one of the founders of economics, is that the developments in the twentieth century seem to have been abandoned along with the countries that have the motivation to protect the globalizing world and their material interests. Nowadays, in order to protect both political and material interests, countries are encouraging foreign trade to the countries they are negotiating; They are also applying tariffs and non-tariff barriers against the sectors and countries where they are not contracted and they want to protect their internal producers.

In our study, starting from the development of the theories of foreign trade on the world, what are the new protectionism practices that these theories have adopted today and their course in history are examined; At the micro level, the implementation of foreign trade policies of our country since the foundation of the Republic and the effects of the new protectionism tools applied together with the world on our foreign trade and the ways in which they are applied are envisaged.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın meydana gelmesinde, daima çözüm odaklı ve destekleyici hamleleri ile başından sonuna kadar kafamdaki karışıklıkları ve yaşadığım tıkanıklıkları aşmama vesile olan; değerli bilgi birikimini benden esirgmeden telkinleri ile bu zorlu yolculukta yılmadan devam edebilmemi sağlayan danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Erdem TURGAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim. Ayrıca çalışmam boyunca manevi desteklerini benden hiç esirgemeyen ve bana deyim yerindeyse bu zorlu anlarda katlanan başta sevgili eşim Özlem olmak üzere; annem, babama ve kayınpederim Hasan'a, ayrıca yine bu yolculuğun tüm macerasını an be an beraber yaşadığım sevgili dostum Eren'e de teşekkürü borç bilirim. Bu çalışmamı, bana yarınların bugünlerden daha önemli olduğunu her daim hatırlatan sevgili kızım Zeynep'e armağan ediyorum.

İstanbul, 2019

Fatih Mehmet KARAGÖZ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

TABLO LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR	viii
1. GİRİŞ.....	1
2. KORUMACILIK VE SERBEST TİCARET KAPSAMINDA DIŞ TİCARET TEORİLERİ.....	3
2.1. Serbest Dış Ticareti Açıklamaya Yönelik Teoriler	4
2.1.1. Serbest Dış Ticaretin İlk Kaynakları	5
2.1.2. Fizyokratlar	5
2.1.3. Klasik Dış Ticaret Teorileri.....	7
2.1.3.1. Mutlak Üstünlükler Kuramı - Adam Smith	7
2.1.3.2. Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı - David Ricardo	8
2.1.3.3. Karşılıklı Talepler Teorisi - John Stuart Mill.....	10
2.1.4. Neoklasik Dış Ticaret Teorileri.....	11
2.1.4.1. Alfred Marshall'ın Katkıları	11
2.1.4.2. Alternatif Maliyet Teorisi - Haberler	12
2.1.4.3. Faktör Donatımı Teorisi - Heckscher - Ohlin	12
2.1.4.4. Stolper-Samuelson Gelir Dağılımı Teoremi.....	14
2.1.4.5. Stratejik Dış Ticaret Teorisi	15
2.2. Serbest Dış Ticaret Teorilerine Karşı Geliştirilen Teoriler	17
2.2.1. Klasik Korumacılık	19
2.2.1.1. Korumacılığın Tanımı ve Kapsamı	19
2.2.1.2. Korumacılığa İlişkin Görüşler-Gerekçeler.....	20
2.2.1.2.1. Ekonomik Olmayan Görüşler-Gerekçeler	20
2.2.1.2.2. Ekonomik Görüşler-Gerekçeler.....	21
2.2.1.3. Korumacılığın Tarihsel Gelişimi.....	24
2.2.1.3.1. Gelişmiş Ülkelerde Korumacılığın Tarihsel Gelişimi	24

2.2.1.3.2. Gelişmekte Olan Ülkelerde Korumacılığın	
Tarihsel Gelişimi	26
2.2.2. Yeni Korumacılık	28
2.2.2.1. Yeni Korumacılığın Ortaya Çıkışı ve Yükselişi	29
2.2.2.2. GATT-DTÖ ve Yeni Korumacılık.....	31
2.2.2.2.1. GATT'ın Kuruluşu ve Yapısı	31
2.2.2.2.2. GATT'ın Amaçları, Temel İlkeleri ve Kuralları	32
2.2.2.2.3. GATT Çerçevesinde Çok Taraflı Ticaret	
Müzakereleri	34
2.2.2.2.3.1. Cenevre Round (1947).....	34
2.2.2.2.3.2. Annecy Round (1949).....	35
2.2.2.2.3.3. Torquay Round (1951)	35
2.2.2.2.3.4. Cenevre Round (1956).....	35
2.2.2.2.3.5. Dillon Round (1960-1961)	35
2.2.2.2.3.6. Kennedy Round (1964-1967)	36
2.2.2.2.3.7. Tokyo Round (1973-1979)	37
2.2.2.2.3.8. Uruguay Round (1986-1994).....	38
2.2.2.2.4. Dünya Ticaret Örgütü	46
2.2.2.2.4.1. Dünya Ticaret Örgütü'nün Kuruluşu ve	
Yapısı	46
2.2.2.2.4.2. Dünya Ticaret Örgütü'nün Fonksiyonu	
ve Amaçları.....	49
3. YENİ KORUMACILIKTA KULLANILAN ARAÇLAR: TARİFE DIŞI	
ENGELLER VE TÜRKİYE UYGULAMALARI	52
3.1. Yeni Korumacılığın Nitelikleri ve Dayandığı Gerekçeler.....	52
3.2. Yeni Korumacılık Araçları: Tarife Dışı Engeller ve Çeşitleri.....	55
3.2.1. Tarife Dışı Engellerin Tanımı ve Özellikleri	55
3.2.2. Tarife Dışı Engellerin Çeşitleri	56
3.2.2.1. Miktar Kısıtlamaları	56
3.2.2.2. Mali Nitelikli Tarife Dışı Engeller	59
3.2.2.3. Ticarete İdari ve Teknik Engeller	67

3.3. Türkiye’de Uygulanan Dış Ticaret Politikaları: Bunların Türk Dış	
Ticaretine Etkileri	75
3.3.1. Türkiye’de Uygulanan Korumacılık Politikaları.....	75
3.3.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem.....	75
3.3.1.2. Kuruluş Yılları Dönemi (1923-1929).....	76
3.3.1.3. Devletçi Ekonomi Politikaları Dönemi (1930-1950).....	78
3.3.1.4. Kısmi Liberalizasyon Dönemi (1950-1962)	79
3.3.1.5. Planlı Kalkınma Dönemi (1963-1980).....	80
3.3.1.6. 1980 Sonrası Dışa Açılma Dönemi.....	81
3.3.1.7. 1995 Sonrası Dönem	83
3.3.2. Tarife Dışı Engellerin Türkiye Uygulamaları ve Ekonomiye	
Etkileri	83
3.3.2.1. Miktar Kısıtlamalarının Türkiye Uygulamaları	84
3.3.2.2. Mali Nitelikli Tarife Dışı Engellerin Türkiye	
Uygulamaları.....	90
3.3.2.3. Ticarete İdari ve Teknik Engellerin Türkiye	
Uygulamaları.....	104
4. SONUÇ	117
EKLER	122
KAYNAKÇA.....	165

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: Gelişmiş Ekonomilerin Ortalama Yıllık Büyüme Oranları.....	29
Tablo 2: GATT ve DTÖ Müzakereleri	34
Tablo 3: Tokyo Round Öncesi ve Sonrasında Tarife Ortalamaları ve Önde Gelen Sanayileşmiş Ülkelerde Tarife Değişimi.....	38
Tablo 4: Uruguay Raundu Anlaşmaları	44
Tablo 5: GATT'tan DTÖ'ye Ana Olaylar	45
Tablo 6: Uruguay Turu ile Tarımsal Ürünlerin Ticaretinde Uygulanan Korumacı Önlemlerin Düzenlenişi.....	46
Tablo 7: Uruguay Görüşmeleri Öncesi ve Sonrası Bağlanmış Tarife Oranlarından Yapılan İthalatın Oranı.....	46
Tablo 8: Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması (Marakeş Anlaşması)	48
Tablo 9: Tarife Kontenjanı Kapsamı Ürünler Listesi	87
Tablo 10: Dampinge Karşı Vergilerin İthalata Etkisi.....	94
Tablo 11: Vadeli İthalatında KKDF Kesintisi %0 Olarak Belirlenen Mallar.....	98
Tablo 12: Kültür Fonu Kesintisi Yapılacak Ürünler	102
Tablo 13: 6911 GTİP'Lİ Porselenden Sofra ve Mutfak Eşyası, Diğer Ev Eşyası ve Tuvalet Eşyası Cinsi Ürünler İçin Belirlenen CIF Kıymet Değerleri	107
Tablo 14: Yıllara Göre FSMH Başvuru Sayıları	116

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGÜ	Az Gelişmiş Ülkeler
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
EFTA	European Free Trade Association (Avrupa Serbest Ticaret Birliği)
GATS	General Agreement on Trade in Services- Hizmet Ticareti Genel Anlaşması,
GATT	General Agreement on Tariffs And Trade
GOÜ	Gelişmekte Olan Ülkeler
GÜ	Gelişmiş Ülkeler
IBRD	Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası
IMF	International Money Fund-Uluslararası Para Fonu
ITO	Uluslararası Ticaret Örgütü
MFA	Multi Fibre Agreement (Çok Elyaflılar Anlaşması)
TBT	Ticarette Teknik Engeller Anlaşması
TPRM	Ticaret Politikası İnceleme Mekanizması
TRIMs	Agreement on Trade-Related Investment Measures - Ticarete İlişkin Yatırım Önlemleri Anlaşması
TRIPS	The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights - Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması
UNCTAD	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
WTO	Dünya Ticaret Örgütü
YY	Yüzyıl

1. GİRİŞ

Dünya mal ticaretinin yaklaşık 33 trilyon \$'ı bulduğu¹ 21.yy'da, ülkelerin salt serbest ticaret savunucusu yahut salt korumacı politikalarla dış ticaretlerini yönlendirdiklerini söylemek yanlış olur. Bu durum, uluslararası ticaretin hız kazanmaya başladığı merkantilizm ve sonrasındaki dönemlerden itibaren geçerliliğini günümüze kadar korumaktadır.

Dünya konjonktüründeki değişimler, ülkelerin izlediği politikalar, sahip oldukları doğal kaynaklar , ülkeleri kalkınma stratejilerini belirlerken uluslararası ticarete dönem dönem farklılaşabilen serbest dış ticaret ya da korumacılık politikaların yöneltebilmektedir. Ancak özellikle 1949'da GATT Sözleşmesi'nin imzalanması ile beraber belli başlı sanayileşmiş ülkeler dünya ticaretinin önündeki engelleri kaldırmak, ülkelerin birbirine uyguladığı gümrük tarifelerini azaltmak amacı taşımışlar; bu sözleşmenin 01.01.1995 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü olarak kurumsal bir yapıya bürünmesi ile daha kapsamlı çalışmalar yapar hale gelmiştir.

1949-1973 arası GATT Sözleşmesi'ne taraf ülkeler tarafından sağlanan tarife indirimleri, 1973'de dünya enerji krizinin patlak vermesi ile beraber, ödemeler dengesi açıkları veren ülkeleri korumacı politikalar sergilemeye sevk etmiştir. Ancak bu dönemde sergilenen korumacı politikalar daha önce hiç görülmemiş uygulamalar içeriyordu ve bu hali ile onlara “Yeni Korumacılık” politikaları denilebilirdi.

Çalışmanın ilk kısmı, 17.yy sonu 18.yy başlarından itibaren literatüre girmiş bulunan serbest dış ticaret ve korumacılık politikalarının, ülkeler tarafından hangi sebepler ile uygulandığı ve bu konularda teoriler ortaya koymuş önemli ekonomistler tarafından hangi gerekçelere dayandırılarak savunulduğunun ortaya konulduğu bir bölüm olacaktır. Bu minvalde çalışmanın David Hume (1711-1776) ile başlatılması, Adam Smith gibi, fikirleri ve teorileri günümüzde hala tartışılan ve zaman zaman

¹ Trade Summary For World, [http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/WLD/Year/LTST/Summary_\(08/11/2015\)](http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/WLD/Year/LTST/Summary_(08/11/2015))

uygulanan bir ekonomistin görüşlerine fikir babalığı yapması sebebiyle manidar olacaktır diye düşünüyoruz. İlerleyen kısımlarda 1949'da imzalanan GATT Sözleşmesi'ni ve sözleşmenin ülkeler için getirdiği yenilikleri, bu çerçevede yapılan çok taraflı ticaret müzakerelerini anlatmaya çalışarak, 1995'de Dünya Ticaret Örgütü adı altında kurumsallaşana kadar tarihi bir süreci takip etmeye çalıştık.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise; özellikle 1973'ten itibaren ülkelerin dış ticaret politikalarının içine yerleştirdiği fakat 1995'den itibaren Dünya Ticaret Örgütü kapsamında kurumsallaşarak kontrol altına alınan ve bu kurumun çatısı altında yürütülen soruşturma, tedbirler vasıtası ile sürdürülmesine müsaade edilen yeni korumacılık araçları olan tarife dışı engellerin neler olduğundan bahsedilmiştir. Tarife dışı engellerin tanımları yapıldıktan sonra ülkemizin özellikle Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana korumacılık bazında uygulamış olduğu politikaları altı ana başlık altında inceledik. İkinci bölümün son kısmında ise, tarife dışı engellerin Türkiye uygulamaları, başta ülkede yürürlüğe girmiş mevzuatlar çerçevesinde tanımlanmaya çalışılarak, bu uygulamaların istatistiki verilerin el verdiği ölçüde ürün fasılları bazında incelendiği bir kısımdan oluşmaktadır.

2. KORUMACILIK VE SERBEST TİCARET KAPSAMINDA DIŞ TİCARET TEORİLERİ

Serbest ticareti savunan iktisatçılar, dış ticaret serbestisinin en önemli avantajının, üretimde karşılaştırmalı üstünlükler anlayışı olduğunu öne sürerler. Bu anlayış; bir ülkenin hangi mal üretiminde iyiye, onu üretmeye devam etmesi gerektiğini öngörmektedir. Çünkü bu durum, uluslararası işbölümü ve ülke içi uzmanlaşmayı artıracaktır.

Dış ticarete korumacılığı savunan iktisatçılar ise; ulusal güvenlik, tarih, kültürel ve ahlaki değerlerin korunması gerektiğini, bu yüzden dış ticarete devlet eli ile bir takım sınırlar koyulmasının elzem olduğunu söylerler. Ancak günümüzde; ülkelerin genellikle ekonomik durgunluk yaşadığı dönemlerde, uluslararası ticarete korumacılık politikaları izledikleri görülmektedir. Örneğin 1913-1921 arası dönemde, yani 1. Dünya Savaşı'na denk gelen süreçte, dünya mal ticaretinin daraldığını ve hükümetlerin ulusal sanayilerini korumuş olduğunu görülmektedir.^{2 3}. Ardından 1929'da meydana gelen “*Büyük Buhran*” neticesinde işsizlik, ödemeler dengesi sorunları gibi problemler baş gösterince, önce gümrük vergileri yükseltilmiş, ardından ithalat sınırlanıp, döviz kontrolleri gündeme getirilmiştir. Bu durum 2. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etmiştir. Savaştan sonra, yaşanan durgunluğun ortadan kaldırabilmek, dünya ekonomisine ivme kazandırıp, savaşların bir daha yaşanmayacağı temennisi ile, ülkeler ekonomik olarak tek çatı altında toplanma kararına varmışlardır. GATT, 23 ülkenin katılımı ile 1947'de imzalanan, 20.yy'da uluslararası ticarete yön veren bir anlaşma olmuştur. Bu anlaşma ile, gümrük tarifelerinin ve ticareti kısıtlayıcı her türlü engelin kaldırılması, böylece üye ülkelerdeki hayat standardının yükseltilmesi; tam istihdam, reel gelir ve efektif talepte istikrarlı büyüme, kaynakların etkin kullanımı ve uluslararası ticaretin artırılması hedeflenmiştir.

² International Trade Statics (1900-1960), <http://unstats.un.org/unsd/trade/imts/Historical%20data%201900-1960.pdf>. (12/11/2015)

³ Esteban Ortiz- Ospina, Max Roser, International Trade, <http://ourworldindata.org/data/global-interconnections/international-trade/#exports-plus-imports-as-a-share-of-gdp-in-western-europe-1850-2000-carreras-and-tafunell-2008ref>. (15/11/2015)

GATT sözleşmesi ile, uluslararası ticarete, yukarıda bahsedilen amaçlardan bir kısmına ulaşılmış olursa dahi, gümrük tarifelerinin yerini “*yeni korumacılık*” adı verilen tarife dışı engellere bıraktığı, yani korumacılığın isim değiştirerek devam ettiğini görülmektedir.

Tarihsel süreci takip etmek sureti ile uluslararası dış ticarete, Adam Smith ile teorileşmeye başlayan ve günümüze kadar süregelen uluslararası ticaret teorilerini daha iyi anlayabilmek için, dış ticarete serbest ve korumacılık politikalarını savunan görüşleri incelemek gerekmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, ülkeler uluslararası ticarete hiçbir zaman; ne bütünüyle serbest ticareti, ne de korumacılık politikalarını uygulamışlardır. Bugünün gelişmiş ülkelerinin dış ticarete serbestliği “*savunuyor*” olmaları, tarihsel süreçte onu birebir uyguladıkları anlamı taşımamaktadır.

2.1. Serbest Dış Ticareti Açıklamaya Yönelik Teoriler

Serbest ticaret, uluslararası mübadelede, mal ve hizmet akışının doğrudan hükümet müdahalesi ile kısıtlanmadığı veya teşvik edilmediği bir ortamda yapılan ticarete verilen addır.⁴

Adam Smith, *Ulusların Zenginliği* (1776) isimli ünlü eserinde, merkantilistlerin dış ticaret hakkındaki görüşlerine eleştiri getirip, uluslararası ticaretin serbest oluşunun ülkeler açısından daha avantajlı olduğunu teorik olarak ortaya koyan ilk isimdir. Adam Smith, serbest ticaretin, uluslararası işbölümü ve uzmanlaşma sayesinde daha verimli olacağı savunmaktadır. Burada amaç refah maksimizasyonudur. Eşitlik ve adil olmak gibi şeyler ise teorinin içinde yer almamıştır.⁵ Ona göre her ülke üretim aşamasında doğal yeteneğine en uygun olan mallarda uzmanlaşmalıdır. Böylece hem verimlilik hem de dünya refahı artacaktır.

En önemli temsilcileri, Jean Baptiste Say, Adam Smith, David Ricardo, John Stuart Mill, Alfred Marshall, Eli Hecksher, Bertil Ohlin, Paul Samuelson ve Jacob Viner gibi iktisatçılardan müteşekkil serbest ticaret anlayışı ve onun çerçevesinde

⁴ Selahattin Tuncer, *Korumacılık Teori ve Uygulama*, İktisadi Araştırmalar Vakfı, s.239.

⁵ Robert Gilpin, *The Political Economy of International Relations*, Princeton: Princeton University Press, 1987, s.179.

gelişen serbest ticaret teorileri; 18. yy'ın ikinci yarısından itibaren sanayi devrimi ile birlikte İngiltere'nin başını çektiği, sonrasında Batı Avrupa'ya yayılan liberal bir teoridir. Ancak bütün varsayımları ile bahse konu klasik dış ticaret teorisi statik bir denge analizidir. Uzmanlaşma ve karşılaştırmalı üstünlük sadece tek üretim faktörü olan emeğin uluslararası verimlilik farkları tarafından belirlenmektedir. Ulaşılan sonuçlar, teorilerin çizdikleri çerçeve belirlendiğinde, geçerliliğini korumakta, ancak değişen durumlar karşısında dış ticareti açıklayamamaktadır. Bu bakımdan Adam Smith'in klasik dış ticaret teorisine ilerleyen dönemlerde eleştiriler gelmiş, korumacılık politikaları adını verilen tezler ortaya konulmuştur.

Milton Friedman klasik dış ticaret teorisine şu sözler ile eleştiri getirmiştir,⁶
“Serbest piyasanın varlığı, hiç kuşkusuz, devlete olan ihtiyacı ortadan kaldırmaz. Tersine, devlet hem oyunun kurallarını belirlemek için bir form olarak hem de kuralların yorumlanması ve uygulanması için bir hakem olarak gereklidir.”

2.1.1. Serbest Dış Ticaretin İlk Kaynakları

Merkantilizme ilk ciddi eleştiri, “*Political Economy*” isimli kitabı ile, David Hume'den gelmiştir. Ona göre, bir ülkenin ihracat fazlası vererek altın stoğunu artırması, kendi kendini yok edici bir mekanizmadır. Çünkü aynı zamanda ülkenin para birimi olan altının ülke içinde fazlalaşması, onun değerini düşürerek fiyatlarda genel bir artışa neden olacak; bu durum da ülkenin ihraç edeceği malların fiyatlarını yükseltip, ithal edeceği malların fiyatlarını görece ucuzlatacağından dolayı, ülke bir süre sonra dış ticarete verdiği fazlayı eritip sıfırlayacaktır.⁷

2.1.2. Fizyokratlar

Fizyokrasi, 18. yy başlarında Fransa'da, merkantilizme tepki olarak doğmuş bir akımdır. Fransızca “*Phyiocrate*” kelimesinden türeyen kavram, Yunanca'da “*Physis*” ve “*Kratos*” kelimelerinin birleşimi ile “*doğa yasası*” olarak anlamını bulmuştur. Fizyokratlara göre, doğada ilahi bir düzen vardır ve ona uyacak biçimde yaşamak insana

⁶ Bela Balassa, **Trade Liberalisation Among Industrial Countries; Objective and Alternatives**, Mccraw Hill Book Company: 1967, s.35.

⁷ Halil Seyidoğlu, **Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama**, İstanbul: Güzem Can Yayınları, 2011, s.22

en büyük mutluluğu verecektir. Devletin kanunlarının, varolan bu doğal ilkelere olan uyumluluğu, bireylerin refahını ve bütünüyle toplumun zenginliğini belirler. Arz- talep arasındaki dengesizlikler dahi geçicidir ve piyasa bunları en nihayetinde bir dengeye getirerek düzeltir.

O dönemlerde Fransa’da devletin ekonominin her alanına müdahale etmesi, ayrıca tarıma yüksek vergiler konulması ve böylece tarımsal üretimin giderek azalması gibi etkenlerden dolayı, hem tarım sektörü, hem de gelişmekte olan sanayi sektörü, mevcut korumacı politikalar altında boğulmaya başlamıştır. Fert haklarını güvence altına alabilmek için “*tabii-doğal hukuk*” fikri, Fizyokrasi hareketini özendirici nitelikte olmuş, Fransa’da en önemli temsilcilerini François Quesnay (1694-1774) ve Jacques Turgot’un (1727-1781) oluşturduğu bu akım, Fizyokrat düşünce alanında bir takım çalışmalar ortaya koymuştur.

Quesnay’e göre, ürün yaratan tek sektör tarımdır. Ayrıca tarımsal ürünlerle alakalı bilinen ilk makroekonomik tabloyu da Quesnay yapmıştır.

Turgot’a göre ise, tarım sektörü ile diğer kesimler arasında mutlaka bir işbölümü olmalıdır. Çünkü sanayici ve zanaatkar kesim, tarım kesimi olmadan yaşamını devam ettiremez. Örneğin bir zanaatkar, sattığı ürün adına tek başına karar verme yetkisine sahip değildir. Çünkü üretilen ürünün içinde az da olsa bir miktar emeğin var olması, emeğin bir fiyatı olması dolayısı ile, satıcıyı tek başına karar veren olmaktan alıkoymaktadır. Ancak tarım sektörü böyle değildir. Tarımda emek toprakla birleştiğinde, emeğin oranından daha fazlasını ürün olarak alabilmek mümkündür. Böylece toprak, tarımla uğraşan için bahşedilmiş bir nimettir ve daima üretkendir. Tarım yapan kişi, üretim sürecine hakim olurken, zanaatkar kesim ancak asalaklık yapar, esas üretici sınıf toprak sahipleridir.

Fizyokratlar, merkantilistler gibi ticaretin gelişmesinden yana tavır sergilememişlerdir. Çünkü, ticaret ürüne karşılık ürün verilerek yapıldığı için bir değer taşımaz. Dış ticaret konusunda David Hume’dan etkilenen Fizyokratların; Hume’un bir ülkeye altın girişinin o ülkenin mallarını görece pahalı hale getireceği ve bir süre sonra

dış ticaret fazlalarının, dış açıklara dönmesinin mümkün olabileceği görüşünü benimsedikleri anlaşılmaktadır.

2.1.3. Klasik Dış Ticaret Teorileri

2.1.3.1. Mutlak Üstünlükler Kuramı - Adam Smith

Klasik dış ticaret teorisi, 1776'da Adam Smith (1723-1790) tarafından geliştirilmiş, statik analizli, iki ülke ve iki malın olduğu bir dünya göz önüne alınarak oluşturulmuş bir teoridir. Literatüre Mutlak Üstünlükler Teorisi olarak geçen bu teoremin özünde, serbest ticaretin kısıtlayıcı-korumacı ticaret politikalarından daha iyi olduğu anlayışı yatar. Adam Smith, Fizyokratlar ve David Hume'dan etkilenmiş; doğada kendi kendine işleyen bir düzenin olduğuna, devletin bu düzene ne kadar müdahale ederse, bireylerin o denli aleyhine olacağına, aksine görünmez el denilen fiyat mekanizmasının piyasadaki her türlü dengesizliği çözebileceğine inanmış; dış ticaret anlamında da merkantilistlerin korumacı politikalarına sistematik ilk eleştiriye Mutlak Üstünlükler Teorime ile getirmiştir. Öte yandan Fizyokratların, tek üretken sektörün tarım olduğu yönündeki görüşlerini de eleştirmiştir.

Mutlak Üstünlükler Kuramı özünde iki ülkeli ve iki mallı bir dünyada; bir ülke hangi malı daha ucuza üretiyorsa onda uzmanlaşıp üretmeye devam etmesini, böylelikle bu malın üretiminde uzmanlaşan ülkelerin ürettikleri malları daha ucuza mal edeceklerini ve ülkelerarası ticaret neticesinde her bir ülkenin vatandaşlarının da refah ve tüketim artışı sağlayacaklarını belirten bir kuramdır. Bu kuram temelde emek-değer teorisine dayanır. Yani bir malın üretiminde kullanılan emek girdisi ne kadar yüksekse o malın o kadar pahalı olacağını, aksine üretimde kullanılan emek girdisi ne kadar düşükse malın fiyatının da ucuz olacağını varsayar. (Adam Smith'e göre sermaye ise biriktirilmiş bir üretim aracı olarak somutlaştırılmış emektir.) Teoremden uluslararası dış ticaret kazan-kazan mantığına dayanır. Her iki tarafta kazançlı çıkacak ve dış ticaret pozitif toplamı bir oyun olarak varsayılmış olacaktır.

Ancak teoremin bir takım açmazları vardır. Örneğin iki ülkeden herhangi biri üretim girdileri veya teknik bakımından ötekine göre görece geri kalmış bir ülke ise,

bu ülkenin üretimde hiçbir üstünlüğü olmayacağından mal üretemeyecek ve böylece tüm üretim diğer ülkeye kayacaktır. Bu durum da iki ülke arasında ticaret yapmayı imkansız ve gereksiz hale getirecektir.

Adam Smith “Ulusların Zenginliği” isimli eserinde “görünmez el” mekanizmasını şöyle anlatır:

Akşam yemeğimizi soframızda bulmamız kasap, biracı veya fırıncının cömertliğinden değil onların kendi menfaatlerine saygılarından ötürüdür. Biz de onların menfaatlerine değil, öz-sevgilerine hitap ederiz. ... Sermeye... ve emek harcayan her birey ... ne kamu menfaatini destekleme niyetindedir, ne de ona ne kadar destek olduğunu bilir. ... Niyetinin bir parçası olmayan bir amacı desteklemek için, görünmez bir el tarafından yönlendirilir. ... Kendi menfaati peşinde koşmakla, çoğunlukla toplumun da menfaatine destek olmuş olur.⁸

Mutlak Üstünlükler Kuramı’nı ise şöyle savunur yazdığı satırlarda:

Kendi başına her ailenin gidişinde tedbir sayılabilecek şey, büyük bir ülkenin tutumu için hiçte budalalık olmaz. Yabancı bir ülke, bir malı, bize kendi yapabileceğimizden daha ucuza sağlayabilirse, biraz üstünlüğümüz bulunur biçimde kullandığımız emeğimizin bir kısmı ürünü ile bunu onlardan satın almak yeğdir.

... Camekan, sıcak yastık ve sıcak duvarla, İskoçya’da çok güzel üzüm yetiştirilebilir. Sonra, bu üzümden çok güzel şarap da yapılabilir. Eşit iyilikte şarabın yabancı ülkelere getirilebilme masrafının, aşağı yukarı, hiç değilse otuz katına... Sırf İskoçya’da Bordeaux ve Bourgogne şarabı yapılmasını özendirmek için, bütün yabancı şarapların ithalini yasak etmek mantığa uyar bir kanun olur mu?

... Bu üstünlükler ülkenin birinde bulunup ötekinde olmadıkça, bulunmayan bir mal imal etmektense, ötekenden satın almak, her zaman daha elverişli olacaktır.

Akıllı bir aile reisi dışarıdan daha ucuza alacağı bir malı asla evde daha pahalıya geldiği halde yapmaya kalkışmamalıdır. Benzer şekilde şayet yabancı bir ülke bize bizim üretmemiz halinde daha pahalıya mal olacak bir malı, daha ucuza tedarik ediyorsa, bu malın bazı parçalarının bizim üstün olduğumuz dahili üretimimiz olması koşuluyla o ülkeden satın almamız daha kârlıdır.⁹

2.1.3.2. Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı - David Ricardo

Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı, ülkelerin hangi malı ithal, hangi malı ihraç edeceğini, Mutlak Üstünlükler Kuramı’na benzer şekilde statik bir denge analizi ile açıklayan bir teoremdir. Bu kuram 18. yy’da ülkelerin dış ticaretlerini mühim derecede etkilemiş ve yönlendirmiş, günümüzde de bazı yönleri ile geçerliliğini koruduğu görülmüştür. Çünkü kuram, bir ülkenin tüm mallarda mutlak üstünlüğe sahip olduğu

⁸ Adam Smith, **Milletlerin Zenginliği**, Haldun Derin (çev), 2. Basım İstanbul: T. İş Bankası Kültür Yayınları, 2008, s.480-481.

⁹ Smith, s.486-488.

durumda dahi, ticaret malında ihtisaslaşma ve ticaret yoluyla, her iki ülkenin de dış ticaretten kazançlı çıkabilmesinin mümkün olduğunu göstermiştir.

Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı'na göre, her ülke, dış ticaret serbestisinin sağlandığı bir durumda, nispi olarak daha ucuza yani daha az emekle üretebildiği malların üretiminde uzmanlaşmalı; bu tür malları ihraç edip, bir başka ülkenin karşılaştırmalı olarak üstünlüğe sahip olduğu malları ise ithal etmelidir. Burada önemli olan, ülkenin üretimde salt üstün olduğu malı değil, görece üstün olduğu malı üretmesidir. Böylelikle kıt olan kaynaklar boş yere israf edilmemiş olacak ve her iki ülke de bu durumdan kazançlı çıkacak aynı zamanda toplumun refahı yükselmiş olacaktır. Bu yönü ile bu kuramın bebek endüstri tezine de karşı olduğu söylenebilir.

David Ricardo'nun, (1772-1823) "*Politik İktisadın İlkeleri*" adlı eserinde ortaya koymuş olduğu bu teorem, İngiltere'de bankacı, sanayi üreticileri, aracı ve tacirleri halihazırda Tahıl Yasaları'na karşı çıkmaya sevk etmiş, böylelikle, yasakların serbest ticarete vurduğu ket ortadan kalkarak, İngiltere'nin Sanayi Devrimi'ni tamamlaması için denizaşırı ülkelere açılmasını kolaylaştırmıştır.

Ancak Mutlak Üstünlükler Kuramı gibi Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı'nın da eksik yönleri mevcuttur ve bu yönler zamanla eleştirilmiştir. Örneğin teoremin sadece arz yönlü oluşu, (maliyet, fiyat gibi unsurlar daima arzdan türetilmiştir.) tek değişken faktörün emek olup, onun da uluslararası mobilitesinin hesaba katılmaması, ayrıca sigorta, ulaşım vs. giderlerin sıfır olup, üretimde sabit maliyet unsurunun varsayılmış olması teoreme yöneltilen başlıca eleştiri noktalarını oluşturmaktadır. Bir ülkenin tüm mallardaki emek verimliliğinin göreceli üstünlüğünün aynı olması durumunda teori işlemez hale gelmekte; yahut az gelişmiş yani dış ticareti büyük ölçüde tarıma bağlı ülkelerin daima tarım mallarını ihraç, yüksek teknolojili ürünleri ithal ederek büyük bir açmaza girebilecekleri göz önüne alınmamıştır.

Ricardo Karşılaştırmalı Üstünlükler Teoremi'ni şu satırlarla açıklamaktadır:

...Makinelerde ve ustalıkla hatırı sayılır üstünlüklere sahip olan ve böylece malları komşularının yapabildiğinden çok daha az emekle üreten bir ülke, tüketimi için gerekli zahirenin bir kısmını bu mallar karşılığında ithal edebilir; üstelik topraklarının daha bereketli olmasına, zahireyi ithal ettiği ülkeye kıyasla çok daha az emekle yetiştirebilmesine rağmen. İki kişi, hem ayakkabı hem de şapka yapıyor olabilir ve birisi

*diğerinden bu iki zanaatta da üstün olabilir; ama daha yetenekli kişi, şapka yapması halinde rakibini ancak beşte bir, ya da yüzde 20 oranında geçebilirken, ayakkabı yaparsa üçte bir, yüzde 33 oranında geçebilmektedir; bu durumda daha üstün kişinin yalnızca ayakkabı yapmakla, daha marifetsiz kişinin ise yalnızca şapka yapmakla meşgul olması, her ikisinin de çıkarına olmaz mı?*¹⁰

2.1.3.3. Karşılıklı Talepler Teorisi - John Stuart Mill

John Stuart Mill (1806-1873) arz ve talep koşullarının iki ülke arasındaki mal mübadelesinde mübadele haddinin denge değerini nasıl belirlediğini gösteren ilk iktisatçıdır.¹¹ Yani David Ricardo'nun, teorisinde belirtmemiş olduğu, ticaret hadlerinin nasıl belirleneceği hususundaki eksiklik ve ticaret hadlerinin belirlenmesinde sadece üretim maliyetlerine yer verip talebin rolüne yer vermemiş olması, teorisini eksik kılmış, ancak John Stuart Mill bu eksikliği, geliştirdiği “*Uluslararası Değerler Teorisi*” ya da “*Karşılıklı Talepler Teorisi*” olarakta adlandırılan teori ile kapatmıştır. John Stuart Mill, aslını 1829-30 yıllarında yazdığı, ancak 1844 yılında yayınladığı “*Ulusların Arasındaki Değişim Kanunları*” adlı ünlü makalesinde, dünya mal arz ve talebinin ülkeler arasındaki ticaret hadlerini nasıl belirlediğini; diğer bir ifade ile karşılıklı talep teorisinin denge ticaret hadlerinin belirleyicisi olduğunu tezini açıklığa kavuşturmuştur.¹²

John Stuart Mill'e göre fakir ülkeler uluslararası rekabette en fazla kazançlı çıkan ülkeler olacaktır. Bunun nedeni, zengin ülkenin daha fazla satın alma gücüne sahip olması ve daha şiddetli arzular ile fakir ülkelerin mallarına daha fazla fiyat ödemeye razı olmasıdır.¹³

Uluslararası ihtisaslaşma ve ülkeler arası dış ticaretin gerçekleşmesi sonucunda, Mill'in geliştirdiği teorem, toplam dünya üretiminin ve her bir ülkenin tüketiminin nasıl artacağını açıklamaktadır. Bu sebepten ötürü Mill, yerli üreticinin korunmasına da kısmen karşı çıkmaktadır. Çünkü bu yolla işgücü ve sermayenin üretkenliği etkinsiz kullanılmış olacaktır.

¹⁰ David Ricardo, *Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri*, Barış Zeren (çev.), İstanbul: T. İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi, Mart 2008, s.108.

¹¹ Gülten Kazgan, *İktisadi Düşüncenin Evrimi ve Politik İktisat*, İstanbul: Remzi Kitapevi, 1997, s.101.

¹² Ömer Tarık Gençosmanoğlu, “Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Engeller ve Kullanım Kısıtları: Türkiye Örneği”, *(Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Ankara, 2014), s.27.

¹³ Gülten Kazgan, *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993, s.116.

Fredrich List ise korumacılık hakkında řu řekilde dűřündűđűnű ifade etmiřtir;

“Koruyucu gűmrűklerin saf politik ekonominin ilkelerine gűre savunulabileceđi tek durum, (űzellikle genű ve geliřen bir ulusta) ancak [gűmrűk,] űzűnde űlkenin kořullarına tamamen uygun olan yabancı bir endűstrinin yerlileřtirilmesi umuduyla geűici bir sűre iűin konursa sűz konusudur. Bir űlkenin [belli] bir űretim dalında diđer bir ulusa űstűnlűđű űođunlukla yalnızca, [o daldaki űretime] daha űnce bařlanmış olmasından ileri gelir. [...]. Makul bir sűre sűrdűrűlen bir koruyucu gűmrűk, bazen, ulusun kendi kendini bűylesine bir deney iűin yűk altına sokabileceđi en az zararlı yűntem olabilir. Fakat koruma, ondan yararlanan endűstrinin bir sűre sonra korunmaktan vazgeűebileceđine gűvenebilmek iűin iyi gerekűelerin bulunduđu durumlarla sınırlı olmalıdır. ...”¹⁴

Mill Karřılıklı Talepler Teorisi’ne talep kořullarını eklemiř olmakla beraber Alfred Marshall ve Ysidro Edgeworth, daha derin analizlerle bu teoremi geliřtirmiřlerdir. Marshall űzellikle talep kořullarının daha anlařılabilir olması iűin teklif eđrilerini űizmiř, bűylece genel bir denge analizi kurulabilmiřtir.

2.1.4. Neoklasik Dış Ticaret Teorileri

Neoklasik dıř ticaret teorileri, klasik teorilerin aksine yalnızca emek-deđer teorisine bađlı kalmamıř, “*fırsat maliyeti*” kavramını kullanarak, Ricardo’nun ortaya koyduđu Karřılařtırmalı űstűnlűkler Teorisi’nin geliřimine katkıda bulunmuřlardır. űretken tek deđerin emek olarak kabul edildiđi klasik teoriler bűylelikle, űretken deđer olarak sermayeyi de iűine katan ve “*fırsat maliyeti*”, “*fayda*” kavramı gibi unsurları teorilerine almıř olan neoklasik iktisatűılar tarafından gűűlendirilmiřtir.

2.1.4.1. Alfred Marshall’ın Katkıları

Alfred Marshall (1842-1924) űretimde sermaye ve emeđin birlikte kullanıldıđı “*Reel Maliyet Teorisi’ni*” geliřtirmiřtir. Klasik teoriler kapsamında ele alınan iki mallı ve iki űlkeli dıř ticaret kavrayıřının dıřına űıkararak, malların deđerlerini belirleyici olan emekle birlikte faydayı da teoremine katmıřtır. Bűylece sermaye de emek gibi bir űretim faktűrű olarak adlandırmıřtır.

¹⁴ Aykut Kibritűiođlu, “Friedrich List’s Infant Industry Argument (Friedrich List’in Bebek Endűstriler Tezi)”, MPRA Munich Personal RePEc Archive, Paper No. 2549, 1996, s.65.

Marshall’a göre, satın alma gücü ile desteklenen iç talep, arzı teşvik ediyorsa; dış ticarete de her arzın kendi talebini yaratması beklenilir. Bu bakımdan arz ve talep denildiği zaman, karşılıklı talep anlaşılmalıdır.¹⁵

Alfred Marshall tüketici artığını da dış ticarete elde edilen kazançları anlatabilmek için teoremine dahil etmiştir. Ona göre, her bir ülke dış ticaretten tüketici artığı elde ettiğine göre, ülkeler serbest dış ticaretten mutlaka kazançlı çıkacaklardır.

2.1.4.2. Alternatif Maliyet Teorisi - Haberler

Gottfried Haberler (1900-1995), serbest dış ticareti savunan bir teori ortaya koymuştur. Bu teori, Marshall’ın katkılarından farklı olarak, tüm üretim faktörlerini barındıran nitelikte olmuştur. Alternatif Maliyet Teorisi’ne göre, maliyet, belli girdi ya da girdilerde kullanılan miktarlarla değil, vazgeçilen alternatiflerle ölçülmektedir. Serbest ticaret halinde, iki ülke arası mal mübadelesi, bu malların fiyatları eşitleninceye kadar devam etmektedir.¹⁶ Ancak teoreme taşıma masrafları dahil edilmemiştir.

Rekabet edemeyen emek gruplarının varlığı ve emek monopolü gibi nedenlerle nisbi mal fiyatlarının emek maliyetlerinden ayrılacağı, dolayısıyla serbest ticaret yoluyla uzmanlaşmanın emek maliyetine göre karşılaştırmalı üstünlüklere uymayacağı yönünde serbest ticaret savunusuna yapılan eleştiriler, Alternatif Maliyet Teorisi ile savunulmuştur.¹⁷

2.1.4.3. Faktör Donatımı Teorisi - Heckscher - Ohlin

Klasik teoride belirtilmeyen üretim maliyetlerinin farklılığı hususu, Ricardo’nun bu farklılığın emek verimliliğinin uluslararası değişkenliğinden kaynaklandığını belirtmesi fakat bu farklılığın kaynağını açıklamaması sonucu, bu yönden eksik kalmıştır. “Faktör Donatımı Teorisi”, bu farklılığı açıklamak üzere geliştirilmiş serbest ticaret yanlısı bir kuramdır.

¹⁵ Kazgan, s.160.

¹⁶ Seymen, s.9.

¹⁷ Gottfried Von Haberler, **Theory of International Trade**, William Hodge and Company Ltd, London, 1953, s.131, 175-184; Charles P.Kindleberger, **Uluslararası İktisat**, (Çev. Necdet Serin) Ankara: Doğan Yayınevi, 1970, s.25.

Faktör Donatımı Teorisi, Eli Heckscher (1879-1952) ve Bertil Ohlin (1899-1979) tarafından geliştirilmiş olup, her ülkenin üretim teknolojisinin aynı olduğu, üretimin sabit verim koşullarında gerçekleştiği, ülkelerin talep koşullarının benzer olduğu varsayımlarına dayanmaktadır.

Faktör donatımları ile karşılaştırmalı üstünlük doktrini arasındaki ilişkiye dayanan teorem, ülkeleri ve malları faktör donatımı açısından sınıflandırmıştır. Kimi ülkede emek bol miktarda bulunur, böyle ülkeler emek zengin, kimisinde ise sermaye bol miktarda bulunur böyle ülkeler de sermaye zengin olarak adlandırılmıştır. Ayrıca mallar da faktör yoğunluğu açısından farklıdır. Kimi mallar üretilirken daha fazla emek ister, kimileri de daha fazla sermaye. Böylece mallar emek yoğun ve sermaye yoğun olarak ikiye ayrılmaktadır. Ve bir ülke hangi üretim faktörüne zengin olarak sahipse, üretimi o faktörü yoğun biçimde gerektiren mallarda karşılaştırmalı üstünlük elde etmektedir.¹⁸ Böylece ülke o malın üretiminde uzmanlaşacak ve malı daha ucuza üretecektir. Teoreme göre uluslararası ticarette serbest ticaret politikası izlenirse, faktör fiyatları eşitlenecek, bol olan faktörün fiyatı yükselip, kıt olan faktörün fiyatı da bir süre sonra düşecektir.

Ancak teori varsayımları sebebiyle eleştirilmiştir. Eğer ülkelerin talep koşulları benzer olsa idi, uluslararası dış ticaret, talep koşulları birbirine benzer olmayan ülkeler arasında gelişirdi. Ancak ticaretin benzer faktör donatımına sahip sanayileşmiş ülkeler arasında yapıldığı, yani aynı ürünün hem ithal hem de ihraç edilebileceği, yapılan çalışmalar sonucunda ortaya konulmuştur. Ayrıca, ölçeğe göre sabit getiri, üretim fonksiyonunun (üretim teknolojisi) ülkeler arasında eşit kabul edilişi (ülkeler arası teknoloji aktarımı da belli bir süre almakta, teknoloji farklılığı olan ülkelerin fiyat farklılığı oluşturabilecekleri unutulmaktadır.) gibi varsayımlar da teoremi gerçeklikten uzaklaştırmıştır. Tamamen arz yönlü düşünülmüş olan teorem, örneğin sermaye yoğun bir mala olan talep fazlalığının o malın fiyatını yükselteceği gerçeğini göz önünde bulunduramamıştır.

¹⁸ Seyidoğlu, s.64.

2.1.4.4. Stolper-Samuelson Gelir Dağılımı Teoremi

Klasik ve neoklasik iktisatçılar dış ticarette korumacılığın tüm ülkeler adına zararlı olacağı görüşünü savunurlarken, Paul Samuelson ve Wolfgang Stolper, 1941’de Heckscher-Ohlin Teoremi’ne dayanan yeni bir gelir teoremi geliştirdiler.¹⁹

Ohlin’in geliştirmiş olduğu, ticaret yoluyla girdi fiyatlarının eşitleneceği yönündeki eğilimi vurgulayan teorem, Samuelson tarafından ele alınmış, ancak o da tam eşitliğin ancak belli koşullar altında var olacağını söylemiştir. Samuelson’a göre, tam rekabet şartlarında, özdeş zevkler, özdeş üretim tekniği veri iken, ticareti engelleyen herhangi bir engel ve taşıma masrafları olmazsa, mübadele nispi fiyatlar eşitleninceye kadar devam ettiği takdirde (Haberler) nispi girdi fiyatları da eşitlenir. Üretim girdileri akışkan olmasa, girdi oranları farklı olsa da, mal piyasası iki ülkede tam birleşme sağlamışsa, nispi mal fiyatları eşitlendiğinde, nispi girdi fiyatları da eşitlenme eğilimine girmektedir.²⁰

Stolper-Samuelson’un geliştirmiş olduğu teorem, esasen serbest ticaret ve korumacılık durumlarında gelir dağılımını gösteren bir teoremdir. Bu bakımdan korumacı politikaları savunanların da ilgisini çekebilmeyi başarmıştır. Tam istihdam koşulları altında dış ticaretten sonra ülkede bol miktarda bulunan üretim faktörünün fiyatında meydana gelen yükselme, kıt olarak bulunan faktörün fiyatında da düşme olacak, bol miktarda bulunan faktöre sahip olanların reel gelirleri artarken, kıt miktarda bulunan üretim faktörüne sahip olanların reel gelirleri azalacaktır.²¹ Bu durumda ülkede zengin olarak bulunan faktöre sahip olanlar serbest ticareti, kıt olarak bulunan faktöre sahip olanlar ise korumacılığı tercih edeceklerdir. Çünkü ithalata rakip kesimde çalışanlar, yani kıt kaynaklara sahip olanlar adına gümrük tarifesi koyulması, kıt kaynağa sahip olanların reel gelirlerini yükseltecektir. Ancak teoreme göre korumacılık bir sınıfın yararına olsa da, tüm toplumun zararındır.²² Çünkü kıt kaynak sahiplerinin

¹⁹ W.F. Stolper and Paul A. Samuelson, “Protection and Real Wages”, **Review Economic Studies**, Kasım 1941, s.140-167.

²⁰ Paul Samuelson, **İktisat**, Demir Demirgil (Çev.), İstanbul: Menteş Kitabevi, 1982, s.759.

²¹ Rana Atabay Baytar, “Dünya Gelir Dağılımındaki Bozulmada Yeni Korumacılığın Rolü”, (**Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010), s.151.

²² Seyidoğlu, s.94.

kazancı, bol kaynak sahiplerinin kazancından daha iyi olacağı için, serbest ticaret daha iyidir.

2.1.4.5. Stratejik Dış Ticaret Teorisi

Geleneksel dış ticaret teorilerine göre, ülkelerin ticaret yapabilmesinin en büyük nedeni, ürettikleri mallarda arasında bulunan karşılaştırmalı üstünlük yahut faktör donatımı farklılıkları gibi, malları birbirinden ayırmaya yarayan etmenlerin varlığıdır. Ancak görülmektedir ki günümüzde, ülkeler arasındaki ticaretin çok büyük bir kısmı, görece teknolojik ve faktör donatımı açısından birbirine benzer firmalar ve ülkeler arasında yapılmaktadır. Bu durum ise, geleneksel teorilere tamamen ters olmakla birlikte, yeni teorilerin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Bu bağlamda B. Balassa, H.G. Grubel, P.J. Lloyd, endüstri içi ticaretin varlığını ispatlayan bazı iktisatçılardır.

1940'lerden itibaren geliştirilmeye başlanılan stratejik dış ticaret teoremleri, temelde iki varsayıma dayanmaktadır. Çok uluslu şirketler oligopolistik bir yapı meydana getirirler ve şirketler arasında kâr maksimizasyonu adına bir ilişki mevcuttur. İşte bu varsayımlar altında eğer yabancı hükümetler misillemeye yapmazlarsa, ihracat sübvansiyonları ve tarifeler benzeri dış ticaret politikası araçları ile yapılacak bir devlet müdahalesi sayesinde, uluslararası ticarete ortaya çıkan oligopol kârının yabancı firmalardan yerli firmalara aktarılabilmesi mümkündür ve böylelikle yurtiçi refahta da bir artış gözlenecektir.²³ Teorinin korumacılık yönü bebek endüstri tezine benzemektedir. İhracatın teşviki için ithalatın önlenmesi temel amaçtır.²⁴ Ancak yine de stratejik dış ticaret teorilerinin tam anlamıyla korumacılığı savunduğunu söylemek mümkün değildir. Teoriye göre serbest ticaret daha faydalıdır fakat eksik rekabetin var olduğu ya da milli güvenlik gibi etmenlerin ağır bastığı durumlarda korumacılık politikası da başvurulabilir bir politika türüdür.

²³ Coskun Can Aktan ve İstiklal Y. Vural, **Rekabet Gücü ve Rekabet Stratejileri**, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Rekabet Dizisi 2, 2005, s.11.

²⁴ Krugman Obstfeld, **International Economy Theory and Policy**, 4th Edition, New York: Addison Wesley, 1997, s.275.

Krugman (1987), stratejik dış ticaret teorisinin nasıl işleyeceği hakkında açıklayıcı bir örneklendirme yapmıştır. Örneğe göre, Airbus Avrupa’da ve Boeing ABD’de 150 koltuklu sivil taşıma uçağı üreten birer çokuluslu şirkettir. Yine bu şirketlerin sadece ihracata yönelik üretim yaptığı ve dolayısıyla kazançlarının ulusal çıkar olarak değerlendirildiği düşünülmüştür. Söz konusu ihracat pazarının tek üretici (Airbus ya da Boeing) için yeterli olduğu, buna karşın iki firmanın aynı anda üretim yapması halinde piyasanın karlı olmayacağı varsayılmıştır. Buna göre, iki firmanın farklı üretim kararları şu sonuçları doğurmaktadır:

- a) Airbus ve Boeing firmalarının aynı anda uçak üretimi yapması halinde, her firma 5 milyon Dolar kaybetmektedir.
- b) Boeing üretim yapar ve Airbus yapmazsa, Boeing 100 milyon Dolar kazanırken Airbus sıfır kar elde etmektedir.
- c) Airbus üretim yapar ve Boeing yapmazsa, Airbus 100 milyon Dolar kazanırken Boeing sıfır kar elde etmektedir.
- d) Hiç üretim yapılmaz ise her iki firma da sıfır kar elde etmektedir.

Bahsedilen varsayımlar altında piyasada ancak tek bir koşulda çözüm oluşmaktadır. Firmalardan birisinin (Boeing) üretime diğerinden (Airbus) önce başlaması halinde, üretime erken başlayan firma (Boeing) 100 milyon Dolar kar elde edecek ve diğer firma (Airbus) 5 milyon Dolar zarar edeceğinden piyasaya girmeyecektir.

Bununla beraber, stratejik dış ticaret politikalarının varsayımlarına göre, akıllıca bir hükümet müdahalesi bahsedilen sonucu değiştirebilmektedir. Avrupalı devletlerin, Boeing firmasının üretim kararı ne olursa olsun, Airbus firmasına üretim için 10 milyon Dolar sübvansiyon vermesi durumunda, Airbus firması üretim yapacaktır. Bu durumda, Boeing firması ne yaparsa yapsın, Airbus firması hiç üretim yapmamasından daha fazla kar elde edecektir. Buna karşılık Boeing firması üretim yapmaktan kaçınacaktır çünkü üretim yapması halinde zarar edecektir. Kısacası, Airbus firması 110 milyon Dolar kazanç sağlayacak ve bu miktarın 100 milyon Doları ABD’den bir kar transferi olarak elde edecektir.

Ancak çok sayıda ülkenin stratejik dış ticaret politikalarını uygulama çabaları birbirini etkisizleştirmektedir. Aynı zamanda hangi firma ya da hangi sanayi dalının desteklenmesi gerektiği kolayca çözülemeyecek bir meseledir. Çünkü devletin desteklediği belirli bir grubun refahı diğerlerine oranla artarken, siyasiler üzerinde lobi faaliyetleri artacak ve politikalar amacından sapma ihtimalini daima taşıyacaktır.

Krugman serbest-korumacı dış ticaret tartışmaları hakkında şöyle bir görüş taşımaktadır:

Öyleyse hem karşılaştırmalı üstünlüklere dayalı dış ticaret modelinin eksik bir model olduğuna, hem de her şeye rağmen serbest ticaretin doğru bir politika olduğuna inanmak mümkündür. Böylece serbest ticaretin modası geçmemiştir, ancak serbest ticaret bir zamanlar olduğu konumda da değildir.²⁵

2.2. Serbest Dış Ticaret Teorilerine Karşı Geliştirilen Teoriler

“Herşey zıttı ile kaimdir” şeklindeki kadim görüş, dış ticaret teorilerinde de geçerliliğini korumaktadır. Bugün serbest ticaretin daha iyi olduğu savunuluyor ve bu tezi savunan iktisatçıların görüşlerine başvuruluyorsa, günümüzde izlenen bu politika; büyük ölçüde korumacılık politikalarının serbest ticaret politikalarından önce uygulanıp iyi ya da kötü sonuçlarının alınmış olmasından kaynaklıdır.

David Hume ile başlayıp, Adam Smith ile teorileşmeye devam eden serbest dış ticaret görüşünün savunulmasının altında yatan neden, korumacılığı ilk defa sistemli bir şekilde uygulamış devletlerin, korumacılık politikalarının ticarete olan zararlarının etkilerini görmüş olmalarıdır. Bahse mevzu korumacılık politikalarının sistematik olarak uygulanışı, 15. ve 17. yy arasındadır. “*Merkantilizm*” adı verilen bu politikalar bütünü, ismini köken olarak İtalyanca’da “*merchant*” yani “*tacir*” diye tabir edilen kelimeden almıştır. Merkantilizm kelimesini ilk defa kullanan ise Adam Smith’dir. Bu akım Fransa’da Colbertizm, İspanya’da Bulyonizm, Almanya’da ise Kameralizm isimlerini almıştır.

²⁵ Akkoyunlu, s.92.

Merkantilizm, temelde üç temel unsura dayanmaktadır. Yerli endüstrilerin korunması, denizcilik anlaşmaları ve hububat yasaları.²⁶

Coğrafi keşiflerin yaygınlaştığı dönemde, güçlü bir devlet oluşturma düşüncesi hakim görüş olmuştur. Bunun da yolu ya değerli madenlere sahip olmaktan ya da dış ticaret fazlası vermekten geçmektedir. İşte merkantilizmin dayandığı unsurlardan biri olan yerli sanayileri koruma düşüncesi aslen buradan türemiştir. Ülkedeki altın stoğunu artırmak için, mamul mal ihracatı artırılmalı, hammadde ve yarı mamul madde ihracatına ise kısıtlama getirilmelidir. Böylece işlenen hammadde, mamul mal olacak ve daha pahalıya satılıp dış ticarete fazla vermek mümkün hale gelecektir. Ülkede bulunan altın stoğunu artırmanın yolu böyle bir ticaret politikası izlemekten geçer. Ayrıca hammadde ithalatı yapmakta serbesttir. Devlet müdahalesi olmadan bunu başarmak mümkün olmayacağı için, bugün hala geçerliliğini koruyan gümrük vergileri, ithalat ve ihracat yasakları, ihracat teşvikleri gibi önlemlerin Merkantilist dönemden kalma olduğu söylenebilir.

Denizcilik Kanunları 1651’de İngiltere’de yürürlüğe girmiştir ve İngiliz sömürgelerine mal taşıyan yabancı gemi geçişlerine kısıt getirmiştir. Bu düşünceye göre, sömürgelerle ticaret yapma imkanı ancak sömürgeci devlete ait olacak, böylece hem sömürge için talep neticesinde arz imkanı doğacak hem de bu arz, istihdamı sürekli destekleyecekti. Yine 1815’de hububat yasalarının çıkarılması ile, yurtiçi hububat fiyatları yüksek tutulmuş ve tahıl ithalatı yasaklanarak tarım koruma altına alınmıştır.

Her ne kadar ülkeler Merkantilist politikalardan etkilenip kendi çıkarlarını azamileştirmeye çalışmışsalar da, dünya serveti sabit olduğu için, dış ticaret yapan ülkeler arasında daimi rekabet ve bir ülkenin kazancının diğerinin kaybına denk gelmesi gibi durumlardan dolayı, merkantilistler David Hume’den eleştiri almışlardır. Çünkü Hume’a göre, merkantilist politikayı uygulayan devletler, dış ticaret fazlalığı elde ettikçe ülke içi enflasyon artacak, bu da mamul mal fiyatlarını dünya pazarlarında pahalı

²⁶ B. Moon, *Dilemmas of International Trade*, Oxford: Westview Press, 1996.

hale getirerek, ihracatta rekabeti engelleyecek ve nihayetinde ülke zenginliği azalacaktır.²⁷

Sanayi devrimi ile birlikte kas gücünün, yerini buhar gücüne bırakması, böylece üretimin istenilen ölçülere getirilebilmesi sonucunda uluslararası ticarete daha liberal görüşler ağır basmış ve dış ticaret, özellikle üretim yapan ülkeler açısından yeni pazarlar elde edebilmek için daha elzem hale gelmiştir. Böylece merkantilist düşünce yerini serbest ticaret savunuculuğuna bırakmıştır.

Adam Smith, eserinde merkantilizmin çerçevesini şu şekilde çizmiştir:

—...zenginliğin altınla gümüşten meydana geldiği; madenleri olmayan bir ülkeye bu metaller yalnız ticaret dengesiyle yahut ithalden fazla değerde ihraç yaparak getirildiği şeklinde iki ilke konduğundan; anayurt tüketimi için, yabancı mal ithalini elden geldiğince azaltıp yerli çalışma ürünü ihracını imkân ölçüsünde çoğaltmak, ister istemez siyasal ekonominin büyük amacı oldu. İşte, onun ülkeyi zengin edecek iki büyük mekanizması, ithalat üzerine konan kısıntılarla, ihracat için yapılan özendirilmelerdi.

İthalat üzerine konan kısıntılar, iki türlü idi:

Birincisi; hangi ülkeden getirilirse getirilsin, anayurt tüketimi için içerde üretilebilecek yabancı malların sokulmasına karşı olan engellerdi.

İkincisi; kendileriyle ticaret dengesinin aleyhte olduğu varsayılan ülkelerin, hemen her türlü eşyalarına karşı konan engellerdi.

İhracat, kimi kez resimleri geri vermekle, bazen primlerle, bazen yabancı devletlerle yapılan elverişli ticaret anlaşmalarıyla, kimi zaman da, uzak ülkelerde sömürgeler kurmakla özendiriliyordu.

...ithalat üzerindeki iki çeşit kısıntı, ihracattaki bu dört teşvikle birlikte, ticaretçi sistemin ticaret dengesini lehine çevirerek, bir ülkedeki altın ve gümüş miktarını artırma amacını güttüğü belli başlı altı aracını oluşturur.²⁸

2.2.1. Klasik Korumacılık

2.2.1.1. Korumacılığın Tanımı ve Kapsamı

Korumacılık, bir ülkenin sanayisini geliştirmek ve iç pazarı yerli sanayinin pazarı haline getirmek veya halkın sağlığını ve kamu düzenini korumak amacıyla, yabancı ülke mallarına ülke girişinde zorluk çıkarmaktır.²⁹ Başka bir ifade ile

²⁷ Cesarano Filippo, *Journal of International Economics*, 45, 1998, s.176.

²⁸ Smith, s.479-481.

²⁹ Emi Ertürk, *Ekonomik Entegrasyon Teorisi ve Türkiye'nin İçinde Bulunduğu Entegrasyonlar*, Ezgi Kitabevi Yayınları, Mart 1993, s.159.

korumacılık, ülkelerin ekonomilerini dış ticaret politikası araçları ile uluslararası rekabete karşı korumaları olarak adlandırılabilir.

Korumacılık, tüm ülkelerin çıkarlarının bağdaştığı görüşünün, yerini; ülkelerin çıkarlarının çatışıyor olduğu görüşüne bıraktığı yerde ortaya çıkar.³⁰ Korumacılık düşüncesinin kökeninde yatan nedenlerden birisi, ülkeler ve onların sanayi-tarım üretimleri arasında dikkate değer verim farklılıklarının bulunması ve bunun da rekabet gücünde farklılıklar yaratmasıdır. Bu farkları ortadan kaldırmanın bir yolu da yapısal uyum politikalarını aktif şekilde kullanmak olsa da, sektörlerdeki verimlilik artış hızları farklılık gösterdikçe yapısal uyum politikalarının etki süreleri uzamakta ve kısa vadede tek çıkar yol olarak elde korumacı politikalar kalmaktadır.³¹

Korumacılık dar anlamda ithalatın önlenmesi olarak lanse edilir fakat geniş anlamda ihracatın desteklenmesini de kapsamaktadır. Uygulama bakımından ise, tarife içi olabildiği gibi, tarife dışı engeller vasıtası ile de uygulanabilmektedir.

Tarihsel süreç; özellikle gelişimini tamamlamış ülkelerin korumacılık politikalarını şiddetle reddettiklerini, aksine gelişimini henüz tamamlayamamış ülkelerin ise, korumacılık politikalarından faydalanmak istediğini göstermektedir. Bunun ilk örneklerinden birisi, 19.yy'da İngiltere ve Fransa'nın serbest ticareti savunurken, Almanya, İtalya ve ABD'nin korumacı politikaları savunmasıdır.

2.2.1.2. Korumacılığa İlişkin Görüşler-Gerekçeler

2.2.1.2.1. Ekonomik Olmayan Görüşler-Gerekçeler

Sanayileşme, ülkenin gelirini artırıcı rolünden başka, onu askeri ve politik olarak üstün bir konumda tutabilir. Bu durum, ülkelerin kendi kendilerine yetmeleri olarak ta adlandırılır. 1930'larda Almanya ve İtalya bu görüşe sahip oligarşik yapılar ile yönetilirken ekonomilerini yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı dış ticarete korumaya yöneldilerse de, 2. Dünya Savaşı sonrasında bu politikalardan vazgeçmişlerdir.

³⁰ Kazgan Gülten, *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*, Remzi Kitabevi, 1997, s.167.

³¹ Vakıfbank Araştırma Dizisi, *Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisi'ne Muhtemel Etkileri*, Ankara: VAD:2004, s.14.

Dış ticarette korumacılık politikalarını istemenin bir başka nedeni de, ulusal güvenlik açısından duyulan endişeler ve bunun neticesinde savaş haline düşülmesi gibi durumlarda başka ülkelere muhtaç kalmamak için baz kilit sektörlerin korunmak istenmesidir. Nitekim serbest ticaretin en büyük savunucusu Adam Smith dahi, “*Savunma servetten daha önemlidir*” diyerek savunma amaçlı korumayı kabul etmiştir.³²

Bir diğer görüş ise, ulusal paranın ülke içinde kalması gerektiğini savunan görüştür. Bu görüş, Abraham Lincoln’un şu sözlerinde kendine yer bulmuştur.

*... tarifeler hakkında çok şey bilmem ama şunu biliyorum ki, dışarıdan bir mal satın aldığımızda biz mal sahibi olurken, yabancılar para kazanır. Bu malı kendi ülkemizden satın aldığımızda ise, hem mal hem de parayı biz kazanmış oluruz.*³³

Bunların haricinde ayrıca, kültürel değerleri korumak, tüketimi belli seviyede tutmak, halk sağlığı için zararlı ürünlerin yurtiçine sokulmak istenmemesi, lüks malların yurtiçi girişlerinin kısıtlanması gibi nedenler de, korumacılık politikalarının ekonomik olmayan gerekçeleri olarak sayılabilir.

2.2.1.2.2. Ekonomik Görüşler-Gerekçeler

Optimum tarife görüşüne göre, bir ülke dış ticaret hadlerini etkileyecek kadar ekonomik büyüklüğe sahipse, büyük olan bu ülke ithalatını kısıtlayarak nispeten küçük olan diğer ülkenin ihraç malı fiyatlarını düşürmeye zorlayabilmekte bu yolla dış ticaret hadlerini ve dolayısıyla refahını iyileştirebilmektedir.³⁴ İşte büyük ülkenin refahını maksimum düzeye ulaştıran bu tarife oranına “*optimum tarife oranı*” denir. Bu tarife oranının oluşabilmesi için iki koşul vardır. İthalatçı ülkenin (büyük ülke), söz konusu ülkenin (küçük ülke) ihraç mallarına olan talebinin fiyat esnekliğinin 1’den büyük; yabancı ülkede ise ihraç mallarının arz esnekliğinin düşük olması gerekmektedir. Ancak bu görüş, tüm ülkelerin birbirine misilleme yaptığı durumda, ticareti azaltıcı ve dolayısı ile refahı azaltıcı etki yaratacaktır. Günümüzde GATT aracılığı ile dünya mal ticaretinin

³² Franklin R. Root, **International Trade and Investment, Theory, Policy, Enterprise**, Ohio: South Western Publishing Co, Cincinnati, 1973, s.314-315.

³³ P.T. Ellsworth ve J. Clark Leith, **The International Economy**, New York: Macmillan Publishing Co. Inc, 1975, s.225-226.

³⁴ Nazım Engin, **Uluslararası Ticarette Korumacı Eğilimler**, İTO Ya. No:1992-4, s.11.

büyük kısmını elinde tutan üye ülkelerin aralarında anlaşarak yaptıkları tarife indirimleri sayesinde bu görüş önemini yitirmiştir.

Piyanın optimum koşullarda çalışmadığı durumlarda ise, ki bu durum genellikle böyledir, yurtiçi piyasalar da üretim ve tüketimde dışsallıklar, monopol, oligopollerin varlığı sebebiyle sapmaktadır. Bu da korumacılık için geçerli ekonomik bir sebeptir.

Boşaltma (dump), üreticilerin yurtiçinde satamadıkları malları iç fiyatları kırmamak için dünya pazarlarına “boşaltmaları” şeklinde literatüre girmiş olsa da; günümüzde bir malın dış piyasada, iç piyasada satıldığından daha düşük bir fiyatla satılmasına “damping” adı verilmiştir. Ülkeler dampingin yarattığı zarardan korunabilmek için anti-damping vergisi uygulamaktadırlar. Dampingde iç ve dış piyasalarda fiyat farklılıkları hükümet müdahaleleri olmadan ortaya çıkarken, bu fiyat farklılığının doğrudan ya da dolaylı devlet destekleri neticesinde oluşması ise sübvansiyonu doğurur. Yabancı sübvansiyonların yerli pazarlar üzerinde etkileri damping ile aynıdır.³⁵ Bundan ötürü sübvansiyonlardan da korunmak gerekmektedir.

İçsel ekonomi, bir sanayi dalının mevcut hali ile tam kapasiteye ulaşması durumunda ortaya çıkar. Dışsal ekonomi ise; o sanayideki firma sayısının artması, o sektöre ait alt sanayi dallarının oluşması, bilgi alışverişinin hızlanması ve altyapı tesislerinin tümünün kurulumu ile gerçekleşir. Bebek sanayi argümanına göre; bir firma içsel ve dışsal ekonomileri oluşana kadar dış rekabete karşı korunmalı; başlarda içsel ve dışsal ekonominin yoksunluğu sebebiyle yüksek olan maliyetleri uluslararası piyasalarda rekabet edebilir seviyeye düşene dek devlet tarafından desteklenmelidir. Ancak yukarıda bahsedilen optimal düzeye gelme hali gerçekleştiğinde, koruma kaldırılmalıdır. Bu yönüyle bebek sanayi argümanı serbest ticarete karşı bir kavram değildir. 18. yy sonu ile 19. yy başı dönemin en kuvvetli sanayi gücü olan İngiltere’ye karşı ABD ve Almanya gibi ekonomik anlamda İngiltere’ye yetişmeye çalışan ülkeler tarafından geliştirilmiş bir teoridir. Bu teoriyi ABD’de dönemin Maliye Bakanı Hamilton, Almanya’da ise Frederich List savunmuştur. Ancak bu tezi pratikte uygulamanın bir takım zorlukları vardır. Öncelikle, korumanın uygulanacağı sanayi

³⁵ Seyidoğlu, s.338-339.

dalını bulabilmek meseledir. Çünkü, maliyet hesaplamalarının doğru yapılmadan desteklendiği bir sektörde istenilen verim elde edilemeyebilir. Ayrıca korunan sektördeki girişimcinin korumacılık yoluyla sağladığı yüksek kârlar, maliyetleri düşürme yönünde gerekli çabaları geçersiz kılabilmektedir. Gümrük tarifelerinin yükseltilmesi, ithal malların fiyatlarının yükselmesi ile onlara olan talebi kısacak, böylece talep yurtiçine yönelecek ve kaynakların yurtiçinde kullanılması ile birlikte istihdam artacaktır. Ayrıca ithalatın azalması ile birlikte ödemeler bilançosu da dengeye gelecektir. Fakat bu tür bir korumacılık gerekçesi komşuyu fakirleştirme adını verilen duruma yol açabilir. Önceden, ithal edilen ürünleri üreten ülkenin para birimine olan talep azalacağı için o para biriminin değeri düşüp, bu politikayı uygulayan ülkenin para biriminin değeri yükselirse; bir süre sonra ithalat artacak, ihracat düşecektir. Yani bu korumacılık türü, tersine bir etki de yapabilmektedir.

Gelişmiş ülkeler, GOÜ'lerden gelen malların, ülkede üretiliş esnasında çok düşük işçilik ücretleri karşılığı üretildiğini ve böylelikle fiyatların da düştüğünü; bunun da yurtiçi piyasada rekabeti engelleyen bir durum olduğunu savunmuşlardır. Bu durumda, işçilik ücretlerinin düşük olduğu ülkelerden yapılan ithalatlarda tarife yükseltme yoluna gidilmiştir. Bu tez, bugün dahi yeni korumacılık politikaları içerisinde yerini korumasına rağmen, işçilik ücretinin düşük oluşunun verimliliği de kendiliğinden düşüren bir şey olması, aslında gelişmiş ülkede ücret ve verimlilik yüksekliğinin birim ücret açısından, herhangi bir GOÜ'ye oranla düşük çıkmasına neden olabilmektedir. Bu durumda ücret düşüklüğüne değil, ücret verimliliğine bakmak esastır ve ücret farklılığı argümanı, korumacılık için bir neden teşkil etmemelidir. Yabancı ve yerli üreticiler arasında meydana gelen üretim maliyetleri farkının, maliyetleri düşük olan ülke aleyhine, gümrük tarifesi konularak eşitlenmesine "*bilimsel tarife*" denilir. Bu görüşe göre ülkeler arası rekabet eşitliği sağlanmış olacaktır. Lakin bu durum, malların fiyatları tüm ülkelerde aynı olacağından, ticareti ortadan kaldıran bir etkiye yol açabilmektedir. Ayrıca herhangi bir sektördeki maliyetleri belirlemek (hangi firmaya göre, hangi maliyetler vs.) ölçülebilirlik açısından pek mümkün gözükmemektedir.

Bir diğer korumacılık sebebi ise, devlete gelir sağlama amacıyla gümrük tarifelerini yükseltme yöntemidir. Bu yöntem dayanağı merkantilizme kadar giden bir

yöntemdir. Fakat, burada ithal edilen malın talep esnekliğine dikkat etmek gerekmektedir. Çünkü talep esnekliği yüksek bir mal için tarifelerin çok yüksek oluşu, ithal edilen miktarı azaltacağından, geliri kısıtlayıcı etki yaratabilir.

2.2.1.3. Korumacılığın Tarihsel Gelişimi

2.2.1.3.1. Gelişmiş Ülkelerde Korumacılığın Tarihsel Gelişimi

• İngiltere

VII. Henry 1489'da, Hollanda ile aralarındaki teknoloji açığını kapatmak amacıyla, İngilizlerin ham yün işleme sanayisi tam anlamı ile geliştikten sonra, ham yün ihracatına konulan vergileri artırdı. VII. Henry tarafından izlenen bu korumacı politikalar, halefleri tarafından da devam ettirilmiş ve modern anlamda bebek sanayi koruması denilebilecek bu politika, İngiltere'nin Sanayi Devrimi'ni gerçekleştirebilmesine neden olmuştur. Bu durum korumacılığın, ne kadar erken bir tarihte başladığını gösterir nitelikte bir uygulama olmuştur. Ayrıca 19. yy'ın ısrarlı serbest ticaret savunucusu İngiltere'nin dahi, korumacılık politikalarını izlemeden sanayisini geliştiremeyeceğini göstermektedir.

1721'e gelindiğinde, hammaddelere konulan ithalat vergileri kaldırılarak, ihraç edilen mamul mallarda kullanılan ithal hammaddeler için verilen vergi iadeleri artırıldı. Tüm bunların anlamı, yerli imalatçıların yabancı ürünlerin rekabetinden korunmak istenmesiydi.³⁶ 1815'te kabul edilen Tahıl Yasası, yerli tahıl üreticilerini koruma amacıyla tahıl ithalatına yüksek gümrük vergileri içeren bir yasadır. Fakat 1846'da Tahıl Yasası kaldırılmıştır. Bunun başlıca sebebi, serbest ticaret yönünde oluşan baskılar idi. Bu yasaların kaldırılması adeta klasik iktisat doktrininin merkantilizm üzerindeki zaferi olarak nitelendirilmiştir. 1920 sonu 1930'ların başlarında (Büyük Buhran dönemi) üretimi artırmak ve işsizliği düşürmek amacıyla serbest ticaretin terkedilip, korumacılık politikasına geçilmesini savunan 20. yy'a damga vurmuş olan

³⁶ Brisco Norris Arthur, *The Economic Policy of Robert Walpole*, 1907, s.129.

iktisatçı John Maynard Keynes (1883-1946), kriz öncesi serbest ticaretin en ateşli savunucularından olmuştur.³⁷

• Amerika

Ünlü iktisat tarihçisi Paul Barioch'a göre, ABD modern korumacılığın anavatanı ve kalesidir.³⁸ ABD Hazinesi'nin ilk sekreteri Alexander Hamilton (1757-1804) 6 sene görevde kalmış, (1789-1795) yazmış olduğu "*İmalat Konusunda Hazine Sekreterinin Raporları'nda*" (1792) bebek sanayi argümanını ortaya koymuştur. Bu raporda Hamilton, üretime başlanılan ilk zamanlarda meydana gelebilecek kayıpların hükümetçe garanti altına alınmaması durumunda, Amerika'nın, diğer ülkelerin neden olduğu rekabet ve alışkanlıklar nedeniyle uluslararası alanda rekabet edebilecek bebek sanayiler kuramayacağını öne sürmüştür. Hamilton'a göre hükümet desteği, ithalat vergileri veya ender durumlarda ithalat yasaklamaları biçiminde olabilir. Ayrıca ona göre bir ülkenin bağımsızlığı ve güvenliği, imalat sanayinin gelişmesine bağlıdır.³⁹

1812'de Britanya ile yapılan savaşa kadar ortalama %12.5 olan tarife oranları, artan savaş masraflarını karşılamak için iki katına çıkartıldı.⁴⁰ 1816'ya gelindiğinde ise bu oran %35'e yükseltildi. Abraham Lincoln'ün başkanlık vaatlerinden birisi, korumacılıktı. Başkan olduğunda ise, ABD tarihinde o güne dek hiç görülmedik şekilde yükselen tarifeler 1862-1915 arası yüksek düzeyde devam etmiştir. 1922'de bir önceki döneme göre daha az yükselen tarifeler bu yükselişi, 1. Dünya Savaşı sonrası çıkan Smooth-Hawley Yasası'na borçludur. Yasa sonrası mamul mallara uygulanan ortalama tarife oranı %48 olmuştur. 2. Dünya Savaşı sonrasında ise, sanayi alanında yeterince güç elde ettikten sonra, dış ticareti serbestleştirme yoluna gidilmiştir.

ABD'nin korumacılık serüveninde Hamilton'un olduğu kadar, Daniel Raymond (1786-1849) ve Henry Carey'in (1793-1879) de etkileri vardır. Hatta Henry Carey, korumacılık politikalarının tümünü serbest ticaret yanlısı İngiliz sistemine karşı

³⁷ Barry Eichengreen ve Douglas A. Irwin, "The Slide to Protectionism in the Great Depression: Who Succumbed and Why?", **The Journal of Economic History**, Cambridge University Press, vol.70(04) 2010, s.14.

³⁸ Paul Barioch, "Economics and World History: Myths and Paradoxes", **University of Chicago Press**, 1993, s.30.

³⁹ Gilpin, s.180.

⁴⁰ Garraty ve Cornes, s.153-155.

Amerikan sistemi olarak adlandırmıştır.⁴¹ Carey'e göre Amerika, İngiliz sömürgeci sisteminin işlenmemiş ürün ihracatçısı konumundadır.⁴²

• *Almanya*

1. Frederick William (1713-1740) iktidara geldiğinde tekstil, metal, silah, porselen, ipek, rafine şeker gibi sektörleri; ihracat teşvikleri, sermaye yatırımları ve dışarıdan kalifiye işgücü getirilmesi gibi önlemlerle korumuştur.⁴³

Almanya bebek sanayi tezinin anavatanı olarak kabul edilmekte, ama korumacılık politikalarının uygulama alanı ABD ve Britanya'ya göre daha dar kalmaktadır. Düşük maliyetli ve ucuz İngiliz mallarının Alman sanayisini de tehdit etmesi üzerine, klasik korumacılık teorileri Frederich List'in (1789-1846) görüşleri ile devam etmiştir. List'in eğitici gümrükleri savunuşu, başka hiçbir iktisatçıda aynı yoğunlukta olmamıştır.⁴⁴ Adam Smith'in serbest ticaret sistemini atomistik ve kozmopolit olarak nitelendiren List, organik ve ulusal bir sistem kurmuş; bunu da 1841'de yayınladığı "*Ulusal-Politik İktisat Sistemi*" adlı kitabında açıklamıştır. Frederich List, klasik öğreti savının göstermiş olduğu, aralarında gelişmişlik düzeyi farkı bulunan ülkelerle aynı düzeyde gelişme sağlama durumunun geçerli olmadığını ve Almanya'nın İngiltere'ye karşı rekabet edemeyeceğini savunmuştur. 1879'da Bismarck'ın tarifeleri yükseltmesi, yine de Almanya'yı 19.yy ve 20. yy'ın ilk yarısı boyunca en az korunan sanayilerden biri yapmaktan geri alamamıştır.⁴⁵

2.2.1.3.2. *Gelişmekte Olan Ülkelerde Korumacılığın Tarihsel Gelişimi*

• *Stolper-Samuelson*

Wolfgang F. Stolper (1912-2002) ve Paul A. Samuelson'un (1915-2009) ortaya atmış olduğu teorem, serbest ticaret ile korumacılık politikalarının izlendiği durumlarda,

⁴¹ Ha-Joon Chang, *Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016, s.66.

⁴² Cankın, s.287-288.

⁴³ Henderson, s.136-152.

⁴⁴ Kibritçioğlu Aykut, "Friedrich List Infant Industry Argument", *Ankara Üniv. Mpra*, Paper No:2549, Postad 07, Kasım 2007, s.50.

⁴⁵ Chang, s.68.

gelir dağılımı sonuçlarını gösteren bir teoremdir.⁴⁶ Stolper-Samuelson'un ortaya koyduğu bu teoreme göre, serbest ticaret hala en yüksek getiri sağlayan dış ticaret yöntemidir. Ancak serbest ticaret, ekonomideki tüm gruplara aynı ölçüde fayda sağlamamaktadır.

Teoreme göre iki tam mobil üretim faktörü (işgücü, sermaye) iki farklı malı üretmek için farklı oranlarda kullanılır.⁴⁷ Belli bir faktörü göreceli olarak bol olan bir ülkenin, bu faktörün üretimde yoğun olarak kullanıldığı malı ihraç etme eğilimi yüksek olacaktır. Eğer ithal malına konulan tarifeler yükseltilirse, yoğun kullanılan kıt kaynağın reel getirisi artacak; aksi durumda ise, üretimdeki bol faktörün reel getirisi azalacaktır.⁴⁸

• *Manoilescu*

Romanyalı iktisatçı M. Manoilescu'ya göre, ekonomide iki kesim vardır. Bunlardan ilki, geleneksel kesimdir. Bu kesim tarımla uğraşır. Diğer kesim ise modern kesimdir ve bu kesimde, sanayi ile uğraşır. Tarımla uğraşan geleneksel kesimde gizli işsizliğin varlığı, emeğin marjinal verimliliğini sanayi kesimininkine göre düşürmektedir. Bu durumda gümrük tarifelerinin artırılması yolu ile geleneksel kesimdeki düşük verimli emek, modern kesime kaydırılabilirse, toplam refah artacaktır. Manoilescu bu tespitlerini iki dünya savaşı arasındaki Doğu Avrupa ülkelerini inceleyerek ortaya koymuştur.

• *Singer-Prebish-Myrdal-Nurkse*

Bu iktisatçıların ortak özellikleri, az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde danışmanlık görevinde bulunmaları ve bu tür ülkelerin kalkınabilmeleri için korumacılık politikalarının izlemeleri gerektiğini vurgulamaları olmuştur.

Hans Wolfgang Singer (1910-2006) ve Raul Prebish'in (1901-1986) geliştirdiği teze göre, tarım ve sanayi ürünleri arasındaki ticaret hadlerinin uzun

⁴⁶ Robert A. Blecker, "Stolper-Samuelson Revisited: Trade and Distribution with Oligopolistic Profits", **Working Papers**, American University, Department of Economics, 06, 2012, Blecker.

⁴⁷ A.V. Deardorff, "The General Validity of the Heckscher-Ohlin Theorem", **American Economic Review**, Vol.72, No.4, 1982, s.683-94.

⁴⁸ Chipman John, "Factor Price Equalization and the Stolper-Samuelson Theorem", **International Economic Review**, vol.10, Issue.3, 1969, s.399-406.

dönemde tarım ürünleri aleyhine değişeceği öngörülmüştür. Tarım ürünleri ihracatı yapan GOÜ'ler, verimlilik ve üretim artışı ile dış ticaret dengelerini düzeltsele dahi, bir süre sonra talebin yapısı, gelir ve fiyat esnekliklerinin düşük olması sebebiyle uluslararası piyasalarda ürettikleri bu ürünlerin fiyatları düşecek, ve dış ticaret hadleri gelişmiş ülkeler lehine gelişecektir.

Myrdal'a göre uluslararası işbölümü ve uzmanlaşma, GOÜ'leri tarım ürünü üretmeye mahkum edecektir. Ayrıca kutuplaşma teorisine göre, nitelikli emek ve sermaye daima gelişmiş ülkelere kayacağından, zengin daima zengin, fakir ise daima fakir kalacaktır.

Nurkse, GOÜ'lerin tüketim kalıplarının GÜ'lere benzemesi sonucu, tasarrufların GOÜ'lerde çok az olacağı ve bunun ödemeler bilançosu açığı yarattığı, sermaye yaratma sürecini ise çok yavaşlatacağını söylemektedir. Bu yüzden ona göre GOÜ'ler ithal ikame yolunu izlemelidir.⁴⁹

2.2.2. Yeni Korumacılık

Bu bölümde, “*yeni korumacılık*” adı verilen dış ticaret politikalarının ortaya çıkış sürecinden bahsedilip, GATT ve DTÖ ile olan bağlantısına değinilecek; bu vesile ile GATT ve DTÖ'nün işleyişi, yapısı ve toplanma süreçleri gözden geçirilecektir.

Ticaret partnerleri arasında çeşitli sektörlerde verimlilik artış hızları farklılık gösterdikçe ve yapısal uyum yönünden uygulanan önlemlerin sonuçlarının alınması uzun zamana yayıldıkça, korumacı yöntemler kısa dönemde karşılaşılan sorunların üstesinden gelmenin tek yolu olarak algılanmıştır.⁵⁰ Ancak bu “*yeni korumacılık*” kavramı, List'in savunduğu korumacılık kavramından tamamen farklıdır. Çünkü Frederich List, korumacılık politikalarını izleyen herhangi bir ülkenin geçici olarak dünya sisteminden kopmasını öngörüyordu. Ancak yeni korumacılıkta böyle bir durum söz konusu değildir. Koruma araçları uluslararası ticaret sisteminin entegre bir parçası

⁴⁹ Hacer Karakoç, “Tarife Dışı Engeller, Mevzuat, Uygulama ve Trendler”, (Gümrük Müsteşarlığı Uzmanlık Tezi, Ankara, 2008), s.20.

⁵⁰ Engin, s.51.

olmuştur. Ayrıca yeni korumacılık, gümrük vergileri dışındaki engellere dayanmakta, bunun da yolu “tarife dışı engeller” adı verilen araçları kullanmaktan geçmektedir.

GATT genel direktörü A. Dunkel’e göre:

Bu uygulamalar tümü ile (gemi inşası, çelik, otomobil, sentetik iplik vb. deki) uluslararası ticareti düzenleyen GATT kurallarına tam anlamıyla riayet etmek ile bu kurallara hiç uymamak arasında kalmaktadır. Yani bu tür korumacılık (yeni korumacılık) siyah ile beyaz arasında kalan tonlar gibidir.⁵¹

2.2.2.1. Yeni Korumacılığın Ortaya Çıkışı ve Yükselişi

1929 Büyük Buhran’dan sonra bazı ülkeler karşılıklı olarak ticareti engelleyici önlemler koymuş, kambiyo kontrolleri uygulamış ve böylelikle dünya ticaretinde daraltıcı etkiye sebep olmuşlardır. 2. Dünya Savaşı sonrasında ise, ekonomik anlamda bir canlanma süreci ve talep yaratma çabaları neticesinde, hızlı bir toparlanma olduğu görülmüştür. Böylelikle 1948-1973 yılları arasında toplam dünya üretiminde %5, ihracatta ise %7 artış meydana gelmiştir.⁵² Bir başka kaynağa göre ise, yine bu yıllar arası dünya ticareti 6 kat artmıştır.⁵³ Ayrıca 1960-1972 yılları arasında GOÜ’lerin ithalatlarını %6.2, ihracatlarını ise %6.7 oranında artırarak bu gelişmeye ortak oldukları gözlemlenmiştir.⁵⁴

Tablo 1
Gelişmiş Ekonomilerin Ortalama Yıllık Büyüme Oranları

	1960-1970	1970-1975
Kuzey Amerika	%4,0	%2,4
Japonya ve Pasifik Ülkeleri	%9,4	%5
Kuzey ve Batı Avrupa	%4,7	%2,5
Tüm Gelişmiş Ülkeler	%4,9	%2,8

⁵¹ John Hein, “Origins of The New Protectionism”, **Economic Impact**, 3, 1983, s.36.

⁵² David Greenway, **International Trade Policy From Tariffs to New Protectionism**, The Macmillan Press, London 1983, s.152.

⁵³ Sema Kalaycıoğlu, **Dış Ticarete Korumacılık ve Liberasyon, Teori ve Dünyadaki Uygulamalar**, İstanbul: Beta Yayınları, 1991, s. 8-10

⁵⁴ Gülten Kazgan, **Ekonomide Dışa Açık Büyüme**, Altın Kitaplar Yayınevi, 1985, s.106-116.

* 1975 fiyatları ile

1944’de Bretton Woods Konferansı’nda dünya ticaretinin serbest hale gelmesi ve gerçekleşen dünya savaşının izlerini silmek için parasal ve mali düzen alanlarında somut adımlar atılmış, IMF (Uluslararası Para Fonu), IBRD (Dünya Bankası), ITO (Uluslararası Ticaret Örgütü) adlı örgütler oluşturulmuştur.

IMF, uluslararası para konularını düzenleme görevini üstlenmiş; dünya ticaretinin aksamasını önleyici önlemler getirmiştir. Savaşta yıkıma uğrayan Batı Avrupa ülkelerinin kalkınmaları için gerekli temel yatırımları finanse etmiştir.

ITO, 1929 krizinin dünya ticaretini kısıtlayıcı dış ticaret politikalarının tüm ülkeleri olumsuz etkilemesi nedeniyle kısıtlamaların azaltılarak serbest ticarete geçilmesini öngörmüş, ancak resmen kurulup faaliyete geçememiştir.⁵⁵ Ancak onun yerine geçebilecek olan başka bir oluşum olan GATT 10 Ocak 1948’de yürürlüğe girmiştir. GATT tarifeler yolu ile korumacılığın azaltılmasına önemli katkıda bulunmuştur, 1995’ten günümüze yerini DTÖ’ye bırakmıştır.

1970’lerin başından itibaren, gelişmiş ülkelerde büyüme; talep genişlemesi ile uyarılan büyüme halini almış, ancak bu durum önce durgunluk ardından da gerilemeye sebebiyet vermiştir. Uluslararası piyasalarda dolar bolluğu ve doların altın konvertibilitesinin mümkün olmaması dolara olan güveni azaltmıştır. 1944’te sabit kur sistemi ile çalışan Bretton Woods sistemi 1973’de sanayileşmiş ülkelerin paralarını dalgalanmaya bırakması ile çökmüştür. ABD’nin rekabet gücü azalmış ve korumacı eğilimlere artış başlamıştır.⁵⁶

Petrol fiyatlarının OPEC tarafından dört katı kadar artırılması neticesinde dünya ekonomik bunalıma sürüklenmiş, durgunluk içinde enflasyon yani işsizlik ile birlikte enflasyon yaşanmıştır. Bu durum literatüre “*stagflasyon*” olarak geçmiştir. 1979-1980 ikinci petrol krizinin ardından işsizlik ve enflasyonun giderek artması ile birlikte, gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere yaptıkları imalat sanayi ithalatlarına

⁵⁵ Seymen, s.67.

⁵⁶ Dominick Salvatore, **Introduction to International Economics**, 1. Ed. John Wiley & Sons, Inc., 2005, s.1-26.

sınırlamalar koymuşlardır.⁵⁷ Gelişmekte olan ülkelerin imalat sanayi üretim ve ihracatında ağırlıklarını hissettirmeye başlaması, gelişmiş ülkeleri korumacılığa yöneltmiştir. Çünkü gerileyen sanayi dallarının yerine yeni sanayi dalları var olan bu durgunluk içerisinde yaratılamamıştır.⁵⁸

GATT ile birlikte gümrük tarifelerinin indirilmiş ve bunların yükseltilemeyecek şekilde kanunen korunmuş olması; artık tarifeler yolu ile dış ticarete sınırlama koymayı imkansız hale getirmiştir. Böylece tarifelerin yerine dış ticareti engelleyici yeni araçlar keşfedilmek zorunda kalınmıştır. Ayrıca bu araçlar artık şeffaflıktan da uzaklaştıkları için tespit edilmeleri de oldukça zorlaşmıştır.

2.2.2.2. GATT-DTÖ ve Yeni Korumacılık

2.2.2.2.1. GATT'ın Kuruluşu ve Yapısı

1930'larda başlayan "*komşuyu fakirleştirme politikaları*" ile daralma yaşayan dünya mal ticareti; 2. Dünya Savaşı ile birlikte azalan üretim ve Batı Avrupa ülkelerinin üretimlerindeki azalış; 1944'de Bretton Woods Konferansı'nın toplanarak, yıkımın onarılması ve uluslararası ticareti canlandıracak önlemlerin alınması yönünde etkili olmuştur. Bu çerçevede oluşturulmaya çalışılan kurumlardan birisi olan ITO'yu (International Trade Organization) öngörecektir Havana Sözleşmesi 1948'de hazırlanmış ancak serbest ticaret yanlısı ülkeler ile korumacılık taraftarları arasında görüş ayrılığına sebep olduğu için imzalanamamıştır. Ancak bu tarihten 2 sene önce yani 1946'da, ITO'ya katılacak olan 23 ülke tarife indirimlerini öngören bir anlaşmayı ITO yürürlüğe girene kadar geçerli olacak şekilde 1947'de Cenevre'de imzalamışlardı. Bu anlaşma, 01.01.1995 itibari ile yerini Dünya Ticaret Örgütü'ne bırakmış olan "*Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması*" yani GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) idi.

GATT oluşum itibari ile; dünya ticaretinde esas alınması gerektiğine inanılan bazı ilke ve kuralları içeren bir sistemdir.⁵⁹ Bu ilkeler neticesinde dünya mal üretimi ve

⁵⁷ Bella Balassa The New Protectionism; **An Evolution and Proposals for Reform Challenges to A Liberal International Economic Order**, Intitute for Public Policy Research, Washington DC, 1977, s.279-302.

⁵⁸ Enrico Sassoon, **Protectionism and International Trade Negotiations During the 1980's**, New Protectionist Wave, New York University Press, 1990, s.11.

⁵⁹ Bozacı, s.38.

ticareti artırılmaya çalışılmış ve bunda da büyük oranda başarılı olunduğu görülmüştür. Bu başarının altında yatan temel sebeplerden bir tanesi, GATT'ın uluslararası ticarete var olan tarife oranlarını %40'lardan %4-%8'lere indirebilmiş olmasıdır. Ancak öte yandan, bugün yeni korumacılık araçları olarak adlandırılan tarife dışı engelleri azaltmada çok başarılı olamamış bir yapı ile karşılaşmaktadır. Tarifelerin kısıtlayıcı etkisini kaldırmak, korunma aracı olarak yeni araçların keşfedilmesinin önünü açmıştır. Tarife dışı engellerin, daha ziyade GATT sonrası türemiş oldukları görülmektedir.

GATT 4 bölüm, 38 maddeden oluşmaktadır. 1. Bölüm akit taraflarının temel yükümlülüklerini belirtir. 2. Bölüm ticareti daha adil kılmaya yönelik kural ve düzenlemeleri belirler. 3. Bölüm anlaşma maddelerinin değiştirilmesi ile ilgili başvuru ve koşulları değerlendirip, gerekli değişikliklerin yapılmasını sağlar. 4. Bölüm ise gelişmekte olan ülkelerin ticari ilişkilerini kapsamaktadır.

2.2.2.2.2. GATT'ın Amaçları, Temel İlkeleri ve Kuralları

GATT sözleşmesinin 1. Maddesinde belirtildiği üzere, bu oluşumun temel amacı “*güvenli ve öngörülebilir bir ticaret ortamı yaratarak ticaretin serbestleşmesini sağlamaktır.*” Esas itibarıyla sözleşmenin amaçları, genel ve özel olmak üzere kategorize edilebilmektedir. Genel amaçlar; üye ülkelerin yaşam standartlarını artırmak, reel gelir ve efektif talep artışı ile birlikte istikrarlı bir büyüme sağlamak, kaynakların etkin kullanılabilmesi ve uluslararası üretim ve ticaretin geliştirilmesi yönündedir. GATT sözleşmesinin özel amacı ise; genel amaçlara ulaşabilmek için tarifeler yolu ile uluslararası dış ticareti engelleyen her türlü aracı ortadan kaldırmaktır.

GATT, dört organa sahiptir. Bunlardan ilki ve en üstü Genel Kurul'dur. Genel Kurul'da her üye bir oy hakkına sahiptir ve kararlar basit çoğunlukla alınmaktadır. Temsilciler Konseyi ise, akit taraflar adına işleri yürüten bağımsız bir organdır. Danışma Grubu ise uluslararası ticaretle ilgili tavsiyeler vermektedir. Bunların dışında Ticaret Kalkınma Komitesi, Katılan Ülkeler Komitesi, Tekstil Komitesi, Tarife Ayrıcalıkları Komitesi, Ödemeler Dengesi Kısıtlamaları Komitesi, Koruma Komitesi, Bütçe ve Finans Yönetim Komitesi gibi organları da mevcuttur.

GATT uluslararası ticaretin istikrarlı bir şekilde büyüyebilmesi için, üye ülkelerin uymak zorunda oldukları bir takım ilkeleri benimsemiştir.

En Çok Kayrılan Ülke ilkesi; bir ülkenin dış ticarete diğerine sağladığı kolaylıkları anlaşmaya taraf diğer tüm ülkelere de sağlama zorunluluğudur. Ancak bu kuralın birkaç istisnası mevcuttur. Serbest ticaret anlaşmaları, gümrük birlikleri, genelleştirilmiş tercihler sistemi gibi bazı ülkelerin kendi aralarında oluşturdukları birlikler, diğer üyelere aynı ayrıcalıkları sağlamak zorunda değildir. En çok kayrılan ülke kuralının temel amacı, ihracatçı ülkeyi, karşılaşılabileceği kayıplar çerçevesinde sürprizlerden korumaktır. Böylelikle ihracatçı ülke kendini daima hazır tutabilmektedir.

Diğer bir ilke ise, sanayilerin ancak tarifeler yolu ile korunabilmesi ilkesidir. Yani bir ülke sanayisini geliştirme amacı ile de olsa ithalat kotaları gibi engelleri kullanamayacaktır. Gümrük tarifeleri ülke ticaretini rekabete daima hazır tuttuğu için terbiye edici bir etkiye sahiptir. Ancak ithalat kotası konulması durumunda arz-talep ve maliyet ilişkileri baskılanacak, fiyatların serbest bir biçimde oluşmasını engellenerek tüketicilerin zararına olan durumlara sebebiyet verebilecektir.

Ulusal muamele kuralı, bir mala yurtiçinde uygulanan vergi vb. muamelelerin yerli-yabancı mal ayrımı yapılmadan her birine uygulanmasını öngörür.

Gümrük vergilerinin konsolide edilerek indirilmesi kuralına göre, tarifeler belli zaman aralıklarında kademeli olarak aşağı doğru çekilebilecek; bu durum tüm üye ülkeler için bağlayıcı olacaktır. Üye bir ülke kendi isteği doğrultusunda tarife artırımını yapamayacaktır.

Bir diğer ilkeye göre ise; ülkeler arasında çıkan anlaşmazlıklarda GATT arabulucu rolünü üstlenecektir. Çünkü GATT'ın amaçları içerisinde yer alan uluslararası ticaretin istikrarlı ve düzenli olmasını sağlama, ülkelerin ticari anlaşmazlıklara düşüp, aralarındaki ticareti baltalayıcı önlemler almasını mutlak surette engellemeyi öngörmektedir.

2.2.2.2.3. GATT Çerçevesinde Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri

1947'den itibaren 1994'e kadar yaklaşık yarım asır süren çok taraflı ticaret müzakereleri toplamda 8'i bulmuştur. GATT her ne kadar tarifeler yolu ile korumacılığa müsaade etmiş olsa da; çok taraflı müzakereler yolu ile tarifeleri indirmeye çalışmış, bunda da başarılı olduğu görülmüştür. Böylece 2. Dünya Savaşı sonrası uluslararası ticaret, bir dizi çok taraflı müzakere ile şekillenmiştir.

Tablo 2
GATT ve DTÖ Müzakereleri

Yıl	Yer	İçerdiği Konular	Katılan Ülke Sayısı	Tarifelerdeki Kesinti (%)
1947	Cenevre	Tarifeler	23	21
1949	Annecy	Tarifeler	13	2
1951	Torquay	Tarifeler	38	3
1956	Cenevre	Tarifeler	26	4
1960-1961	Cenevre-Dillon Round	Tarifeler	26	2
1964-1967	Cenevre-Kennedy Round	Tarifeler ve tarife dışı engeller, anti-dumping önlemleri	62	35
1973-1979	Cenevre-Tokyo Round	Tarifeler, tarife dışı engeller, "çerçeve" anlaşmalar	102	33
1986-1994	Cenevre-Uruguay Round	Tarifeler, tarife dışı engeller, kurallar, hizmetler, fikri mülkiyet hakları, uyuşmazlığın çözümü, tekstil, tarım, DTÖ'nün kuruluşu vs.	123	34

Kaynak: The GATT years: from Havana to Marrakesh, (t.y.) http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact4_e.htm (8 Temmuz 2009); Dominick Salvatore, **Introduction to International Economics**, 1. Ed. John Wiley & Sons, Inc., 2005, s.160.

2.2.2.2.3.1. Cenevre Round (1947)

Genel anlaşmaya temel oluşturan ilk anlaşma Cenevre Anlaşması'dır. 23 ülke, 1947'de Cenevre'de bir araya gelerek 45.000 kalem malın tarifesi üzerinde anlaşmıştır. Havana Şartnamesi ise, Cenevre Anlaşması'ndan içerik alınarak oluşturulmuş bir sözleşmedir.

Cenevre Round, ABD'nin tarife oranlarını yaklaşık %20 oranında azaltmayı kabul ettiği; bu özelliği ile büyük öneme sahip bir anlaşmadır. Çünkü ABD sonraki

roundlarda lobi faaliyetlerini artırmış ve giderek daha az oranlarda tarife indirimleri gerçekleştirmiştir. Bunun en önemli sebeplerinden birkaçı, 2. Dünya Savaşı sonrası ABD ekonomisinin tarife indirimlerinden etkilenmeyecek kadar güçlü oluşu ve Batı Avrupa ülkelerinin ekonomilerini kotalarla korumalarının onların ekonomilerine de pek fazla etki yapmayacağı gerçeğidir.

2.2.2.2.3.2. Annecy Round (1949)

Fransa’da gerçekleşen rounda 13 ülke katılmış; üyelik müzakerelerini kapsayan bir görüşme olmuştur. Annecy Round sonrasında 9 ülke GATT’a üye olduklarını bildirmiştir.⁶⁰

2.2.2.2.3.3. Torquay Round (1951)

1951’de İngiltere’de düzenlenmiştir. Ülkemiz açısından da önemli bir görüşme olmuştur çünkü Türkiye bu round ile birlikte GATT’a resmen üye olmuştur. Ayrıca uluslararası ticarete stratejik olarak önemli noktada bulunan SSCB’de bu round sonunda GATT’a katılımını bildirmiştir. Bunun yanında 2 ülkenin daha üyeliği gerçekleşirken, Çin, Lübnan, Suriye, Liberya 1950’de anlaşmadan çıktığını duyurması ile beraber toplam üye sayısı 32 olmuştur.

Torquay Round’da 58.000 kalem malın gümrük tarifeleri görüşülmüş ve anlaşma sağlanmıştır.

2.2.2.2.3.4. Cenevre Round (1956)

Japonya bu round sonrası katılım sağladığını bildirmiştir. Ancak tarife indirimleri konusunda bu dört görüşmeden hiçbirisi 1947’de gerçekleştirilen ilk Cenevre Round kadar etkili olmamıştır.

2.2.2.2.3.5. Dillon Round (1960-1961)

1957’de kurulan AET (Avrupa Ekonomik Topluluğu) ile birlikte, koruma duvarlarını kontrol edebilmek adına, GATT üyesi ülkelerin gümrük birliği veya serbest

⁶⁰ Bilge Başaran, “İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri”, (Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Ankara, 2004), s.42.

ticaret alanlarının incelenebilmesini talep edilmiştir. Yapılacak inceleme sonucu, korumacılık politikasından kötü yönde etkilenen ülke tazminat hakkı elde edebilmesinin yolu açılmıştır.

Dillon Round, 1958’de ABD hükümetine Ticaret Anlaşmaları Yasası ile tarifelerde %20 indirim hakkı tanınması ve AET’nin de tarifelerde %20 gibi bir indirim istemesi⁶¹ şeklindeki karşılıklı taleplerin bir araya geldiği; fakat, sadece %7-8 gibi bir tarife indirimi sağlanabilen bir görüşme olmuştur.⁶² Round neticesinde sadece 4400 kalem üründe tarife indirimi gerçekleştirilmiş, tarım ve diğer sektör ürünlerinde ise tarife indirimleri olmamıştır.⁶³

2.2.2.2.3.6. Kennedy Round (1964-1967)

İsmi ABD Başkanı John F. Kennedy’den almış olan bu round, 46 ülkenin katılımı ile gerçekleşmiş, üye sayısı ise round sonunda 74’e ulaşmıştır. Round’un oluşturulmasında ABD ve Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) etkin rol oynamıştır. Çünkü ABD, Ortak Pazar anlaşmasından sonra dış ticaretini artırmak ve dış pazarını genişletip güçlendirmek için 1962’de Ticareti Genişletme Yasası’nı kabul etmiştir. Bu yasa, Başkan’a 1962’de var olan mevcut tarifeler üzerinden %50 daha indirim yapma ve gümrük vergisi %5 ve altında olan mallar için gümrük vergisini sıfırlama hakkı tanıyordu. Ayrıca bu yasa ile birlikte “*düzeltilme yardımı*” öngörülmüş; böylelikle tarife indirimlerinden zarar gören firmalara ve işini kaybeden işçilere yardım verilmeye başlanmıştır. ABD’nin bu yasa ile artık mallar üzerinde tek tek tarife indirimi yapması usulü rafa kaldırılmış, çoklu mallar için indirim yapabilme imkanı getirilmiştir. Bu yetki, işleyişi hızlı kılan bir durum oluşturmuştur.

Görüşmeler 60.000 kalem mal üzerinden tarife indirimi ile sonuçlanmış; bu malların genel itibari ile sanayi malları olduğu görülmüştür. Çünkü tarım sektöründe tarife indirimlerine gidebilmeye engel bir AET Ortak Tarım Politikası izlenmektedir. Ancak et gibi başlıca ürünlerde bir miktar indirimle gidilebilmiştir. Sanayi mallarında ise %35’e varan tarife indirimleri yapılmış; bu indirimler neticesinde ortalama gümrük

⁶¹ Herman R. Wortmann, “Is the Kennedy Round a Giant Step Toward Trade Liberalization?”, **Business Horizons**, Vol.8, Iss.1, (Spring 1965), s.28.

⁶² Rıdvan Karluk, **Uluslararası İktisat**, İstanbul: Beta Yayınevi, s.276.

⁶³ Başaran, s.43.

vergileri %10 seviyesine gelebilmiştir. Bu durumdan GOÜ'ler olumsuz biçimde etkilenmiş çünkü bu tarz ülkelerin ihracatını yaptıkları malların neredeyse %80'inde tarife indirimleri gerçekleşmiştir.

Bu roundun mühim özelliklerinden birisi de, AET'nin daha sonra kabul edeceği anti-damping mevzuatına temel oluşturacak olan bir “*Anti-Damping Kodu'nun*” ilk defa görüşölüp kabul edilmiş olmasıdır.

2.2.2.3.7. Tokyo Round (1973-1979)

1974'de ABD'de yürürlüğe giren “*Ticaret Reform Yasası*” (Trade Reform Act) ile, Başkan'a tarifeler üzerinde %60 indirim hakkı, tarife dışı engelleri kaldırabilmek için görüşme yetkisi, fikri mülkiyet hakları, yüksek teknoloji ürünleri ve doğrudan yatırımlara ilişkin ticari sınırlamaları azaltmak için uluslararası anlaşmaları imzalama gibi yetkiler verilmiştir. Ayrıca ABD, “*Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi'ni*” kurarak GOÜ'lerin sanayi ürünleri ithalatında gümrük vergisi alınmadan girişine serbestlik tanımıştır. Kurulan bu sistem 1993'e kadar genişletilmiştir.

Tokyo Round 99 ülkenin katılımı ile, 33.000 kalem malda tarifelerin görüşölüğü, ABD'de %30, Avrupa Topluluğu'nda %28, Japonya'da %46 ve Kanada'da %34 tarife indirimlerinin sağlandığı ve bu indirimlerin 1980'den başlamak üzere 8 seneye yayıldığı bir görüşme olmuştur. Sanayi ürünleri üzerinde ithalat vergileri yaklaşık %6 azalmış; tarımla alakalı iki tane sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşmeler sığır eti düzenlemesi ve uluslararası süt mamulleri anlaşmasından ibarettir.

Tokyo Round'da görüşülen başlıca konular şunlar olmuştur:⁶⁴

- Kapsamlı tarife indirimleri ve tarife dışı engellerin kaldırılması;
- Tarımda serbest ticaret ve Amerikan tarım ürünlerinin Ortak Pazar ve Japonya'ya artan girişi;
- Kamu alımları, ihracat yardımları ve değişik hükümet standartları gibi idari kodların kurulması.

⁶⁴ Gilpin, s.196.

Tokyo Round'da tarife dışı engeller konusunda uluslararası ticareti düzenleyen 6 adet kod kabul edilmiştir:

- Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Vergiler Kodu: Ülkemiz 1985'te taraf olmuştur.
- Ticarete Teknik Engeller Kodu
- Anti-Damping Kodu
- İthalat Lisansları Kodu
- Gümrük Değerleme Kodu
- Devlet Alımları Kodu

Tablo 3
Tokyo Round Öncesi ve Sonrasında Tarife Ortalamaları ve Önde Gelen Sanayileşmiş Ülkelerde Tarife Değişimi

Ülke ya da Ülke Grubu	Mamul ve Yarı Mamul Malların Toplam İthalatında Uygulanan Tarifeler			GYÜ'lerden İthal edilen Mamul ve Yarı Mamul Malların İthalatında Uygulanan Tarifeler		
	Tokyo Ön.	Tokyo Son.	Değişim	Tokyo Ön.	Tokyo Son.	Değişim (%)
Avrupa Topluluğu						
Ağırlıklı	8.3	6.0	%28.0	8.9	6.7	%25.0
Basit	9.4	6.6	%30.0	8.5	5.8	%32.0
Japonya						
Ağırlıklı	10.0	5.4	%46.0	10.0	6.8	%32.0
Basit	10.8	6.4	%41.0	11.0	6.7	%39.0
ABD						
Ağırlıklı	7.0	4.9	%30.0	11.4	8.7	%24.0
Basit	11.6	6.6	%43.0	12.0	6.7	%44.0

Kaynak: http://documents.worldbank.org/curated/en/458211468158384680/pdf/105960REP_LACEM-ENT0WDR01987.pdf (Dünya Bankası, World Development Report, 1987)

2.2.2.2.3.8. Uruguay Round (1986-1994)

Tokyo Round'un pek çok konuyu çözümsüz bırakması, 1980'lerin ortalarında uluslararası ticarete GATT kurallarının pek çok hükmünün çiğnenmesi ve büyüyen ticaretin büyük çoğunluğunun bu kurallar bütününe dışında kalması nedeni ile GATT kapsamının genişletilmesi ve o günkü ticarete uydurulması amacıyla yeni bir round başlatılması kararlaştırılmıştır.

GATT kuralları önceden tarım ve tekstil sektörlerinde uygulanmıyordu. Özellikle tekstilde Çok Elyafıllar Anlaşması (MFA) ile GOÜ'lere karşı ithalat kısıtlamaları getirilebiliyordu. Ayrıca hizmet sektörünün, ticaretin bir parçası olması; mal ticaretinin yanında hizmet ticaretine de önem verilmesini ve bu alanda düzenlemeler yapılmasını gerekli kılmıştır. Görüşmelerin devam ettiği 1991'de dünya toplam mal ihracatı 3,45 trilyon dolar iken toplam hizmet ihracatı 0,81 trilyon dolar olmuştur. 1985-1991 arasında ise mal ihracatı %10.5 büyürken hizmet ihracatı %13.4 büyümeye başarısı göstermiştir. Ancak Uruguay Round öncesinde uluslararası hizmet ticaretine yönelik tedbirler alacak bir anlaşma bulunmamaktaydı. Öte yandan gelişmiş ülkelerdeki sanayi sektörü temsilcileri; fikri mülkiyet ve patent haklarının uluslararası standartlarda farklılık göstermesinden ve artan boyutlarda gerçekleşen taklit mal ticaretinin artmasından şikayetçi idiler.

Uruguay'da 15-21 Eylül 1986 tarihleri arasında düzenlenen bir konferans sonucunda GATT'ın 8. Roundu resmi olarak başlamış oldu.⁶⁵ 15 Aralık 1993 tarihinde Uruguay Round Nihai Senedi'ni 117 ülkenin imzalaması ile bu round tarihin en kapsamlı ticaret görüşmesi özelliği kazanmış; Nisan 1994'te Fas'ın Marrakesh kentinde imza töreni yapılarak, toplamda 128 ülkenin imzaladığı bir anlaşma olmuştur.

Çok kapsamlı ticaret görüşmeleri sonucunda 19 anlaşma, 24 karar, 8 mütabakat, 3 deklarasyon imzalanmış; 500 sayfalık bu belgelere ek olarak toplam 24.000 sayfalık üye ülkelerin pazara giriş taahhütleri yürürlüğe girmiştir.⁶⁶

Uruguay Round görüşmeleri şimdiye kadar gerçekleşen ticaret görüşmelerinin en kapsamlısı olma özelliğini taşımaktadır. Yalnız mal ticaretinde değil, hizmet ticareti, yatırımlar, fikri mülkiyet haklarında da ilke ve kurallar geliştirilmiş; tekstil ve tarım sektörleri GATT kuralları çerçevesine alınmış, tarife merdivenine çözüm bulunmaya çalışılmış ve neticede round sonunda GATT, GATS (General Agreement on Trade in Services- Hizmet Ticareti Genel Anlaşması), TRIPS'in (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights- Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması) işlerliğini gözetmek amacıyla DTÖ kurulmuştur. Tokyo Round ile birlikte,

⁶⁵ Ömer Bolat, "GATT-Uruguay Görüşmelerinde Son Durum", **İSO Dergisi**, Y.28, S.331, Ekim 1993, s.41.

⁶⁶ Mehmet S. Onaner, "Dünya Ticaret Örgütü, Yeni Gündem ve AB Endeksi", **Dış Ticaret Dergisi**, S.2 Temmuz 1996, s.75.

üzerinde anlaşılmış bulunan kodlar sadece imzalayan ülkeleri bağlarken; DTÖ ile birlikte bu kodlar üye olan tüm ülkeleri bağlar hale gelmiştir.

Uruguay Round genel düzenlemeleri aşağıdaki gibi olmuştur;

• **Korunma Önlemleri:**

1970-1980’lerde başvuru alan gönüllü ihracat kısıtlamaları vb. uygulamalar Uruguay Round ile büyük ölçüde yasaklanmıştır. Bu tip koruma önlemleri artık ithalatın sebep olduğu ya da olacağı tehlikeler ile ilgili elde somut veri olmadığı sürece hayata geçirilemeyecek hale getirilmiştir. Ayrıca “*sunset clause*” olarak tanımlanan uygulama ile, korunma önlemlerinin uygulama sürelerine de kısıtlar getirilmiştir.⁶⁷

• **Anti-Damping Önlemleri:**

“*Sunset Clause*” denilen yöntem, anti-damping uygulamaları için de geçerliliğini korumaktadır. Ayrıca “*de minimis*” kuralı ile belirli pazar paylarının altında kalan ihracatlarda, belli düzey altındaki damping marjlarında ve belli seviyeyi geçmeyen zarar koşullarında anti-damping vergisinin toplanmaması hükme bağlanmıştır.⁶⁸

• **Telaflı Edici Vergiler, Teşvik ve Fark Giderici Vergiler:**

Tüm teşvik türleri için şikayetçi üye ülkelerin alabilecekleri karşı tedbirlere ilişkin kıstaslar belirtilmiştir. Üye devletler her yıl 30 Haziran’a kadar uyguladıkları teşvikleri, birim başı teşvik miktarını, amacını ve süresini DTÖ sekreteryasına bildirmek zorundadır.

Telaflı edici vergi uygulamaya başlayanlar bunu Komite’ye bildireceklerdir. Ayrıca altı ayda bir geçmiş altı aya dair telaflı edici vergileri gösteren raporlar vermekle yükümlüdürler. “*De Minimis*” ve “*sunset clause*” kurallarının geçerli olduğu telaflı edici vergiler alanı da “*Sübvansiyonlar ve Telaflı Edici Vergiler Anlaşması*” ile yeniden düzenlenmiştir.

⁶⁷ Hayrunisa Çulha, “Dünya Ticaretinde Korumacı Politikalar ve Türkiye Dış Ticaretine Etkileri”, (Uzmanlık Tezi, T.C Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı, Ankara, 2009), s.79.

⁶⁸ Çulha, s.79-80.

• **Miktar Kısıtlamaları:**

Ödemeler bilançosu zorlukları yaşayan ülkeler öncesinde bilançoğu dengeye getirebilmek adına miktar kısıtlamalarına başvuruyordu. O dönemlerde sabit döviz kuru sistemi uygulandığı için, GATT miktar kısıtlamalarına müsaade ediyordu. (Ödemeler Bilançosu dengesini düzeltme fırsatı ülkelere tanınıyordu.) Ancak müzakereler başladığı esnada gelişmiş ülkeler serbest döviz kuru sistemine geçtikleri için miktar kısıtlamalarının kaldırılması talebinde bulundular. Bunun sonucunda GATT 18. Maddesi'nde değişiklik yapılarak miktar kısıtlamalarına verilen iznin sınırları daraltıldı.

• **Kıymet ve Menşe Kuralları:**

GATT'ın 7. Maddesinin uygulanmasına dair anlaşma, “*Sevk Öncesi İnceleme Anlaşması*”, “*Menşe Kuralları Anlaşması*” gibi düzenlemelerle; ülkeden ülkeye farklılık gösterebilecek menşe belirleme, tarife belirleme, sevk öncesi inceleme gibi kuralların tarife dışı engel gibi kullanılmaya müsait oluşundan dolayı, bu durumun önüne geçilmiştir.

• **Teknik Engeller:**

Merkez idarelerin yasal amaçlar dışında teknik düzenlemeler yaparak ticareti engelleyici tutumlar edinmelerini bertaraf edebilmek için, “*Ticarette Teknik Engeller Anlaşması*” ile üye ülkelerin teknik düzenleme ve standartların uygulanma yöntemleri, şeffaflığın sağlanmasına yönelik kurallar getirildi. Ticarette Teknik Engeller Anlaşması kapsamında, teknik düzenleme ve standartların kurallara uygunluklarının hazırlanmasında yerli ve yabancı üreticilere eşit muamele yapılır, akit taraflar uluslararası standartların ulusal düzenlemelerini geliştirmekle yükümlüdür. Ayrıca “*Kamu Alımları Anlaşması*”, “*Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemlerinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma*” gibi anlaşmalar da bu kapsamda düzenlenmiştir.

• **Tarım Sektörü:**

GATT'ın imzalandığı ilk yıllarda geçmiş 2 dünya savaşının da etkisi ile tarım sektöründe korumacılık önlemlerine (ithalat kotaları ve sübvansiyon uygulamaları) müsaade edilmiştir. Ancak 1980'lerden sonra tarım sektöründe algı değişikliği olmuş;

lkeler tarımda arzında kendilerine yeterlilikten, dış ticarete üstünlük yakalama yarışına girmişlerdir. Böylece lkeler tarım sektörüne ihracat sübvansiyonları ile destek vermeye başlamışlardır. Ancak tarım ihracatçısı ülkeler bir süre sonra bu duruma müdahale etme gereği duydular. Böylece tarım sektörüne dair düzenlemenin yapıldığı ilk görüşme Uruguay Round olmuştur. Tarım ticaretindeki tüm tarife dışı engellerin tarifelere dönüştürülmesi ve ihracat sübvansiyonları uygulamasının yasaklanması hedeflenmiştir. Ayrıca tarife kontenjanı sistemi getirilerek, belli miktarda ürünün düşük tarife oranı ile pazara girişi sağlanırken, bu miktarın aşıldığı durumlarda tarife oranlarının yükseltilmesi öngörülmüştür. *“Sağlık ve Bitki Sağlığı nlemlerinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşması”* gereğince; toprak, insan ve hayvan sağlığının korunması amacı ile bir takım engellerin kullanılmasına müsaade edilmiştir.

Tarımda tüm miktar kısıtlamaları ve tarife dışı engeller kaldırılarak bunların tarife kapsamına alınması kararlaştırılmıştır. Bu tarifeler de, sanayileşmiş ülkeler için 1995’ten itibaren 6 yıl içinde ortalama %36, GOÜ’ler için 10 yıl içinde ortalama %24 oranında azaltılacaktır. Sübvansiyonlar ise gelişmiş ülkeler için 6 yıl içerisinde %13.3 azaltılacaktır. Tarım rnleri ihracatı için yapılan sübvansiyonlar ise 6 yıl içinde, btce harcamalarında %36, miktar olarak %21 düşürülecek; GOÜ’ler ise bu indirimleri öngörülenin 2/3 oranında ve 10 yılda gerçekleştirecektir.⁶⁹

• *Tekstil ve Giyim Sektörü:*

GOÜ’lerin düşük teknoloji yoğun emek gerektiren tekstil ve giyim gibi sektörlerde gelişmiş ülkelere karşı rekabet üstünlüğü yakalaması neticesinde, gelişmiş ülkelerin, zarar gören üreticilerini koruma amacıyla dış ticarete korumacı politikalara başvurdukları görülmektedir. 1974-1994 dönemini kapsayacak şekilde, yukarıda bahsedilen bu korumacılık politikaları *“ok Elyaflılar Anlaşması”* (Multi-Fibre Agreement) ile yasal hale de getirilmişti. Ancak Uruguay Turu sonunda imzalanan *“Tekstil ve Giyim Eşyası Anlaşması”* ile 1995, 1998, 2002 ve 2005 yıllarında harmonize sistem kodları ile belirlenecek türde eşyaların toplam içerisinde yüzdelik paylara göre gitgide artan oranda ve 2005 yılı son olacak şekilde sıfırlanması üzerinde anlaşıldı. Artık bu tür eşyaların ticaretine ilişkin kurallar DT’nün korunma nlemlerini

⁶⁹ Yener Dinçmen, “GATT ve Uruguay Round Müzakereleri”, **Hazine ve Dış Ticaret Dergisi**, S.20, 1994, s.26.

yasaklayan kurallara göre yürütülecekti. 1995'te Çok Elyafıllar Anlaşması dahilinde yapılan ithalatın %16'sı, 1998'de %33'ü, 2002'de %51'i kapsam dışına çıkartılacak; 1 Haziran 2005'de kota uygulaması tamamen kaldırılacaktır. Ayrıca ABD tekstil ürünlerinde tarifelerde %12 indirimi kabul etmiştir.⁷⁰

• ***Gümrük Vergisi İndirimleri:***

Gelişmiş ülkeler sanayi mallarında tarifeleri %40 oranında indirecek, böylece sanayi mallarında tarife oranları %6'dan ortalama %4'e gelecektir. İlaç, tıbbi malzeme, çelik, kağıt, mobilya, inşaat malzemeleri, oyuncakta tarifeler sıfırlanacak, elektronik mallarda ise %50-100 civarında tarife indirimi sağlanacaktır.

• ***Genel Hizmetler Ticareti (GATS):***

Anti-damping tedbirleri ve milli ayrıcalık gözetmeme prensipleri hizmet sektörüne de uygulanması öngörülmüştür. ABD ve Avrupa ülkeleri mali hizmetler ve deniz taşımacılığı konusunda anlaşmaya varamamıştır. Ayrıca film, müzik ve diğer eğlence sektörleri konusunda da uzlaşma sağlanamamıştır.

• ***Ticaret ile İlgili Yatırım Tedbirleri (TRIMS):***

TRIMs (Agreement on Trade-Related Investment Measures), idarecilerin bölgesel yatırımcılara uyguladıkları tedbirlerdir. Üretimin belli oranını ihraç etme, verimliliğin belli bölümünü yerel pazara sağlama vb. taahhütleri içermektedir. Round ile yerli girdi kullanma mecburiyeti, ticaret ve döviz kullanımı dengeleme talepleri ve ihracatta bulunma gibi taahhütler yasaklanmıştır. Tüm çelişkili TRIM'ler GATT'a bildirilecektir. Gelişmiş ülkeler 2 yıl, GOÜ'ler 5 yıl, AGÜ'ler 7 yıl içinde uygulamadan kaldıracaklardır.

• ***Ticaret ile İlgili Mülkiyet Hakları (TRIPS):***

Taklit ürünleri engellemek, fikri mülkiyet hakları ile ilgili standart hükümlerin bulunmaması rounda konu olmuştur. Telif hakkında 50 yıl koruma getirilmiş, patent,

⁷⁰ Togan ve Enç, "Uruguay Round: Dünya Ekonomisinde Öngörülen Gelişmeler ve Türkiye'ye Sağlayacağı Yararlar", *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, Cilt.9, Sayı.100, 1994, s.93.

TV, radyo yapımlarında 20 yıl olmuştur. Anlaşma hükümleri için GOÜ'lere 5, AGÜ'lere 15 yıllık hazırlık dönemi tanınmakta, ecza ve tarımla bağlantılı kimya sektörleri bu sürelerin dışında tutulmaktadır. Ayrıca fikri mülkiyet haklarını ihlal eden ülke, mal ticareti gibi alanlarda alacağı karşı önlemlere misillemede bulunulabilir.

• *Anlaşmazlıkların Giderilmesi*

Tablo 4
Uruguay Raundu Anlaşmaları

A. Dünya Ticaret Örgütünü Kuran Anlaşma	Marakeş Anlaşması-15 Nisan 1994
B. Çok Taraflı Anlaşmalar	1- Mal Ticareti Anlaşmaları i. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 1994 (GATT 1994) ii. İlişkili Anlaşmalar - GATT 1994'ün VII. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma (Gümrük Kıymet Anlaşması) - Sevk Öncesi inceleme Anlaşması - Ticarette Teknik Engeller Anlaşması - Bitki ve Hayvan Sağlığı Tedbirlerinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma - İthalat Lisansları Anlaşması - Korunma Tedbirleri Anlaşması - Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması - GATT 1994'un VI. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma (Anti-Damping Anlaşması) - Ticaretle Bağlantılı Yatırım Tedbirleri Anlaşması - Tekstil ve Konfeksiyon Anlaşması - Tarım Anlaşması - Menşe Kuralları Anlaşması iii. Mutabakat Metinleri ve Kararlar 2- Hizmet Ticareti Anlaşmaları - Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) 3- Fikri Mülkiyet Hakları (IPRs) - Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs)
C. Çoklu Ticaret Anlaşmaları	i. Sivil Uçak Ticaret Anlaşması ii. Devlet Alımları Anlaşması iii. Uluslararası Süt Ürünleri Anlaşması iv. Uluslararası Sığır Eti Anlaşması

Kaynak: https://www.tepav.org.tr/upload/files/1432105695-1.DTO_Cok_Tarafli_Ticaret_Muzakereleri_ve_Turkiye.pdf (Dünya Ticaret Sistemi Rehberi, International Trade Center, 1999)

Tablo 5
GATT'tan DTÖ'ye Ana Olaylar

Tarih	Olaylar
1947	GATT, 23 ülke arasında gerçekleşen tarife müzakerelerinin sonuçlarını düzenlemiştir ve anlaşma 1 Ocak 1948'de yürürlüğe girmiştir.
1948	GATT, geçici olarak yürürlüğe girmiştir. 56 ülkenin delegeleri, ITO'nun nihai durumunu değerlendirmek üzere Mart 1948'de Havana, Küba'da toplanmış ve 53 ülke, ITO'yu kuran Havana Anlaşması'nı imzalamıştır.
1949	11 ülkenin dahil olduğu tarife müzakerelerinin ikinci raundu başlatılmıştır. (Annecy Round)
1950	Çin, GATT'tan çıkmıştır. ITO'nun kuruluşu, ABD Kongresi tarafından onanmamıştır.
1951	Tarife müzakerelerinin üçüncü raundu (Torquay) başlar. Türkiye ve Almanya GATT'a üye olur.
1955	Resmi oturumlarda GATT, sayısız hüküm değiştirmiştir. ABD, belirli tarım politikaları için GATT kurallarından feragatname vermiştir. Japonya, GATT'a üye olur.
1956	Çok taraflı ticaret müzakerelerinin dördüncü raundu (Cenevre) düzenlenir.
1960	Çok taraflı ticaret müzakerelerinin beşincisi (Dillion) başlar.
1964	Çok taraflı ticaret müzakerelerinin altıncısı (Kennedy Round) başlar.
1965	GATT'a, gelişmekte olan ülkeler için ticaret politikaları ilkeleri belirlemek üzere Kısım IV (ticaret ve kalkınma üzerine) eklenmiş ve uygulaması için Ticaret ve Kalkınma Komitesi oluşturulmuştur.
1973	Çok taraflı ticaret müzakerelerinin yedincisi (Tokyo Round) başlar.
1974	Uluslararası Tekstil Ticareti İle İlgili Anlaşma - Çok Elyaflılar Anlaşması (MFA- <i>Multi-fiber Agreement</i>) yürürlüğe girmiştir. MFA, giysi ve tekstil ihracatının yıllık %6'dan fazla artmasını yasaklamaktadır. Anlaşma, 1977'de ve 1982'de yeniden müzakere edilmiş ve 1986, 1991 ve 1992'de kapsamı genişletilmiştir.
1986	Uruguay Round, Punta del Este, Uruguay'da başlatılmıştır. Bu raund sekizinci çok taraflı ticaret müzakeresidir.
1994	Bakanlar, 15 Nisan'da Marakeş'te, DTÖ'yü kuran ve Uruguay Round'un sonuçlarını şekillendiren nihai sözleşmeyi imzalamışlardır.
1995	1 Ocak'ta DTÖ yürürlüğe girmiştir.

Kaynak: Bernard Hoekman, —The WTO: Functions and Basic Principles, Kym Anderson and Bernard Hoekman (Ed.), The WTO's Core Rules and Disciplines - Volume I içinde (3-12), **Critical Perspectives on the Global Trading System and the WTO Series**, No:9, UK: Edward Elgar Publishing, 2006, s.8; Bilge Başaran, “İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri”, (**Uzmanlık Tezi**, T.C Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı, Ankara, 2004, s. 40-41

Tablo 6
Uruguay Turu ile Tarımsal Ürünlerin Ticaretimde Uygulanan Korumacı
Önlemlerin Düzenlenişi

	Gelişmiş Ülkeler 6 Yıl: 1995-2000	Gelişmekte Olan Ülkeler 10 Yıl: 1995-2004
Tarifeler		
Tüm tarımsal ürünler için ortalama indirim	-36%	-24%
Her bir ürün için asgari indirim	-15%	-10%
Yurtiçi Destekler		
Sektör için toplam tdu* indirimi (Baz Dönem: 1986-88)	-20%	-13%
İhracatlar		
Sübvansiyonların değeri	-36%	-24%
Sübvansiyon edilmiş miktar (baz dönem: 1986-90)	-21%	-14%

Kaynak: <https://www.wto.org/> (05/04/2016)

* tdu: toplam destek indirimi

Tablo 7
Uruguay Görüşmeleri Öncesi ve Sonrası Bağlanmış Tarife Oranlarından Yapılan
İthalatın Oranı

Ülke Grubu veya Bölge	Uruguay Görüşmeleri Öncesi	Uruguay Görüşmeleri Sonrası
Sanayileşmiş Ülkeler	94	99
Kuzey Amerika	99	100
Batı Avrupa	98	98
Gelişmekte Olan Ülkeler	14	59
Latin Amerika	57	100
Orta ve Doğu Avrupa	68	97
Asya	36	70

2.2.2.2.4. Dünya Ticaret Örgütü

2.2.2.2.4.1. Dünya Ticaret Örgütü'nün Kuruluşu ve Yapısı

1947'de GATT'ın kuruluş aşamasında, ticaretteki korumacı eğilimleri ortadan kaldırmak ve dünya ticaretini tekrar düzenlemek amacıyla bir uluslararası ticaret örgütü "ITO" (International Trade Organization) kurulması öngörülmüş; ancak bu koşullarda gerçekleşecek uluslararası ticaretin bazı gelişmiş ülkeler arasında çıkar çatışmalarına

sebebiyet vereceği endişesi ile böyle bir örgütün kuruluşu gerçekleştirilememiştir. Ancak Uruguay Round sonrasında gerek alınan kararlar, gerek mal-hizmet ticaretinde ve fikri mülkiyetler hakkında imzalanan anlaşmalar, gerekse Uruguay Round’a ulaşana kadar özellikle mal ticaretine getirilen uluslararası çapta serbestlik, tarifelerin yüksek oran ve miktarlarda indirilmesi ve tarifelerin artık dış ticarete bir korumacılık aracı olmaktan çıkması ile; uluslararası ticareti düzenleyici kalıcı bir kurumun oluşturulması gerekli hale gelmiştir. Özellikle Uruguay Round ve ona gelene kadar yapılan müzakerelerin bu ortamı yarattığı söylenebilir.

Dünya Ticaret rgt (World Trade Organization: WTO); Eylül 1986’da başlayan ve 15 Aralık 1993 tarihinde tamamlanan Uruguay turu müzakereleri sonucunda 15 Nisan 1994’te Marakeş’te imzalanan ve 1 Ocak 1995’te yürürlüğe giren “*Nihai Senet*” içerisinde yer alan Dünya Ticaret rgt Kuruluş Anlaşmasıyla kurulmuştur. Bunların yanında 25 adet bildirim, karar ve mutabakat metninde WTO yelerinin yükümlülükleri belirtilmektedir. Türkiye 26.01.1995 tarih ve 4047 sayılı yasa ile onaylanması uygun bulunan WTO kuruluş anlaşmasını, 31.12.1994 tarihinde geçerli olmak üzere 95/6225 sayılı BKK ile 25.02.1995 tarihinde onaylamıştır.

Tablo 8
Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması (Marakeş Anlaşması)

Ek-1	Anlaşmazlıkların Çözümü Kural ve Yöntemleri Hakkındaki Mutabakat
Ek-1/a	Mal Ticaretinde Anlaşmalar
Ek-1/b	Hizmet Ticareti Anlaşması ve Ekleri
Ek-1/c	Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması
Ek-2	GATT 1994 Tarım Anlaşması Bitki ve Hayvan Sağlığı Önlemleri Uygulama Anlaşması Tekstil ve Giyim Anlaşması Ticarette Bağlantılı Yatırım Tedbirleri Anlaşması GATT 1994'ün 6. Maddesinin Tatbikine İlişkin Anlaşma Sevk Öncesi İnceleme Anlaşması Menşe Kuralları Anlaşması İthalat Lisansları Anlaşması Sübvansiyon ve Telafi Edici Önlemler Anlaşması Korunma Önlemleri Anlaşması
Ek-3	Ticaret Politikasını İnceleme Mekanizması
Ek-4	Çok Taraflı Ticaret Anlaşmaları

Kaynak: https://www.tepav.org.tr/upload/files/14321056951.DTO_Cok_Taraflı_Ticaret_Muzakereleri_ve_Türkiye.pdf (07/06/2016)

Bu hali ile DTÖ, GATT'ı kapsayan, uluslararası ticarete serbestlik ilkesi gereğince üye ülkelerin gerekli kanun ve kurallara uyması amacıyla kendine ait denetim ve danışma mekanizmalarını barındıran bir örgüt olmuştur.

Dünya Ticaret Örgütü'nün organları anlaşmanın 4. Maddesinde sıralanmıştır. Mekanizmanın en üst karar organı “*Bakanlar Konferansı'dır.*” Tüm üyelerin temsilcilerinin yer aldığı, iki yılda en az bir kez toplanan bu kurul, DTÖ'nün fonksiyonlarını yürütmekle mesuldür. DTÖ'nün kuruluşundan bu yana 6 adet Bakanlar Konferansı yapılmıştır. Bunlar; 1996 Singapur, 1998 Cenevre, 1999 Seattle, 2001 Doha, 2003 Cancun, 2005 Hong Kong, 2009 Cenevre konferansları olmuştur. Bakanlar Konferansı'nın altında, üye ülkelerin temsilcilerinden oluşan “*Genel Konsey*” yer alır. Bakanlar Konferansı'nın toplantı dönemlerinde onun yerine işleri yürütür. Ayda en az bir kez toplanan Genel Konsey, “*Ticaret Politikası İnceleme Birimi*” ve “*Anlaşmazlıkların Giderilmesi Birimi*” olarak da görev yapar. Ticaret Politikası İnceleme Birimi üye ülkelerin ticaret politikalarını 2,4,6 yıl gibi aralıklarla inceler. Anlaşmazlıkların Giderilmesi Birimi ise ülkeler arasında uluslararası ticaret esnasında

meydana gelen anlaşmazlıkları çözerek karara bağlar. Genel Konsey'e bağlı çalışan "Mal Ticareti Konseyi", "Hizmet Ticareti Konseyi", "Fikri Mülkiyet Hakları Konseyi" bulunur.

Bu iki organın dışında Bakanlar Konferansı'nın kurduğu dört komite bulunur. "Ticaret ve Kalkınma Komitesi", "Dış Ödemeler Komitesi", "Bütçe, Mali ve İdari İşler Komitesi", "Uyuşmazlıkların Çözüm Organı".

Dünya Ticaret Örgütü'nün yapısında üye ülkelerden bağımsız çalışan bir de sekreteryaya bulunur. Genel Sekreter tarafından yönetilen ve merkezi Cenevre'de bulunan bu sekreteryanın Genel Direktörü Bakanlar Konseyi tarafından atanır. Genel Direktör ve Sekreteryaya uluslararası nitelikte çalışmaktadır. Herhangi bir hükümet ya da DTÖ dışı bir makamdan talimat alamazlar.⁷¹ Sekreteryaya, DTÖ bünyesindeki konseylere ve Bakanlar Konferansı'na teknik destek, GOÜ'lere teknik yardım sağlar; dünya ticaretini incelemek ve kamuoyuna DTÖ'nün görevlerini açıklamak gibi görevler yürütür. Ancak karar verme mekanizmasında yer almaz.

2.2.2.2.4.2. Dünya Ticaret Örgütü'nün Fonksiyonu ve Amaçları

DTÖ Kuruluş Anlaşması uyarınca, anlaşma tarafları, ticari ve ekonomik ilişkilerinin, hayat standardını yükseltmek, tam istihdam ve istikrarlı bir büyüme sağlamak, mal ve hizmet üretim ve ticaretini geliştirmek, dünya kaynaklarının sürdürülebilir kalkınma hedefine en uygun bir şekilde kullanımına imkan vermek ve gerek çevreyi korumak gerek farklı ekonomik seviyedeki ülkelerin ihtiyaç ve endişelerine cevap verecek şekilde araçlar geliştirmek amaçlarına hizmet etmesi gerektiğini göz önünde tutarak, ayrıca, gelişme yolundaki ülkelerin ve bunlar arasında yer alan en az gelişmiş olanların artan dünya ticaretinde ekonomik kalkınma ihtiyaçları ile orantılı bir pay etmelerini sağlamak amacıyla gayret harcanmasına ihtiyaç olduğunu nazara alarak, karşılıklı menfaat esasına dayalı ve gümrük tarifelerinde ve ticaretin karşılaştığı diğer engellerde önemli indirimler sağlayan ve uluslararası ticaret

⁷¹ İkbal Gözel, "İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri Mevzuatı ve Bu Mevzuatın Risk Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi", (Uzmanlık Tezi, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Ankara, 2011), s.35.

ilişkilerinde ayrımcı muameleyi ortadan kaldıran anlaşmalar akdetmek yoluyla bu amaçlara ulaşılmasına katkıda bulunma arzusunda olduklarını beyan etmektedirler.⁷²

DTÖ'nün görevi, Kuruluş Anlaşması ile Çok Taraflı Ticaret Anlaşmaları'nın uygulanmasını, yönetimini ve işletilmesini kolaylaştırmak ve kuruluş amaçlarına ulaşılmasına katkıda bulunmaktır. DTÖ, ayrıca, Çoklu Ticaret Anlaşmaları'nın uygulanması, yönetimi ve işlemesi için gerekli çerçeveyi sağlama görevini de üstlenmiştir.⁷³

Dünya Ticaret Örgütü'nü kuran 15 Nisan 1994 tarihli Marakeş Anlaşmasında örgütün amaçları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:⁷⁴

- Hayat standardının yükseltilmesi, tam istihdam ve istikrarlı bir şekilde artan gelir dağılımı ve talep hacmini sağlamak, üretim ve ticareti geliştirirken dünya kaynaklarının sürdürülebilir kalkınma hedefine uygun olarak kullanımını sağlamak, çevreyi korumak ve farklı ekonomik düzeylerdeki ülkelerin ihtiyaçlarına cevap vermek;
- Gelişmekte olan ülkeler ve özellikle en az gelişmiş olanlarının artan dünya ticaretinden ihtiyaçları ile orantılı olarak pay almalarını sağlamak;
- Bu hedeflere ulaşılmasına yardımcı olmak üzere uluslararası ticari ilişkilerde ayrımcılığı ve ticaretin önündeki engelleri ortadan kaldıran karşılıklı anlaşmalar yapmak;
- Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması ve Uruguay Turu Çok Taraflı Ticaret Müzakerelerinin sonuçlarına uygun bütünleşmiş, uygulanabilir ve kalıcı birçok taraflı ticaret sistemini geliştirmek;
- Çok Taraflı Ticaret Sisteminin temel ilkelerini korumak.

Anlaşmanın III. Başlığında DTÖ'nün fonksiyonları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

⁷² Murat Yapıcı, s.22-23.

⁷³ Ege Aylin, "GATT Anlaşması Dünya Ticaret Örgütü", **GATT Anlaşmasının Kavranması Stratejik Odak Nokta Projesi**, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, Mart, 1996.

⁷⁴ Jagdish Bhagwati ve Mathias Hirsch, **The Uruguay Round and Beyond Springer**, 1998, s.149.

1. DTÖ, bu anlaşmanın ve Çok Taraflı Ticaret Anlaşmalarının uygulanması, idaresi ve işleyişini kolaylaştıracak ve bunlar için çerçeve düzenleyecektir;
2. DTÖ, üyeleri arasında bu anlaşmanın eklerinde yer alan konulara ilişkin çok taraflı ticari ilişkiler hakkında forum düzenleyecektir. DTÖ ayrıca üyeleri arasında daha ileri düzeyde çok taraflı ticari ilişkilere ait forum ve bu tür pazarlık görüşmelerinin sonuçlarına ilişkin uygulama çerçevesi düzenleyecektir;
3. Anlaşmanın 2 numaralı ekinde yer alan Anlaşmazlıkların Giderilmesi Kural ve Yöntemlerini Tespit Eden Mutabakat Metninin idaresini üstlenecektir.
4. Anlaşmanın 3 numaralı ekinde yer alan Ticaret Politikası İnceleme Mekanizması'nın (TPRM) idaresini üstlenecektir.
5. Küresel ekonomik politika oluşturulmasında daha fazla uyum sağlamak amacıyla, uygun olduğu durumda Uluslararası Para Fonu, Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD) ve bağlı kuruluşları ile işbirliği yapacaktır.

3. YENİ KORUMACILIKTA KULLANILAN ARAÇLAR: TARİFE DIŞI ENGELLER VE TÜRKiYE UYGULAMALARI

Bu bölümde, günümüzde pek çok çeşidi bulunan yeni korumacılık araçlarından tarife dışı engeller incelenecek; ayrıca bu araçların Türkiye’de yeni korumacılık uygulamaları başlığı altında dış ticareti nasıl etkilediği sorunsalı masaya yatırılacaktır.

3.1. Yeni Korumacılığın Nitelikleri ve Dayandığı Gerekçeler

1973 yılında petrol fiyatlarının hızla artması, bunun sonucu gelişmiş ülkelerin literatürde “*stagflasyon*” olarak geçen enflasyon ve işsizliğin yarattığı durgunluk durumuna sürüklenmeleri, tekstil, hazır giyim, deri ürünleri, işlenmiş gıda, çelik, elektronik, otomobil gibi az gelişmiş ülkelerin üretip ihraç ettiği emek yoğun malların gelişmiş ülkelerin dış ticaretlerinin seyrini olumsuz yönde etkilemesi, Japonya gibi Asya Kıtası’nda kendini göstermeye başlayan sanayileşmesini başlatmış ülkeler, ABD’nin dış ticaret açıkları gibi sebepler ulusları, (özellikle gelişmiş ülkeler) türeyen işsizlik, büyüme, endüstriyel sorunlarını tarife dışı engeller ile çözmeye itmiştir. Gelişmiş ülkeler ithalatlarını kısırarak yerli sanayilerini korumak istemiş, GATT sonrası düşen tarifeler bu ulusları tarife dışı engelleri uygulamaya itmiştir. Bu durum dünya mal ticaretinin yaklaşık yarısını etkiler bir hal almıştır. Ancak yaşanan bu süreç GATT’ın ulusal muamele, şeffaflık ve en çok kayırılan ülke kuralları ile uyumsuzluk yaratmıştır.

Lang ve Hines’a göre⁷⁵ yeni korumacılık, uluslararası ticareti azaltmayı, tüm ekonomileri yöresel ve ulusal bazda en verimli olacak biçimde yeniden düzenleyip çeşitlendirerek çevreyi korumayı ve sonra kendilerini çevreleyen (ülkeler arası) bölgeye ilgi göstermeyi ve küresel uluslararası ticareti, ilgilenecek alan olarak en sona bırakmayı hedeflemektedir. Yeni korumacılık, sadece ayrıcalıklı birkaç kişi ya da birkaç ülke için

⁷⁵ Tim Lang ve Colin Hines, **Yeni Korumacılık-Geleceği Serbest Ticarete Karşı Koruma**, Teoman Törün (çev.), İstanbul: Kaynak Yayınları, 2000, s.16.

değil, çevreyi korumak ve iyileştirmek, ekonomik eşitsizlikleri en aza indirmek ve herkes için temel toplumsal ve beşeri gereksinimleri karşılamak üzere yola çıkar.

Ongun'a göre, "Yeni korumacılığın doğuş nedenleri öncelikle dünya sanayi malları ticaretinin yapısında meydana gelen değişiklikte aranmalıdır".⁷⁶

1970'lerin ilk yarısına gelindiğinde, çoğu Doğu Asya'da yer alan bir grup gelişmekte olan ülke emek yoğun sanayi mallarında, karşılaştırmalı üstünlük elde etmiş, emek-yoğun sanayi malları ihracatçısı konumuna yükselmiş, bu ise gelişmiş ülkelerde istihdam sorununu olumsuz yönde etkilemiştir. Buna göre, gelişmiş ülkelerde korumacılık şu nedenlerle savunulmuştur⁷⁷:

• ***İstihdam Düzeyinin Korunması:*** Bu gerekçeye göre korumacılık ile ithalatın iç piyasada sebep olduğu üretim eksikliği ve neticesinde işsizlikte azalma görülür. Ancak bu görüşe karşı geliştirilen teze göre, korumacılık ile birlikte yurtiçi piyasada üretilen ulusal malların kalite düşüklüğü ve fiyat fazlalığı gibi etkenler tüketici rantını düşürebilecektir. Ayrıca korunan sanayi dalının başka bir sanayi dalına girdi üretmesi halinde girdi maliyetleri yükselecek ve böylece nihai mal üreten sektörlerin rekabet gücü zayıflayacak ve bu durum da o sanayi dallarında bir işsizlik durumuna sebebiyet verebilecektir. Bir başka karşıt teze göre ise, ithalat ve döviz talebinin yapay olarak düşmesi yerli parayı aşırı değerli kılacak ve bu da ihracat sektöründe kar ve istihdamda gerilemeye yol açabilecektir.

• ***Değişen Uluslararası Rekabet Koşullarına Uyum Sürecinin Yavaşlatılması:*** İthalatın yol açtığı öldürücü rekabetin etkisini yavaşlatarak uyum sürecini zamana yayması yeni yatırım ve işgücü eğitimi için gerekli zamanı ülkeye kazandırabilecektir.

• ***Yüksek Sanayiye Dayalı Sanayilerin Desteklenmesi:*** Yaparak öğrenme süreci tamamlanana kadar bir endüstri dalının korunması o endüstriye rekabet gücü açısından fayda sağlayacaktır. Bu tip korumacılığın klasik korumacılık teorilerinde bahsedilen bebek endüstri tezi ile gerekçeleri aynıdır.

⁷⁶ M. Tuba Ongun, "Yeni Korumacılık I", *Asomedy*, Nisan 1998, s.28-42.

⁷⁷ Ongun, s.28-42.

• **Adil Olmayan Ticari Rekabetle Mücadele:** Geçim standardı düşük olan ülkelerde üretilen ve ihraç edilen mallar; bu malları ithal eden ülkelerin bu tip malları üretmek için ihtiyaç duyduğu düşük nitelikli işgücünü ortadan kaldıracak için yeni korumacılık savunulmuştur. Sanayileşmiş ülkeler serbest ticaretten ziyade adil ticaret istemektedirler. Çünkü tarife dışı engeller, ithalatı kısıtlayıcı araçlar, hükümetlerin ihracat sübvansiyonları ve damping gibi uygulamalar adil olmayan ticaret uygulamaları olarak adlandırılmaktadır.

• **Stratejik Üretim Dallarının Korunması:** Ülkeler için stratejik öneme sahip tarım, demir-çelik, gemi yapımı gibi sektörler bu gerekçe ile korunmaya çalışılmıştır. Ancak bu görüşe karşı olanlar ise, bu korumanın tarife dışı engeller yerine sübvansiyonlar ile yapılmasının daha uygun olacağını belirtmişlerdir.

• **Korumayı, Piyasaları Açmayı Sağlayacak Bir Manivela Olarak Kullanmak:** Bazı sanayileşmiş ülkeler korumacılığı, diğer ülkelerin piyasalarını ithalata açmalarını sağlamak amacı ile baskı unsuru olarak kullanılmışlardır.

• **Ticaretin Yapısında Meydana Gelen Değişiklik:** Ülkelerin ithal enerjiye dayalı ihtiyaçlarının devam etmesi ve küresel borç problemleri onları ihracatı artırmaya yönelik tedbirler almaya itmektedir.

M. Camps'a göre; “ Bu sektördeki gelişme ile ulusal güç sağlanacağı inancı, yurtiçi refaha bu sektörlerin katkı yapacağının düşünülmesi ve bu sektördeki beklentilerin karşılanmaması halinde seçimlerde başarılı olunamayacağı kaygısıdır.”⁷⁸

Bu nedenle günümüzde pek çok korumacı uygulama, yerli üreticileri toplumsal açıdan istenilen veya ulusal yarara hizmet ettiğine inanılan alanlarda faaliyet göstermek için teşvik etmektedir. Ayrıca yeni korumacılığın özelliklerinden bazıları ise; bazı sektörlerin kartelleşmesine, yapılan ihracatların daha yüksek katma değerli olabilmesine, bazı endüstrilerin daha az gelişmiş ülkelere kayabilmesine yol açabilmesidir.

⁷⁸ Hein John, “Origins of New Protectionism”, *Economic Impact*, 1983/3, s.36

3.2. Yeni Korumacılık Araçları: Tarife Dışı Engeller ve Çeşitleri

3.2.1. Tarife Dışı Engellerin Tanımı ve Özellikleri

Tarife dışı engeller, daha öncesinde tarifelerin sağladığı korumacılık görevini, 1973’den bu yana üstlenmiş vaziyettedir. Ülkeler çok taraflı ticaret müzakerelerinden çıkan “tarifeleri indirme” kararları sonucunda gerek yurtiçi üreticiyi koruma, gerek ithalatı azaltma, gerekse ihracatı artırma veya ihracatı azaltmak için tarife dışı engelleri kullanmaya başlamışlardır. Bu durum uluslararası ticarete saydamlığı azaltmış, tarife dışı engellerin yarattığı belirsizlik tarifelerin yarattığı belirsizlikten daha fazla olmuştur. Tarife dışı engeller buradan da anlaşılacağı üzere, tarifelerin yani gümrük vergilerinin dışında kalan her türlü mali, idari, teknik kısıtlamaların tümüne verilen addır. Ancak böylesine geniş bir alanı muhteva etmesi sebebiyle sınıflandırılmaları yahut tespit edilebilmeleri çok zordur. Öte yandan tarife dışı engellerin ne olduğunun değil ne olmadığına tespit edilebilme zorluğu da onları belirli tanımlar içerisine sokmaya engel teşkil etmektedir.

Tarife dışı engeller literatürde birkaç farklı tanımlama ile açıklanmıştır. Gümrük tarifelerinden başka, serbest ticaret akımlarına müdahale amacıyla kullanılan araçların tümü tarife dışı engeldir. Uluslararası mal ve hizmet akımlarının normal seyrini etkileyen her türlü politika ve uygulamadır.⁷⁹

UNCTAD sınıflandırmasına göre tarife dışı engeller iki ana gruba ayrılır. İlk gruba göre ithal maliyetleri ve fiyatlarını doğrudan etkileyen tedbirler, (fiyat kontrol tedbirleri) ikinci gruba göre ise ithal fiyatlarını doğrudan etkilemeyen tedbirler (miktar kısıtlamaları) yer almaktadır. DTÖ’nün 11 Eylül 2002’de yapmış olduğu bir farklı sınıflandırmaya göre ise, tarife dışı engeller 5 ana grup altında sınırlanmış ve toplamda 33 tarife dışı engel yer almıştır.⁸⁰ UNCTAD’a göre ise, 6 grup altında 29 tane tarife dışı engel yer almaktadır. Ancak tüm bu sınıflandırmalara karşın her ülkenin koymuş olduğu kanun, tedbir, kural vs. farklı olduğu için tarife dışı engelleri sınıflandırmanın pek çok yolu olabilmektedir.

⁷⁹ İstiklal Yaşar Vural, “Türk Dış Ticaretinde Korumacılık”, (Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 1999), s.73.

⁸⁰ WTO, *Table of Contents of Inventory of Non-Tariff Measures*, 2002.

Tarife dışı engellerin ticaret üzerinde doğrudan etkisi olmasa da dolaylı etkilere sahip sağlık, standart ve vergilere ilişkin düzenlemeler ile paket ve etiketleme zorunlulukları, sağlık ve güvenlik gerekçesi ile uygulanan karantina zorunluluğu gibi uygulamalar ticarete ek maliyet getirdiği için bunlar da tarife dışı engel olarak yer alabilmektedir. Bu minvalde GATT 800 tip tarife dışı engel sınıflandırması yapmış olup, bunların pek çoğu bürokratik ve teknik düzenlemelerdir.

3.2.2. Tarife Dışı Engellerin Çeşitleri

Yeni korumacılık araçlarından olan tarife dışı engeller; temelde, miktar kısıtlamaları, mali nitelikli ve idari-teknik engeller olarak üç kısma ayrılmaktadır. Bu üç grup tarife dışı engelin tanımları ve hangi uygulamalar ile hayat buldukları aşağıda sırasıyla anlatılacaktır.

3.2.2.1. Miktar Kısıtlamaları

Tarife dışı engellerin en yaygın olarak kullanılan biçimi miktar kısıtlamalarıdır. Miktar kısıtlamaları, ithalat hacmini dolaysız olarak kısıtlamayı hedef edinmektedir. Gümrük tarifelerinin ithalatı kısıtlayıcı etkisi fiyat mekanizması yolu ile ortaya çıkarken; miktar kısıtlamaları durumunda ülkeye giren ya da çıkan mal hacmini doğrudan hükümet yetkilileri belirlemektedir.⁸¹

• Kotalar ve Tarife Kotaları:

Hükümetin bu şekilde ithal edilecek mal hacmini fiziki miktar yahut değer olarak belirlemesi durumu “kota” olarak adlandırılır.⁸² Kotalar belirli bir süre için düzenlenmektedirler. Kotaların tarifelere göre ithalatı sınırlayıcı etkisi daha çoktur ancak tarifeler de fiyat mekanizmasının işleyişine olanak tanımaktadır. Ancak kotalar fiyat mekanizmasının işleyişini engeller niteliktedir. Tarifelerde ithalat en ucuz yerden yapılabilirken; kotalarda yurtiçine gelen malın fiyatı daha yüksek olabilir çünkü kota miktarını aşmamak için acele şekilde ithalat yapılmış olabilir. Kotalarda ilk başvuranlar kotadan büyük pay alabilirler, diğer ithalatçılar kotadan hiç pay alamayabilirler. Ayrıca

⁸¹ Seymen, s.102.

⁸² https://www.ekodialog.com/uluslararasi_ekonomi/dis_ticarette_kisitlemeler_tarifeler_kotalar.html (01/03/2019)

kotaları sınırı belirlenen miktar veya değerlerde durdurabilmek için kapılarda ne kadar mal girişı olduğunu sürekli takip etmek gerekir. Kota uygulanan malın yurtiçi talebi yüksek olsa da ithal edilme ihtimali yoktur ancak tarife uygulanan bir malda durum bu şekilde değildir. Bu durumda kotaların sakıncalarından biri, yasal yollardan sağlanamayan ithalatın yasa dışı yollarla sağlanmaya çalışılmasıdır. Böylece karaborsacılık ve kaçakçılık artmaktadır.

Kotalar ithalatı kısıtđı ölçüde yerli sanayiye dış rekabetten korur ve ödemeler bilançosunu düzeltici etki yaparlar. Ancak ithal edilemeyen malın yurtiçinde fiyatının yükselmesine de sebep olabilir. Eğer ödemeler dengesi bilançosu açıkları dış ticaret açıklarından kaynaklanıyor ise ithalatı kırmak için kota konulması ithalatı daraltacak böylelikle ödemeler dengesi bilançosu bir geliştirme gösterecektir. Ancak yurtiçi harcamaların ithal mallardan yerli mallara kayması ile ihraç edilecek mal miktarında azalma görülür ve ihracat azalarak ödemeler bilançosu eski haline döner.

GATT Sözleşmesi'nin 11, 12, 13, 14. maddelerinde kotalar hakkında düzenlemeler getirilmiştir. Böylece kotalar yasaklanmıştır. Eğer ödemeler bilançosunda yahut ülke içi üretimde ciddi zarar tespiti yapılabilirse, ancak bu durumda kotalara başvurulabilmektedir.⁸³

Tarife kotaları ise; kotalara göre daha ılımlı bir yöntemdir. Fiyat mekanizmasının işlemlerini kotalar kadar etkilemez. İkili tarife sistemi uygulanarak belirli miktarlarda ithal malları için normal gümrük vergisi, belli miktar dolduktan sonra ise daha yüksek gümrük vergisi tahsil edilmektedir.

Bazı kotalarda ise hükümet mal hacmini belirlemekle yetinir, ithalin hangi ülkeden ve kimler tarafından yapılacağına müdahalede bulunmaz. Bu tip kotalara “*global kota*” denilmektedir.⁸⁴

⁸³ Çulha, s.43.

⁸⁴ Hikmet Erbüyük, “Türkiye-Avrupa Birliği Entegrasyonunun Güçlendirilmesi Sürecinde Ticarete Tarife Dışı Engellerin Kaldırılması ve Standardizasyon”, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aralık, 1999), s.10.

• **Gönüllü İhracat Kısıtlamaları ve Pazar Payını Düzenleme Anlaşmaları:**

İhracat yapan, sanayisi emeğe dayalı, az gelişmiş yahut gelişme yolundaki ülke ile güçlü bir ithalatçı ülke arasında; genellikle ithalatçı ülkenin isteği veya tavsiyesi üzerine karşılıklı görüşmeler neticesinde ihracatçı ülkenin yapacağı ihracata belli miktarda kota koyması durumudur. İhracat üzerine konulduğu için ihracat kotaları diye de geçmektedir. Bu durumda ithalatı yapan ülkeye giren mallar, o ülkenin kendi üretim maliyetlerini yansıtan yüksek fiyattan satılacaktır.

İthalat kotasına benzer sonuçlar doğuran gönüllü ihracat kısıtlamaları, ithalatçı ülkenin ithalatını kıstmak adına ithalat kotaları koyması endişesi ile ithalatçı ülke ile ihracatçı ülkenin müzakere edip uzlaşmaları sonucunda oluşur. Daha çok, az gelişmiş ülkenin imalat sanayi ya da tarım mallarına uygulandığı görülmektedir. Gelişmiş ülkeler bu tip emek yoğun mallar için kendi üretimlerini düşürüp ülke içinde işsizliğe sebebiyet vermek istemezler. Ayrıca GATT ithalat kotalarını bazı özel durumlar haricinde kaldırdığı için kotalar yerine kullanılması gönüllü ihracat kotalarını daha cazip hale getirmiştir. Ancak eğer ithal edilecek mal talep esnekliği düşük bir mal ise ithalatçı ülkenin bu malı alması zorunlu hale geleceğinden, ödemeler bilançosunda bir bozulma meydana getireceği açıktır.

Gönüllü ihracat kısıtlamaları ithalatçı ülke tüketicilerini yüksek fiyatlardan dolayı refah kaybına uğratabilir. Örneğin Japonya ile ABD arasında bir dönem otomobiller üzerinden uygulanan gönüllü ihracat kısıtlamalar, ABD’li tüketicilerin Japon otomobillerini çok daha yüksek fiyattan satın almalarına sebep olmuştur. En bilindik gönüllü ihracat kısıtlaması, 22 ülkenin katılımı ile gerçekleşen “*Çok Elyaflılar Anlaşması*” (MFA) olmuştur.⁸⁵ Bu anlaşma tekstil ihracatını sınırlamaya tabi tutmuş; sanayileşmiş ülkeler her az gelişmiş ülkenin kendilerine ihraç edebileceği tekstil ürün miktarını gösteren kotaları belirleme hakkını elde etmişlerdir.

Gönüllü ihracat kısıtlamaları iki ülke arasında değil de ikiden fazla ülke arasında uygulanırsa bunlara “*pazar payını düzenleme anlaşmaları*” denilmektedir.⁸⁶

⁸⁵ Seymen, s.120.

⁸⁶ Seymen, s.119.

Gönüllü ihracat kısıtlamaları tüm ülkelere karşı aynı ölçüde uygulanmadığı için eşitliği bozucu ve rekabeti baltalayıcı niteliktedir.

• ***İthalat Yasakları ve Ambargolar:***

Bu tip bir tarife dışı engel, uygulanabilecek yöntemlerin en sonuncusu ve en katısidir. Çünkü ithalat yasakları ve ambargo doğrudan ticareti durdurucu etkilere sahiptir. Bir ülke dış ticaret bilançosu eksiklerini kapatmak, yerli sanayiye dış rekabetten korumak, kamu sağlığı, genel ahlak veya kamu düzenine zararlı maddelerin ülkeye girişini engellemek üzere ithalat yasakları getirebilir. İthalat yasakları uygulanan bir mal ya da mal grubunun gelir dağılımı etkisi tarife ve kota uygulanan mallara nazaran daha şiddetli olmaktadır. Çünkü ithali yasaklanan malın yurtiçi üretimi olmaması, o malın talep esnekliğinin durumu göz önünde bulundurulmak sureti ile fiyatlarının artması gibi bir sebebe yol açacaktır. İthalat yasaklarında devletin vergi geliri elde etmesi mümkün değildir ve eğer koruma için yanlış bir sektör seçilirse; kaynak israfı söz konusu olacaktır. Ayrıca oluşan aşırı koruma duvarları iç fiyatlar ile dünya fiyatlarını alakasız hale getireceği için kaynak dağılımında etkinlikte bozulur.

Ambargo ise; bir veya birden çok ülkeye karşı tek yönlü olarak birden çok devletin katılımı ya da Birleşmiş Milletler benzeri bir kurul kararı ile ithalat veya ihracatın tamamen yasaklanması, sadece belirli malların ticaretinin yasaklanması veya ticari faaliyeti engelleyici seviyede diğer yasaklamaların getirilmesi şeklinde olmaktadır.⁸⁷

3.2.2.2. Mali Nitelikli Tarife Dışı Engeller

Mali nitelikli tarife dışı engeller, miktar kısıtlamaları kadar keskin bir şekilde fiyat mekanizmasının işleyişini bozucu nitelikte etkide bulunmazlar. Ülkeler aşağıda çeşitlerini inceleyeceğimiz bu tip tarife dışı engelleri daha çok ithalatın kısıtlanması veya ihracatın artırılması yolu ile dış açıklarını azaltmak vesilesi ile kullanırlar.

⁸⁷ Vural, s.99.

• *Üretim Sübvansiyonları:*

Üretim sübvansiyonları; devlet ve devlete bağlı kamu kurumlarının bizzat veya görevlendirdikleri diğer kurumlar aracılığı ile, üretimi çeşitli şekillerde etkilemek, üreticileri teşvik ve himaye etmek amacıyla özel teşebbüslere, karşılığında denk bir yükümlülük beklemeden yaptıkları nakdi veya nakit olarak ifade edilebilen yardımlardır.⁸⁸

Tarifeler yolu ile ithalat veya ihracat üzerinde etki etme mekanizmasında hem üretim hem tüketim bu tip bir tarife dışı engelden etki görürken, üretim sübvansiyonlarında aynı etki sadece üretim üzerinde ve tüketiciyi etkilemeden başarılabilir. Yani tarifeler yolu ile müdahale hem üretici hem tüketicide refah kaybı yaratırken, sübvansiyonlarda ise sadece üretim maliyetlerindeki artış nedeniyle bir kayıp söz konusudur. Üretim sübvansiyonlarında hükümet yerli üreticiye serbest dünya fiyatı ile bunun üzerinde kalan yurtiçi maliyet arasındaki fark kadar katkıda bulunur. Bu sebepten, tarife veya kotaların aksine sübvansiyonla korunan mal grubu yurtiçinde serbest dünya fiyatından satılır. Böylece tüketici kaybı da minimuma inmektedir. Bu özelliğinden dolayı üretim sübvansiyonları fona gereksinim duyan bir araç iken, tarifeler fon yaratıcı araç olarak gösterilirler.

Ancak sübvansiyonların hükümet bütçelerine yük olması, lobi faaliyetleri ile kaynakların yüksek maliyetli verimsiz sanayi dallarında dolaysız şekilde aktarılmasına sebep olabilir. Ayrıca yurtiçi sübvansiyonlar bazı işletmelerin rekabet imkanlarını diğerlerine göre suni bir şekilde artırarak devlet yardımlarından faydalanmayan işletmelerin aleyhine piyasadaki pazar paylarını artırmalarına neden olabilmektedir. Yurtiçi sübvansiyonların ülke çapında veya sektör bazlı verilmesi, bu tip imkanlardan gelişmiş bölgelerin daha fazla yararlanmasına ve böylece bölgeler arası gelişmişlik farklarının artmasına da neden olabilmektedir.⁸⁹

⁸⁸ Tevfik Pekin, **Teşvik Tedbiri Olarak Sübvansiyonlar ve İşletme Kararları Üzerindeki Etkileri**, İzmir: Türkiye Vakıflar Bankası Yayını, Bilgehan Basımevi, 1988, s.29.

⁸⁹ Karakoç, s.58.

• *İhracat Sübvansiyonları ve Telifi Edici Vergiler:*

Devletin belli bir malın ihracatı karşılığı firmaya yaptığı dolaylı ya da doğrudan ödemelere ihracat sübvansiyonu denilir.⁹⁰ Bu tip sübvansiyonlar doğrudan ödemelerin yanı sıra, yurtdışı ithalatçılara düşük faizli kredi temini, ihracat vergi muafiyeti, ucuz girdi temini veya kurumlar vergisi muafiyeti mukabilinden dolaylı da olabilmektedir.⁹¹⁹² Burada önemli olan, sübvansiyonun yurtiçi üretim için değil, ihracat yapılması karşılığında verilmesidir. İhracat sübvansiyonları ihraç mallarını yabancı para cinsinden ucuzlatmakta, ihraç malının yurtdışı talep esnekliği fiyattaki düşüş oranından daha yüksek ise ihracat hacmi artacak ve verilen sübvansiyon yerini bulacaktır. Aksi durumda ise, yabancı para cinsinden ucuzlayan mal yeterince talep görmeyip ihracat hacmi daralacak, malı sübvansiyon etmek bir işe yaramamış olacaktır.

Yurtiçi ihracatçılara ve yabancı tüketicilere potansiyel yararlarına rağmen, ihracat sübvansiyonları yurtiçi tüketicilerin refahını olumsuz yönde etkiler. İlk olarak yurtiçi tüketiciler, sübvansiyon uygulanan X malı için yabancı tüketicilere göre daha yüksek fiyat ödemektedirler. Ayrıca yurtiçi tüketiciler vergi ödeyicisi olarak da yerli üreticilere verilen ihracat sübvansiyonlarının finansman maliyetlerinin en az bir kısmına katlanmak zorunda kalmaktadırlar.⁹³ GATT, ihracat sübvansiyonundan zarar gören ithalatçı ülkenin, bu zararını ispat edebilirse telifi edici vergi koymasına müsaade etmiştir. Bu serbesti Tokyo Round'da gündeme gelmiş ve ihracat sübvansiyonuna karşı telifi edici vergi kodu benimsenmiştir.

Telifi edici vergi, yabancı ülkenin uyguladığı dolaylı yahut dolaysız ihracat sübvansiyonu nedeniyle meydana gelen haksız rekabetin telifisi ve bozulan yurtiçi fiyat dengesini sağlamak üzere, ithalatı yapan ülke tarafından alınan bir tedbirdir.⁹⁴

Yabancı ülke üreticilerine ödenen sübvansiyonlar, yerli ekonomi üzerinde damping etkisi yaratmaktadır. Bu yüzden telifi edici vergi bir anti-damping vergisi

⁹⁰ Seymen, s.126.

⁹¹ Karakoç, s.59.

⁹² M. E. Kreinin, **International Economics: A Policy Approach**, New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1991, s.368.

⁹³ Aykut Ekinci, "Günümüzde Dünya'da ve Türkiye'de Korumacılık Politikaları ve Uygulamaları", (**Doktora Tezi**, Anadolu Üniversitesi SBE, Eskişehir, 1997), s.48-49.

⁹⁴ Vural, s.109.

niteliğindedir. Aralarındaki fark, dampingin firmanın kendi girişimlerinden kaynaklanırken, ihracat sübvansiyonunun, bunu edinen firmaların bu finansmanı devletçe sağlanan yardımlar neticesinde almalarıdır.

• *Anti-Damping Vergileri:*

Bir ülke üreticisi bir ürünü kendi ülkesinde piyasaya sürdüğü fiyattan daha düşük bir fiyata ihraç ediyorsa buna “*damping*” denir. Dampingin kelime anlamı dump=boşaltma, dökme, atma olarak geçer. Genellikle çöp gibi şeylerin elden çıkartılması anlamını taşımaktadır. Ucuz malların elden çıkartılmak için ucuza satıldığı manası damping için benzetilen anlamdır. Anti-damping vergisi ise, karşı ülkenin yaptığı dampingli ihracat karşısında, bu dampingi dengelemek amacıyla gümrüklerde alınan bir vergi türüdür.⁹⁵ Böylece fiyatı düşen ithal malın fiyatı yükselttilerek ithalat hacmini kontrol etmeyi ve yurtiçi üreticiyi korumayı amaçlamaktadır.

Damping aslen bir uluslararası fiyat farklılaştırma sistemidir. Anti-damping vergisi, bu fiyat farklılaştırmasına önlem olarak iç ve dış pazarlar arasındaki fiyat farklılığını gidermek adına normal tarifelere ek olarak konulmaktadır. Ancak anti-damping vergisinin asıl amacı rekabeti koruması olarak gösterilse de, birçok ülke bu vergiyi yerli üreticiyi rekabetten koruma vergisi olarak kullanmaktadır. Bu anlamda ihracat sübvansiyonları da dampingin bir çeşidi olup; telafi edici vergiler ile anti-damping vergisi benzer tarife dışı engeller olarak kabul edilebilmektedir.

Anti-damping vergileri ilk olarak Kennedy Round’da ele alınmış ve Tokyo Round’da Anti Damping Kodu ile birlikte ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.⁹⁶ GATT’ın Anti-Damping Sözleşmesi’nin 6. Maddesine göre dampingli satışın yapılmış ya da halen yapılıyor olması, ithalatçı ülkenin yerli sanayine yönelik maddi zarar ya da maddi zarar tehdidinin oluşması ve zararın dampingten kaynaklanması gibi şartlar ispat edildiğinde; ithalatçı ülke anti-damping vergisi koyma hakkını elde edebilmektedir.

⁹⁵ Seymen, s.132.

⁹⁶ Karakoç, s.64.

• ***Ayrımcı Devlet Satın Alımları ve Ticaretin Devlet Eliyle Yapılması:***

Devlet satın alımlarında veya ihalelerinde yerli-yabancı firma ayrımı gözetebilmektedir. Devletin yerli firmalardan yöne bir tercih kullanması, uluslararası mal ve hizmet akımlarını belli bir yönde etkileyecektir.⁹⁷ Böylece yabancı mal ve hizmetlerin yurtiçi satışı sınırlandırılarak ulusal firmalara dış rekabet ortamında karşı karşıya kaldıkları fiyatlara göre daha yüksek bir fiyattan satış olanağı verdiği için; ayrımcı devlet satın alımları bir anlamda ulusal firmaların sübvansiyon edilmesi anlamı taşımaktadır.⁹⁸ Bu yüzden, üretim sübvansiyonlarının yol açtığı benzer etkileri göstermektedir. Ancak bu tip devlet satın alımlarının finansmanı hazineden karşılanacağı için tüketicilerin üzerine ekstra bir vergi yükü yansımaya olağandır. Fakat yine de hükümetler bu satın alımları tarife olmadan yurtiçi üreticileri koruyabildikleri, askeri-politik çıkarları doğrultusunda satın alımları yönlendirebildikleri yahut milli prestiji bu yolla korumak isteyebilecekleri için genellikle tercih etmektedirler.

Hükümetler direkt yasa yolu ile yahut ihalelere girecek yabancı firmaların ihaleye girmelerini zorlaştıracak şekilde ihale usullerini değiştirerek satın alımları tamamlarlar. Ancak GATT Satın Alma Kodu ile Tokyo Round sonunda bu tip bir tarife dışı engelle müdahale etmek istemiştir. Daha sonra Uruguay Round neticesinde bu kod Devlet Satın Almaları Anlaşması'na dönüşmüş; anlaşmaya göre üye ülkelerde açılan kamu ihalelerine tüm üye ülke firmalarının eşit koşullarda katılmaları öngörülmüştür.⁹⁹

• ***Değişken Nitelikli Vergiler:***

Özellikle AB'nin tarım sektörünü korumak için uyguladığı bir vergi ve tarife dışı engel çeşididir. Ekonomik etki açısından kotalarla benzerlik gösterirler. Kotalar ülkeye giren mal miktarını sabitlerken, değişken nitelikli vergiler ise ülkeye giren malların fiyatlarını sabitleme vazifesi görmektedirler.¹⁰⁰

Hükümetler korumak istenilen sektör üreticilerinin ürettikleri mallar için bir tavan fiyat belirler. Bu fiyat, ithal edilecek malın alt limitini oluşturur. Devlet bu fiyatı

⁹⁷ Seymen, s.133.

⁹⁸ Seymen, s.134.

⁹⁹ Seyidoğlu, s.389

¹⁰⁰ Seymen, s.135.

sabit tutabilmek adına değişken vergiler uygulama yoluna gider. Yani yapılan uygulama neticesinde, belirlenen fiyat ile ithalat fiyatları arasındaki fark değişken vergiler konularak kapatılmaktadır.

• *İthalat Teminatları:*

Bir lke ithalatçısı dışarıdan mal sipariş ettiği anda ithal bedelinin belli bir oranını teminat olarak Merkez Bankası'na yatırmaktadır. İthalat gerçekleştikten sonra bu tutar Merkez Bankası tarafından ithalatçıya geri ödenmektedir. Bu uygulamaya ithalat teminatı denilmektedir.¹⁰¹

Bu tip bir tarife dışı engelden beklenen etki; piyasadaki para arzını belli sürelerle de olsa kısmak ve böylece ithal talebinde bir düşüş meydana getirerek demeler bilançosu açıklarını kontrol altına alabilmektir. İthal bedelinin belli bir kısmını teminat olarak yatan firma, bu finansman kaynağından mahrum olacağı için herhangi bir faiz geliri de elde edemeyecek ve istenilen etki geçici sürelerle de olsa sağlanabilecektir.

Ancak günümüzde böyle bir tarife dışı engele başvurulması çok mümkün gözükmemektedir. Bunun başlıca sebebi ise bugün lojistik sektöründe gerçekleşen atılımların artık gerek hava gerek deniz taşımacılığında ve özellikle gümrük kapılarında bekleme sürelerini çok kısa srelere indirmiş olmasıdır.

• *İhracat Vergileri:*

Hükümetler, dış ticaret açıklarını kapatmak için ithalatı kısıtları gibi, zaman zaman ihracatı da kısıcı tedbirler almaktadırlar. İhracatı kısmak için tedbir almanın nedenlerinden biri, ihraç mallarına olan aşır dış talebin yarattığı enflasyonist baskıyı gidermek olabilir. Amaçlardan bir diğeri ise, ülke içi mal arzını artırarak ülke içi fiyatları azaltmak olabilir. Başka bir amaç ise, ihraç edeceği mala kısıtlama getirerek dünya arzını kıstıp dünya fiyatlarını artırarak ticaret hadlerini lehe çevirmek olabilir. Bu son bahsedilen amaç, herhangi bir malda ancak dünya üretiminin ciddi bir kısmını elinde tutan ülkeler için geçerlidir. Ayrıca lkeler hammaddeyi yurtiçinde işleyerek

¹⁰¹ Seymen, s.138.

doğal hammadde arzını korumayı da arzu edebilir. Ya da yalnızca karşısındaki ülkeyi cezalandırmak istiyor olabilir. Bunun askeri faktörler, siyasi faktörler gibi birçok nedeni olabilmektedir.¹⁰²

İhracattan alınan vergiler, ithalata konulan tarifelerin gösterdiği etkinin benzerini yaratmaktadır.

• *İthalattan Alınan Diğer Vergi ve Fonlar:*

Türkiye’de 1993 yılına kadar belediye hissesi, damga vergisi, destekleme ve fiyat istikrar fonu, kaynak kullanımı destekleme fonu, maden fonu, ulaştırma alt yapıları resmi gibi çok sayıda gümrük vergisine eşdeğer vergi uygulanmıştır. GATT döneminde bu tür vergilere, ancak bir hizmet karşılığı tahsil edilmeleri ve ayrımcılık yapılmaması şartıyla izin verilmiştir. Bu sebeple damga vergisi için GATT’dan uzun süre “waiver” alınmış, diğer bazı vergiler ise 1993 yılı başında tek vergiye dönüştürülerek tarife konsolidasyonuna dâhil edilmiştir. Konut fonu ise, Türkiye’nin AB ile gümrük birliğini 1996 yılı başında gerçekleştirmesi sonucunda, AB ülkeleri için sıfırlanmıştır. Gümrük birliğinden sonra, vergi etkisi doğuracak fon uygulamalarına son verildiğinden, yerli üretici AB karşısında ancak kalite standardı ve gözetim gibi mevzuata dayalı yollarla korunabilmektedir.¹⁰³

• *Sınır Vergisi Uygulamaları:*

Uluslararası ticaretin dolaylı vergilemeye tabi olduğu durumlarda varış ve kaynak ilkesi olmak üzere iki alternatif ilke uygulanmaktadır.¹⁰⁴ Kaynak ilkesi, ticarete konu malın üretildiği ülkenin vergisine tabi olmasını gerektirir. Varış ilkesinde ise, üretilen mal gittiği ülkenin vergi sistemine tabi iken (ithal edilen mal gittiği ülkenin vergi sistemine tabidir) ihraç edilen mal üretildiği ülkenin vergi sistemine tabi olmaktan çıkmıştır. Bu durum, ihracatta katma değer vergisi iadesini doğurmaktadır. Varış ilkesi, malın vergili fiyatlar üzerinde değil de direkt üretici fiyatları üzerinde rekabet sağladığı için dolaylı vergilerin uluslararası ticarete etkilerini minimuma indiren bir uygulamadır. Ancak bu durum dolaylı vergi uygulaması olmayan ülkeler açısından

¹⁰² Seymen, s.139.

¹⁰³ Rıdvan Karluk, *Uluslararası İktisat*, İstanbul: Beta Yayınevi, s.384-385.

¹⁰⁴ Vural, s.111.

avantaj yitirici bir durum doğurmaktadır. Hatta yurtiçinde yapılan dolaylı vergileme oranından daha fazla bir oranda iade alınıyorsa gizli sübvansiyon, ithal edilen maldan alınandan daha fazla bir dolaylı vergi ithal maldan alınıyorsa gizli tarife söz konusudur.

GATT, uluslararası ticarete varış ilkesinin uygulanmasına müsaade etmektedir. GATT tarafından izin verilenden daha fazla ithalat vergilerinin uygulanması yasaklanırken (2.md) yurtiçindeki benzer mallar için ülke içinde konan iç vergilere eş bir yükümlülük konulabilmekte ancak bu yükümlülük ülke içi üretimi korumak amacıyla uygulanamamaktadır. (3.md)¹⁰⁵

• *Döviz Kuru Politikası:*

Hükümetin döviz piyasasına doğrudan müdahalesine döviz kontrolü denir.¹⁰⁶ Bunun en katı hali, ekonomideki tüm döviz işlemlerinin serbest piyasada yürümesi yerine otoriteler tarafından yürütülmesi halidir. Ancak daha esnek bir uygulama şekli olarak, hükümetlerin döviz gelir ve giderleri arasındaki dengeyi korumak adına serbest döviz piyasasına döviz alarak yahut satarak müdahalede bulunmaları da sık rastlanır durumlardan biridir. Özellikle GOÜ'lerde yani döviz talebinin döviz arzına göre daha fazla olduğu ülkelerde döviz kontrolü yöntemi sık sık uygulanmaktadır. Ülkeler döviz kontrolüne ödemeler bilançosu açıklarını kapatabilmek, ülkeden sermaye çıkışını önleyebilmek gibi amaçlarla kullanabilmektedir.

Çoklu kur uygulaması, çeşitli mal ve hizmetler için farklı döviz kurları uygulanması durumudur.¹⁰⁷ Ülkeye giren pahalı lüks tüketim malları ve ihracatı özendirilmek istenen sanayi ürünlerine serbest piyasadaki yüksek kurlar uygulanmaktadır. Çoklu kur, devalüasyon yapılmak istenmediğinde tercih edilen bir uygulamadır. Aslında çoklu kur uygulaması kısmi devalüasyon gibidir. İhracatı teşvik için bir mala yüksek kur uygulanırken bu o mal için devalüasyon etkisi yaratır, aynı zamanda ithaline ihtiyaç duyulan mallar için bir cezalandırma yapılmamış olur. DTÖ, çoklu kur uygulamasını kabul etmemektedir.

¹⁰⁵ Vural, s.111.

¹⁰⁶ Seymen, s.142.

¹⁰⁷ Seymen, s.146.

3.2.2.3. Ticarete İdari ve Teknik Engeller

Bu tip engellerin en büyük özelliği, miktar kısıtlamaları ve mali nitelikli engeller gibi ekonomik etkilerinin kısmi veya genel denge analizleri ile çözülemeyişidir. Bunların ticareti kısıtlayıcı etkileri ölçülememekte ve ülkelerin bu tip engellerle mücadelesi oldukça zor olmaktadır. İnsan sağlığı ve güvenliği ya da doğal çevreyi korumak için belli malların üretim ve dağıtımını ile ilgili olarak hükümetlerin çıkarmış oldukları düzenlemelere idari düzenlemeler denir. Teknik düzenleme ise, idari hükümler de dahil olmak üzere ürün özelliklerini veya söz konusu ürünlerin işlem ve üretim yöntemlerini belirten ve uyulması zorunlu olan belgeler bütünüdür.¹⁰⁸ İdari ve teknik düzenlemeler dış ticareti doğrudan değil dolaylı yoldan etkileme amacı güderler. Yerli üreticiyi dış rekabete karşı koruyan görünmez bir mekanizma oluşturdukları için bunlara görünmez engeller ya da gri engeller adı verilmektedir.¹⁰⁹ Çok çeşitlidirler, gümrük kıymet prosedürlerinden menşe kurallarına, çevre sağlığı gibi çok geniş alanlarda uygulanmaları mümkündür. İlk kez Tokyo Round da gündeme gelen bu engeller, Uruguay Round'da temelli masaya yatırılmıştır.

• İthalat Lisansları:

İthalatı kotaya tabi veya ithali izne bağlı mallardan belirli bir miktar ithal edilebilmesi için ithalatçıya verilen özel izin belgesine ithalat lisansı denir.¹¹⁰ Hükümetler ithaline kısıtlama getirmek istediği ürünler için ithal lisanslarını sınırlı sayıda verme yolunu izlemektedir. Böylece lisans sahibi kişilerin veya kurumların dışında o malın ithalini yapmak isteyenler bir engelle karşı karşıya kalacaklardır. Ayrıca devletlerin ithalatçılara verdiği bu ithal lisansları başkalarına satılamaz veya devredilemez niteliktedirler.

Ancak GATT sözleşmesine göre ithalatı kısıtlamak için ithal lisansları yöntemini kullanmak yasaklanmış bir uygulamadır. GATT'a taraf ülkeler lisans sisteminde yaptıkları usul değişikliklerini GATT'a bildirmekle yükümlüdürler. İthalat

¹⁰⁸ L. Tsoukalis, *The New European Economy Revisited*, Oxford University Press, 1997, s.109.

¹⁰⁹ Seymen, s.148.

¹¹⁰ Seymen, s.148.

lisansları günümüzde daha çok bitki, hayvan ve çevre sağlığını korumak amacı ile ithalatı kontrol altında bulunan mal grupları için istenmektedir.¹¹¹

• **Gümrük Kıymet ve Tarife Prosedürü:**

Gümrük kıymet prosedürü, ithal edilen malların vergi matrahının belirlenebilmesi için bir değer biçme işlemidir.¹¹² GATT, kıymet belirleme konusunda kesin ve belirli kurallar koymuştur.¹¹³ Ancak ülkeler izledikleri politika gereği daha fazla vergi toplayabilmek ya da yurtiçi üreticilerin dış ticarete var olan rekabetten korunmak üzere hükümete yaptığı baskılar sonucu kıymet prosedürlerini kendileri belirleyebilmektedir. Bunun sonucunda gümrük idareleri ihracatçının ithalat yapan firmaya kestiği faturayı baz almayarak, kendi belirlediği fiyatlar üzerinden vergilendirme yapabilmektedir.

GATT Anlaşması'nın 7. Maddesi'ne göre kıymet belirlemede esas alınacak temel kural, ithal edilen malın gerçek değeri, yani ithal edilen malın normal ticaret işlemleri esnasında satışa arz edildikleri değerdir. Böylece iskontolar vb. gibi kesintiler de fatura fiyatına eklenerek gerçek fiyata ulaştırılmakta ve vergilendirme bu gerçek değer üzerinden yapılmaktadır. Yukarıda sayılan kıymet belirleme esası dışında belirlenen kıymetler geçersiz kabul edilmektedir.

Tarife prosedürü ise, ülkelerin malların vergi oranlarını belirlerken aynı armonize sistemi kullanmalarının, her bir ülkenin haksız rekabete yol açacak şekilde tarifelendirmesinin önüne set çekmeyi amaçlamış bir uygulamadır. Bu uygulamaya göre örneğin bir hesap makinası dünyanın hemen hemen her ülkesinde aynı tarife kodu ile adlandırılmakta; böylece ülkeler onu başka bir tarifeye kaydırarak vergisini yükseltme gibi keyfi bir uygulamaya gidememektedirler.

Dünya üzerinde bugün kabul görmüş tarifelendirme sistemi, “*Armonize Mal Tanımı ve Kodlama Sistemi Uluslararası Sözleşmesi*” ve onun eki olan “*Armonize Sistem Numanklatörü*” 1988 yılında kabul edilmiştir.

¹¹¹ Karakoç, s.77.

¹¹² Seymen, s.149.

¹¹³ Washington Economic Report “Four Accords Remove Customs Barriers to Trade (Fourteenth in a Series on the Uruguay Round Trade Accord” , Special Issue: GATT and NAFTA III, s.6.

Uluslararası ticarete tarife duvarlarının indirilmesi yönünde varılan anlaşmalar, gümrüklerde bu malların sınıflandırılması ve tarife değerlerinin oluşturulması ile ilgili bağlayıcı kurallar içermiyorsa uygulamada beklenen sonuçlara ulaşamayacaktır.

• *Menşe Kuralları:*

Bir ürün ya da üreticinin ulusunu belirlemek için kullanılan bir kriterdir. Tarife oranlarını doğru belirleyebilmek için hükümetler tarafından yurtiçi mallar ile yurtdışı malları ayırt etmek amacı ile uygulanmaktadır.¹¹⁴

Menşe kuralları ile ilgili düzenlenen tek çok taraflı sözleşme Kyoto Konvansiyonu'dur. (1974) Konvansiyon'a göre, bir malın üretim sürecine iki ya da daha fazla ülke katılmışsa malın menşei, malın niteliğini belirleyecek ölçüde belirgin son değişikliğin yapıldığı ülke olacaktır. Bu durum, ürüne belirleyici ve karakterini veren değişikliktir. Menşe kurallarındaki belirsizlikler ve menşe kuralları arasındaki farklılık, bu kuralların bir ithalat engeli gibi kullanılmalarına neden olabilmektedir. Özellikle ithalata rakip sanayi lobileri bu kuralları bir koruma aracı olarak kullanabilmektedir.¹¹⁵

GATT Sözleşmesi'nin 9. Maddesi, bir eşyanın üretildiği ülkeyi gösteren ve o ülkenin ilgili kuruluşlarınca düzenlenen menşe şahadetnameleri, bu uygulamaların ayrımcı olmama esasını düzenlemektedir.

• *Sevk Öncesi İnceleme:*

Bir malın kalite, miktar ve değer olarak uygunluğunun ithalatçı ülke tarafından veya uluslararası alanda bu konuda faaliyette bulunan uzman bir kuruluş tarafından, mal henüz sevk edilmeden ihracatçı ülke topraklarında test edilmesine sevk öncesi inceleme denilmektedir.¹¹⁶

¹¹⁴ Washington Economic Report "Four Accords Remove Customs Barriers to Trade (Fourteenth in a Series on the Uruguay Round Trade Accord" , Special Issue: GATT and NAFTA III, s.6.

¹¹⁵ Seymen, s.150.

¹¹⁶ Seymen, s.151-152.

GOÜ’lerde gümrük altyapısının yetersiz olması, ithal edilen malın incelenmesini yetersiz kılmakta, böylece ithalatçılar ithal ettikleri malların değerinin sözleşme şartlarına uyup uymadığını henüz ihraç eden ülke topraklarında iken uluslararası bir kuruluşa inceletmektedirler. Burada amaç, ithal edilecek malın hizmet ve kalite özelliklerinin kontrol edilerek, ithalat gerçekleştirildikten sonra ortaya çıkması muhtemel kusurlu mal yapısı ve bunun yaşattığı maliyet-zaman kayıpları ve mahrece iade işlemlerini minimuma indirmektir.

Fatura değerinin doğruluğunu kontrol etmekte amaçlardan biridir. Çünkü ithalatçı vergiden kaçınmak amacı vb. amaçlarla fatura kıymetlerini düşük gösterebilmektedir. Ancak bu amacı test etmek ülkede gümrük kıymeti araştırmasına gitmek ile mümkündür. Böylece doğru kıymetler tespit edilebilmektedir.

Bu uygulama ithalatı azaltmak gibi bir amaç için de kullanılabilir. İthalatçılara göre bu tip kontroller malın sevkini geciktirip, ihracata ket vurabilmektedir. Böylece ihracatı caydırıcı ya da ihracatçıyı düşük fiyata malını verme gibi saiklere itebilmektedir.

DTÖ üyesi ve ihracat yapan tüm ülkeler, sevk öncesi incelemelerden faydalanan ülkelere karşı ulusal yasa ve yönetmeliklerin uygulanmasında ayrımcı olmamak, ilgili tüm yasa ve yönetmelikleri kısa sürede yayımlamak ve talep edildiği takdirde teknik yardım sağlamakla yükümlüdürler.

• *Ticarette Teknik Engeller:*

Tüketici sağlığının ve güvenliğinin korunması, doğanın korunması gibi amaçlarla malların kalite ve teknik özelliklerini belirlemeye yönelik ulusal düzeydeki teknik düzenlemelerin, ürün standartlarının ve bunların kontrol ve sertifikasyon yöntemlerindeki ülkelerarası farklılıkların dış ticarette yarattığı güçlüklerin tümüne ticarette teknik engeller denilmektedir.¹¹⁷ Her ülke insan sağlığı ve güvenliği, bitki ve hayvan yaşamını koruma, çevreyi koruma gibi saiklerle ulusal mevzuatlar ve teknik düzenlemeler belirlemiştir. Ürünler piyasaya arz edilirken üretici ya da satıcı bahsedilen bu mevzuatlara uymak zorundadır.

¹¹⁷ Seymen, s.152.

Teknik engeller ilk defa Tokyo’da gündeme gelmiş, “*Standartlar Kodu*” olarak anılan “*Ticarette Teknik Engeller Çoklu Anlaşması*” 32 ülke tarafından 1979’da imzalanmıştır. Ancak katılımın azlığı problem yaratmış ve Uruguay Round’da gündeme gelen konu bu kez 149 ülkenin mutabık kalması ve sözleşmeyi imzalaması ile neticelenmiştir.

Standartlar ise, yetkili ulusal ya da uluslararası bir standardizasyon kuruluşu tarafından belirlenen ve daha çok tüketiciyi koruma amaçlı olarak malların teknik özelliklerini gösteren şartların tümüne verilen addır.¹¹⁸ Uluslararası alanda en çok bilinen standardizasyon kuruluşu Uluslararası Standart Örgütü olan ISO, 1947 yılında Cenevre’de kurulmuştur.

Üretici ve tüketicilerin ara mal ne nihai mal tercihlerini standartlara uygunluğu belgelenmiş ürünlerden yana kullanmaları, standarda uygun olmayan ürünlerin pazara girişini kısıtlamaktadır. Bu teknik düzenleme ve standartların ülkeden ülkeye farklılık göstermesi, uluslararası ticareti engelleyici durumlar yaratabilmektedir. Çünkü bir ülkede üretilen ürünün standardizasyon ve teknik donanım o ülke içinde yeterli görülebilir iken, başka bir ülkeye ihraç edilirken o ülkenin standart ve teknik düzenlemelerine takılabilir. Bu yönü ile bu tip düzenlemeler bir tarife dışı engel olmaya adaydır. Bu tip standart ve teknik düzenlemelerin uluslararası düzeyde uyumlaştırılması bunların dış ticarete bir tarife dışı engel olmasını engeller.

DTÖ Ticarette Teknik Engeller (TBT) Anlaşması’nda standart; “Tanınmış bir kuruluş tarafından yaygın olarak ve tekrar kullanılmak üzere kabul edilen, ürün ya da ilgili işlem ve üretim yöntemleri için kurallar, rehberler ya da özellikler belirleyen ve uyulması zorunlu olmayan belge” olarak açıklanırken, teknik düzenleme ise; “İdari hükümler de dahil olmak üzere ürün özelliklerini ya da söz konusu ürünlerin işlem ve üretim yöntemlerini belirten ve uyulması zorunlu olan belge” olarak tanımlanmaktadır.¹¹⁹

¹¹⁸ Haluk Nuray ve Şirin Çalış, *Avrupa Birliği’nde Tarife Dışı Engeller ve Bu Çerçeve Türkiye-AB Gümrük Birliği’nin Değerlendirilmesi*, İstanbul: İKV Yayınları, No: 140, 1996.

¹¹⁹ Karakoç, s.88

Standart ve teknik düzenlemeler bir ürün, işlem ya da üretim yöntemi ile ilgili terminoloji, sembol, ambalajlama, işaretleme ya da etiketleme gereklerini içerebileceği gibi, yalnızca bunlarla ilgili de olabilmektedir. Bir belgenin teknik düzenleme olarak nitelendirilebilmesi için gerekli üç temel kriter bulunmaktadır; tanımlanabilir bir ürün veya ürün grubuna yönelik olması, ürünün bir veya daha fazla özelliğini ortaya koyması ve ürün özelliklerine uyum zorunluluğu getirmesidir. Tekrar vurgulamak gerekirse, standartlar ihtiyari, teknik düzenlemeler ise uyulması zorunlu belgelerdir.¹²⁰

• ***Sınai, Ticari ve Fikri Mülkiyet Haklarının Korunması:***

Fikri çaba sonucu üretilen müzik, program, marka, desen, tasarım vb. çok kapsamlı maddi malların, niteliğinde olmayan şeyler üzerinde herkesin sahip olamayacağı haklara fikri ve sınai mülki haklar denilir. Bu haklar, ticari sırları, tasarım ve eserlerin kopyalanmasını engellemek amacı ile patent, yayım hakkı gibi birçok yasa ile koruma altına alınmaktadır. Bu tip yasaların varlığı, ülkelerin ithal ettikleri mallarda bu mevzuatları aramayı gerektirmekte ya da bir malı ihraç etmek için bir ürünü hakkı vs. ile patent ile korumaya almak bazen maliyet artırıcı etki yaratarak bir tip tarife dışı engele dönüşebilmektedir.

AB, fikri-sınai hakları kullanarak mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına sınırlama getirmeye çalışmıştır. Ayrıca sahte mallara bir yaptırım getirebilmek amacı ile Uruguay Round görüşmelerinde TRIPs (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) (Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması) imzalanarak, üye ülkelerin uyması zorunlu bazı standartlar benimsenmiştir.

• ***Yerli Girdi Kullanma Şartı:***

Nihai bir mamulün belli bir parçasının yurtiçinde üretilmesini zorunlu kılan bir prosedürdür. Bu durum yerli üreticilere bir avantaj sağlamaktadır. Ancak eğer yerli işgücü ve girdiler yabancı girdilere göre ucuz değillerse, bu durum uluslararası ticareti etkileyecek derecelere varır.

¹²⁰ Karakoç, s.86.

Yerli girdi kullanma şartı, bir taraftan ürünün tüm aksamının veya getirilen sınırdan daha fazlasının dışarıda üretilmesi halinde ithalatı kısıtladığı; otomobil gibi katma değeri yüksek ve güçlü bir yan sanayi gerektiren ürünlerde yerli üreticilerin girdi satın alarak üretimi yurt dışında yapmalarını engellediği ve yerli emek gücünün kullanılmasını şart koşması nedeniyle istihdama olumlu katkıda bulunduğu için baskı ve çıkar gruplarının çabaları ile hayata geçirilmektedir. Diğer taraftan, ekonomik entegrasyona giden ülkelerde entegrasyon sınırları içerisinde her türlü ticari engelin ortadan kaldırılması nedeniyle ancak grubun dışında kalan ülkeler için uygulanabilmektedir.¹²¹

Yerli girdi kullanımı şartı, fırsat maliyetinin düşük olduğu ülkelerde üretimin yapılmasını engeller. Bu nedenle, otomobil gibi katma değeri yüksek ve birçok yan sanayinin katkısının söz konusu olduğu sektörlerde, bir ülke üretim sürecinin her aşamasında karşılaştırmalı bir üstünlüğe sahip olmadığı için ticari kayıplara ve GOÜ'lerin ürünün üretiminin belirli bir aşamasında uzmanlaşmasını önleyerek bu ülkelerin sanayileşememelerine neden olur.¹²²

Uruguay Round'da imzalanan Ticaretle İlgili Yatırım Önlemleri Anlaşması TRIMs, (The Agreement on Trade-Related Investment Measures) yabancı sermaye yatırımlarına getirilen yerli girdi kullanma ve üretimin belli payını ihraç etme gibi zorunlulukları kaldırmaktadır.

• **Bağlı Ticaret:**

İlgili ülkeler arasında yapılan ticari bir antlaşma ile ithalatçı ülke veya firmanın ihracatçı ülke ya da firmanın alacağını, serbest döviz ödemesi ile yapmak yerine ihracatçı tarafın ithalatçı taraftan gelecekteki belli bir süre içerisinde satış tutarına eşit ya da onun belirli bir oranında malı satın alması veya ithalatçı veya ithalatçı tarafa döviz kazandırıcı bazı hizmetler sağlaması yoluyla karşılaması olarak tanımlayabileceğimiz bağlı ticaret; serbest ticarete aykırı işlemleri içermesi ve anlaşmaya taraf ülkeler

¹²¹ Beth V. Yarbrough ve Robert M. Yarbrough, *The "Globalization" of Trade: what's Changed and Why?*, Amherst College, USA, 1994, s.81-97.

¹²² Yarbrough ve Yarbrough, s.81-97.

dışındaki ülke veya firmaların dışlanması nedeniyle korumacı bir nitelik taşımaktadır.¹²³ Bağlı ticaret; takas, kliring, switch ticareti, karşı satın alma, geri satın alma, offset anlaşmaları ve ödeme anlaşmaları gibi türleri içermektedir.

Takas, bir ülkedeki ihracatçının yurtdışına sattığı malın karşılığını ondan alacağı mallarla tahsil etmesi durumudur.¹²⁴

Kliring, ithalatçı ve ihracatçının malın değişim değeri işlemini kendilerinin yerine getirmediği durumdur. Bu durumda Merkez Bankası veya kliring ofisleri ithalatçıların kendi milli paraları cinsinden ithal ettikleri mal bedellerini yatırdıkları ilgili hesaptan alacaklıya öderler ve böylece döviz kullanılmadan işlem gerçekleştirilmiş olur.¹²⁵

İthalatı gerçekleştirecek yabancı ülkenin, özel bir firmanın malını satın almasının ön koşulu olarak onun da kendisinden mal alması şartını getirmesi haline ise karşı satın alım denilmektedir. Geri satın alımda ise, az gelişmiş bir ülkenin makine, donanım, üretim teknolojisi veya anahtar teslimi fabrika satan gelişmiş ülke firmasının, kurulacak tesislerde üretilecek ürünlerin bir kısmını satın almayı kabul etmesi durumudur.¹²⁶

Yukarıda sayılan tipte uygulamaların tümü, anlaşmaya taraf olmayan üçüncü ülkelerin tümü için piyasaya girişi engelleyici nitelikler arz ettiklerinden, korumacı nitelik taşımaktadırlar.

¹²³ Kalaycıoğlu, s.63.

¹²⁴ Halil Seyidoğlu, **Uluslararası İktisat: Teori Politika ve Uygulama**, Geliştirilmiş 12. Baskı, İstanbul: Güzem, 1998.

¹²⁵ Vural, s.101-102.

¹²⁶ Vural, s.101-102.

3.3. Türkiye’de Uygulanan Dış Ticaret Politikaları: Bunların Türk Dış Ticaretine Etkileri

Bu bölümde, Türkiye’de uygulanan dış ticaret politikalarının ve bu politika araçlarından olan tarife dışı engellerin ülke ticaretine etkileri, tarife dışı engellerin tüm çeşitlerinin uygulanma nedenleri ve sonuçları kapsamında incelenerek çalışma nihayete erdirilecektir. Tarife dışı engellerin ülkedeki uygulama alanlarına değinmeden önce, Türkiye’de uygulanan korumacılık politikalarının tarihi seyrine bakmak yerinde olacaktır.

3.3.1. Türkiye’de Uygulanan Korumacılık Politikaları

Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana ülkemizde bazı dış ticaret ve koruma politikaları uygulanagelmıştır. Uygulanan bu politikalarda gerek o gün dünyadaki ekonomik ve siyasi koşullar, gerekse ülkenin içinde bulunduğu koşullar etkili olmuştur. Türkiye’nin uyguladığı dış ticaret politikaları dönemsel olarak şu şekilde ayrılabilir:

- 1) Cumhuriyet ve Kuruluş Yılları Dönemi (1923-1929)
- 2) Devletçi Ekonomi Politikaları Dönemi (1930-1949)
- 3) Kısmen Liberal Dönem (1950-1962)
- 4) Kalkınma Planları Dönemi (1963-1980)
- 5) 1980 Sonrası Dışa Açılma Dönemi
- 6) 1995 DTÖ Sonrası Dönem

Aşağıda bu politikaların ülkemizde uygulanma sebepleri ve alınan sonuçlar başlıklar altında incelenecektir.

3.3.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı Devleti’nin son dönemleri, sanayileşmiş Avrupa ülkelerine hammadde ve tarım ürünleri satıp onlardan mamul madde alarak geçmiştir. Bu durumun başlıca nedenlerinden birisi, 1838 yılında İngiltere ile imzalanan Baltalimanı Ticaret Anlaşması ile birlikte Osmanlı topraklarına ithal olarak gelen malların serbest bir şekilde ülkeye giriş yapabilmeleri ve bu mallardan yalnızca %5 gümrük vergisi alınmasına karşın

ülkenin ihraç ettiği mallardan %12 gümrük vergisi alınmasıdır.¹²⁷ Bu durum Osmanlı Devleti'ni İngiltere, Fransa başta olmak üzere sanayileşmiş ülkeler için eşi bulunmaz bir pazar haline getirmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti topraklarına herhangi bir sınır kapısından giriş yapan ithal malı, imparatorluk içerisinde dilediği yere gidebiliyor ve böyle işlemler de herhangi bir ek mali yükümlülük doğurmuyor idi. Ancak imparatorluğun herhangi bir yerinde üretilmiş yerli bir ürün, ithal malın aksine sınırlar dahilinde başka bir yere sevk olduğu zaman bu tip işlemlerden gerekli vergi ve resimler tahsil ediliyordu. Söz konusu bu durum, yerli malların yabancı mallar karşısında rekabet gücünü düşürücü etki yapmıştır. Ancak 1860'da gelen bazı tepkiler üzerine ithal vergisi %8'e, ihraç vergileri ise her yıl %1 düşürülmek üzere başlangıç oranı %8'den başlama kaydı ile düşürülmesi kararlaştırıldı.¹²⁸

Osmanlı Devleti'nde ticareti böylesine etkileye bu anlaşma, nihayet 1916'da yürürlükten kaldırmıştır. Bu dönemlerde ise gümrük vergilerinin %30'lara kadar çıktığı görülmektedir.

2.3.1.2. Kuruluş Yılları Dönemi (1923-1929)

Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte yerli ve milli sermayeli sanayiye geçiş talepleri ön plana çıkmış, 1923'de düzenlenen İzmir İktisat Kongresi'nde,¹²⁹

- Yurtiçinde ihtiyaçlara yetecek kadar üretilen malların yurtdışından ithalinin ağır gümrük vergileri konularak kısıtlanması,
- Yurtiçinde mevcut ve ihtiyacı karşılayan hammaddenin ağır gümrük vergileri konularak ithalinin yasaklanması, buna karşılık mevcut olmayan ve sanayi için gerekli olan hammaddelerin gümrük muafiyeti sağlanarak ithal edilmesi,
- Sanayi için gerekli tüm makine ve araç gereçlerinin gümrüklerden muaf tutulması,

¹²⁷ Cem Alpar, **Türkiye'nin Planlı Dönemde İmalat Sanayiini Koruyucu Dış Ticaret Politikası**, Ankara: İTİA Yayını, No:74, 1974, s.58.

¹²⁸ Yahya S. Tezel, **Cumhuriyet Dönemi İktisadi Tarihi**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994, s.72-74.

¹²⁹ Ali Altıntaş, **Türkiye'de Koruma Politikası ve Dış Açılma**, Ankara: DPT Yayını, No:2045, 1986, s.4-8.

- Ulaşımda yerli sanayi ürünleri için ucuz taşıma tarifelerinin kabulü,
- Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi.

şeklinde bir dizi karar alınmıştır. Ancak bu kararlar Lozan Antlaşması hükümleri 1916'dan 1929'a kadar aynen korunmayı şart koştuğu için tam anlamıyla uygulanamamıştır.

1927'de düzenlenen Teşvik-i Sanayi Kanunu ise,¹³⁰

- Yatırım ve üretim maliyetini düşüren önlemler, parasız arazi sağlanması, hammadde ve makine teçhizat ita'inde gümrük vergisi muafiyeti, harç ve resimlerden muafiyet,
- Girişimcilerin gelirini artıran önlemler; kazanç vergisinden muafiyet, yurtiçi üretime %10'a varan prim verilmesi ve yabancı mallardan %10 pahalı da olsa yurtiçi malları kullanma zorunluluğu,
- Belli bir süre bölgesel tekel oluşturma hakkının tanınması.

gibi önlemleri kapsıyordu.

1929 yılında meydana gelen geniş çaplı ekonomik kriz, Türkiye'de artan ithalatı önlemek ve dış borç taksitlerinin ödemeler dengesinin üzerindeki etkilerini azaltmak, yerli sanayi'yi korumak ve devlete gelir sağlayabilmek gibi önlemlerin alınmasına sebep olmuştur. Bunun neticesinde yeni gümrük tarifeleri hazırlanarak, koruyucu nitelikteki gümrük vergilerinin yürürlüğe girmesi sağlanmıştır. 1929 Eylül ayında yürürlüğe giren yeni dış ticaret rejimi ile birlikte, tarife koruma oranı %45.7'ye yükseltilmiştir. Bu tarifeler mal bazında; tahıllarda %62.1, şeker ürünlerinde %98.8, pamuk ürünlerinde %28.4, yünde %52.7, metal ürünlerinde %16, petrol ve yağlarda ise %67.6'lık koruma oranlarına sahip olmuştur.¹³¹

¹³⁰ Seymen, s.230.

¹³¹ Sübidey Togan, "İthalatta Vergi Uygulaması", **Yeni Forum**, Sayı:14, 1993, s.16

Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte devlet, sanayileşme görevini özel kesimle paylaşmıştır. Ayrıca İktisadi Devlet Teşekkülleri kurularak, Etibank, Sümerbank, Denizcilik Bankası gibi kurumların temeli atılmış, bu kurumların finansman yönetim, mülkiyet gibi hususlarda sektörü canlandırarak yönlendirmesi planlanmıştır.

3.3.1.3. Devletçi Ekonomi Politikaları Dönemi (1930-1950)

1929 Büyük Buhran'ından sonra Türkiye'nin yöneldiği genel politika 1933-1938 arasında planlı devletçilik modeli olmuştur. Bu politika içerik olarak ithal ikamesini ve iç pazara dönük koruma ilkelerini benimseyen bir yapıya sahip olmuştur. Bu dönemde ithalat genel itibari ile tüketim mallarından ziyade yatırım ve hammadde mallarına kaydırılmak istenmiştir. Böyle bir kararın arkasında yatan en büyük neden, ülkenin dış açık vermeden kendi başına tüketim malları üretir konuma gelmiş bir iç üretici kitlesini oluşturmaktır. Bunun sonucunda gümrük tarifelerine yukarıda bahsedilen politika gereği düzenlemeler getirilmiş, ikili ticaret anlaşmaları yapılmış ve kambiyo kontrolleri sıklaştırılmıştır.

1931'de devlete kota koyma yetkisi kanunlar ile tanınmış, gıda, alkollü içkiler, parfüm, giyim ve lüks tüketim mallarının ithalatı tamamen yasaklanmıştır. Ancak ara mallar ve yatırım malları bu kapsamın dışında tutulurken, bu tip malların ithalatı da yalnızca lisansa bağlanmıştır. Yapılan ikili ticaret anlaşmaları gereği kliring ve takas anlaşmaları yaygınlık kazanırken, 1934-1939 arası dönemde toplam ithalatın %84'ü, yapılan ihracatın ise %81'i bu tip anlaşmalar çerçevesinde gerçekleşmiştir.¹³²

1933 yılında ilk 5 yıllık Sanayi Planı ile birlikte kumaş ve deri eşyalar üzerindeki vergiler de yükseltilmiş, 1937'ye gelindiğinde ise, tüketim malları üzerindeki ithalat vergileri 1931 kararlarından sonra bir kez daha yükseltilmiş; ara malları üzerindeki ithalat vergileri ise azaltılmıştır.

¹³² Cem Alpar, *Türkiye'nin Planlı Dönemde İmalat Sanayini Koruyucu Dış Ticaret Politikası*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, 1974, s.61-64.

1940'lı yıllarda ise çıkartılan Milli Koruma Kanunu ile birlikte ülkenin ihtiyaç duyduğu tüketim mallarını listeler halinde belirleme yetkisi hükümete verilmiştir. Ancak ardından gelen 2. Dünya Savaşı ve Türkiye her ne kadar bu savaşa direkt katılmamış olsa bile tüm dünya ülkeleri gibi onu da etkilemiş, neticesinde ülkede baş gösteren tüketim malı ihtiyacı had safhaya ulaşarak 1946'da %116'lık bir devalüasyon ile nihayete ermiştir.¹³³ Ancak Türk Lirası'nın böylesine bir değer kaybı iktisaden ihracat için faydalı olması beklenen bir durum iken, bundan yeterince faydalanılamamıştır. 1949'da ise 5583 sayılı Gümrük Kanunu kabul edilerek, Türkiye'nin dış ticaret rejiminin temelleri atılmıştır.

3.3.1.4. Kısmi Liberalizasyon Dönemi (1950-1962)

Kısmi liberalizasyon döneminin dış ticarete izlenen politika bakımından ana teması, aşırı ithal talebinin yarattığı ödemeler dengesi açığını kapatmaktır. Dış ticarete getirilen kısıtlayıcı önlemlerin temel sebebi budur. Ayrıca bir önceki dönemdekine benzer şekilde yerli sanayi korunarak ithal ikameci sanayi oluşturma çabalarının da mevcut olduğu görülmektedir.

1950 yılında Avrupa Ödemeler Birliği (EPU)'ya dahil olan ülkeler ithalat miktarlarına göre ticareti serbest bırakma kararı aldı. Bu karara ortak olan Türkiye, toplam ithalatının %60'ını serbestleştirdi.¹³⁴ Ancak doğan aşırı döviz talebi, 1955'de bu karardan vazgeçilmesine yol açmıştır. Yine bu dönem içerisinde 1954'de gümrük vergilerinde spesifik esastan advalorem esasa geçildiği bildirilmiştir. 1958'de OEEC (Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü), IMF ve ABD ile istikrar önlemleri ve ekonomik koşullara ilişkin bir anlaşma imzalanmıştır. 1960'da 1 dolar= 9 TL olarak sabitlenmiştir.¹³⁵¹³⁶

Kısmi liberalizasyon dönemi olarak adlandırılan 1950-1962 arası dönem, dış ticarete tam serbestlik anlayışı ile başlasa da, maalesef bu anlayış ile tamamlanamamıştır. Çünkü sanayisi henüz yavru aşamada olan Türkiye, yaptığı ithalata

¹³³ Seymen, s.232.

¹³⁴ Seymen, s.232.

¹³⁵ Erdoğan Alkin, *Uluslararası Ekonomik İlişkiler*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1990, s.236-240.

¹³⁶ Alpar, s.64-65.

ihracat ile karşılık veremedikçe artan ödemeler dengesi açıkları ve aşırı döviz taleplerinin yarattığı sıkıntılarla uğraşmak durumunda kalmış; bu durum ülkeyi dış ticarete korumacı politikalar uygulamaya mecbur kılmıştır.

3.3.1.5. Planlı Kalkınma Dönemi (1963-1980)

İthal ikamesi ile sanayileşme düşüncesi bu dönemin kalkınma planları ile birlikte uygulanan dış ticaret stratejisi olmuştur. Bu hususta Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-1967 arası için oluşturulmuş; planda uzun dönemde yarar sağlayacağı düşünülen sektörler karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olmasalar dahi uluslararası alanda rekabet edebilme gücü yakalanıncaya kadar korunacakları açıkça belirtilmiştir. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972) ise bebek sanayi tezi benzeri bir korumacılık tipi ön plana çıkmış, yeni kurulan sanayilerin, gelişinceye kadar ithal kısıtlamaları ve gümrük duvarlarıyla korunulması hakkında karara varılmıştır. Ancak plana göre bu koruma belli süreliğine getirilmiştir. Belli aşamalardan sonra korumacılığın kaldırılacağı belirtilmiştir. Her ne kadar bu yönde kararlar alınmış olsa dahi, yurtiçi üretim yurtiçi tüketimi karşıladığı takdirde ithalatın yasaklanacağına dair izlenen hükümet politikaları, yukarıda bahsedilen bebek sanayi korumacılığının dışına çıkan bir uygulama teşkil etmiştir. Bu durum yurtiçinde üretim yapan firmaların, devlet tarafından sürekli korunacaklarına dair bir inanca bürünmelerine yol açmış; böylelikle yurtiçi firmalar uluslararası ticarete rekabet edebilmeleri için gerekli tedbirleri uygulamaktan geri durmuşlar ve bahsi geçen bu hükümet politikası onları dış rekabette dezavantajlı konuma getirmiştir.

Türkiye 1960'ların ortalarına kadar dayanıksız tüketim mallarında yurtiçi talebi karşılayabilecek duruma gelmiş, bu durum ara ve yatırım mallarında yurtiçi talebi karşılayabilme ümitleri doğurmuştur. Ancak umut edilen şekilde Türkiye ara ve yatırım malları üreten sanayi dallarında beklenen atılımı gerçekleştirememiştir. Ülke bu dönemde işçiliğin ucuz olmasının vermiş olduğu avantaj ile yurtdışından ithal edilen ara malların montajını yapıp mamul mal üreten ülke konumuna yerleşmiştir. Fakat bu durum döviz talebini artırıcı bir etki olarak ön plana çıkmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1977) Türkiye'nin üretim ve tüketimde kendi kendine yeten bir ülke olmaktan ziyade uluslararası rekabet gücüne sahip dışa açık bir ekonomi olması gerektiği vurgusu yapılmıştır. Dış ticaret açıkları ve bunun yarattığı yüksek döviz talebi bu kararın alınmasında en büyük etken haline gelmiştir. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı hedefleri arasında imalat sanayiinde ara ve yatırım mallarının üretimine yönelmek, teknoloji yaratma aşamasına geçilerek rekabetçi bir sanayi yapısının temellerini oluşturmak ve planlı bir şekilde dışa açılmak gibi stratejiler yer almaktadır.¹³⁷ Buna yönelik olarak yeni kurulan bazı sanayilerin korunması gerektiği ve lüks tüketime kısıtlama getirmek gerektiği gibi amaçlar belirlenmiş, ihracatın önündeki bürokratik engellerin kaldırılarak ihracatın özendirilmesi ve teşvik edilmesi gündeme gelmiştir.

1973 yılında OPEC'in petrol fiyatlarını artırması tüm dünyada ekonomik bunalımlara yol açarken, Türkiye dışa bağımlılığı ve döviz talebi olan bir ülke konumunda olması sebebiyle ithalat maliyetlerinin artması ve dış ticaret açıklarının büyümesi neticesinde ödemeler dengesinde bozulmalar yaşamıştır. Ayrıca bahse konu aynı dönemde kamu harcamalarının yüksekliği sebebiyle enflasyonist etkiler ortaya çıkmış, Türkiye borçlanma olanakları tükenmiş ve döviz açıkları had safhaya ulaşan bir ülke konumuna gelmiştir. Sanayi üretiminde hammadde kıtlıkları, ithalatta ödeme sıkıntıları sebebiyle meydana gelen ekonomik aksaklıklar, işsizlik ve enflasyonun birlikte gerçekleşmesi (stagflasyon) sonucu ülke politikaları, içe dönük sanayi stratejilerinden, dışa açık ticaret politikalarına doğru kaymıştır . 24 Ocak Kararları anılan bu değişiklikler sebebi ile ortaya çıkmıştır.

3.3.1.6. 1980 Sonrası Dışa Açılma Dönemi

24 Ocak Kararları ile birlikte, özel sektör öncülüğünde dış ticarete rekabete uyumlu, dinamik bir ekonomik yapı yaratmak amacıyla kambiyo rejiminde büyük ölçüde serbestleştirilmelere gidilmiştir. İthalatta serbest ticareti savunan, ihracatı destekleyen ve yabancı yatırımcıları ülkeye çekmeye yönelik politikalar ön plana çıkmıştır. Bu amaçlar çerçevesinde ilk etapta 8/173 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile

¹³⁷ Seymen, s.235.

Fiyat Kontrol Komitesi kaldırılmış, 8/177 sayılı Karar ile fiyat kontrolü ve saptamasına olanak sağlayan Türk Parasının Kıymetinin Korunması Hakkındaki 19 Sayılı Karar'da yürürlükten kaldırılmıştır.¹³⁸ Bunlarla birlikte KİT (Kamu İktisadi Teşebbüsü) ürün fiyatlarının artık serbest piyasada belirleneceği ve sübvansiyonların da kaldırılacağı ilan edilmiştir.

Kalkınma planları ve yıllık programların koordinasyonunu sağlayan Koordinasyon Kurulu, ithalat-ihracat rejimlerini düzenleyen, para ve kredi politikalarını uyumlaştıran ve kredi tahsisini sağlayan Para ve Kredi Kurulu, yabancı sermaye girişini hızlandırmak için Yabancı Sermaye Dairesi ve Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Bu çalışmaların temel amacı devletin bazı sektörlerdeki tekel gücünü kaldırarak, özel sektörü destekleyici adımlarla onları dış ticarete söz sahibi olabilecek konumlara taşımaktır. Yine ihracatta vergi iadesi, ihracat kredileri gibi ihracatı teşvik edici uygulamalar bu dönemde getirilmiştir. Amaç, ihracatı tarım ürünlerinden sanayi ürünlerine kaydırarak ihraç edilebilir döviz kazandırıcı ürünler elde edebilmektir.

İthalatın serbestleştirilmesi adına 1984 öncesi %76.3 olan nominal gümrük vergisi %48.9 oranında indirildi. İthalat izne tabi mal sayısı ise 100 iken 1988'de 33'e inmiştir.¹³⁹ 1990'larda ise nominal koruma oranları %10-11 seviyelerine kadar düşmüştür.

1980'lerin sonlarına doğru genişletici maliye politikalarının etkisi ile kamu açıkları ve enflasyonist etkiler artmış; ödemeler dengesi büyük açıklar vermeye devam etmiştir. 1988'de daraltıcı para ve maliye politikaları ile birlikte enflasyon devam etmiş, ancak cari işlemler hesabında sağlanan başarı neticesinde dış açıklar bir nebze azalmıştır.

1989'da Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ile sermaye hareketleri ve dış ticarete tam serbestlik getirilmiştir. 1991 yılının ilk çeyreğinde ise Türk Lirası IMF (International Money Fund) tarafından konvertibl para olarak tescil edilmiştir. Ancak kamu açıklarının enflasyon üzerinde yarattığı baskı ve

¹³⁸ Hasan Olgun ve Sübidey Togan, **Türk Ekonomisinin Dünya Ekonomisine Entegrasyonu**, Enka Vakfı Yayınları, 1984, s.20.

¹³⁹ Kazgan, s.349.

izlenen kur politikası 1994 krizine ortam hazırlamış, 5 Nisan Kararları alınarak sıkı para ve maliye politikalarına geçiş öngörülmüştür.

3.3.1.7. 1995 Sonrası Dönem

Bu dönem, dış ticaretin uluslararası mevzuat ve normlara göre düzenlenmeye başlandığı, uygulamalarda izlenen şeffaflık ilkesi ile küreselleşme olgusunun iyice ağırlığını hissettirdiği bir dönemdir. Türkiye'nin dış ticaret politikası WTO (World Trade Organization) kuruluş anlaşması gereğince 1.1.1995'ten sonra yeniden gözden geçirilmiş; anlaşma hükümlerine aykırı mevzuatlarda gerekli düzenlemeler yapılarak anlaşma ile uyumlu hale getirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca 1.1.1996 tarihinde AB ile imzalanan Gümrük Birliği 1/95 Ortaklık Konseyi Kararı gereğince AB mevzuatına uyumlu yerli mevzuat oluşturulması yönünde gerekli çalışmalara başlanılmıştır. Bu bağlamda dış ticarete genişleme yaşanmış, bu genişleme özellikle AB ile gümrük vergilerini tamamen sıfırlandığı sanayi mallarının bilhassa ithalat kısmında oldukça fazla bir yükselişe yol açmıştır.

1995 sonrası dönem, Türkiye'nin cumhuriyet kuruluşundan bu yana izlediği dış ticaret politikaları içerisinde ikinci bir serbestleşme dönemi olarak adlandırılabilir. Burada dikkat edilmesi gerek husus, dünya üzerindeki konjonktürel etkilere ülkenin de etkilendiğini rahatlıkla izliyor oluşumuzdur. Uruguay Round ve onun getirdiği serbestleşme ve dış ticarete genişleme etkisi, yine roundun beraberinde getirdiği sübvansiyon, anti-damping vergisi, ticarete teknik engeller ve korunma tedbirleri, anlaşmazlıkların halli gibi önemli noktaların geniş bir katılımcı kitlesi tarafından imza altına alınması ve tüm bu sayılanların dünyada bir küreselleşme olgusu yaratmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye bu gidişatın içinde yer almıştır.

3.3.2. Tarife Dışı Engellerin Türkiye Uygulamaları ve Ekonomiye Etkileri

Bu bölümde, çalışmanın son kısmını oluşturacak olan tarife dışı engeller ile bunların ülkenin ithalat ve ihracatına yaptığı etkilerin veriler eşliğinde değerlendirilmesi hususu ele alınacaktır. Tarife dışı engellerin dayandıkları mevzuat kaynakları ve bunların uygulama tebliğleri çerçevesinde ele alınacak olan konu; bu uygulamaların

teoriden ziyade pratikte ne gibi sonuçlar doğurduğu, elde edilen ithalat ihracat verilerinin değerlendirilmesi ile beraber yorumlanacaktır.

3.3.2.1. Miktar Kısıtlamalarının Türkiye Uygulamaları

Kota ve Tarife Kotaları: Türkiye’de uygulanan miktar kısıtlamaları temelde, bir malın ithalindeki artışın yerli üreticiler üzerinde yaratacağı ciddi zarar yahut zarar tehdidine karşı alınacak önlemler ve ticari hakların korunmasına yönelik önlemler gibi nedenlerle uygulanmaktadır.¹⁴⁰ Türkiye 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı’nın 4. ve 7. Maddeleri gereği, Avrupa Birliği ülkeleri ve kendi arasında gerçekleşecek ithalat veya ihracatta gümrük vergileri, miktar kısıtlamaları vb. eşdeğer tüm vergilerin kaldırılması yönünde adım atarak, hem topluluğun ortak ticaret politikasına hem de DTÖ’nün Korunma Önlemleri Anlaşması’na (Agreement on Safeguards) uyum sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçlar çerçevesinde ülkede halen yürürlükte olan mevzuat temelde 6 ana başlık altında yayınlanan karar ve tebliğlerden oluşmaktadır. Bu ana başlıklar şu şekildedir;¹⁴¹

- İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri ile Kota İdaresi ve Tarife Kontenjanı
- Belirli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri
- Belirli Ülkeler Menşeli Malların İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri
- İkili Anlaşmalar, Protokoller ve Diğer Düzenlemeler Kapsamı Dışında, Belirli Ülkeli Menşeli Tekstil Ürünleri İthalatında Gözetim ve Korunma Önlemleri
- Çift Taraflı Kontrol Sistemi Kapsamında Kota Uygulanan Tekstil Ürünleri İthalatı

¹⁴⁰ http://www.gumruk.com.tr/files/2004-7305_ithalatta_korunma_onlemleri_hakkinda_karar.htm (05/03/2019) (İthalatta Korunma Önlemleri Hakkında Karar-2004/7305, s.1.)

¹⁴¹ <http://www.mevzuat.net/abn/ana.aspx> (06/03/2019) (Dış Ticaret Mevzuatı > İthalat Mevzuatı > İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri, s.1.)

- Tek Taraflı Kontrol Sistemi Kapsamında Kota Uygulanan Tekstil Ürünleri İthalatı

İthalatta Korunma Önlemleri Yönetmeliği'ne göre; yerli üreticilerin ciddi zarar görüp görmediği veya görme tehdidinin bulunup bulunmadığı hakkında yapılacak incelemede, özellikle aşağıdaki faktörler dikkate alınmaktadır:¹⁴²

- a) İthalatın hacmi, ithalatta mutlak rakamlar itibariyle ya da yerli üretime veya tüketime göre nispi olarak bir artış olup olmadığı,
- b) İthalat fiyatları, yerli üreticiler tarafından üretilen benzer veya doğrudan rakip malın fiyatına oranla belirgin bir fiyat düşüklüğü olup olmadığı,
- c) Üretim, verimlilik, kapasite kullanımı, satışlar, pazar payı, kar/zarar ve istihdam gibi belli bazı ekonomik göstergelerdeki gelişmelerin benzer veya doğrudan rakip mallar üreten yerli üreticiler üzerindeki etkisi,
- d) Türkiye'ye yönelik ihracatın artış oranı,
- e) İhracatçı ve/veya menşe ülkedeki stoklar, mevcut veya yakın gelecekte olabilecek ihracat kapasitesi ve bu kapasiteden doğan ihracatın Türkiye'ye yapılması olasılığı.

İthalatta Korunma Önlemlerini Değerlendirme Kurulu, yerli üreticilerin ciddi zarar görüp görmediği hususunda yukarıda sayılan kriterleri baz alarak soruşturma başlatır. Soruşturma sonucunda korunma önlemi alınmasına, geçici korunma önlemi alınmasına ve bu önlemin türü, büyüklüğü ve süresi gibi durumlara karar vermektedir.¹⁴³ Aynı karara göre korunma önleminin süresi uzatılmadıkça geçici önlemler de dahil 4 yılı aşmamaktadır. Ancak korunma önleminin ciddi zararı önlemek veya gidermek için gerekli olmaya devam ettiğini ve yerli üreticilerin piyasa koşullarına uyum sağlamakta olduğunu gösteren kanıtların tespit edilmesi halinde, önlemin süresi, re'sen veya başvuru üzerine yeniden açılacak soruşturma sonucunda uzatılabilir. Süresi uzatılan önlem, başlangıç süresinin sonundaki durumuna kıyasla daha kısıtlayıcı

¹⁴² <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/06/20040608.htm> (06/03/2019) (İthalatta Korunma Önlemleri Yönetmeliği, s.1.)

¹⁴³ http://www.gumruk.com.tr/files/2004-7305_ithalatta_korunma_onlemleri_hakkinda_karar.htm (06/03/2019) (İthalatta Korunma Önlemleri Hakkında Karar-2004/7305, s.1.)

olmayacak ve liberalize edilmeye devam edilecektir. Bu durumda önlemin toplam süresi Dünya Ticaret Örgütü üyesi ülkeler için on yılı aşmamaktadır.¹⁴⁴

Uygulamada kotaların uygulanması ise şu şekilde olmaktadır. Örneğin geçtiğimiz sene demir-çelik ürünlerini kapsayan “İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresine İlişkin Tebliğ (No: 2018/7) (16.10.2018 t. 30567 s. R.G.)” ile beraber aşağıdaki tabloda yer alan GTİP’ler ve ülkeler adına çıkartılmış; belirli ülkeler tarife kontenjanının dağıtımını gümrük idarelerince beyanname sırasına göre tahsis yöntemi kullanılarak sağlanmıştır.¹⁴⁵ Bu durumda belirli ülkeler tarife kontenjanının dağıtımında gümrük beyannamesinin tescili aşamasında mükellef tarafından ilgili muafiyet kodu seçilerek işlemlere devam edilmektedir.¹⁴⁶ Tabloda belirtilen GTİP’ler için kotanın dolması durumunda ise CIF tutarının %25’i oranında ek mali yükümlülük uygulanmasına karar verilmiştir.¹⁴⁷

¹⁴⁴ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/06/20040608.htm> (06/03/2019) (İthalatta Korunma Önlemleri Yönetmeliği, s.1.)

¹⁴⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/10/20181016-9.htm> (06/03/2019) (İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresine İlişkin Tebliğ (No: 2018/7) (16.10.2018 t. 30567 s.R.G.)

¹⁴⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/10/20181016-9.htm> (06/03/2019) (İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresine İlişkin Tebliğ (No: 2018/7) (16.10.2018 t. 30567 s.R.G.)

¹⁴⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/10/20181016-9.htm> (06/03/2019) (İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresine İlişkin Tebliğ (No: 2018/7) (16.10.2018 t. 30567 s.R.G.)

Tablo 9
Tarife Kontenjanı Kapsamı Ürünler Listesi

Sıra	Ürün Grubu	GTP	Eşyanın Tanımı	Genel Tarife Kontenjanı (Ton)
1	Yassı Mamuller	72.08	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlikleri 600 mm veya daha fazla) (sıcak haddelenmiş) (kaplanmamış)	3.117.670
		72.09	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri (genişliği 600 mm. veya daha fazla, soğuk haddelenmiş, kaplanmamış)	
		72.10	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri, genişliği 600 mm veya daha fazla olanlar (kaplanmış olanlar)	
		72.11	Demir ve alaşımsız çelikten yassı hadde mamulleri (genişlikleri 600 mm.den az ve kaplanmamış olanlar):	
		72.12	Demir veya alaşımsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlikleri 600 mm.den az ve kaplanmış olanlar)	
		72.25	Diğer alaşımlı çelikten yassı hadde mamulleri (genişliği 600 mm.veya daha fazla)	
		72.26	Diğer alaşımlı çelikten yassı hadde mamulleri (genişliği 600 mm.den az olanlar)	
2	Uzun Mamuller (Çubuklar, Teller ve Profiller)	72.13	Demir veya alaşımsız çelikten filmaşın (sıcak haddelenmiş, kangal halinde)	558.534
		72.14	Demir veya alaşımsız çelikten çubuklar (sadece dövülmüş, sıcak haddelenmiş veya sıcak çekilmiş, haddeleme işleminden sonra burulmuş olanlar dahil)	
		72.15	Demir veya alaşımsız çelikten diğer çubuklar	
		72.16	Demir veya alaşımsız çelikten profiller	
		72.17	Demir veya alaşımsız çelikten teller	
		72.27	Diğer alaşımlı çelikten filmaşın (sıcak haddelenmiş, kangal halinde)	
		72.28	Diğer alaşımlı çelikten çubuk ve profiller; alaşımlı veya alaşımsız çelikten sondaj işlerinde kullanılan içi boş çubuklar	

Tablo 9'un devamı

Sıra	Ürün Grubu	GTP	Eşyanın Tanımı	Genel Tarife Kontenjanı (Ton)
3	Boru ve İçi Boş Profiller	73.03	Dökme demirden ince ve kalın borular, içi boş profiller	273.901
		73.04	Demir (dökme demir hariç) ve çelikten ince ve kalın borular ve içi boş profiller (dikişsiz)	
		73.05	Demir veya çelikten diğer ince ve kalın borular (kaynaklı, perçinli veya benzeri şekillerde kapatılmış) (iç ve dış kesitleri daire şeklinde olup, dış çapı 406,4 mm.yi geçenler)	
		73.06	Demir veya çelikten diğer ince ve kalın borular ve içi boş profiller(örneğin açık dikiş veya kaynak yapılmış, perçin yapılmış veya benzeri şekilleri kapatılmış)	
4	Paslanmaz Çelikler*	72.19	Paslanmaz çelikten yassı hadde mamulleri (genişliği 600 mm. veya fazla olanlar)	139.934
		72.20	Paslanmaz çelikten yassı hadde mamulleri (genişliği 600 mm. den az olanlar)	
5	Demiryolu ve Tramvay Hattı Malzemeleri	73.02	Demir veya çelikten demiryolu ve tramvay hattı malzemesi; raylar, kontraylar, makas dilleri, makas göbekleri, kruvazman ve makaslar, gergi çubukları, dişli raylar, traversler, cebireler, yastık ve köşelikler, seletler, sıkıştırma levhaları ve kramponlar, rayların döşenmesi, eklenmesi veya sabitleştirilmesi için bağlantı levha ve çubukları ile özel olarak imal edilmiş diğer parçalar	27.044

Kaynak: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/10/20181016-9-1.pdf> (06/03/2019)

* 7219.11, 7219.12, 7219.13, 7219.14, 7219.21, 7219.22, 7219.23, 7219.24, 7220.11 ve 7220.12 GTP'li eşya hariç

Tabloda kilo bazında gene tarife kontenjanı konulmuş olan 72. fasıl demir-çelik ürünlerinde 2017 yılı toplam ithalat istatistiği 16.761.929 USD iken, bu rakam 2018'de 18.401.410 USD olarak gerçekleşmiş, bir önceki yıla göre %9.8'lik bir artış sağlanmıştır. 2018'in 10. Ayında çıkarılan tebliğ itibari ile aynı yılın Ocak ve Şubat ayları ile 2019 Ocak ve Şubat ayları verilerine bakıldığında 2018 Ocak 3.097.611 USD, 2019 Ocak 2.076.241 USD toplamda %33,0'lük bir azalma, 2018 Şubat 1.559.923 USD, 2019 Şubat 941.352 USD toplamda %39,7'lik bir düşüş olduğu gözlemlenmektedir. 73. Fasıl bazında veriler incelenecek olursa, 2018 Ocak ayı 496.633 USD, 2019 Ocak ayı 375.644 USD %24,4 düşüş, 2018 Şubat ayı 225.624 USD, 2019 Şubat ayı 202.213 USD olarak gerçekleşip %10,4'lük bir düşüşe tekabül etmektedir. Bu iki fasıl için yapılacak değerlendirmede 2018 3. Ve 4. Çeyreklerdeki kur artışı gözden kaçırılmamakla beraber,

demir-çelik ve demir çelikten eşya bazında ürünlerde tarife kontenjanı sonrası ithalat tutarlarında anlamlı bir düşüş gözlenmiştir. İhracat yönünden ise, 72. Fasil ürünlerinin sırasıyla bir önceki yılın Ocak-Şubat aylarına kıyasla %11.1-%5.1 ve 73. Fasil ürünlerinin ise yine Ocak-Şubat aylarına kıyasla sırası ile %4.2 ve %3.5'lik artışlar sağladığı gözlemlenmiştir.¹⁴⁸

Gönüllü İhracat Kısıtlamaları ve Pazar Payını Düzenleme Anlaşmaları:

GATT Sözleşmesi'nin 9. Maddesi gereği, gönüllü ihracat kısıtlamaları yapılmasının önü kapatılmıştır. Türkiye'de bu anlaşmaya taraf ülke olduğu için 1995 yılı sonrası ticarete gönüllü ihracat kısıtlaması yapılamamaktadır.

Türkiye, Pazar Payını Düzenleme Anlaşması olarak bilinen Çok Elyafıllar Anlaşması'na (MFA) 1974'de dahil olmuş, ancak bu anlaşmanın 1994'den itibaren Tekstil ve Giyim Anlaşması halini alması ile birlikte Türkiye, Gümrük Birliği'ne katılımından sonra AB'nin üçüncü ülkelere uyguladığı kotaları Tekstil ve Giyim Anlaşması çerçevesinde uygulamaya devam etmiştir.

Tekstil ve Giyim Anlaşması hükümleri gereği, 1990 yılı toplam tekstil ve giyim ithalatı üzerinden yapılacak entegrasyonların 4 aşamalı olması ve bunların en geç 1 Ocak 2005 tarihinde bitmesi öngörülmektedir. Bu çerçevede; 1 Ocak 1995'te %16, 1 Ocak 1998'de %17, 1 Ocak 2002'de %18, 1 Ocak 2005'de ise geri kalan %49'unun bitirilmesi planlanmaktadır. Türkiye bu koşullara birinci ve ikinci entegrasyonlarda sırası ile %18 ve %18.03 olarak katılım göstermesi planlanmıştır.¹⁴⁹

¹⁴⁸ <http://risk.ticaret.gov.tr/data/572b3a8a1a79f50cd8a22b1a/4en%20fazla%20ithalat%20yapilan%2020%20fasil.pdf> (06/03/2019)

¹⁴⁹ Abdullah Uğur, "Türkiye'nin Dış Ticaretinde Tekstil-Giyim Sektörünün Yeri ve Yeni Rekabet Dönemi", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/33/825/10464.pdf> (06/03/2019)

3.3.2.2. Mali Nitelikli Tarife Dışı Engellerin Türkiye Uygulamaları

İhracat Sübvansiyonları, Telif Edici Vergiler, Anti-Damping Vergileri:

GATT'ın sübvansiyonlarla alakalı iki temel amacı vardır. İlki, sübvansiyonların kullanımı ile alakalı temel kuralları belirlemek, ikincisi ise ithalatçı ülkelerin yurtdışından gelen sübvansiyonlu mallarına karşılık telif edici vergileri düzenlemektir. Türkiye'nin de taraf olduğu Sübvansiyonlar ve Telif Edici Vergiler Anlaşması'na göre, ülkelerin spesifik sübvansiyon yapmaları yasaklanmıştır. Sübvansiyon bir firmaya, endüstriye ya da bunların bir grubuna uygulanamaz. Sübvansiyonlar ve Telif Edici Vergiler Anlaşması tarım dışı mallara uygulanmaktadır, tarım malları bu grubun dışında tutulmuştur.

Devletin verdiği sübvansiyonlardan yarar sağlayıp sağlamamak bu noktada önem arz etmektedir, eğer verilen sübvansiyon piyasa koşullarından daha üstün bir katkı sağlıyor ise bu tip sübvansiyonlar anlaşma hükümlerine göre soruşturmaya tabidirler, kaldırılmaları zorunludur. Aksi halde bir karşı önleme konu olmalarına müsaade edilir. Ancak devletin sağladığı katkı piyasa koşulları içerisinde normal sayılacak bir katkı ise, örneğin eğitim, altyapı, AR-GE faaliyetleri, bölgesel dengesizlikler için sağlanan yardımlar, çevre koşullarına uyma gerekliliği için sağlanan yardımlar türünden ise bunlar yeşil kutu sübvansiyonlar olup, GATT hükümlerince serbest bırakılmış sübvansiyonlardır.

GATT 6. Md.'de düzenlenmiş bulunan anti-sübvansiyon vergileri yahut telif edici vergilere başvurulabilmesinin koşulu öncelikle, sübvansiyon uygulaması ve bu uygulama nedeniyle ülke içi sanayide maddi zararın oluşmasıdır. Dışarıdan ithal edilen malın ithalatında belirgin bir artış ve bu artışın ülke içi üreticilerin fiyatlarında düşüşe neden olması maddi zararın belirtisidir. Sübvansiyonların araştırılması ve maddi zararın tespiti ile alakalı Sübvansiyonlar ve Telif Edici Vergiler Anlaşması'nda ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Öncelikle, yurtiçi üreticilerin en az %25'i telif edici vergi araştırmasını destekliyor olmalıdır. Karşı ülkenin sübvansiyonunu dengelemek için konulan telif edici vergi, ihracatçı ülkenin koyduğu sübvansiyon oranını geçmemektedir. Eğer sübvansiyon GOÜ'lerde ihraç edilen ürünün birim başına değerinin %2'sini geçmiyorsa

GOÜ'ler telafi edici vergiden muaf tutulurlar. Bu oran AGÜ'ler için %3'tür. Eğer GOÜ'lerin ihracatta piyasa payı %4'ün altında ise ve bu %4'ün altında ihracat payına sahip ülkelerin toplamının dünya toplam ithalatı içindeki payı %9'dan düşükse bu ülkeler yine telafi edici vergiden muaf tutulurlar. GOÜ'ler anlaşma kapsamında 1995'ten itibaren 8 yıl içerisinde sübvansiyonları kaldırmak durumundadırlar.¹⁵⁰ Türkiye bu anlaşmayı kabul ederek sübvansiyonlarını doğrudan sübvansiyonlar yerine ARGE, inovasyon, yatırım teşvik gibi alanlara kaydırmıştır.

Türkiye'nin genel itibari ile ihracatında büyük payı alan sektörler, diğer ülkelerin korumaya çalıştıkları sektörler olduğu için, Türkiye anti-damping soruşturmaları ve telafi edici vergilerle en çok uğraşan ülkelerden biridir. Bu sektörler temelde tekstil, demir-çelik, cam, gıda ürünleri ve çimento sektörleridir.¹⁵¹ Türkiye Gümrük Birliği'ne üyelik ile beraber ilgili AB mevzuatına uyum çerçevesinde "4412 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun" olarak kabul edilmiş ve 25.10.1999 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 25.07.1999 tarihli ve 23766 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik'in 25.10.1999 tarihinde yürürlüğe girmek üzere 30.10.1999 tarihli ve 23861 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmasıyla birlikte mevzuat uyumu tamamlanmıştır.

Türkiye'de yapılan bir anti-damping soruşturması, dampingli ithalat ile yerli üretim dalı üzerindeki zararı ve ikisi arasındaki illiyet bağıını gösterir bilgi ve belgeler ile birlikte, İthalat Genel Müdürlüğü'ne yazılı olarak müracaat etmesi halinde başlatılmaktadır. Bunun yanı sıra mevzuat gereğince damping incelemesinin re'sen de yapılması mümkün bulunmaktadır.

Genel Müdürlükçe yapılan incelemenin en çok 45 gün içinde tamamlanmasını müteakip, soruşturmanın açılıp açılmaması konusunda İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu'na teklifte bulunulur. Kurulca soruşturmanın açılmamasına karar verilirse durum şikayetçi tarafa bildirilir. Kurul soruşturma açılmasına karar verirse, ilgili ülke hükümetine bildirim yapıldıktan sonra soruşturmanın açılmasına ilişkin

¹⁵⁰ Seymen, s.175.

¹⁵¹ Karakoç, s.135.

Tebliğ Resmi Gazete’de yayımlanır. Soruşturmanın açılmasından sonra, soruşturma konusu ülke menşeli söz konusu maddenin ihraç fiyatını, menşe ülkesindeki normal değerini ve satış şartlarına ilişkin diğer özellikleri tespit etmek amacıyla ilgili ithalatçı ve ihracatçılara soru formları gönderilir. Soru formalarının 30 gün içinde cevaplandırılarak İthalat Genel Müdürlüğü’ne ulaştırılması gerekmektedir. İlgililerin süresi içinde başvurması halinde bu süre uzatılabilir.¹⁵²

Damping soruşturmasının süresi 1 yıldır. Bu süre gerektiğinde Kurul tarafından 6 aya kadar uzatılabilmektedir. Bunu takiben, Kurulca belirlenen ve Bakanlıkça onaylanarak kesinleşen damping marjı veya zararı ortadan kaldırmaya yetecek nispette dampinge karşı vergi şeklinde kesin önlem uygulamasına gidilir. Kesin önlem kararı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girer. Bu durum ilgili ülkeye bildirilir. Kesin önlem alınmasına karar verilmesi halinde, daha önce geçici önlem alınmışsa bunlar kesin önleme dönüştürülür. Sübvansiyon soruşturmasında ihracatçının taahhüdü ilgili ülkenin onayı alındıktan sonra kabul edilebilir. Kesin önlem olarak dampinge karşı vergi yürürlüğe konulmaktadır. Bu vergi ya ad-valorem olarak (CIF değer yüzdesi) ya da spesifik olarak (miktar bazında) uygulanmaktadır. Yürürlükte bulunan İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuat hükümlerine göre kesin önlem, dampinge konu ithalatın neden olduğu zararın etkisini ortadan kaldırmaya yetecek süre kadar yürürlükte kalır. Ancak, mevzuat hükümlerine göre dampinge karşı vergiler, yürürlüğe girdikleri veya gözden geçirme soruşturması yapılmış ise, damping ile zarar tespitini birlikte kapsayan en son gözden geçirme soruşturması sonucunda yürürlüğe girdikleri tarihten itibaren 5 yıl uygulanabilmektedir.¹⁵³

Ek:1’de, Türkiye’de uygulanan anti-damping uygulamaları verilmiştir. Tabloya göre, Türkiye’nin en çok anti-damping soruşturması açtığı ülkelerin başında Çin gelmektedir. Bunu sırasıyla Hindistan, Vietnam, Tayland, Malezya ve Endonezya izlemektedir. Anti-damping vergileri tablodan da anlaşılacağı üzere spesifik ya da ad-valorem tipte olabilmektedir.

¹⁵² https://ticaret.gov.tr/data/5b87cd2b13b8761160fa150d/ithalatta_haksiz_rekabetin_onlenmesi_hakkin_da_yonetmelik.pdf (10/03/2019) (İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik -30.10.1999 t. 23861 s.R.G.)

¹⁵³ https://ticaret.gov.tr/data/5b87cd2b13b8761160fa150d/ithalatta_haksiz_rekabetin_onlenmesi_hakkin_da_yonetmelik.pdf (10/03/2019) _ (İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik -30.10.1999 t. 23861 s.R.G.)

Türkiye'nin halihazırda açtığı 171 anti-damping, 2 tane telafi edici vergi soruşturması vardır.¹⁵⁴ Bu telafi edici vergi soruşturmalarının birisi Çin'e diğeri Hindistan'a açılmıştır. Çin'e açılan soruşturma olan "*initiation*", Hindistan'a açılan soruşturma ise "*in force*" aşamadadır. Aşağıda verilen Tablo:11'e göre; üzerine anti-damping vergileri konulan malların ithalatında bir sonraki takvim yılında genellikle %50 ile %100 arasında değişen azalma yaşandığı görülmektedir. Bu durumun istisnasını oluşturan ürünlerin Çin'den gelen duvar saatleri, yine Çin'den ithal edilen bebek arabaları ve Hindistan'dan ithal edilen sentetik suni devamsız lifler olduğu görülmektedir. Bu durumun ülke içi üretimin düşmesi neticesinde ihtiyaca binaen olduğu düşünülmektedir.

¹⁵⁴ www.wto.org (10/03/2019)

Tablo 10
Dampinge Karşı Vergilerin İthalata Etkisi

Eşya Adı	Menşe Ülke	Önlem Tebliğ No	Toplam İthalat İçindeki Payı (%)	Bir Takvim Yılı Önceki İthalat (\$)	Bir Takvim Yılı Sonraki İthalat (\$)	İthalat Değişim Oranı (%)
Cam Elyafı Takviye Malzemeleri	ÇHC	2011/1	24	1.135.648	281.725	-75
Matkap uçları	ÇHC	2011/2	20	1.123.047	1.462.875	30
Suni Deri	ÇHC	2010/28	9	3.316.368	2.217.970	-33
Halat ve Kablolar	ÇHC	2010/22	19	1.057.774	48.149	-95
İplikler-Metalize İplikler	ÇHC	2010/21	36	1.965.221	2.153.262	9
Fermuarlar	ÇHC	2010/29	8	470.791	441.342	-6
Belirli salon tipi sıcak ve soğuk hava cihazları	Malezya	2009/6	47	313.605	313.094	0
	ÇHC	2010/16		5.962.160	4.519.203	-24
Menteşeler	Tayvan	2008/29	6	2.635.843	151.231	-94
	ÇHC	2008/29	8	3.722.042	3.828.637	0,2
Bisiklet iç ve dış lastikleri	Tayvan	2010/20	0,8	41.229	18.888	-54
	Endonezya	2010/20	63	2.396.281	1.049.750	-56
Bebek arabaları	ÇHC	2010/14	84	11.068.841	25.355.244	129
Zincirler	ÇHC	2010/13	65	4.211.105	2.057.095	-51
Cam Kapak	Endonezya	2010/12	36	1.509.782	889.315	-41
	ÇHC	2010/12	29	1.249.829	252.624	-79
Mono etilen glikol	Suudi Arabistan	2010/11	26	27.844.959	22.430.478	-19
	Kuveyt	2010/11	55	57.355.934	73.817.738	28
	Bulgaristan	2010/11	3	3.870.766	0	-00
Mensucat	ÇHC	2008/25	15	53.547.989	30.766.232	-42

Tablo 10'un devamı

Eşya Adı	Menşe Ülke	Önlem Tebliğ No	Toplam İthalat İçindeki Payı (%)	Bir Takvim Yılı Önceki İthalat (\$)	Bir Takvim Yılı Sonraki İthalat (\$)	İthalat Değişim Oranı (%)
Suni veya sentetik liflerden belirli mensucat veya tekstil ürünü	ÇHC	2010/8	63	2.179.385	1.020.012	-50
Boru bağlantı parçaları	ÇHC	2010/2	31	3.185.158	533.287	-83
Kalemler	ÇHC	2009/35	19	3.254.618	3.122.658	-4
	Tayland	2007/5	9	1.503.968	67.944	-95
Polyester Elyaf	ÇHC	2009/33	59	57.580.262	23.193.570	-59
İplikler	Malezya	2009/14	1	112.616	49.249	-56
Koagüle suni deri	ÇHC	2009/12	23	10.308.370	9.117.815	-11
Sentetik ve suni devamsız liflerden iplikler	Hindistan	2009/1	1	414.732	3.563.537	759
	ÇHC	2009/1	93	27.401.210	12.842.469	-53
Çakmaklar	ÇHC	2008/16	0,3	11.362	7.692	-32
Duvar saatleri	ÇHC	2007/17	38	999.617	1.767.973	76
Granitler	ÇHC	2006/25	45	8.651.512	9.169.860	5
Transmisyon kolonları	ÇHC	2007/4	58	1.846.319	26.822	-67
	Hindistan	2007/4	16	524.414	82.201	-84

Kaynak: Duygu Boztaş, “Türkiye’nin İthalatında Yeni Korumacılığın Bir Aracı Olarak Anti-Damping Uygulamaları”, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Ankara, 2012), s 94-96.

İhracat Sübvansiyonları ve Telafi Edici Vergiler:

İhracata Yönelik Devlet Yardımları Hakkında 94/6401 sayılı karar düzenlenerek, (11 Ocak 1995 tarih ve 22168 S. R.G) kalkınma planları ve yıllık programlardaki toplumsal ve ekonomik hedeflerin gerçekleştirilmesi amacıyla yapılacak faaliyetlerin, uluslararası kuruluşlara olan yükümlülüklerimize aykırılık teşkil etmeyecek yöntemlerle desteklenmesi amaçlanmıştır. Bu karar, bölgeler arası farklılıklardan kaynaklanan ekonomik ve sosyal dezavantajların ortadan kaldırılmasına, yeni eğitim olanakları sağlanarak istihdamın güçlendirilmesine, özellikle yeni ürün, üretim sistemi ve teknoloji kullanan sektörlerde araştırma-geliştirme ve dış ticaret dengesini iyileştirmeye yönelik programların uygulanmasına, aynı üretim alanında faaliyet gösteren küçük ve orta ölçekli işletmelerin örgütlenmelerine, çevre sorunlarının önlenmesi için sanayinin yeniden yapılanmasına, GATT taahhütleri çerçevesinde tarım ürünlerinin desteklenmesine, ürünlerimizin uluslararası alanlarda tanıtım ve pazarlanmasına ilişkin devlet yardımlarını kapsamaktadır.¹⁵⁵

Ayrımcı Devlet Satın Alımları ve Ticaretin Devlet Eliyle Yapılması:

Türkiye’de devlet satın alımları genelde kamu kurumları tarafından yapılmakta olsa da temel satın alma birimi Devlet Malzeme Ofisi’dir. Ülkede kamu satın alımları genellikle ihale yolu ile yapılmaktadır. Burada 5 temel satın alım prosedürü vardır. Bunlar, kapalı zarf yöntemi, sınırlı sayıda seçici ihale, açık artırma yöntemi, anlaşmalı satın alım ve yarışma yöntemidir.¹⁵⁶

Türkiye 1996’dan sonra Gümrük Birliği çerçevesinde AB ile mevzuat uyumlaştırma çerçevesinde Satın Alma Kodu’nu kabul etmiştir. Ayrıca serbest ticaret anlaşması yaptığı ülkelerle de karşılıklı olarak bu konuda anlaşma sağlamıştır. Satın Alma Kodu, tarafların kamu satın alım piyasalarını birbirlerine açmalarını öngörmektedir. Bu konuda 95/1 Ortaklık Konseyi Kararı’nın 46. Mad. göre ülkelerin anlaşmaya varmaları için de bir tarih belirlenmesi kararlaştırılmıştır.¹⁵⁷

¹⁵⁵ https://ticaret.gov.tr/.../Ihracata_Yonelik_Devlet_Yardimlari_Karari-dercedilmis.docx (10/03/2019) (İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı 94/6401 -11 Ocak 1995 tarih ve 22168 S.R.G.)

¹⁵⁶ Seymen, s.282.

¹⁵⁷ <http://www.mfa.gov.tr/1-95-sayili-ortaklik-konsevi-karari-gumruk-birligi-karari.tr.mfa> (10/03/2019)

İthalattan Alınan Diğer Vergi ve Fonlar:

Damga Vergisi: 1964 tarihli ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu, ekinde verdiği kağıtları, ya maktu bir değer üzerinden yahut kağıdın üzerindeki tutarın binde oranı şeklinde vergiye tabi tutmaktadır. Burada kağıt ifadesinden anlaşılması gereken; yazılıp imzalamak veya imza yerine geçen bir işaret konmak suretiyle düzenlenen ve herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilecek olan belgeler ile elektronik imza kullanılmak suretiyle manyetik ortamda ve elektronik veri şeklinde oluşturulan belgeleri ifade etmektedir. Bu kapsama gümrük beyannameleri de dahildir ve her yıl Gelir İdaresi Başkanlığı'nın belirleyici değerleme oranına göre tutar tespit edilmekte ve tebliğ edilmektedir.¹⁵⁸ Seri No:63 Damga Vergisi Kanunu Genel Tebliği'ne göre gümrük beyannamelerinden alınacak damga vergisi tutarı 97,10 TL olup bu tutar 1/1/2019 tarihinden itibaren geçerlidir.¹⁵⁹

KKDF: 88/12944 Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Karar'a göre; kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekillerine göre yapılan ithalatta, üzerinde anlaşılan bedel yani gümrük kıymetinin %6'sı kadar bir kesinti yapılması öngörülmüştür.¹⁶⁰ Bu kesinti mal cinsine göre değişmemektedir. Fakat günümüzde Gümrük Tarife Cetveli kapsamı malların yalnızca ufak bir kısmı bu kesintiye tabidir. Aşağıdaki tabloda KKDF oranı %0 olarak belirlenen ürünler listesi verilmiştir.

¹⁵⁸ www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.488.doc (10/03/2019)

¹⁵⁹ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181231M3-8.htm> (10/03/2019)

¹⁶⁰ https://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuatek/kkdf_mevzuat/6_TEBLIG.htm (10/03/2019)

Tablo 11
Vadeli İthalatında KKDF Kesintisi %0 Olarak Belirlenen Mallar

GTİP	Tanım
12	Yağlı tohum ve meyveler; muhtelif tane, tohum ve meyveler; sanayide veya tıpta kullanılan bitkiler; saman ve kaba yem (1202.41.00.00.00, 1202.42.00.00.00, 1206.00.91.00.11, 1206.00.99.00.11, 1213.00.00.00, 12.14 hariç)
13	Lak; sakız, reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülasalar
15	Hayvansal veya bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri; hazır yemeklik katı yağlar; hayvansal veya bitkisel mumlar (1507.90, 1508.90, 15.09, 15.10, 1511.90, 1512.19, 1512.29, 1513.19, 1513.29, 1514.19, 1514.99, 1515.19, 1515.29, 1515.50.91.00.00, 1515.50.99.00.00, 1515.90.31.00.00, 1515.90.39.00.00, 1515.90.60.00.00, 1515.90.91.00.00, 1515.90.99.00.00, 15.17 hariç)
18	Kakao ve kakao müstahzarları (18.06 hariç)
1901.90	Diğerleri (1901.90.91.00.00, 1901.90.99 hariç)
21.02	Mayalar (canlı veya cansız); cansız diğer tek hücreli mikro-organizmalar (30.02 pozisyonunda yer alan aşılar hariç);hazırlanmış kabartma tozları
23	Gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri; hayvanlar için hazırlanmış kaba yemler (23.09 hariç)
24.01	Yaprak tütün ve tütün döküntüleri
26	Metal cevherleri, cüruf ve kül
27	Mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasından elde edilen ürünler; bitümenli maddeler; mineral mumlar
28	İnorganik kimyasallar; kıymetli metallerin, radyoaktif elementlerin, nadir toprak metallerinin ve izotoplarının organik veya inorganik bileşikleri
29	Organik kimyasallar
30.01	Tedavide kullanılan kurutulmuş guddeler ve diğer organlar (toz haline getirilmiş olsun olmasın); guddelerin veya diğer organların veya bunların salgılarının tedavide kullanılan hülasaları; heparin ve tuzları; tedavide veya korunmada kullanılmak üzere hazırlanmış tarifenin başka yerinde yer almayan veya belirtilmeyen insan veya hayvan menşeli diğer maddeler
30.02	İnsan kanı; tedavide, korunmada veya teşhiste kullanılmak üzere hazırlanmış hayvan kanı; antiserum ve diğer kan fraksiyonları ve bağışıklık sağlayan ürünler (biyoteknolojik işleme modifiye veya elde edilmiş olsun olmasın); aşılar, toksinler, mikroorganizma kültürleri (mayalar hariç) ve benzeri ürünler
31	Gübreler
32	Debagatte veya boyacılıkta kullanılan hülasalar; tanenler ve türevleri; boyalar, pigmentler ve diğer boyayıcı maddeler; müstahzar boyalar ve vernikler; cam macunu ve diğer macunlar; mürekkepler (3210.00.10, 3212.90.00, 3213.10.00 ve 3213.90.00 hariç)
33.01	Uçucu yağlar (terpeni alınmış olsun olmasın) (konkret veya sıvı halde olanlar dahil); rezinoitler; ekstraksiyonla elde edilen yağ reçineleri; uçucu yağların, katı yağlarda, sabit yağlarda, mumlarda veya benzerlerinde "enfleurage" veya "maceration" suretiyle elde edilen konsantreleri; uçucu yağların terpeninin alınmasından arta kalan terpenli yan ürünler; uçucu yağların damıtılmış aromatik suları ve sulu çözeltileri

Tablo 11'nin devamı

GTİP	Tanım
33.02	Sanayide hammadde olarak kullanılan koku veren maddelerin karışımları ve esası bu maddelerin bir veya daha fazlası olan karışımlar (alkollü çözeltiler dahil); içeceklerin imalinde kullanılan türden esası koku verici maddeler olan diğer müstahzarlar
34.03	Yağlama müstahzarları (kesici aletleri yağlamaya mahsus, esası yağ olan yağlama müstahzarları, cıvata veya somun gevşetme müstahzarları, pas veya korozyonu önleyici müstahzarlar ve döküm kalıplarını ayırmaya mahsus yağlama müstahzarları dahil) ve dokumaya elverişli maddelerin, deri ve köselenin, post ve kürklerin veya diğer maddelerin katı ve sıvı yağlarla yağlanmasına mahsus müstahzarlar (esas madde olarak içinde ağırlık itibariyle %70 veya daha fazla petrol yağı veya bitümenli minerallerden elde edilen yağ içeren müstahzarlar hariç)
35	Albüminoid maddeler; değişikliğe uğramış nişasta esaslı ürünler; tutkallar; enzimler (3506.10.00 hariç)
3701.10.00	X ışınları için filmler
3702.10.00	X ışınları için filmler (rulo halinde; boş)
3707.90.90	Diğerleri
38	Muhtelif kimyasal ürünler (38.08, 38.20 ve 3824.90.58 hariç)
39	Plastikler ve mamulleri (39.18, 39.22, 3923.10, 3923.21, 3923.29, 3923.30, 3923.50, 3923.90, 39.24, 3925.30.00, 3926.10.00, 3926.20.00, 3926.40.00, 3926.90.50, 3926.90.92 ve 3926.90.97 hariç)
40	Kauçuk ve kauçuktan eşya (4011.10, 4011.40, 4011.50, 4012.11, 4012.20, 4012.90, 4013, 4014, 4015, 4016.10, 4016.91, 4016.92 ve 4016.95 hariç)
41	Ham postlar, deriler (kürkler hariç) ve köseleler
43	Kürkler ve taklit kürkleri; bunların mamulleri (43.03, 43.04 hariç)
44	Ağaç ve ahşap eşya; odun kömürü (44.02, 4414.00, 44.15, 4417.00.00.00.00, 4418.90.80.90.11, 4418.90.80.90.12, 4419.00, 44.20, 44.21 hariç)
47	Odun veya diğer selülozik maddelerin hamurları; geri kazanılmış kağıt veya karton döküntü, kırıntı ve hurdalar
48	Kağıt ve karton; kağıt hamurundan, kağıttan veya kartondan eşya (4814, 4817, 4818.10, 4818.20, 4818.30, 4818.50, 4818.90.90, 4819.30, 4819.40, 4819.50, 4819.60, 4820, 4821, 4823.61, 4823.69, 4823.70.90 ve 4823.90.85 hariç)
49	Basılı kitap, gazete, resim vb baskı sanayi mamulu, el yazmaları
50	İpek
51	Yapağı ve yün, ince veya kaba hayvan kılı; at kılından iplik ve dokunmuş mensucat (51.09 hariç)
52	Pamuk (5204.20.00, 52.07 hariç)
53	Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler; kağıt ipliği ve kağıt ipliğinden dokunmuş mensucat
54	Sentetik ve suni filamentler, şeritler ve benzeri sentetik ve suni dokumaya elverişli maddeler (54.06 hariç)

Tablo 11'nin devamı

GTİP	Tanım
55	Sentetik ve suni devamsız lifler (55.11 hariç)
56	Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat; özel iplikler; sicim, kordon, ip, halat ve bunlardan mamul eşya
58	Özel dokunmuş mensucat; tuftedilmiş dokumaya elverişli mensucat; dantela, duvar halıları; şeritçi ve kaytancı eşyası; işlemler (58.05 hariç)
59	Emdirilmiş, sıvanmış, kaplanmış veya lamine edilmiş dokumaya elverişli maddelerden mensucat; dokumaya elverişli maddelerden teknik eşya (59.04 hariç)
60	Örme eşya
64.06	Ayakkabı aksamı (dış tabanlar dışındaki tabanlara tutturulmuş veya tutturulmamış ayakkabı yüzleri dahil); çıkarılabilir iç tabanlar, topuk rampası ve benzeri eşya; getrler ve tozluklar, dizlikler ve benzeri eşya; ve bunların aksamı (6406.90.50 hariç)
68.13	Esası amyant(asbest), mineral maddeler veya selüloz olan, frenlerde ve sürtünmeyi temin edici her türlü cihazda kullanılmak üzere monte edilmiş maddeler ve bunların garnitürleri(levhalar, rulolar, şeritler, segmanlar, diskler, rondelalar, balatalar gibi) (dokumaya elverişli maddeler veya diğer maddelerle birlikte olsun olmasın)
69.02	Ateşe dayanıklı tuğlalar, döşeme tuğlaları, karolar ve inşaatta kullanılan ateşe dayanıklı benzeri seramik eşya(silisli fosil unlarından veya benzeri silisli topraklardan olanlar hariç)
70	Cam ve cam eşya (70.13, 70.16 ve 70.18 hariç)
72	Demir ve çelik
73	Demir veya çelikten eşya (73.15, 73.19, 73.21, 73.23, 73.24 ve 73.26 hariç)
74	Bakır ve bakırdan eşya (74.18 ve 74.19 hariç)
75	Nikel ve nikelden eşya
76	Alüminyum ve alüminyumdan eşya (76.15 hariç)
78	Kurşun ve kurşundan eşya
79	Çinko ve çinkodan eşya
80	Kalay ve kalaydan eşya
81	Diğer adi metaller; sermetler; bunlardan eşya
84	Nükleer reaktörler; kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler; bunların aksam ve parçaları (84.15, 8418.10, 8418.21, 8418.29, 8418.30, 8418.40, 8418.50, 8418.91, 8418.99, 8419.11, 8419.19, 8421.11, 8421.12, 8422.11, 8423.10, 8433.11, 8433.19, 8450.11, 8450.12, 8450.19, 8450.20, 8451.21, 8452.10, 84.70, 84.71, 84.72, 84.73, 84.76 hariç)

Tablo 11'nin devamı

GTİP	Tanım
85	Elektrikli makine ve cihazlar ve bunların aksam ve parçaları; ses kaydetmeye ve kaydedilen sesi tekrar vermeye mahsus cihazlar; televizyon görüntü ve seslerinin kaydedilmesine ve kaydedilen görüntü ve sesin tekrar verilmesine mahsus cihazlar ve bunların aksam, parça ve aksesuarı (85.04, 8506.10, 8506.30, 8506.40, 8506.50, 8506.60, 8506.80, 8507.10, 8507.20, 8508.11, 8508.19, 8508.60, 8509.40, 8509.80, 8510.10, 8510.20, 8510.30, 8513.10, 8515.31, 8515.39, 8516.10, 8516.21, 8516.29, 8516.31, 8516.32, 8516.33, 8516.40, 8516.50, 8516.60, 8516.71, 8516.72, 8516.79, 8516.80, 85.17, 85.18, 85.19, 85.21, 85.22, 85.23, 85.27, 85.28, 85.31, 8539.10, 8539.21, 8539.22, 8539.29, 8539.31, 8539.32, 8539.39, 8539.41, 8539.49, 8543.10, 8543.20, 8543.30, 8543.70, 85.44, 85.46, 85.47, 85.48 hariç)
86	Demiryolu ve benzeri hatlara ait taşıtlar ve malzemeler ve bunların aksam ve parçaları; her türlü mekanik (elektro mekanik olanlar dahil) trafik sinyalizasyon cihazları (86.09 hariç)
8704.10	Karayolu şebekesi dışında kullanılmak üzere yapılmış damperler
87.05	Özel amaçlı motorlu taşıtlar (insan veya eşya taşımak üzere özel olarak yapılmış olanlar hariç) (örneğin; kurtarıcılar, vinçli taşıtlar, itfaiye taşıtları, beton karıştırıcı ile mücehhez taşıtlar, yol süpürmeye mahsus arabalar, püskürtme yapan arabalar, seyyar atölyeler, seyyar radyoloji üniteleri) (8705.40 ve 8705.90.30 hariç)
87.06	87.01 ila 87.05 Pozisyonlarında yer alan motorlu taşıtlar için motorla donatılmış şasiler
87.08	87.01 ila 87.05 Pozisyonlarında yer alan motorlu taşıtların aksam, parça ve aksesuarı (8708.30, 8708.70, 8708.80, 8708.91, 8708.92, 8708.93 ve 8708.99 hariç)
87.09	Fabrika, antrepo, liman veya hava limanlarında kısa mesafelerde eşya taşımaya mahsus, kaldırma tertibatı ile donatılmamış kendinden hareketli yük arabaları; demiryolu istasyon platformlarında kullanılan türde çekiciler; bu taşıtların aksam ve parçaları
87.14	87.11 ila 87.13 Pozisyonlarındaki taşıtların aksam, parça ve aksesuarı
88	Hava taşıtları, uzay taşıtları ve bunların aksam ve parçaları
89	Gemiler ve suda yüzen taşıt ve araçlar (89.03 ve 8907.10 hariç)
90	Optik alet ve cihazlar, fotoğraf, sinema, ölçü, kontrol, ayar alet ve cihazları, tıbbi veya cerrahi alet ve cihazlar; bunların aksam, parça ve aksesuarı (90.01, 90.02, 90.03, 90.04, 90.05, 90.06, 90.07, 90.08, 90.10, 90.13, 90.16, 90.17, 9018.31, 9018.32, 9018.39, 90.19, 90.28 ve 90.29 hariç)
93.05	93.01 ila 93.04 Pozisyonlarında yer alan eşyanın aksam, parça ve aksesuarları

Kaynak: https://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuat/kkdf_mevzuat/2015_7511_BKK.htm (11/03/2019)
(Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Kesintileri Hakkında Karar-2015/7511-10.04.2015 t. 29322 s. R.G.)

Kültür Bakanlığı Fonu: Fikir ve Sanat Eserlerinin Çoğaltılmasına Yarayan Teknik Cihazlar ile Boş Taşıyıcı Materyallerin İmalat veya İthalatında Yapılacak Kesinti Oranlarının Belirlenmesine İlişkin Karar - 2013/5260 (31.08.2013 t. 28751 s.

R.G.) kapsamında ülkemizde aşağıda belirtilen ürünlerden belirtilen miktarlar kadar Kültür Fonu kesintisi yapılmaktadır.

Tablo 12
Kültür Fonu Kesintisi Yapılacak Ürünler

Pozisyon No	Tanım	Oran
84.43	Levhalar, silindirler ve 84.42 pozisyonundaki diğer tabedici unsurlar aracılığıyla baskı yapmaya mahsus makinalar; diğer baskı, kopyalama ve faks makinaları (kombine halde olsun olmasın); bunların aksam, parça ve aksesuarları. 8443.91, 8443.99 (aksam ve parçalar) ve 8443.32.10.20.00 GTIP numaraları altında tanımlanan eşya hariç.	%0,5
84.71	Tarifenin başka bir yerinde belirtilmeyen veya yer almayan otomatik bilgi işlem makinaları ve bunlara ait birimler; manyetik veya optik okuyucular, verileri kayıt ortamına kod şekline dönüştürerek girmeye ait makinalar ile bu verileri işleyen makinalar. 8471.41.00.10.00, 8471.49.00.10.00, 8471.50.00.10.00, 8471.60.60.10.00, 8471.60.70.10.00, 8471.70.20.10.00, 8471.70.30.10.00, 8471.70.50.10.00, 8471.70.70.10.00, 8471.70.80.10.00, 8471.70.98.10.00 GTIP numaraları altında tanımlanan sivil hava taşıtlarında kullanılmaya mahsus ürünler ile 8471.60.60.90.00, 8471.60.70.90.11, 8471.60.70.90.12, 8471.60.70.90.13 ve 8471.60.70.90.14 GTIP numaraları altında tanımlanan eşya hariç.	%0,5
85.19	Ses kaydetme veya kaydedilen sesi tekrar vermeye mahsus cihazlar. Sadece 8519.81.51.00.00, 8519.81.55.00.00, 8519.81.61.00.00, 8519.81.65.00.00, 8519.81.75.00.00, 8519.81.81.00.00, 8519.81.85.00.00, 8519.81.95.00.00 GTIP numaraları altında tanımlanan eşyalardan kaydetme veya çoğaltma özelliği bulunanlar. (Eşyaların kaydetme veya çoğaltma özelliklerinin bulunmadığına ilişkin beyanın, gümrük beyannamesinin ilgili kutusuna kaydedilmediği hallerde, kaydetme veya çoğaltma özelliklerine sahip oldukları kabul edilir.)	%3
85.21	Video kayıt veya gösterme cihazları (bir video tünerle birlikte olsun olmasın) (Kaydetme veya çoğaltma özelliği bulunanlar) (Eşyaların kaydetme veya çoğaltma özelliklerinin bulunmadığına ilişkin beyanın, gümrük beyannamesinin ilgili kutusuna kaydedilmediği hallerde, kaydetme veya çoğaltma özelliklerine sahip oldukları kabul edilir.)	%2

Tablo 12'nin devamı

Pozisyon No	Tanım	Oran
85.23	Sesleri ve diğer fenomenleri kaydetmeye mahsus diskler, bantlar, katı hal kalıcı depolama aygıtları, akıllı kartlar ve diğer mesnetler (kayıt yapılmış olsun olmasın) (disklerin üretimine mahsus matris ve kalıplar dahil, fakat 37. fasılda yer alan ürünler hariç) 8523.29.31.00.00, 8523.29.33.00.00, 8523.29.39.00.16, 85.23.29.39.00.18, 85.3.49, 8523.51.91.00.00, 8523.52, 8523.51.93.00.00, 8523.51.99.00.00, 8523.59.91.00.00, 8523.59.93.00.00, 8523.59.99.00.00, 8523.80.91.00.00, 8523.80.93.00.00, 8523.80.99.00.00 GTIP numaraları altında tanımlanan eşya hariç.	%3
85.27	Radio yayınlarını alıcı cihazlar (aynı kabin içinde ses kayıt veya kayıt edilen sesi tekrar vermeye mahsus cihaz veya saatle birlikte olsun olmasın) Sadece 8527.13, 8527.21 ve 8527.91 GTIP numaraları altında tanımlanan eşyalardan kaydetme veya çoğaltma özelliği bulunanlar. (Eşyaların kaydetme veya çoğaltma özelliklerinin bulunmadığına ilişkin beyanın, gümrük beyannamesinin ilgili kutusuna kaydedilmediği hallerde, kaydetme veya çoğaltma özelliklerine sahip oldukları kabul edilir.)	%2
85.28	Monitörler ve projektörler (televizyon alıcı cihazı ile mücehhez olmayanlar); televizyon alıcı cihazları (radio yayınlarını alıcı cihazı veya ses veya görüntü kayıt veya tekrar verme cihazıyla birlikte olsun olmasın) Sadece 8528.72.20.00.00 ve 8528.71.19.00.11 GTIP numaraları altında tanımlanan eşyalardan kaydetme veya çoğaltma özelliği bulunanlar. (Eşyaların kaydetme veya çoğaltma özelliklerinin bulunmadığına ilişkin beyanın, gümrük beyannamesinin ilgili kutusuna kaydedilmediği hallerde, kaydetme veya çoğaltma özelliklerine sahip oldukları kabul edilir.)	%2

Kaynak: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/08/20130831-12.htm> (11/03/2019) (Fikir ve Sanat Eserlerinin Çoğaltılmasına Yarayan Teknik Cihazlar ile Boş Taşıyıcı Materyallerin İmalat veya İthalatında Yapılacak Kesinti Oranlarının Belirlenmesine İlişkin Karar - 2013/5260-31.08.2013 t. 28751 s. R.G.)

Çevre Katkı Payı: Çevre Kanunu-2872 (11.08.1983 t. 18132 s. R.G.) Md. 18'e göre;

Çevre kirliliğinin önlenmesi, çevrenin iyileştirilmesi ve çevre ile ilgili yatırımların desteklenmesi amacıyla;

- a) İthaline izin verilen kontrole tâbi yakıt ve atıkların CIF bedelinin yüzde biri ile hurdaların CIF bedelinin binde beşi oranında alınacak miktar,

b) Büyükşehir belediyeleri su ve kanalizasyon idarelerince tahsil edilen su ve kullanılmış suları uzaklaştırma bedelinin yüzde biri, çevre katkı payı olarak tahsil edilmektedir.¹⁶¹

3.3.2.3. Ticarete İdari ve Teknik Engellerin Türkiye Uygulamaları

Gümrük Kıymet ve Tarife Prosedürü:

Günümüzde, 1.1.1996'da yürürlüğe giren 95/7591 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı olan Gümrük Giriş Tarife Cetveli uygulanmaktadır. Bu cetvele göre 12'li Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu numarası olan GTİP esastır. GTİP numarasının ilk 6 rakamı (1-2-3-4-5-6) AS (Armonize Sistem) Kodu, 7-8. Rakamlar AB Kombine Numanklatör Kodu, 9 ve 10. Rakamlar milli alt açılım kodunu, 11-12. Rakamlar ise istatistik kodunu ifade eder.¹⁶² Bu sistemde 77. Fasıl Armozine Sistem Numanklatörüne göre daha sonra kullanılmak için, 98 ve 99. Fasıllar ise akit taraflarca özel amaçlarla kullanılmak üzere saklı tutulmuştur.¹⁶³ Türkiye'nin uluslararası normlara uygun şekilde düzenleme getirdiği bu alan ile birlikte, tarife cetveli ülke tarafından ya da ülkemize uygulanacak tarife dışı engel teşkil edecek bir unsur olmaktan çıkarılmıştır. 2019 senesi içerisinde kullanılacak İstatistik Pozisyonlarına Bölünmüş Türk Gümrük Tarife Cetveli, 29.12.2018 tarihinde çıkartılan 516 sayılı Cumhurbaşkanlığı Karar'ı ile kabul edilmiştir.

Bir malın üzerine konulan gümrük vergisi, anti-damping vergisi, ilave gümrük vergisi gibi uygulamalar, dünyada ve ülkemizde tarife saptırması olarak adlandırılacak durumlara yer açabilmektedir. Tarife saptırması, bir ürünün üzerine bir önceki yıla göre artan oranda konulan ekstra vergiden kaçınmak isteyen ithalatçıların, ürünlerini vergi konulan tarifiede değil de, onun istatistik pozisyonu olarak belki aynı fasılda yer alabilecek ama farklı AB Numanklatör Kodu, milli alt açılım kodunda farklılık gösteren tarife pozisyonlarında yer almasını sağlamak isteyebilirler ve gümrük idarelerini bu yönde aldatmaya çalışabilmektedirler. Bu durum hem bu aldatmayı yapan için bir haksız kazanç oluşturmakta, hem de devlet vergi kaybına uğrarken, ithalatına ek mali

¹⁶¹ www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.doc (11/03/2019) (Çevre Kanunu-2872 -11.08.1983 t. 18132 s.R.G.)

¹⁶² <https://ggm.ticaret.gov.tr/mevzuat/turk-gumruk-tarife-cetveli> (11/03/2019)

¹⁶³ <http://www.alomaliye.com/2018/12/29/2019-turk-gumruk-tarife-cetveli/> (11/03/2019)

yükümlülükler getirilmesi istenen yurtiçi üretimi mevcut malın yurtiçi üretimi korunmaktan çıkmaktadır. Bilgi ve ürünlerde uzmanlık isteyen bu durumun önüne geçebilmek, gümrük idarelerinde bu işi yürütmekle sorumlu muayene memurları tarafından yürütülmektedir.

Gümrük Kanunu'na göre ithal eşyasının gümrük kıymeti, eşyanın satış bedelidir. Satış bedeli, Türkiye'ye ihraç amacıyla yapılan satışta 27 ve 28 inci maddelere göre gerekli düzeltmelerin de yapıldığı, fiilen ödenen veya ödenecek fiyattır. Fiilen ödenen veya ödenecek fiyat, ithal eşyası için alıcının, satıcıya veya satıcı yararına yaptığı veya yapması gereken ödemelerin toplamıdır. Bu fiyat, ithal eşyasının satış koşulu olarak, alıcının satıcıya veya satıcının bir yükümlülüğünü karşılamak üzere üçüncü bir kişiye yaptığı veya yapacağı tüm ödemeleri kapsamaktadır.¹⁶⁴

Ayrıca kıymetin belirlenmesinde satın alma komisyonları ve tellâliye, gümrük işlemleri sırasında söz konusu eşya ile tek eşya muamelesi gören kapların maliyeti, işçilik ve malzeme giderleri dahil ambalaj bedeli; ithal eşyasına katılan malzeme, aksam, parça ve benzerleri, ithal eşyasının üretimi sırasında kullanılan araç, gereç, kalıp ve benzeri aletler, ithal eşyasının üretimi sırasında tüketilen maddeler, ithal eşyasının üretimi için gereken ve Türkiye dışında gerçekleştirilen mühendislik, geliştirme, sanat ve çizim çalışmaları, plan ve taslak hazırlama hizmetleri, alıcının doğrudan veya dolaylı olarak ödemesi gereken, fiilen ödenen veya ödenecek fiyata dahil edilmemiş olan royalti ve lisans ücretleri, Türkiye'deki giriş liman veya yerine kadar yapılan nakliye ve sigorta giderleri ile eşyanın giriş liman veya yerine kadar nakliyesi ile ilgili olarak yapılan yükleme ve elleçleme giderleri¹⁶⁵ mutlak surette eklenmektedir.

Türkiye'de kıymet belirleme prosedürü olarak tarife dışı engel teşkil edecek uygulamalardan birisi "*kıymet bazlı gözetim*" uygulamasıdır. Bu uygulama ülkemizde, İthalatta Gözetim Uygulanması Hakkında Mevzuat-2004/7304 29.05.2004 tarihli ve 25476 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren İthalatta Gözetim Uygulanması Hakkında Karar ve bu Karar'ın uygulama esaslarını belirleyen 08.06.2004

¹⁶⁴ [https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/gumruk-kanunu-4458_\(11/03/2019\)](https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/gumruk-kanunu-4458_(11/03/2019)) (Gümrük Kanunu-4458 - 04.11.1999 t. 23866 s.R.G.)

¹⁶⁵ [https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/gumruk-kanunu-4458_\(11/03/2019\)](https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/gumruk-kanunu-4458_(11/03/2019)) (Gümrük Kanunu-4458 - 04.11.1999 t. 23866 s.R.G.)

tarıhlı ve 25486 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren İthalatta Gözetim Uygulanması Yönetmeliğı çerçevesinde uygulanmaktadır

Bir malın ithalatında gözetim uygulanmasına ilişkin karar, başvuru üzerine veya re’sen yapılacak bir değerlendirme sonucunda Genel Müdürlük tarafından verilmektedir. Yapılacak değerlendirmede ithalatın gelişimi, ithal şartları ve ithalatın yerli üreticiler üzerindeki etkisi dikkate alınır. Gözetim kararı Gözetim Belgesi düzenlenmesi yoluyla ileriye yönelik olarak veya gerçekleşen ithalatı değerlendirmek üzere geçmişe dönük olarak uygulanabilmektedir. İleriye yönelik gözetime tabi bir malın ithalatında gümrük mevzuatının gerektirdiğı belgelerin yanı sıra "Gözetim Belgesi" de aranmaktadır.¹⁶⁶ Gözetim belgesi olmadığı halde beyan edilen kıymetin ilgili tebliğde belirtilen kıymete ulaşmaması durumunda, yükümlü ek beyanı ile ithal eşyasının kıymetinin ilgili tebliğde belirtilen kıymete ulaşmasını sağlarsa eşyanın serbest dolaşıma girişinde gözetim belgesi aranılmamaktadır. Söz konusu ek beyan gümrük beyannamesinin “Yurt Dışı Diğer Giderler” kısmında gösterilebilecektir.¹⁶⁷

Kıymet bazlı gözetim uygulamasının pratikte nasıl olduğunu göstermek adına 69. fasıl ürünlerinden olan porselen sofra ve mutfak eşyaları üzerinden bir örnekle değerlendireceğiz. Önce bu ürüne ait kıymet bazlı gözetim uygulamasına yönelik mevzuatın, ürünün kıymetinin ne kadar yükseltilmesinin gerektiğini görmek adına incelersek;

¹⁶⁶ <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/35008> (13/03/2019) (İthalatta Gözetim Uygulanması Hakkında Karar - 2004/7304 -29.05.2004 t. 25476 s.R.G.)

¹⁶⁷ <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/139889> (13/03/2019)

Tablo 13
6911 GTİP’Lİ Porselenden Sofra ve Mutfak Eşyası, Diğer Ev Eşyası ve Tuvalet Eşyası Cinsi Ürünler İçin Belirlenen CIF Kıymet Değerleri

Sıra No	G.T.İ.P.	Eşyanın Tanımı	CIF Kıymet (ABD Doları/Ton*)
1.	6911.10.00.00.11	Beyaz olanlar	2.500
2.	6911.10.00.00.12	Tek renkli olanlar	3.000
3.	6911.10.00.00.19	Diğerleri	3.000
4.	6911.90.00.00.11	Beyaz olanlar	2.500
5.	6911.90.00.00.12	Tek renkli olanlar	3.000
6.	6911.90.00.00.19	Diğerleri	3.000
7.	6912.00.10.00.00	Adi topraktan olanlar	1.600
8.	6912.00.30.00.00	Greden olanlar	2.000
9.	6912.00.50.00.11	Beyaz olanlar	1.500
10.	6912.00.50.00.12	Tek renkli olanlar	1.800
11.	6912.00.50.00.19	Diğerleri	1.800
12.	6912.00.90.00.00	Diğerleri	2.000
13.	6913.10.00.00.10	El yapımı çiniden olanlar	2.500
14.	6913.10.00.00.90	Diğerleri	2.500
15.	6913.90.10.00.00	Adi topraktan olanlar	1.600
16.	6913.90.93.00.10	El yapımı çiniden olanlar	1.500
17.	6913.90.93.00.90	Diğerleri	1.500
18.	6913.90.98.00.00	Diğerleri	2.000
19.	6914.10.00.00.00	Porselen veya çiniden olanlar	2.500
20.	6914.90.00.00.00	Diğerleri	2.000

Kaynak: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130205-21.htm> (13/03/2019) (İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemlerine İlişkin Tebliğ No: 2004/2-16.01.2004 t. 25348 s. R.G.)¹⁶⁸

Eşyanın Çin Halk Cumhuriyeti’nden geldiği varsayımı ile, yukarıdaki tabloya göre renkli porselen eşyası (porselenden yemek, kahvaltı, fincan takımlarının birden fazla renge haiz olanları) 6911.10.00.00.19 GTİP’te olup ilgili pozisyon için eşyalar yurtdışı faturası gereği hangi kıymette olurlarsa olsunlar, ton başına 3000 USD gibi bir ücret üzerinden değerlendirilip, bu cins eşyalar için ton başına 3000 USD üzerinden Çin Halk Cumhuriyeti’ne karşı uygulanan %12 Gümrük Vergisi, CIF bedeli üzerinden %8 Anti-Damping vergisi, %19 İlave Gümrük Vergisi ve tüm bunların üzerinden alınan

¹⁶⁸ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130205-21.htm> (13/03/2019)

%18 KDV tahakkuku yapıp eşya serbest dolaşıma girerken tahsilatı yapılacaktır. Yahut yükümlüsü Gözetim Belgesi almak üzere ilgili birimlere yönlendirilecektir. Uygulamada çok kaliteli porselen eşyalar haricinde günümüzde piyasada ortalama koşullar ve fiyatlarda satılan porselen ürünler, genellikle ton başına 3000 USD gibi bir kıymete sahip olmamaktadırlar. Bu durum, ithalat mükellefinin üzerinde vergisel bir yük doğurmakta olup; ithalatı tarife dışı engeller aracılığı ile caydırmak gibi bir amaç taşımaktadır.

Gümrük Menşe Kuralları:

Gümrük Kanunu Madde 18'e göre; "Tümüyle bir ülkede elde edilen veya üretilen eşya, o ülke menşelidir." ¹⁶⁹ Aynı kanunun 19. Maddesine göre ise; "Üretimi birden fazla ülkede gerçekleştirilen eşyanın bir ülke menşeli sayılabilmesi için, o ülkede yeni bir ürün imal edilmesi veya imalatın önemli bir aşamasının ve ekonomik yönden gerekli görülen en son esaslı işçilik ve eylemin o ülkede bu amaçla donatılmış işletmelerde yapılması gerekir." ¹⁷⁰ Ancak eşyanın havalandırma, yayma, kurutma gibi iyi şartlarda muhafazası; elleçleme gibi basit işlemler; ambalaj işlemleri; basit montajı gibi işlemler Gümrük Kanunu 34. Maddeye göre yetersiz işlem ve işçilik olarak kabul edilmektedir. ¹⁷¹

Menşe konusundaki mevzuat düzenlemelerinin temel bir ayırımı vardır; o da ithal edilmek istenen eşyanın menşenin tercihli menşe kurallarına göre mi, yoksa tercihli olmayan menşe kurallarına göre mi belirleneceği hususudur. Bir eşyanın menşei tercihli ve tercihli olmayan menşe şeklinde ikiye ayrılmaktadır. ¹⁷² Eğer ithal edilecek eşyanın menşeli olduğu ülke ile Türkiye arasında Gümrük Kanunu'nun 22. maddesinde belirtildiği üzere bir anlaşma varsa eşyanın tercihli menşei söz konusu olup, bu durumda eşyanın menşei Euro.1, Euro Med dolaşım sertifikaları, Fatura beyanı veya Form A gibi menşe ispat belgeleri ile ispatlanmak zorundadır. Şayet ithal edilmek istenen eşyanın menşeli olduğu ülke ile Türkiye arasında herhangi bir anlaşma yok ise, o takdirde eşyanın menşei konusundaki düzenlemeler Gümrük Kanunun 17 ilâ 21.'inci

¹⁶⁹ [https://www.orgtr.com.tr/course/esyanin-mensei-madde-17-22/\(13/03/2019\)](https://www.orgtr.com.tr/course/esyanin-mensei-madde-17-22/(13/03/2019))

¹⁷⁰ [https://www.orgtr.com.tr/course/esyanin-mensei-madde-17-22/\(13/03/2019\)](https://www.orgtr.com.tr/course/esyanin-mensei-madde-17-22/(13/03/2019))

¹⁷¹ [http://www.alomaliye.com/2000/11/04/gumruk-kanunu-4458-sayili-kanun/\(13/03/2019\)](http://www.alomaliye.com/2000/11/04/gumruk-kanunu-4458-sayili-kanun/(13/03/2019))

¹⁷² [http://ggm.gtb.gov.tr/data/521efb68487c8e6f0c303249/G%C3%9CMR%C3%9CK%20KANUNU%2012.12.2014.pdf\(13/03/2019\)](http://ggm.gtb.gov.tr/data/521efb68487c8e6f0c303249/G%C3%9CMR%C3%9CK%20KANUNU%2012.12.2014.pdf(13/03/2019))

maddelerinde yer alan eşyanın tercihli olmayan menşei kurallarına göre belirlenmektedir. Eşyanın tercihli olmayan menşeinin ispatı için menşe ispat belgesi olarak Menşe Şahadetnamesi Belgesi düzenlenmesi zorunludur.

Türkiye'nin dahil olduğu tercihli menşe kümülasyonlarına göre kullanılan menşe ispat belgeleri aşağıdaki gibidir:

A.TR Dolaşım Belgesi; Türkiye ile AB arasındaki sanayi ürünleri ve işlenmiş tarım ürünleri ticaretinde kullanılan, eşyanın Türkiye ve AB'de serbest dolaşımda olduğunu gösteren ve eşyanın tercihli rejimden faydalanmasını sağlayan belgeyi,

EUR.1 Dolaşım Sertifikası: Tercihli menşe kuralları çerçevesinde Serbest Ticaret Anlaşması (STA) yapılan ülkelere ihraç edilen eşya ile Avrupa Topluluğu'na ihraç edilen tarım ürünleri ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ürünlerinin ilgili anlaşma hükümlerinden faydalanmasını sağlayan; muhteviyatı eşyanın ilgili anlaşma kuralları çerçevesinde menşeli olduğunu gösteren; ihracatçı tarafından doldurulmasını müteakip Müsteşarlıkça yetki verilen kurum/kuruluş tarafından gerekli kontroller yapıldıktan sonra onaylanan; gümrük müdürlüğünce vize edilmesini müteakip geçerlilik kazanan menşe ispat belgesini,

EUR.MED Dolaşım Sertifikası: EUR.1 Dolaşım Sertifikası ile aynı şekilde düzenlenen, ancak sadece Pan Avrupa Akdeniz Menşe Kümülayonu (PAAMK) sistemi çerçevesinde kullanılan menşe ispat belgesini,

Form A Belgesi: Gelişme Yolunda Ülkeler ve En Az Gelişmiş Ülkeler ile ticarete tek taraflı olarak indirim tanınması esasına dayanan Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi (GTS) çerçevesinde ülkeye taviz tanıyan ülkelere yapılan ihracatta eşyaya tek taraflı olarak tanınan tavizlerden yararlanılabilmesi için düzenlenen menşe ispat belgelerini,

Menşe Belgesi: Türkiye ile Malezya arasında mevcut bulunan Türkiye-Malezya Serbest Ticaret Anlaşması kapsamında tercihli rejimden faydalanmak üzere düzenlenen; muhteviyatı eşyanın anlaşma kuralları çerçevesinde menşeli olduğunu

gösteren, gerekli kontroller yapıldıktan sonra Gümrük Müdürlüklerince vize edilmesini müteakip geçerlilik kazanan menşe ispat belgesini,

İran Menşe İspat Belgesi: Türkiye ile İran arasında mevcut bulunan Tercihli Ticaret Anlaşması kapsamında tercihli rejimden faydalanmak üzere düzenlenen; muhteviyatı eşyanın anlaşma kuralları çerçevesinde menşeli olduğunu gösteren, gerekli kontroller yapıldıktan sonra Gümrük Müdürlüklerince vize edilmesini müteakip geçerlilik kazanan menşe ispat belgesini,

D-8 Menşe İspat Belgesi: Türkiye ile D-8 üye ülkeleri arasında mevcut bulunan D-8 Üye Devletleri Arasında Tercihli Ticaret Anlaşması kapsamında tercihli rejimden faydalanmak üzere düzenlenen; muhteviyatı eşyanın anlaşma kuralları çerçevesinde menşeli olduğunu gösteren, gerekli kontroller yapıldıktan sonra Gümrük Müdürlüklerince vize edilmesini müteakip geçerlilik kazanan menşe ispat belgesini ifade etmektedir.¹⁷³

Uluslararası ticarete bir eşyanın menşei, yani gerçek üretildiği ülke son derece önemli bir yere sahiptir. Çünkü ülkelere yapılan ithalatlarda, ithalatçı ülke tarafından her ülkeye farklı gümrük vergisi ve ek mali yükümlülükler uygulanabilmektedir. Konumuz olan anti-damping ve ilave gümrük vergileri ile ilgili olarak bazı tekstil ve hazır giyim ürünlerinin Türkiye'ye ithalatında, bu vergiler bütün ülkelere yapılan ithalatlarda uygulanmadığı gibi uygulanan ülkeler ve hatta firmalar bazında da bu vergilerin oran ve miktarları değişebilmektedir. Örneğin ilave gümrük vergileri, üçüncü ülkeler menşeli tekstil ve hazır giyim ürünlerinin Türkiye'ye ithalatında %20 ilâ %30 arasında değişen oranlarda alınırken, aynı tekstil ve hazır giyim ürünlerinin Türkiye'ye, Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile Türkiye'nin ikili serbest ticaret anlaşmaları kapsamında genelleştirilmiş tercihler sistemi kapsamında serbest ticaret anlaşması yaptığı ülkelere gelmesi halinde ilave gümrük vergisine tabi değildir. Bu durumda tekstil ürünleri ithalatı, ya tarife dışı bir yaptırımın uygulanmadığı ülkelere kaymakta veya ithalatçılar,

¹⁷³ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/11/20151114-4.htm> (13/03/2019) (Gümrük Genel Tebliği Uluslararası Anlaşmalar- (Seri No: 8) -14.11.2015 t. 29532 s.R.G. s.1.); <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141231M4-2-1.pdf> (13/03/2019) (Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi Kapsamında Tercihli Rejimden Yararlanacak Eşyanın Menşeinin Tespitine İlişkin Karar - 2014/7064 - 31.12.2014 t. 29222 s.R.G. s.2.)

tarife dışı önlemler delebilmek için eşyanın gerçek menşeyini gizleyebilmek veya farklı göstererek uluslararası ticarete birtakım trafik sapmalarına başvurmaktadırlar.

Uluslararası ticarete yaşanan en yaygın menşe saptırması yöntemi, eşyanın tercihli menşeyinde yapılan menşe saptırmalarıdır. Bu kapsamda konumuz olan anti-damping ve ilave gümrük vergilerini bertaraf etmeye yönelik olarak başvurulmuş yöntemlerden bahsedeceğiz. Bu yöntemlerden en yaygın olarak kullanılanı; tarife dışı ek mali önlem olarak bir ülkeye uygulanan mali ve teknik engelleri aşmak için, eşyanın menşeyinin belgeleri üzerinde gerçeğe aykırı olarak önlemlerin uygulanmadığı başka bir ülke menşeliymiş gibi gösterilmesi yöntemidir. Bu şekilde ithalatçılar, ek mali yükümlülük olarak anti-damping veya ilave gümrük vergisine tabi bir tekstil ürününü söz konusu vergilerin uygulanmadığı başka bir ülke menşeli olarak göstererek Türkiye'ye sokulabilmektedir. Bu ithalat işlemi tamamen yasal gibi görünse de menşe saptırması olduğu için gerçekte yasa dışı bir ithalattır. Menşe saptırması sonucu; tekstil ürünleri ithalatında Çin gibi bazı üçüncü ülkelere koruma önlemi olarak konan anti-damping vergileri bertaraf edilmektedir. Böylece bir taraftan devlet, anti-damping vergileri ve ilave gümrük vergileri gibi mali önlemlerden elde edeceği vergilerden mahrum bırakılarak zarara uğratılmakta, diğer taraftan da ithalatta haksız rekabete yol açtığı için yerli üreticiler zarar görmektedir.¹⁷⁴

AB, EFTA, Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri, aralarındaki serbest ticaret anlaşmalarının yarattığı ticaret olanaklarını azamiye çıkartmak amacıyla, ticarete menşe engelini ortadan kaldırmak üzere, Pan- Avrupa Menşe Kümülasyonu Sistemini, 1 Ocak 1997 tarihinden itibaren uygulamaya başlamışlardır. Türkiye'de AB ile gerçekleştirdiği GB'nin yanı sıra, EFTA, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkeleri ile gerçekleştirdiği serbest ticaret anlaşmaları çerçevesinde, bu sisteme 1 Ocak 1999'da dahil olmuştur. Menşe Kümülasyonu Sistemi içindeki tüm ülkeler aralarındaki ticarete aynı menşe kurallarını uyguladıklarından, ticaret sapması riski bulunmamaktadır. Böylece Menşe Kümülasyonu'na dahil ülkeler, mamul ve yarı mamul ürünlerini, menşe engeli olmaksızın daha fazla işlenmek üzere bölge içerisindeki diğer ülkelere

¹⁷⁴ Köse, s.146-147.

gönderebilmekte ve nihai ürünü tercihli rejim üzerinden sistem içerisindeki diğer ülkelere ihraç edebilmektedirler.¹⁷⁵

Ticarette Teknik Engeller:

Türkiye, 1980’de hazırlanıp yürürlüğe giren Ticarette Teknik Engeller Kodu’nun bir devamı niteliğinde olan ve Uruguay Round’da tüm üye ülkelerin imzaladığı Ticarette Teknik Engeller Anlaşması’na taraftır. Anlaşma ile üye ülkeler, tüketicilerinin güvenlik ve sağlığını, çevre şartlarını olumsuz etkileyen ürünlere karşı tedbir alabilmektedirler. Ancak Ticarette Teknik Engeller Anlaşması’nın amacı, üye ülkelerin yürürlüğe koydukları standartların ticarette teknik engel yaratmayacak şekilde uygunluğunun belirlenmesidir. Böylelikle GATT, üye ülkelere şunları talep etmektedir:

Teknik düzenlemeleri, standartlar ve bunlara ilişkin prosedürün uygulanmasında ülkeler arasında ayırım gözetilmemesi,

Kamu sağlığı, hayvan ve bitki sağlığı, çevrenin korunması ve ürünlerin güvenli kullanımı ve tüketicilerin doğru bilgilendirilmesi gibi meşru amaçların dışına çıkılmaması,

Coğrafi, iklimsel ve teknolojik nedenler olmadıkça uluslararası standartların ve tavsiye metinlerinin temel alınması,

Uygunluk değerlendirmesi işlemleri sırasında işlemin gerektirdiğinden daha fazla gecikmelere meydan verilmemesi,

Yukarıda belirtilen ilkelere, hükümet kuruluşları yanında mahalli idareler ve gönüllü kuruluşların da uyması için gerekli önlemlerin hükümetlerce alınması

Türkiye, Gümrük Birliği çerçevesinde, Türkiye ve AB üye ülkeleri arasında malların serbest dolaşımı için iki taraf arasındaki teknik düzenlemelerin birbirleriyle uyumlu olmasına önem göstermektedir. 06.03.1996 tarih ve 1/95 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı’nın 8-11 inci maddeleri AB’nin ticarette teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin

¹⁷⁵ Seymen, s.290.

mevzuatına uyumda izlenmesi gereken prosedürü belirtmektedir.¹⁷⁶ Anılan maddeler doğrultusunda, ticareti kısıtlayıcı nitelik taşıyan standartların ve teknik engellerin kararın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 5 yıl içerisinde Türkiye’deki ilgili mevzuatların Topluluğun ilgili mevzuatlarına uygun hale getirilmesi öngörülmüştür. Topluluğun ilgili mevzuatına uyum sağlamak üzere tanınan 5 yıllık geçiş süresinde, ilk olarak “*Dış Ticarete Teknik Düzenlemeler ve Standardizasyon Rejimi Kararı - 96/7794 (1 Şubat 1996 t. 22541 Mük. s. R.G.)*” kabul edilmiştir. Söz konusu kararın amacı; dış ticarete teknik düzenlemeler, standartlar, uygunluk değerlendirmesi ve denetimler çerçevesinde;

- a) Dış ticarete uygulanacak teknik düzenlemeler, standartlar, uygunluk değerlendirmesi ve denetimlerin uluslararası ticarete gereksiz engel teşkil etmesini önlemek ve ticareti geliştirmek;
- b) İhraç ürünlerinin güvenli ve kaliteli olmasını sağlamak suretiyle, ihracatta rekabet gücünü artırmak ve dış alıcıların ürünleri tercih etmesini sağlamak,
- c) İthal ürünlerde düşük kaliteden kaynaklanan haksız rekabeti ve yanıltıcı uygulamaları önlemek, tüketiciyi koruyucu ve kaliteyi yükseltici tedbirleri almak;
- d) İthal ve yerli ürünler arasında ayrımcılık yaratmayacak şekilde ithal ürünlerin ilgili teknik düzenlemelere uygun ve/veya güvenli olmasını temin etmek; insan sağlığı ve emniyetinin, hayvan ve bitki varlığının ve çevrenin korunması ile kamu ahlakı, kamu düzeni ve kamu güvenliği gereklerini yerine getirmek;
- e) Uluslararası anlaşmalar ve Türkiye ile Avrupa Birliği arasında kurulan Gümrük Birliği kapsamındaki teknik mevzuatın dış ticaret sistemine uyarlanmasını sağlamak;

¹⁷⁶ <http://www.mfa.gov.tr/1-95-sayili-ortaklik-konsevi-karari-gumruk-birligi-karari.tr.mfa> (13/03/2019)

- f) Dış ticarete teknik düzenlemeler, standartlar, uygunluk değerlendirmesi ve denetimlerde yetkili kuruluşları, yapılacak işlemleri ve uygulama usul ve esaslarını belirlemektir.¹⁷⁷

Ülkede halen kullanılmakta olan ve malların serbest dolaşıma girerken karşılaşılan teknik mevzuatları şunlardan oluşmaktadır;

1. Ürünlere İlişkin Teknik Mevzuatın Hazırlanması ve Uygulanmasına Dair Kanun-4703 (11.07.2001 t. 24459 s. R.G.)
2. Dış Ticarete Teknik Düzenlemeler ve Standardizasyon Yönetmeliği (31.12.2003 t. 25333 s. R.G.)
3. Teknik Mevzuatın ve Standartların Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Bildirimine Dair Yönetmelik- (03.04.2002 t. 24715 s. R.G.)
4. “CE” uygunluk işaretinin Ürüne İliştirilmesine ve Kullanılmasına Dair Yönetmelik-2011/2588 (23.02.2012 t. 28213 s. R.G.)
5. Teknik Düzenlemeler Rejimi Kararı-2013/4284 (22.02.2013 t. 28567 s. R.G.)
6. İthalatta Standartlara Uygunluk Denetimi Tebliği (Ürün Güvenliği ve Denetimi: 2019/1) (30.12.2018 t. 30641 s. R.G.)

Bu mevzuatlar ile beraber, 2019 yılı için aşağıda tablo ile gösterilen GTİP'lere haiz ürünler ülkeye girerken TAREKS yani Dış Ticarete Risk Esaslı Kontrol Sistemi'ne tabi tutulmaktadır. Böylece, özellikle elektronik aksam barındıran ürünler ülkeye ancak uluslararası standartları barındırabilmesi halinde girebilmektedir. Yine tabloda ürünlerin ihtiva etmesi gereken standart isimleri de verilmiştir.

Ek:2'de Türkiye'nin İthalatta standartlara uygunluk denetimine tabi tuttuğu ürünler verilmiştir. Bu grupta, insan sağlığı ve güvenliği ile direkt temasa yol açacak tipte ürünlerin belli standartlara tabi tutulduğu görülmektedir. Örneğin bebekler için emzikler, 70.13'te yer alan çocuk kullanım ve bakım ürünleri, 82. Fasılda yer alan el aletleri, 83. Fasılda yer alan ve evlerde kullanılması öngörülen gaz boru bağlantı

¹⁷⁷ <https://www.itkib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-dis-ticaret-mevzuat-standardizasyon-dis-ticarete-teknik-duzenlemeler-ve-standardizasyon-rejimi-karari.html> (13/03/2019) (Dış Ticarete Teknik Düzenlemeler ve Standardizasyon Rejimi Kararı - 96/7794 -1 Şubat 1996 t. 22541 Mük. s.R.G. s.3.)

parçaları ve 85.36'da yer alan ev tipi soketler ve sigortalar gibi. Belli standartlara tabi ürünlerin, Avrupa üzerinden gelen Avrupa menşeli ürünler olması halinde, bu standartları taşıdıkları kolayca anlaşılmakta ve TAREKS başvuru koşulları-süreleri bu durum göz önünde bulundurularak kolay hale getirilmektedir. Ancak Gümrük Birliği dışında kalan üçüncü ülkelerden yapılacak ithalatlarda standartların sağlanıp sağlanmadığının kontrol edilmesi maksadıyla ürünler çeşitli testlere tabi tutulup gerekirse mahrece iade yoluna dahi gidilebilmektedir.

Ayrıca “Bazı Tarım Ürünlerinin İhracatında ve İthalatında Ticari Kalite Denetimi Tebliği (Ürün Güvenliği ve Denetimi: 2019/21) (30.12.2018 t. 30641 s. R.G.)” kapsamında ülkemize giren tarım ürünlerine de standardizasyon uygulanmaktadır.

Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları:

Fikri ve Sınai Mülkiyet Haklarının Türkiye’de dış ticaretteki uygulama dayanağı 4458 sayılı Gümrük Kanunu’dur. Kanunun 57. Maddesi, “*Fikri ve sınai haklar mevzuatına göre korunması gereken haklar ile ilgili olarak hak sahibinin yetkilerine tecavüz eder mahiyetteki eşyanın alıkonulması veya gümrük işlemlerinin durdurulması hak sahibinin veya temsilcisinin talebi üzerine gümrük idareleri tarafından gerçekleştirilir*” hükümlerini ihtiva ederek, ülkemize giren malların fikri ve sınai haklar çerçevesinde korunmasına olanak tanımaktadır.¹⁷⁸ Ülkemizde Ticaret Bakanlığı; fikri ve sınai hakları ihlal ettiği görülen eşyayı re’sen 3 gün durdurabilmektedir. Bu süre içerisinde hak sahibinin bir başvurusu olması durumunda eşyanın orijinal olup olmadığı incelenmekte; bunun neticesinde eğer eşya korsan eşya ise, kolaylaştırılmış imha usulleri kapsamında imha edilmektedir. Tabloda yıllar içerisinde Ticaret Bakanlığı’na yapılan FSMH başvuru sayıları görülmektedir.

¹⁷⁸ http://www.tim.org.tr/files/downloads/mevzuat/gumruk_kanunu.pdf (14/03/2019)

Tablo 14
Yıllara Göre FSMH Başvuru Sayıları

Yıllar	Başvurusu Sayıları
2009	65
2010	326
2011	620
2012	906
2013	970
2014	1.038
2015*	1.336
2016	1.673
2017**	750

Kaynak: <http://risk.ticaret.gov.tr/data/572b3a8a1a79f50cd8a22b1a/33-Fikri%20ve%20Sinai%20Mulkiyet%20Haklari%20Cercevesinde%20Kabul%20Edilmis%20Basvuru%20Sayilari.pdf>
(14/03/2019)

4. SONUÇ

Uluslararası ticarete korumacılık politikaları ile serbest dış ticaret politikaları arasında ülkelerin yapmış olduğu tercihler, yaklaşık ikibuçuk asırlık bir geçmişle tartışmalara konu olmuştur. Dünya’da günden güne büyüyen uluslararası ticaret ve günümüzde oldukça yaygın hale gelmiş olan uluslararası şirketler, bu tartışmanın dönem dönem daha da alevlenmesine katkı yapmaktadırlar. Çünkü bugün merkezi Amerika’da, üretim yeri Çin’de, asıl sevkiyat yeri (deposu) Avrupa’nın herhangi bir ülkesinde, banka hesapları ve muhasebesi yine başka bir ülkede olan çok uluslu şirketlerin ürettiği malları nerede ürettiklerini ve hangi anlaşmalar gereği üretimlerini başka ülkelere kaydırıp yatırım yapacaklarını dahi kestirmek oldukça zordur.

Özellikle 1973 yılından itibaren petrol krizi ile beraber dış ticaret açıkları artan ülkeler literatüre yeni korumacılık kavramları adı altında tarife dışı engeller gibi tespiti hem istatistiksel olarak mümkün gözükmeyen hem de amaçsal olarak anlaşılması zor kavramlar kazandırmışlardır. Şüphesiz bu kavramların ortaya çıkmasında küreselleşen dünya ticaretinden daha çok pay alabilme ve bu doğrultuda iç üreticisini koruyarak bu rekabete dahil olabilme çabası yatmaktadır.

Türkiye’de Gümrük Birliği ile beraber iki taraflı serbest ticaret anlaşmaları ve bunların doğurduğu çapraz ticaret kümülasyonları ile bu rekabete, yaptığı anlaşmaların gereğini yerine getirip ihracatını arttırırken ithalatını azaltarak dış ticaret açıklarını azaltma yönündeki amaçlar ile katılım sağlamak istemektedir. Keza ülkemizin dış ticaret açığının yaklaşık %40 gibi büyük bir kısmını oluşturan enerji ithalatı, Türkiye’yi zaman zaman döviz darboğazlarına sokabilmekte, bunun neticesinde izlenilecek politikaların yönü ihracatı destekleme yönünde olmaktadır. Özellikle 1989 sonrası dışa açılma macerası, günümüzde hala rekabet edilebilecek sektörleri yaratma ve onları koruma çabası ile sürdürülmektedir

Çalışmadan elde edilen sonuçlar sırası ile aşağıda sayılan maddeler ile özetlenip açıklanabilmektedir;

-Miktar kısıtlamaları ve onun bir çeşitlerinden olan kotalar ve tarife kotalarının uygulandığı mal grubu üzerinde ithalatı kısıtlayıcı gücünün oldukça fazla olduğu anlaşılmaktadır.

-Mali nitelikli tarife dışı engellerden olan ihracat sübvansiyonlarının GATT Sözleşmesi ile oldukça kısıtlı hale getirilmesi neticesinde devletin özel sektöre doğrudan kaynak aktaramamasına neden olduğu görülmektedir.

-Yine mali nitelikli tarife dışı engellerden olan anti-damping vergilerine dair açılan soruşturma sayısı bakımından ülkenin en çok uğraştığı alan olduğunu belirtmekle beraber, bu soruşturmaların ülkenin rekabet gücünün oldukça yüksek olduğu tekstil, demir-çelik, cam, gıda ürünleri ve çimento sektörlerine yöneltilmiş olması dikkatimizi celbetmiştir. Ayrıca Türkiye'nin hakkında en çok anti-damping soruşturması yürüttüğü ülke Çin'dir. Çin'den ülkemize gelen eşyaların tercihsiz tarife ve tercihsiz menşe kapsamında değerlendirilmesi ve Çin ile ticari olarak tarifeleri azaltmaya yönelik bir anlaşmasının bulunmayışı, sayılan bu ülkeden malların gümrük vergilerinin yanı sıra yüksek anti-damping vergilerini de kapsamaktadır.

-İthalattan alınan diğer vergi ve fonların, başta KKDF olmak üzere, damga vergisi, kültür fonu gibi kalemlerden oluştuğu görülmektedir. Sayılan bu vergi kalemleri bizce devletin bu tip taife dışı engelleri, üzerine konulan mal grubunun ithalatını düşürmeye yönelik değil de, ülke içindeki bazı fon ve kuruluşlara kaynak aktarmak adına yaptığı izlenimini uyandırmaktadır.

-Ticarette teknik ve idari engellerden olan gümrük tarife prosedürüne göre ülkede tercihli ve tercihsiz tarife olmak üzere iki türlü tarife prosedürü olduğu; tercihli tarife uygulanan ülkeler ile Türkiye'nin mutlak surette ticaret anlaşması yaptığı ülkelere vergilendirme açısından kolaylıklar sağladığı, öte yandan Avrupa Birliği üye ülkeleri, EFTA ülkeleri, İsrail, Makedonya, Bosna Hersek, Fas, Filistin, Tunus, Mısır, Arnavutluk, Gürcistan, Kosova, Sırbistan, Karadağ, Şili, Morityus, Moldovya, Fareo Adaları, Güney Kore, Malezya, Singapur ve Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi'nden

yararlandırılacak En Az Gelişmiş Ülkeler, Özel Teşvik Düzenlemelerinden Yararlandırılacak Ülkeler ile Gelişme Yolundaki Ülkeler'in haricinde kalan diğer ülkeler grubunun ise tercihsiz tarife uygulamasına tabii olduğu görülmüştür. Öte yandan 2015 verilerine göre ülkenin ithalat verileri bazında dış ticaretinin yaklaşık %65'lik kısmını tercihsiz tarife uygulaması kapsamındaki ülkeler ile yürüttüğü, bu durumun, oradan ithal edilen mallar üzerinde gerek tarife gerekse tarife dışı engeller bakımından uygulanan politikalara rağmen ithalatı caydırıcı etkisinin az olduğu gözlemlenmiştir. Düşüncemize göre bu durumun ana sebeplerinden birisi, dünyanın fabrikası olarak adlandırılan Çin'in işçilik, hammadde, lojistik maliyetlerini düşük tutarak ürettiği malları da dünya piyasasına düşük fiyatlarda satabilmesinde yatmaktadır.

-Gümrük kıymet uygulaması çerçevesinde GATT Sözleşmesi 7.maddeye istinaden kıymet belirleme koşullarının çerçevesi çizilmiştir. Ancak ülkede uygulanan kıymet bazlı gözetim kriterleri, üzerine gözetim miktarı belirlenen ürünü pahalı hale getirmekte; bu durum eşyadan alınan gümrük vergisi, anti-damping vergisi, KDV gibi vergilerin artmasına yol açmaktadır. Böylece ürün ülke giriş fiyatı olarak fatura fiyatından ayrı bir kıymette ülkeye girmektedir. Ülkede uygulanan bu prosedür, iç üreticisi korunmak istenen hemen hemen birçok mal grubunda bulunmaktadır.

-Gümrük menşe prosedürleri kapsamında ülkemizin serbest ticaret anlaşması yaptığı ülkeler ile arasında fatura beyanı, Form A Belgesi, EUR.Med, EUR-1, A.TR Dolaşım Belgesi gibi belgeleri kullanarak gümrük vergilerini sıfırladığı, öte yandan tercihsiz menşe statüsünden faydalanmak için mutlak surette Menşe Şahadetnamesi ibrazının ithalatçıları için gerekli olduğu; bu durumun ülkenin tıpkı tarife proedürü gibi tercihsiz tarifeden yararlandığı ülkelere gelecek olan mallara karşı menşe ispatı açısından da sert kurallar getirmektedir.

-Öte yandan özellikle Avrupa Birliği'nden A.TR Dolaşım Belgesi kapsamında ülkemize ihraç edilen elektronik, optik alet ve cihaz ile oyuncak cinsi eşya gruplarında uygulanan teknik engellerin, diğer ülkelere gelen mallara uygulanan teknik engellere nazaran daha hafif olduğu anlaşılmaktadır. Bunun en büyük göstergesi, teknik engelleri düzenleyen mevzuatların, A.TR Belgesi kapsamında gelen mallar için bir muafiyet kodu girilerek beyanın doğrudan kabulüne olanak tanınmasıdır. Bu kapsamda Avrupa

lkelerinden gelen eşyaların zaten gerek CE işareti taşıyacak standartlarda oluşu gerekse TSE'nin kabul ettiği standardizasyonların halihazırda Avrupa ülkelerince çoktan kabul edilmiş olmasının getirdiği eşyaya teknik güvenin altyapısını oluşmuş durumdadır.

-Ayrıca ülkenin coğrafi konum olarak Avrupa'da yer alışı ve kara ulaşımı açısından oraya yakın oluşu; ülkeye Uzakdoğu lkeleri ve güneydoğu ile yakındoğu komşularından getirilen fikri ve sınai hakları ihlal eden eşyaların transit olarak Avrupa'ya gönderilmesi durumunu oluşturmaktadır. Bu kapsamda Avrupa Birliği ile yapılan ortak fikri sınai mülkiyet hakları alıştayları ve bu konuda bilinçlendirilme çalışmaları yürütülürken; ülkede yürürlükte bulunan Gümrük Kanunu'da bu hakları koruyucu maddeler içermektedir.

Bu çalışmanın tamamlandığı 2019 yılı içerisinde; tüm dünya ABD ile Çin'in ticaret savaşlarından kimin karlı çıkacağını tartışmaktadır. 2001 senesinde Çin'in Dünya Ticaret rgt'ne yeliği ile başlayan süreçte, 2018 itibariyle ABD ile Çin arasındaki dış ticaret açığı 460 milyar dolara ulaşmış durumdadır.¹⁷⁹ Bu durum karşısında ABD Çin'in adil olmayan ticari politikalar yrttğu gerekçesiyle ilk etapta 200 milyar dolarlık Çin ürününden alınan vergilerin iki katına çıkarmıştır. Buna karşılık Çin ise ABD'den ithal edeceği 110 milyar dolarlık üründe vergileri yükseltmiştir. Ticaret savaşlarından en çok etkilenecek sektörlerin başında ise telekom sektörü gelmektedir. Ayrıca uçak, otomobil, tarım ürünlerinin de bu savaştan etkilenmesi beklenmektedir. Bahse konu ticaret savaşları, başta Amerika ve Çin borsaları olmak üzere birçok ülkenin borsası ve para birimini daha şimdiden etkilemiştir. Ayrıca IMF'de 2019 yılı için büyüme tahminlerini daralma yönünde olacak şekilde küçültmek zorunda kalmıştır çünkü global ticaretin daralması gibi bir riskle karşı karşıya kalınması kaçınılmaz bir durum gibi gözükmektedir.

Dünya ticaretinin (ithalat-ihracat hacimleri bakımından) yaklaşık %30'unu gerçekleştiren bu iki ülkenin; birbirlerinden satın aldıkları ürünlere karşı koydukları %5 ile %25 arası değişen vergilerle beraber, 2. Dünya Savaşı'ndan itibaren GATT ve DT öncülüğünde oluşturulan serbest ticaret düzenini tehdit etmektedir. Bu ticaret savaşının

¹⁷⁹ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48222100> (15.05.2019)

DTÖ'ye üye iki ülke arasında kurallar çerçevesinde sürdürülmesi beklenirken bir yandan da bu tezin konusunu teşkil eden tarife dışı engellerin ilerleyen dönemlerde daha başka isimler ve uygulamalar halinde, sayıları katlanarak ortaya çıkmaları beklenmektedir.

EKLER

Ek 1: Türkiye’de Yürürlükte Olan Anti-Damping Uygulamaları

Ek 2: İthalatta Standartlara Uygunluk Denetimine Tabi Ürünler

Ek 1: Türkiye’de Yürürlükte Olan Anti-Damping Uygulamaları

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Termosifonlar (Elektrikli, Depolu Su Isıtıcıları)	Electric Storage Water Heaters	8516.10.80.00.19	Çin Halk Cumhuriyeti	12.04.2019	%22, %49	DK	19.09.2018
Termosifonlar (Elektrikli, Depolu Su Isıtıcıları)	Electric Storage Water Heaters	8516.10.80.00.19	İtalya	12.04.2019	%12, %16, %24	19.09.2018	
Termosifonlar (Elektrikli, Depolu Su Isıtıcıları)	Electric Storage Water Heaters	8516.10.80.00.19	Sırbistan	12.04.2019	29%	19.09.2018	
Zincirler-Muhtelif Mafsal	Articulated Link Chain and Parts thereof	7315.11.90.00.11 7315.11.90.00.19 7315.12.00.00.11 7315.12.00.00.19 7315.19.00.00.00	Hindistan	09.03.2019	1200 \$/Ton		
Zincirler-Muhtelif Mafsal	Articulated Link Chain and Parts thereof	7315.11.90.00.11 7315.11.90.00.19 7315.12.00.00.11 7315.12.00.00.19 7315.19.00.00.00	Tayland	09.03.2019	1200 \$/Ton		
Zincirler-Muhtelif Mafsal	Articulated Link Chain and Parts thereof	7315.11.90.00.11 7315.11.90.00.19 7315.12.00.00.11 7315.12.00.00.19 7315.19.00.00.00	Sri Lanka	09.03.2019	1200 \$/Ton		
Zincirler-Muhtelif Mafsal	Articulated Link Chain and Parts thereof	7315.11.90.00.11 7315.11.90.00.19 7315.12.00.00.11 7315.12.00.00.19 7315.19.00.00.00	İspanya	09.03.2019	1200 \$/Ton		
Mensucat - 55 Sentetik ve Suni Devamsız Liflerden	Woven Fabrics of Synthetic and Artificial Stable Fibers	55.13 55.14 55.15 55.16	Çin Halk Cumhuriyeti	31.12.2018	44%	31.12.2023	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Borular - Paslanmaz Çelik Borular	Welded Stainless Steel Tubes, Pipes & Profiles	7306.40.20.90.00 7306.40.80.90.00 7306.61.10.00.00	Çin Tayvanı	31.12.2018	% 7,98 - %11,50	31.12.2023	
Borular - Paslanmaz Çelik Borular	Welded Stainless Steel Tubes, Pipes & Profiles	7306.40.20.90.00 7306.40.80.90.00 7306.61.10.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	31.12.2018	%13,82 - %20,50	31.12.2023	
Polistiren	Polystrene	3903.19.00.00.00	İran İslam Cumhuriyeti	31.12.2018	11,3%	31.12.2023	
Teller - Özlü Teller	Cored Wire of Base Metal	8311.20.00.00.00	Vietnam	27.10.2018	%21,15-%29,65	27.10.2023	
Polyester Elyaf	Polyester synthetic staple	5503.20.00.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	20.10.2018	0,21 \$/KG	20.10.2023	
İplikler - Sentetik ve suni devamsız liflerden iplikler (Kesik Elyaf İpliği)	Yarn of Man Made or Synthetic or Artificial Staple Fibres	55.08; 55.09 (5509.52; 5509.61; 5509.91 hariç) 55.10 (5510.20 hariç); 55.11	Bangladeş	16.10.2018	0 \$/KG-0,80 \$/KG		
V Kayış-Transmisyon Kolonları	Endless transmission belts of trapezoidal cross-section (V-belts), other than V-ribbed	4010.32.00.00.00 4010.34.00.00.00 4010.39.00.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	16.10.2018	3,15 \$/KG	16.10.2023	
V Kayış-Transmisyon Kolonları	Endless transmission belts of trapezoidal cross-section (V-belts), other than V-ribbed	4010.32.00.00.00 4010.34.00.00.00 4010.39.00.00.00	Hindistan	16.10.2018	3,15 \$/KG	16.10.2023	
V Kayış-Transmisyon Kolonları	Endless transmission belts of trapezoidal cross-section (V-belts), other than V-ribbed	4010.32.00.00.00 4010.34.00.00.00 4010.39.00.00.00	Vietnam	16.10.2018	3,15 \$/KG	16.10.2023	
İplikler - Kauçuk Vulkanize Edilmiş	Vulcanised rubber thread and cord	4007.00	Tayland	08.09.2018	% 4,37 - %8,75	08.09.2023	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
İplikler - Polyesterden Teksturize İplikler	Polyester textured yarn	5402.33	Çin Tayvanı	08.09.2018	%9,9-%28,6	08.09.2023	
İplikler - Polyesterden Teksturize İplikler	Polyester textured yarn	5402.33	Hindistan	08.09.2018	%6,8-%28,6	08.09.2023	
Ateş Tuğlaları	Refractory bricks of chromite, magnesite or chrome magnesite; Other articles-Containing magnesite, dolomite or chromite	6902.10.00.10.11 6902.10.00.10.12 6902.10.00.10.13 6815.91	Çin Halk Cumhuriyeti	05.09.2018	145 \$/Ton	05.09.2023	
Granit	Granites	6802.23 6802.93	İran İslam Cumhuriyeti	19.06.2018	0-174 \$/Ton		
POY - Poliesterlerden Kısmen Çekimli İplikler	Polyester partially oriented yarn	5402.46	Çin Halk Cumhuriyeti	21.06.2018	8%		
POY - Poliesterlerden Kısmen Çekimli İplikler	Polyester partially oriented yarn	5402.46	Hindistan	21.06.2018	8%		
POY - Poliesterlerden Kısmen Çekimli İplikler	Polyester partially oriented yarn	5402.46	Malezya	21.06.2018	8%		
POY - Poliesterlerden Kısmen Çekimli İplikler	Polyester partially oriented yarn	5402.46	Tayland	21.06.2018	6,88%-8%		
POY - Poliesterlerden Kısmen Çekimli İplikler	Polyester partially oriented yarn	5402.46	Endonezya	21.06.2018	2,45%-8%		

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
POY - Poliesterlerden Kısmen Çekimli İplikler	Polyester partially oriented yarn	5402.46	Çin Tayvanı	21.06.2018	8%		
POY - Poliesterlerden Kısmen Çekimli İplikler	Polyester partially oriented yarn	5402.46	Vietnam	21.06.2018	8%		
Ateşleyiciler	Lighters (gas oven and cooker componenet)	9613.80.00.00.11	Çin Halk Cumhuriyeti	19.06.2018	24,55%	19.06.2023	
Granit	Granites	6802.23 6802.93	Çin Halk Cumhuriyeti	24.05.2018	174 \$/Ton	24.05.2023	
Kontraplaklar	Plywoodconsisting solely of sheets of wood,each ply not exceeding 6 mm thickness	4412.10 4412.31 4412.32 4412.39	Çin Halk Cumhuriyeti	22.05.2018	140 \$/M3	22.05.2023	
Boru Bağlantı Parçaları - Demir veya Çelikten	Fittings	7307.19	Bulgaristan	21.04.2018	400 \$/Ton	21.04.2023	
Boru Bağlantı Parçaları - Demir veya Çelikten	Fittings	7307.19	Endonezya	21.04.2018	253-400 \$/Ton	21.04.2023	
Boru Bağlantı Parçaları - Demir veya Çelikten	Fittings	7307.19	Hindistan	21.04.2018	305-400 \$/Ton	21.04.2023	
Boru Bağlantı Parçaları - Demir veya Çelikten	Fittings	7307.19	Tayland	21.04.2018	147-400 \$/Ton	21.04.2023	
Boru Bağlantı Parçaları - Demir veya Çelikten	Fittings	7307.19	Brezilya	21.04.2018	400 \$/Ton	21.04.2023	
Boru Bağlantı Parçaları - Demir veya Çelikten	Fittings	7307.19	Çin Halk Cumhuriyeti	21.04.2018	800 \$/Ton	21.04.2023	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Polyester Elyaf	Polyester synthetic staple	5503.20.00.00.00	Endonezya	20.04.2018	6,2-%12	20.04.2023	
Polyester Elyaf	Polyester synthetic staple	5503.20.00.00.00	Güney Kore	20.04.2018	6,2%	20.04.2023	
Kraftlayner Kağıtlar- Beyazlatılmamış	Unbleached Kraft Liner Paper	4804.11.11.10.00 4804.11.15.10.00 4804.11.90.10.11 4804.11.90.10.12	Brezilya	19.04.2018	11,34%	19.04.2023	
Kraftlayner Kağıtlar- Beyazlatılmamış	Unbleached Kraft Liner Paper	4804.11.11.10.00 4804.11.15.10.00 4804.11.90.10.11 4804.11.90.10.12	Finlandiya	19.04.2018	%5,28-%11,19	19.04.2023	
Kraftlayner Kağıtlar- Beyazlatılmamış	Unbleached Kraft Liner Paper	4804.11.11.10.00 4804.11.15.10.00 4804.11.90.10.11 4804.11.90.10.12	Polonya	19.04.2018	%5-%11	19.04.2023	
Kraftlayner Kağıtlar- Beyazlatılmamış	Unbleached Kraft Liner Paper	4804.11.11.10.00 4804.11.15.10.00 4804.11.90.10.11 4804.11.90.10.12	Rusya Federasyonu	19.04.2018	%5,27-%11,21	19.04.2023	
Klimalar - Duvar Tipi Split Klimalar ile İç ve Dış Üniteleri	Only wall-type split air-conditioners & Only outdoor unit of wall-type split air- conditioners (except for outdoor unit of VRF systems) & Only indoor unit of wall- type split air- conditioners	8415.10.90.00.00 8415.90.00.90.02 8415.90.00.90.09 8415.90.00.90.12	Çin Halk Cumhuriyeti	08.03.2018	25%	08.03.2023	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Porselenden ve Seramikten Sofra ve Mutfak Eşyası	Porcelain and Ceramic Tableware and Kitchenware	6911.10.00.00.11 6911.10.00.00.12 6911.10.00.00.19 6912.00.21.00.00 6912.00.23.00.00 6912.00.25.00.11 6912.00.25.00.12 6912.00.25.00.19 6912.00.29.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	03.03.2018	8%	03.03.2023	
Sodyum Perkarbonatlar	Sodium Percarbonates	2836.99.90.10.00	Almanya	02.03.2018	%5-%12	02.03.2023	
Sodyum Perkarbonatlar	Sodium Percarbonates	2836.99.90.10.00	İsveç Krallığı	02.03.2018	12%	02.03.2023	
Cam- Renksiz Düzcamlar	Uncoloured Float Glass	7005.29	Rusya Federasyonu	23.12.2017	%8-%10	23.12.2022	
Lastikler-Ağır Ticari,Zırai,İş	Certain Types of New Pneumatic Tires, of rubber	4011.20.90 4011.70.00.00.00 4011.80.00.00.00 4011.90.00.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	02.12.2017	60%	02.12.2022	
Kalın Levha- Sıcak Haddelenmiş	Heavy Plate	7208.51.20.10.11 7208.51.20.10.19 7208.51.20.90.11 7208.51.20.90.19 7208.90.80.10.11 7208.90.80.10.12 7208.90.80.20.11 7208.90.80.20.12 7211.13.00.11.00 7211.13.00.19.00 7211.14.00.21.12 7211.14.00.29.11 7211.14.00.29.12 7225.40.40.00.00 7225.99.00.00.10 7225.99.00.00.90	Çin Halk Cumhuriyeti	29.11.2017	%16,89-%22,55	29.11.2022	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Dioktil Tereftalat (DOTP)	Diocetyl Terephthalate	2917.39.95.90.13	Güney Kore	20.10.2017	%7,99-%12,57	20.10.2022	
Dioktil Ftalat (DOP)	Diocetyl Phthalate	2917.32.00.00.00	Güney Kore	20.10.2017	%7,99-%12,57	20.10.2022	
Mensucat - Kapitoneli Mensucat	Quilted Textiles	5811.00 (5811.00.00.07.00, 5811.00.00.09.00, 5811.00.00.92.00, 5811.00.00.93.00 hariç)	Çin Halk Cumhuriyeti	20.10.2017	17,29%	20.10.2022	
Menteşeler - Askılıklar	Hinges of Base Metal & Hat-Racks, Hat-Pegs, Brackets and Similar Fixtures of Base Metal & Base Metal Mountings, Fittings and Similar Articles Suitable for Futniture	8302.10.00.00.11 8302.10.00.00.19 8302.50.00.00.00 8302.42.00.00.00	İspanya	20.10.2017	0,75-1,64 \$/Kg		
Menteşeler - Askılıklar	Hinges of Base Metal & Hat-Racks, Hat-Pegs, Brackets and Similar Fixtures of Base Metal & Base Metal Mountings, Fittings and Similar Articles Suitable for Futniture	8302.10.00.00.11 8302.10.00.00.19 8302.50.00.00.00 8302.42.00.00.00	İtalya	20.10.2017	0-1,64 \$/Kg		

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Menteşeler - Askılıklar	Hinges of Base Metal & Hat-Racks, Hat-Pegs, Brackets and Similar Fixtures of Base Metal & Base Metal Mountings, Fittings and Similar Articles Suitable for Furniture	8302.10.00.00.11 8302.10.00.00.19 8302.50.00.00.00 8302.42.00.00.00	Tayland	20.10.2017	0,75-1,64 \$/Kg		
Menteşeler - Askılıklar	Hinges of Base Metal & Hat-Racks, Hat-Pegs, Brackets and Similar Fixtures of Base Metal & Base Metal Mountings, Fittings and Similar Articles Suitable for Furniture	8302.10.00.00.11 8302.10.00.00.19 8302.50.00.00.00 8302.42.00.00.00	Yunanistan	20.10.2017	0,75-1,64 \$/Kg		
Borular - Rafine Edilmiş Bakırdan İnce ve Kalın Borular	Tubes and Pipes of Refined Copper	7411.10.10.00.00 7411.10.90.00.00	Yunanistan	17.10.2017	%5-%9	17.10.2022	
Beton Pompaları	Concrete Pump / Concrete Pump Truck	8413.40.00.00.00 8705.90.30.00.00	Güney Kore	12.07.2017	%5,10-%11,63	12.07.2022	
Beton Pompaları	Concrete Pump / Concrete Pump Truck	8413.40.00.00.00 8705.90.30.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	12.07.2017	%5,10-%12,27	12.07.2022	
İplikler - Poliesterlerden Düz İplikler	Fully Drawn Yarn (FDY)	5402.47	Malezya	12.07.2017	0,15 \$/KG - 0,17\$/KG	16.10.2019	
İplikler - Poliesterlerden Düz İplikler	Fully Drawn Yarn (FDY)	5402.47	Hindistan	12.07.2017	0,15 \$/KG - 0,17\$/KG	16.10.2019	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
İplikler - Poliesterlerden Düz İplikler	Fully Drawn Yarn (FDY)	5402.47	Çin Halk Cumhuriyeti	12.07.2017	0,25 \$/KG -0,30 \$/KG	16.10.2019	
Pentaeritritol	Pentaerythritol	2905.42.00.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	14.05.2017	270 \$/TON	14.05.2022	
Güneş Panelleri	Solar Panels	8541.40.90.00.14	Çin Halk Cumhuriyeti	01.04.2017	20 - 25 \$/m ²	01.04.2022	
Ftalik Anhidrit	Phthalic Anhydride	2917.35.00.00.00	Güney Kore	31.03.2017	8,44%	31.03.2022	
Teller - Özlü Teller	Cored Wire of Base Metal	8311.20.00.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	23.02.2017	21,12%-28,87%	23.02.2022	
Kraftlayner Kağıtlar- Beyazlatılmamış	Unbleached Kraft Liner Paper	4804.11.11.10.00 4804.11.15.10.00 4804.11.90.10.11 4804.11.90.10.12	ABD	07.03.2017	%12,24-%19,96	14.07.2020	
Menteşeler - Askılıklar	Hinges of Base Metal & Hat-Racks, Hat-Pegs, Brackets and Similar Fixtures of Base Metal & Base Metal Mountings, Fittings and Similar Articles Suitable for Furniture	8302.10.00.00.11 8302.10.00.00.19 8302.50.00.00.00 8302.42.00.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	21.12.2016	1,64 \$/KG - 0,75 \$/KG	21.12.2021	
Matkap Uçları / Parmak Frezeler	Interchangable tools for drilling metals with working parts of high speed steel	8207.50.60.00.00 8207.70.31.00.19	Çin Halk Cumhuriyeti	07.12.2016	6 \$/KG / 10 \$/KG	07.12.2021	
İplikler - Polyesterden Tekstürize İplikler	Polyester Textured Yarn	5402.33	Tayland	12.11.2016	%6,88-37,69	12.11.2021	
İplikler - Polyesterden Tekstürize İplikler	Polyester Textured Yarn	5402.33	Vietnam	12.11.2016	%34,81-72,56	12.11.2021	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Cam Elyaf	Glass Fiber Reinforcement Materials	7019.11 7019.12 7019.19 7019.31 7019.90.00.10.00 7019.90.00.30.00	Çin Halk Cumhuriyeti	03.11.2016	%24,50-35,75	03.11.2021	
Suni Deri - Poliüretan Kaplı- Deri Taklidi	Textile fabrics impregnated with polyurethane- (Leather substitutes & Others) & Textile fabrics coated, covered or laminated with polyurethane- (Leather substitutes & Others)	5903.20.10.10.00 5903.20.10.90.00 5903.20.90.10.00 5903.20.90.90.00	Çin Halk Cumhuriyeti	02.11.2016	1-2,2 \$/KG	02.11.2021	
Fermuarlar	Slide Fasteners	9607.11 9607.19	Çin Halk Cumhuriyeti	02.11.2016	3 \$/KG	02.11.2021	
Çakmaklar - Doldurulabilen	Refillable Pocket Flint Lighters	9613.20.00.00.19	Çin Halk Cumhuriyeti	30.10.2016	0,05 \$/ADET	30.10.2021	
Kontraplaklar	Plywoodconsisting solely of sheets of wood,each ply not exceeding 6 mm thickness	4412.10 4412.31 4412.32 4412.39	Bulgaristan	28.10.2016	0-240 \$/M3		
Kontraplaklar	Plywoodconsisting solely of sheets of wood,each ply not exceeding 6 mm thickness	4412.10 4412.31 4412.32 4412.39	Vietnam	28.10.2016	0-240 \$/M3		

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
İplikler - Metalize İplikler	Metallized yarn, whether or not gimped, being textile yarn, or strip or the like of heading 5404 or 5405, combined with metal in the form of thread, strip or powder or covered with metal	5605.00	Çin Halk Cumhuriyeti	13.10.2016	2,2 \$/KG	13.10.2021	
İplikler - Metalize İplikler	Metallized yarn, whether or not gimped, being textile yarn, or strip or the like of heading 5404 or 5405, combined with metal in the form of thread, strip or powder or covered with metal	5605.00	Çin Tayvanı	13.10.2016	2,2 \$/KG	13.10.2021	
İplikler - Metalize İplikler	Metallized yarn, whether or not gimped, being textile yarn, or strip or the like of heading 5404 or 5405, combined with metal in the form of thread, strip or powder or covered with metal	5605.00	Güney Kore	13.10.2016	2,2 \$/KG	13.10.2021	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
İplikler - Metalize İplikler	Metallized yarn, whether or not gimped, being textile yarn, or strip or the like of heading 5404 or 5405, combined with metal in the form of thread, strip or powder or covered with metal	5605.00	Hindistan	13.10.2016	2,2 \$/KG	13.10.2021	
Lastikler-Bisiklet İç- Dış	Bicycle Tyres & Bicycle Tubes	4011.50.00.00.00 4013.20.00.00.00 8714.99.90.00.00	Çin Tayvanı	11.08.2016	0,73-2,02 \$/kg	11.08.2021	
Lastikler-Bisiklet İç- Dış	Bicycle Tyres & Bicycle Tubes	4011.50.00.00.00 4013.20.00.00.00 8714.99.90.00.00	Sri Lanka	11.08.2016	0,73-2,02 \$/kg	11.08.2021	
Lastikler-Bisiklet İç- Dış	Bicycle Tyres & Bicycle Tubes	4011.50.00.00.00 4013.20.00.00.00 8714.99.90.00.00	Vietnam	11.08.2016	0,73-2,02 \$/kg	11.08.2021	
Borular - Demir (Dökme Demir Hariç) ve Çelikten Dikişsiz Çekme	Seamless Tubes, Pipes and Hollow Profiles of Iron (Other Than Cast Iron) or Steel	7304. ...	Çin Halk Cumhuriyeti	04.08.2016	100-120 \$/ton	04.08.2021	
Lastikler-Motosiklet İç-Dış	Motorcycle Tyres & Motorcycle Tubes	4011.40 4013.90.00.00.11 8714.10.30.00.00	Çin Tayvanı	31.07.2016	6%-21%	31.07.2021	
Lastikler-Motosiklet İç-Dış	Motorcycle Tyres & Motorcycle Tubes	4011.40 4013.90.00.00.11 8714.10.30.00.00	Vietnam	31.07.2016	29%-49%	31.07.2021	
Bebek Arabaları	Baby carriages, Parts (chassis only)	8715.00.10.00.00 8715.00.90.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	19.07.2016	12 \$/adet- 8 \$/adet	19.07.2021	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Halat ve Kablolar - Kapalı Halatlar Dahil	Ropes and cables (including locked coil ropes)	7312.10.81.00.00 7312.10.83.00.00 7312.10.85.00.00 7312.10.89.00.00 7312.10.98.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	14.07.2016	1 \$/KG	14.07.2021	
Halat ve Kablolar - Kapalı Halatlar Dahil	Ropes and cables (including locked coil ropes)	7312.10.81.00.00 7312.10.83.00.00 7312.10.85.00.00 7312.10.89.00.00 7312.10.98.00.00	Rusya Federasyonu	14.07.2016	0,5 \$/KG	14.07.2021	
Cam Aynalar - Çerçevesiz	Unframed Glass Mirrors	7009.91	Çin Halk Cumhuriyeti	01.07.2016	27,0%	01.07.2021	
İplikler - Sentetik ve suni devamsız liflerden iplikler (Kesik Elyaf İpliği)	Yarn of Man Made or Synthetic or Artificial Staple Fibres	55.08, 55.09, 55.10, 55.11, (5509.52, 5509.61, 5509.91 ve 5510.20 hariç)	Çin Tayvanı	01.07.2016	0 - 0,80 \$/kg		
Chiller - Isı Değiştiricisi Kompresörlü Üniteler	Chiller	8418.69.00.10.00	Çin Halk Cumhuriyeti	01.07.2016	%36,63-%49,64	01.07.2021	
Boyalı Saclar	Dyed Sheet Metals	7210.70.80.90.11 7210.70.80.90.19	Çin Halk Cumhuriyeti	24.06.2016	23,4%	24.06.2021	
Zincirler-Muhtelif Mafsalları	Articulated Link Chain and Parts thereof	7315.11.90.00.11 7315.11.90.00.19 7315.12.00.00.11 7315.12.00.00.19 7315.19.00.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	19.06.2016	1.200 \$/ton	19.06.2021	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Mensucat - Suni veya sentetik liflerden belirli (perdelik ve döşemelik)	Certain Made-Up Textile Articles and Fabrics Made of Artificial or Synthetics Fibers	5407...; 6005.31.10.00.00; 6005.32.10.00.00; 6005.33.10.00.00; 6005.34.10.00.00; 6006.31.10.00.00; 6006.32.10.00.00; 6006.33.10.00.00; 6006.34.10.00.00; 5810.92.10.00.00; 5810.92.90.00.00; 6303.12; 6303.92	Çin Halk Cumhuriyeti	24.05.2016	70,44 (Azami 5 \$/Kg)	24.05.2021	
Boru Bağlantı Parçaları - Demir veya Çelikten Belirli	Certain Tube Or Pipe Fittings Of Iron Or Steel	7307.91.00.00.00 7307.93.11.00.11 7307.93.11.00.12 7307.93.19.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	20.04.2016	663 \$/Ton	20.04.2021	
Pamuk	Cotton	5201	ABD	17.04.2016	3,0%	17.04.2021	
Cam Kapak	Glass lid/cover	7010.20.00.00.00	Endonezya	17.04.2016	0,14-0,50 \$/kg	17.04.2021	
Cam Kapak	Glass lid/cover	7010.20.00.00.00	Hong Kong	17.04.2016	0,91\$/kg	17.04.2021	
Cam Kapak	Glass lid/cover	7010.20.00.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	17.04.2016	0,91\$/kg	17.04.2021	
Sodyum Formiat	Sodium formiat	2915.12.00.00.12	Çin Halk Cumhuriyeti	12.04.2016	31,0%	12.04.2021	
Borular - Paslanmaz Çelik Borular	Welded Stainless Steel Tubes, Pipes & Profiles	7306.40.20.90.00; 7306.40.80.90.00; 7306.61.10.00.00	Malezya	18.03.2016	%0-25,27		
Borular - Paslanmaz Çelik Borular	Welded Stainless Steel Tubes, Pipes & Profiles	7306.40.20.90.00; 7306.40.80.90.00; 7306.61.10.00.00	Vietnam	18.03.2016	%0-25,27		
Granit	Granites	6802.23 6802.93	Vietnam	17.02.2016	174 \$/Ton		
Fan Coil - Belirli Salon Tipi Sıcak ve Soğuk Hava Cihazları	Fan Coil	8415.83.00.90.00	Çin Halk Cumhuriyeti	12.02.2016	56,50%	12.02.2021	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Polistiren	Polystrene	3903.19.00.00.00	Mısır	14.01.2016	11,3%	14.01.2021	
Cam - Emniyet Camları	Safety Glass	70.07	Çin Halk Cumhuriyeti	18.11.2015	%10-%66,1	18.11.2020	
Cam - Emniyet Camları	Safety Glass	70.07	İsrail	18.11.2015	%10-%39,5	18.11.2020	
Kaynak Makinaları	Welding Machines	8515.39	Çin Halk Cumhuriyeti	16.09.2015	29-154 \$/adet	16.09.2020	
Pet Filmler	PET Films	3920.62.19.00.00 3920.69.00.00.00 3921.90.10.00.00	Hindistan	16.09.2015	%4,25-21,61	16.09.2020	
Mensucat - 5407 Sentetik Flamenten (Giyimlik)	Woven Fabrics of Synthetic Filament Yarn	5407. ...	Bulgaristan	22.08.2015	%21,13-%70,44		
Mensucat - 55 Sentetik ve Suni Devamsız Liflerden	Woven Fabrics of Synthetic and Artificial Stable Fibers	55.13 55.14 55.15 55.16	Bulgaristan	22.08.2015	87%		
Mensucat - 55 Sentetik ve Suni Devamsız Liflerden	Woven Fabrics of Synthetic and Artificial Stable Fibers	55.13 55.14 55.15 55.16	Polonya	22.08.2015	87%		
Kalemler - Plastikten Mürekkepli Bilyalı Kalemler / Plastikten Olanlar	Ball point pens	9608.10.10.10.00 9608.50.00.10.00	Çin Halk Cumhuriyeti	22.08.2015	0,066 \$/adet	22.08.2020	
Lastikler-Motosiklet İç-Dış	Motorcycle Tyres & Motorcycle Tubes	4011.40 4013.90.00.00.11 8714.10.30.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	25.07.2015	%37-%100	25.07.2020	
Lastikler-Motosiklet İç-Dış	Motorcycle Tyres & Motorcycle Tubes	4011.40 4013.90.00.00.11 8714.10.30.00.00	Tayland	25.07.2015	%68-%100	25.07.2020	
Lastikler-Motosiklet İç-Dış	Motorcycle Tyres & Motorcycle Tubes	4011.40 4013.90.00.00.11 8714.10.30.00.00	Endonezya	25.07.2015	0%-19,6%-29%	25.07.2020	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Lastikler-Motosiklet İç-Dış	Motorcycle Tyres & Motorcycle Tubes	4011.40 4013.90.00.00.11 8714.10.30.00.00	Malezya	25.07.2015	19,6%-29%	25.07.2020	
Lastikler-Bisiklet İç- Dış	Bicycle Tyres & Bicycle Tubes	4011.50.00.00.00 4013.20.00.00.00 8714.99.90.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	24.07.2015	0,73 - 2,02 \$/kg	24.07.2020	
Lastikler-Bisiklet İç- Dış	Bicycle Tyres & Bicycle Tubes	4011.50.00.00.00 4013.20.00.00.00 8714.99.90.00.00	Hindistan	24.07.2015	0,73 - 2,02 \$/kg	24.07.2020	
Lastikler-Bisiklet İç- Dış	Bicycle Tyres & Bicycle Tubes	4011.50.00.00.00 4013.20.00.00.00 8714.99.90.00.00	Tayland	24.07.2015	0,73 - 2,02 \$/kg	24.07.2020	
Lastikler-Bisiklet İç- Dış	Bicycle Tyres & Bicycle Tubes	4011.50.00.00.00 4013.20.00.00.00 8714.99.90.00.00	Endonezya	24.07.2015	0,66 - 1,49 \$/kg	24.07.2020	
Lastikler-Bisiklet İç- Dış	Bicycle Tyres & Bicycle Tubes	4011.50.00.00.00 4013.20.00.00.00 8714.99.90.00.00	Malezya	24.07.2015	0,22 - 1,55 \$/kg	24.07.2020	
Kapı Kilitleri ile Yalnız Silindir-Barel ile Kasası	Cylindrical Door Locks (Excluding Electromechanicals) & Other Door Locks (Excluding Electromechanicals) & Only cylindir and case for door locks	8301.40.11.00.00 8301.40.19.00.11 8301.40.19.00.19 8301.60.00.00.11 8301.60.00.00.19	Çin Halk Cumhuriyeti	16.07.2015	4 \$/kg	16.07.2020	
PVC-S - Polivinil Klorür	Polivinyll Chloride	3904.10.00.00.19	ABD	10.07.2015	18,81%	10.07.2020	
PVC-S - Polivinil Klorür	Polivinyll Chloride	3904.10.00.00.19	Almanya	10.07.2015	16,44%	10.07.2020	
Cam- Renksiz Düzcam	Uncoloured Float Glass	7005.29	İsrail	27.06.2015	%20-%37,57	27.06.2020	
Laminat Parkeler	Laminated flooring	4411.13.90.00.11 4411.14.90.00.11 4411.92.90.00.11 4411.93.90.00.11	Almanya	13.06.2015	0 \$/m2 - 1,05 \$/m2	13.06.2020	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
İplikler - Kauçuk Vulkanize Edilmiş	Vulcanised rubber thread and cord	4007.00	Malezya	13.06.2015	%11,6-%16,9	13.06.2020	
Mutfak Robotu Bıçakları	Knives for electromechanical domestic kitchen appliances	8208.30.00.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	23.05.2015	20,85 \$/KG	23.05.2020	
Gemi Zinciri	Stud-Link of Iron or Steel & Welded Link Chain of Iron or Steel	7315.81 7315.82	Çin Halk Cumhuriyeti	10.05.2015	1069 \$/Ton	10.05.2020	
Çapa Makineleri	Motor Hue (Tiller)	8432.29.90.00.19	Çin Halk Cumhuriyeti	17.04.2015	%49,49-%92,25	17.04.2020	
İplikler - Sentetik ve suni devamsız liflerden iplikler (Kesik Elyaf İpliği)	Yarn of Man Made or Synthetic or Artificial Staple Fibres	55.08; 55.09 (5509.52; 5509.61; 5509.91 hariç) 55.10 (5510.20 hariç); 55.11	Çin Halk Cumhuriyeti	17.04.2015	0,49 - 0,80 \$/KG	17.04.2020	
İplikler - Sentetik ve suni devamsız liflerden iplikler (Kesik Elyaf İpliği)	Yarn of Man Made or Synthetic or Artificial Staple Fibres	55.08; 55.09 (5509.52; 5509.61; 5509.91 hariç) 55.10 (5510.20 hariç); 55.11	Endonezya	17.04.2015	0 - 0,40 \$/KG	17.04.2020	
İplikler - Sentetik ve suni devamsız liflerden iplikler (Kesik Elyaf İpliği)	Yarn of Man Made or Synthetic or Artificial Staple Fibres	55.08; 55.09 (5509.52; 5509.61; 5509.91 hariç) 55.10 (5510.20 hariç); 55.11	Hindistan	17.04.2015	0,29 - 0,39 \$/KG	17.04.2020	
Suni Deri - Koagüle Suni Deri	Certain Finished Or Semi-Finished Artificial Leather	5603.14 3921.13	Çin Halk Cumhuriyeti	12.04.2015	1,9 \$/Kg	12.04.2020	
Mensucat - 5407 Sentetik Flamenten (Giyimlik)	Woven Fabrics of Synthetic Filament Yarn	5407. ...	Çin Halk Cumhuriyeti	21.01.2015	%21,13-%70,44	21.01.2020	
Mensucat - 5407 Sentetik Flamenten (Giyimlik)	Woven Fabrics of Synthetic Filament Yarn	5407. ...	Çin Tayvanı	21.01.2015	%4,17-%30,84	21.01.2020	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Mensucat - 5407 Sentetik Flamenten (Giyimlik)	Woven Fabrics of Synthetic Filament Yarn	5407. ...	Güney Kore	21.01.2015	%4,39-%40	21.01.2020	
Mensucat - 5407 Sentetik Flamenten (Giyimlik)	Woven Fabrics of Synthetic Filament Yarn	5407. ...	Malezya	21.01.2015	%2,33-%15,93	21.01.2020	
Mensucat - 5407 Sentetik Flamenten (Giyimlik)	Woven Fabrics of Synthetic Filament Yarn	5407. ...	Tayland	21.01.2015	%2,60-%30,93	21.01.2020	
İplikler - Polyesterden Tekstürize İplikler	Polyester Textured Yarn	5402.33	Çin Halk Cumhuriyeti	17.12.2014	268 - 351 \$/TON	17.12.2019	
İplikler - Polyesterden Tekstürize İplikler	Polyester Textured Yarn	5402.33	Endonezya	17.12.2014	48 - 240 \$/TON	17.12.2019	
İplikler - Polyesterden Tekstürize İplikler	Polyester Textured Yarn	5402.33	Malezya	17.12.2014	276 \$/TON	17.12.2019	
Polyester Elyaf	Polyester synthetic staple	5503.20.00.00.00	Çin Tayvanı	13.11.2014	%6,4-%20,1	13.11.2019	
Polyester Elyaf	Polyester synthetic staple	5503.20.00.00.00	Hindistan	13.11.2014	%16,5-%23,9	13.11.2019	
Polyester Elyaf	Polyester synthetic staple	5503.20.00.00.00	Tayland	13.11.2014	%15,8-%22,0	13.11.2019	
Cırt Bant	Hook&Loop	5806.32.90.00.11 5806.32.90.00.19	Çin Halk Cumhuriyeti	13.11.2014	3,86 \$/KG	13.11.2019	
Cırt Bant	Hook&Loop	5806.32.90.00.11 5806.32.90.00.19	Çin Tayvanı	13.11.2014	1,83 \$/KG	13.11.2019	
OSB - Yönlendirilmiş Lif Levha	Oriented Strand Board (OSB)	4410.12	ABD	13.11.2014	24,10%	13.11.2019	
OSB - Yönlendirilmiş Lif Levha	Oriented Strand Board (OSB)	4410.12	Kanada	13.11.2014	14,93%	13.11.2019	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Brandalar	Tarpaulin made of polyethilene/polypro pilen	3921.90.60.00.11 3921.90.60.00.13 3926.90.92.00.00 3926.90.97.90.18 5407.20.11.90.00 5407.20.19.90.00 5903.90.91.90.00 6306.12.00.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	11.11.2014	1,06 \$/Kg	11.11.2019	
Brandalar	Tarpaulin made of polyethilene/polypro pilen	3921.90.60.00.11 3921.90.60.00.13 3926.90.92.00.00 3926.90.97.90.18 5407.20.11.90.00 5407.20.19.90.00 5903.90.91.90.00 6306.12.00.00.00	Vietnam	11.11.2014	1,16 \$/Kg	11.11.2019	
Kalemler - Grafitli Kurşun Kalemler ve Kurşun Boya Kalemleri	Pencils with Leads of Graphiteand Pencils with leads of crayons encased in a rigid sheath	9609 .10	Çin Halk Cumhuriyeti	09.08.2014	3,16 \$/144 ADET	09.08.2019	
Alüminyum Folyo- 0,2 mm'yi geçmeyen mesnetsiz	Aluminium foil of a thickness not exceeding 0,2 mm, not backed	7607.11 7607.19	Çin Halk Cumhuriyeti	26.07.2014	22%	26.07.2019	
Şofbenler -Gazla Çalışan Anında Su Isıtıcıları	Instantaneous Gas Water Heaters	8419.11.00.00.00	Çin Halk Cumhuriyeti	11.07.2014	%20,12-%59,65	11.07.2019	
Laminat Parkeler	Laminated flooring	4411.13.90 4411.14.90 4411.92.90 4411.93.90	Çin Halk Cumhuriyeti	03.05.2014	1,60-2,40 \$/m2	03.05.2019	

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Çakmaklar - Doldurulamayan / Manyetolu	Pocket Lighters, Gas Fueled, Non- refillable & Pocket Lighters, Gas Fueled,Refillable with Electrical Ignition System & Parts of Lighters	9613.10.00.00.00 9613.20.00.00.11 9613.90.00.00.11	Çin Halk Cumhuriyeti	26.04.2014	0,05 \$/ADET 0,05 \$/ADET 0,01 \$/ADET	26.04.2019	
İplikler - Sentetik ve suni devamsız liflerden iplikler (Kesik Elyaf İpliği)	Yarn of Man Made or Synthetic or Artificial Staple Fibres	55.08, 55.09, 55.10, 55.11, (5509.52, 5509.61, 5509.91 ve 5510.20 hariç)	Malezya	08.04.2014	%11,26 - %18,32	08.04.2019	
İplikler - Sentetik ve suni devamsız liflerden iplikler (Kesik Elyaf İpliği)	Yarn of Man Made or Synthetic or Artificial Staple Fibres	55.08, 55.09, 55.10, 55.11, (5509.52, 5509.61, 5509.91 ve 5510.20 hariç)	Pakistan	08.04.2014	%6,62 - %12,18	08.04.2019	
İplikler - Sentetik ve suni devamsız liflerden iplikler (Kesik Elyaf İpliği)	Yarn of Man Made or Synthetic or Artificial Staple Fibres	55.08, 55.09, 55.10, 55.11, (5509.52, 5509.61, 5509.91 ve 5510.20 hariç)	Tayland	08.04.2014	%7,79 - %20,24	08.04.2019	
İplikler - Sentetik ve suni devamsız liflerden iplikler (Kesik Elyaf İpliği)	Yarn of Man Made or Synthetic or Artificial Staple Fibres	55.08, 55.09, 55.10, 55.11, (5509.52, 5509.61, 5509.91 ve 5510.20 hariç)	Vietnam	08.04.2014	%19,48 - %26,25	08.04.2019	
Battaniyeler	Blankets & Long pile fabrics of synthetic fibers and others of man-made fibres for blankets	6301.40 6301.90 6001.10.00.00.11 6001.92	Çin Halk Cumhuriyeti	23.01.2014	4 \$/KG	23.01.2019	
Zincirler-Muhtelif Mafsal	Articulated Link Chain and Parts thereof	7315.11.90.00.11 7315.11.90.00.19 7315.12.00.00.11 7315.12.00.00.19 7315.19.00.00.00	Güney Kore	12.12.2013	1200 \$/Ton		

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Zincirler-Muhtelif Mafsal	Articulated Link Chain and Parts thereof	7315.11.90.00.11 7315.11.90.00.19 7315.12.00.00.11 7315.12.00.00.19 7315.19.00.00.00	Malezya	12.12.2013	1200 \$/Ton		
Zincirler-Muhtelif Mafsal	Articulated Link Chain and Parts thereof	7315.11.90.00.11 7315.11.90.00.19 7315.12.00.00.11 7315.12.00.00.19 7315.19.00.00.00	Çin Tayvanı	12.12.2013	1200 \$/ton		
Duvar Saatleri	Wall Clocks (battery accumulator or main powered)	9105.21	Çin Halk Cumhuriyeti	05.10.2013	2,10 \$/ADET	05.10.2018	
Boru Bağlantı Parçaları - Demir veya Çelikten	Fittings	7307.19	Çin Tayvanı	26.09.2013	800 \$/Ton		
Fermuarlar	Slide Fasteners	9607.11 9607.19	Endonezya	27.03.2012	3 \$/KG		
Klimalar - Duvar Tipi Split Klimalar ile İç ve Dış Üniteleri	Only wall-type split air-conditioners & Only outdoor unit of wall-type split air- conditioners (except for outdoor unit of VRF systems) & Only indoor unit of wall- type split air- conditioners	8415.10.90.00.00 8415.90.00.90.02 8415.90.00.90.09 8415.90.00.90.12	Vietnam	04.01.2011	25%		

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Klimalar - Duvar Tipi Split Klimalar ile İç ve Dış Üniteleri	Only wall-type split air-conditioners & Only outdoor unit of wall-type split air- conditioners (except for outdoor unit of VRF systems) & Only indoor unit of wall- type split air- conditioners	8415.10.90.00.00 8415.90.00.90.02 8415.90.00.90.09 8415.90.00.90.12	Endonezya	04.01.2011	25%		
Klimalar - Duvar Tipi Split Klimalar ile İç ve Dış Üniteleri	Only wall-type split air-conditioners & Only outdoor unit of wall-type split air- conditioners (except for outdoor unit of VRF systems) & Only indoor unit of wall- type split air- conditioners	8415.10.90.00.00 8415.90.00.90.02 8415.90.00.90.09 8415.90.00.90.12	Filipinler	04.01.2011	25%		
Klimalar - Duvar Tipi Split Klimalar ile İç ve Dış Üniteleri	Only wall-type split air-conditioners & Only outdoor unit of wall-type split air- conditioners (except for outdoor unit of VRF systems) & Only indoor unit of wall- type split air- conditioners	8415.10.90.00.00 8415.90.00.90.02 8415.90.00.90.09 8415.90.00.90.12	Pakistan	04.01.2011	25%		

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Klimalar - Duvar Tipi Split Klimalar ile İç ve Dış Üniteleri	Only wall-type split air-conditioners & Only outdoor unit of wall-type split air- conditioners (except for outdoor unit of VRF systems) & Only indoor unit of wall- type split air- conditioners	8415.10.90.00.00 8415.90.00.90.02 8415.90.00.90.09 8415.90.00.90.12	Malezya	28.02.2009	%0-%25		
Menteşeler - Askılıklar	Hinges of Base Metal & Hat-Racks, Hat-Pegs, Brackets and Similar Fixtures of Base Metal & Base Metal Mountings, Fittings and Similar Articles Suitable for Furniture	8302.10.00.00.11 8302.10.00.00.19 8302.50.00.00.00 8302.42.00.00.00	Çin Tayvanı	27.08.2008	1,64 \$/KG - 1,64 \$/KG - 0,75 \$/KG		
Menteşeler - Askılıklar	Hinges of Base Metal & Hat-Racks, Hat-Pegs, Brackets and Similar Fixtures of Base Metal & Base Metal Mountings, Fittings and Similar Articles Suitable for Furniture	8302.10.00.00.11 8302.10.00.00.19 8302.50.00.00.00 8302.42.00.00.00	Endonezya	27.08.2008	1,64 \$/KG - 1,64 \$/KG - 0,75 \$/KG		

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Menteşeler - Askılıklar	Hinges of Base Metal & Hat-Racks, Hat-Pegs, Brackets and Similar Fixtures of Base Metal & Base Metal Mountings, Fittings and Similar Articles Suitable for Furniture	8302.10.00.00.11 8302.10.00.00.19 8302.50.00.00.00 8302.42.00.00.00	Malezya	27.08.2008	1,64 \$/KG - 1,64 \$/KG - 0,75 \$/KG		
Çakmaklar	Pocket Lighters, Gas Fueled, Non- refillable & Refillable Pocket Flint Lighters & Pocket Lighters, Gas Fueled, Refillable with Electrical Ignition System & Parts of Lighters	9613.10.00.00.00 9613.20.00.00.19 9613.20.00.00.11 9613.90.00.00.11	Vietnam	28.04.2008	0,05 \$/ADET 0,05 \$/ADET 0,05 \$/ADET 0,02\$/ADET		
Kalemler - Grafitli Kurşun Kalemler ve Kurşun Boya Kalemleri	Pencils with Leads of Graphite and Pencils with leads of crayons encased in a rigid sheath	9609 .10	Tayland	14.04.2007	3,16 \$/144 ADET		
Halat ve Kablolar - Kapalı Halatlar Dahil	Stranded Wire, Ropes and Cables	7312.10.49 7312.10.61 7312.10.65 7312.10.69	Çin Halk Cumhuriyeti	30.12.2006	1 \$/KG		

Ek 1'in devamı

Madde İsmi	Madde İsmi	G.T.İ.P.	Ülke	Önlem RG Tarihi	Önlem Oranı (CIF%) / Miktarı	Önlem Türü	Normal Süre Dolum Tarihi
Halat ve Kablolar - Kapalı Halatlar Dahil	Stranded Wire, Ropes and Cables	7312.10.49 7312.10.61 7312.10.65 7312.10.69	Rusya Federasyonu	30.12.2006	0,5 \$/KG		
Mensucat - 5407 Sentetik Flamenten (Giyimlik)	Woven Fabrics of Synthetic Filament Yarn	5407. ...	Filipinler	18.11.2006	70,44%		

Kaynak: <https://www.ticaret.gov.tr/ithalat/ticaret-politikasi-savunma-araclari/damping-ve-subvansiyon> (10/03/2019)

Ek 2: İthalatta Standartlara Uygunluk Denetimine Tabi Ürünler

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
2849.10.00.00.00	Kalsiyum karbür	TS 2222	Karbit (Kalsiyum Karbür)-(Asetilen Üretiminde Kullanılan)
3605.00.00.00.00	Kibritler (36.04 pozisyonundaki pirotekni eşyası hariç)	TS 3778 EN 1783	Kibritler- Performans Özellikleri, Emniyet ve Sınıflandırma
3813.00.00.00.13	Bromoklordiflometan, bromotriflometan veya dibromo-tetrafloretan içerenler	TS EN 615	Yangından Korunma- Yangın Söndürücü Maddeler- Tozlar (Sınıf D Tozları Hariç) İçin Özellikler
3813.00.00.00.14	Metan, etan veya propan hidrobromoflorkarbonlar (HBFC'ler) içerenler	TS EN 1568-1	Yangın Söndürücü Maddeler- Köpük Konsantreleri- Bölüm 1: Suyla Karışmayan Sıvıların Yüzeyine Uygulanan Orta Genleşmeli Köpük Konsantreleri İçin Özellikler
3813.00.00.00.15	Metan, etan veya propan hidrokloroflorkarbonlar (HCFC'ler) içerenler	TS EN 1568-2	Yangın Söndürücü Maddeler - Köpük Konsantreleri - Bölüm 2: Suyla Karışmayan Sıvıların Yüzeyine Uygulanan Yüksek Genleşmeli Köpük Konsantrelerinin Özellikleri
3813.00.00.00.16	Bromoklormetan içerenler	TS EN 1568-3	Yangın Söndürücü Maddeler- Köpük Konsantreleri- Bölüm 3: Suyla Karışmayan Sıvıların Yüzeyine Uygulanan Düşük Genleşmeli Köpük Konsantreleri İçin Özellikler
3813.00.00.00.17	Diğerleri	TS EN 1568-4	Yangın Söndürücü Maddeler- Köpük Konsantreleri - Bölüm 4: Suyla Karışabilen Sıvıların Yüzeyine Uygulanan Düşük Genleşmeli Köpük Konsantreleri İçin Özellikler
3917.33.00.00.00	Diğerleri (başka bir şekilde diğer maddelerle birleştirilmemiş veya takviye edilmemiş)(bağlantı elemanları olan)	TS ISO 7375-1	Kara Yolu Taşıtları-Çekici ile Römork Arasındaki Havalı Fren Bağlantılarında Kullanılan Helezon Hortum Takımları Bölüm 1: Boyutlar
		TS ISO 7375-2	Kara Yolu Taşıtları -Çekici ile Römork Arasındaki Havalı Fren Bağlantılarında Kullanılan Helezon Hortum Takımları Bölüm 2: Performans Özellikleri
3920.30.00.00.00	Stiren polimerlerinden olanlar	TS 5914	PVC Filmler-Tarımda Kullanılan

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
3920.49.10.00.00	Kalınlığı 1 mm.yi geçmeyenler		
4009.11.00.00.00	Bağlantı elemanları olmayanlar	TS 1846	Hortumlar (Sıvılaştırılmış Petrol Gazları ve Havagazı İçin)
4009.21.00.90.11	Alçak ve yüksek basınçlı buhar için hortumlar	TS EN ISO 6134	Lastik hortum ve hortum takımları-Doygun buhar için-Özellikler
4009.41.00.90.00	Diğerleri	TS 745 EN ISO 2398	Lâstik Hortumlar-Bez Takviyeli, Basınçlı Hava Hortumları-Özellikler
		TS EN ISO 3821	Gaz kaynak donanımları- Kaynak yapma, kesme ve benzeri işler için lastik hortumlar
4010.11.00.00.00	Sadece metalle takviye edilmiş olanlar	TS 198	V-Kayışları
4010.12.00.00.00	Sadece dokumaya elverişli maddelerle takviye edilmiş olanlar		
4010.19.00.00.00	Diğerleri		
4010.31.00.00.00	Dış çevresi 60 cm.yi geçen fakat 180 cm.yi geçmeyen, kesiti trapez şeklinde (V-kolanlar), V-yivli olan sonsuz transmisyon kolanları		
4010.32.00.00.00	Dış çevresi 60 cm.yi geçen fakat 180 cm.yi geçmeyen, kesiti trapez şeklinde (V-kolanlar) olan (V-yivli olanlar hariç) sonsuz transmisyon kolanları		
4010.33.00.00.00	Dış çevresi 180 cm.yi geçen fakat 240 cm.yi geçmeyen, kesiti trapez şeklinde (V-kolanlar), V-yivli olan sonsuz transmisyon kolanları		

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
4010.34.00.00.00	Dış çevresi 180 cm.yi geçen fakat 240 cm.yi geçmeyen, kesiti trapez şeklinde (V-kollar) olan (V-yivli olanlar hariç) sonsuz transmisyon kolları		
4010.39.00.00.00	Diğerleri		
4014.90.00.00.11	Bebekler için emzikler ve benzeri eşya	TS EN 14350-1	Çocuk kullanım ve bakım eşyaları- İçme donanımı- Bölüm 1: Genel ve mekanik özellikler ve deneyler
		TS EN 14350-2	Çocuk kullanım ve bakım eşyaları- İçme donanımı- Bölüm 2: Kimyasal özellikler ve deneyler
5207.10.00.00.00	Ağırlık itibariyle %85 veya daha fazla pamuk içerenler	TS 11846	Tekstil Mamulleri-El Örgü İplikleri
5207.90.00.00.00	Diğerleri		
5406.00.00.10.00	Sentetik balıkağı iplikleri (kalınlığı en az 70 denye, kat adedi en az iki, büküm katsayısı en az on, çekme dayanımı ilk iki katta 2 kg. müteakip katlarda 1'er kg. olmak şartıyla)		
5406.00.00.90.00	Diğerleri		
5511.10.00.00.00	Sentetik devamsız liflerden (ağırlık itibariyle %85 veya daha fazla sentetik devamsız lif içerenler)		
5511.20.00.00.00	Sentetik devamsız liflerden (ağırlık itibariyle %85'den az sentetik devamsız lif içerenler)		
5511.30.00.00.00	Suni devamsız liflerden		

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
7013.41.10.00.00	El imali olanlar	TS EN 14350-1	Çocuk kullanım ve bakım eşyaları - İçme donanımı - Bölüm 1: Genel ve mekanik özellikler ve deneyler
7013.41.90.00.00	Makina imali olanlar	TS EN 14350-2	Çocuk kullanım ve bakım eşyaları - İçme donanımı - Bölüm 2: Kimyasal özellikler ve deneyler
7013.49.10.00.00	Sertleştirilmiş camdan olanlar		
7013.49.91.00.00	El imali olanlar		
7013.49.99.00.00	Makina imali olanlar		
7209.15.00.90.00	Diğerleri	TS 4696	Çelik Şeritler-Yay Yapımında Kullanılan, Soğuk Haddelenmiş
		TS EN 10130	Soğuk haddelenmiş, düşük karbonlu çelik yassı mamuller - Soğuk şekillendirme için - Teknik teslim şartları
7209.17.10.00.19	Diğerleri	TS EN 10341	Soğuk Haddelenmiş Sac ve Şerit - Yarı İşlenmiş Durumda Teslim Edilen, Alaşımsız ve Alaşımlı Elektrik Çeliğinden
7209.18.10.00.19	Diğerleri		
7209.25.00.90.00	Diğerleri	TS 4696	Çelik Şeritler-Yay Yapımında Kullanılan, Soğuk Haddelenmiş
7210.12.20.00.11	Sadece yüzey işçiliğine tabi tutulmuş veya dikdörtgenden (kare dahil) başka şekillerde basitçe kesilmiş	TS EN 10202	Soğuk Haddelenmiş Teneke Mamuller -Elektrolitik Kalay Kaplı ve Elektrolitik Krom/Krom Oksit Kaplı Çelik
7210.12.20.00.80	Sadece yüzey işçiliğine tabi tutulmuş veya dikdörtgenden (kare dahil) başka şekillerde basitçe kesilmiş		
7210.50.00.10.11	Sadece yüzey işçiliğine tabi tutulmuş veya dikdörtgenden (kare dahil) başka şekillerde basitçe kesilmiş		

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
7210.50.00.90.11	Sadece yüzey işçiliğine tabi tutulmuş veya dikdörtgenden (kare dahil) başka şekillerde basitçe kesilmiş		
7211.23.20.10.00	Şeritler	TS EN 10341	Soğuk Haddelenmiş Sac ve Şerit - Yarı İşlenmiş Durumda Teslim Edilen, Alaşimsız ve Alaşımlı Elektrik Çeliğinden
7211.23.20.20.00	Yassı çubuklar	TS 4696	Çelik Şeritler -Yay Yapımında Kullanılan, Soğuk Haddelenmiş
7211.29.00.10.11	Ağırlık itibariyle %0,25 veya daha fazla fakat %0,6'dan az karbon içerenler		
7217.20.30.00.11	Enine kesitinin en geniş yeri 0,8 mm. veya 1,5 mm. (1,5 dahil) ye kadar olanlar	TS EN 50189	Hava Hattı İletkenleri İçin Çinko Kaplanmış Çelik Teller
7217.20.30.00.13	Enine kesitinin en geniş yeri 6 mm.den fazla olanlar		
7217.20.50.00.12	Enine kesitinin en geniş yeri 0,8 mm. veya 1,5 mm. (1,5 dahil) ye kadar olanlar		
7217.20.50.00.13	Enine kesitinin en geniş yeri 1,5-6 mm (6 dahil)ye kadar olanlar		
7217.20.90.00.00	Ağırlık itibariyle %0,6 veya daha fazla karbon içerenler		
7218.10.00.00.00	Külçe veya diğer ilk şekillerde	TS EN 10213	Basınç Amaçlı Çelik Dökümler
7218.91.10.00.11	Haddelenmiş veya sürekli döküm suretiyle elde edilmiş	TS EN 10085	Nitrülenebilen Çelikler - Teknik Teslim Şartları
7218.91.10.00.12	Dövülmüş		

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
7218.91.80.00.11	Haddelenmiş veya sürekli döküm suretiyle elde edilmiş		
7218.91.80.00.12	Dövülmüş		
7218.99.11.00.11	Levha blokları		
7218.99.11.00.12	Sac platinaları		
7218.99.11.00.19	Diğerleri		
7218.99.19.00.00	Dövülmüş		
7218.99.20.00.00	Haddelenmiş veya sürekli döküm suretiyle elde edilmiş		
7218.99.80.00.11	Levha blokları		
7218.99.80.00.12	Sac platinaları		
7218.99.80.00.19	Diğerleri		
7224.90.03.00.11	Blumlar	TS EN ISO 4957	Takım Çelikleri
7224.90.03.00.12	Kütükler	TS EN 10130	Soğuk haddelenmiş, düşük karbonlu çelik yassı mamuller - Soğuk şekillendirme için - Teknik teslim şartları
7224.90.18.00.11	Blumlar		
7224.90.18.00.12	Kütükler		
7225.30.10.00.00	Takım çeliğinden olanlar		
7225.30.30.00.11	Sadece haddelenmiş; sadece yüzeyi işlenmiş (plakaj dahil) veya dikdörtgenden (kare dahil) başka şekillerde basitçe kesilmiş		

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
7225.30.30.00.19	Diğerleri		
7225.30.90.00.00	Diğerleri		
7225.40.12.00.00	Takım çeliğinden olanlar		
7225.50.20.00.31	Sadece haddelenmiş; sadece yüzeyi işlenmiş (plakaj dahil) veya dikdörtgenden (kare dahil) başka şekillerde basitçe kesilmiş		
7225.50.20.00.39	Diğerleri		
7226.19.10.00.19	Diğerleri	TS EN ISO 4957	Takım Çelikleri
7226.20.00.00.11	Sadece sıcak haddelenmiş		
7226.20.00.00.12	Sıcak haddelenmiş, sadece plakaj ameliyesine tabi tutulmuş olup, genişliği 500 mm. yi geçmeyenler		
7226.20.00.00.13	Sadece soğuk haddelenmiş veya sadece yüzeyi işlenmiş (plakaj dahil) olup genişliği 500 mm. yi geçenler		
7226.20.00.00.21	Diğerleri		
7226.91.20.00.00	Takım çeliğinden olanlar		
7226.91.91.00.00	Kalınlığı 4,75 mm. veya daha fazla olanlar		
7226.91.99.00.00	Kalınlığı 4,75 mm.'den az olanlar		
7227.90.95.00.00	Diğerleri		

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
7304.31.20.90.00	Diğerleri	TS EN 10305-1	Çelik borular - Hassas uygulamalar için - Teknik teslim şartları - Bölüm 1: Soğuk çekilmiş dikişsiz borular
7304.31.80.90.00	Diğerleri		
7307.21.00.00.00	Flanşlar	TS EN 1092-1	Flanşlar ve bağlantıları - Borular, vanalar, bağlantı parçaları ve aksesuarları için dairesel flanşlar -PN kısa gösterişli Bölüm 1: Çelik Flanşlar
7307.23.10.00.11	Dirsekler	TS ISO 5251	Paslanmaz Çelik Alın Kaynaklı Bağlantı Parçaları
7307.23.10.00.12	Kavisler		
7307.23.90.00.00	Diğerleri		
7307.91.00.00.00	Flanşlar	TS EN 1092-1	Flanşlar ve bağlantıları - Borular, vanalar, bağlantı parçaları ve aksesuarları için dairesel flanşlar -PN kısa gösterişli Bölüm 1: Çelik flanşlar
		TS EN 1759-1	Flanşlar ve bağlantıları - Borular, vanalar, bağlantı parçaları ve aksesuarları için dairesel flanşlar - Sınıf kısa gösterişli - Bölüm 1: Çelik flanşlar, NPS ½ ila NPS 24
7307.93.11.00.11	Dirsekler	TS 2649	Boru Bağlantı Parçaları Çelik (Kaynak Ağızlı veya Flanşlı)
7307.93.11.00.12	Kavisler		
7307.93.19.00.00	Diğerleri		
7309.00.30.00.12	Demir veya çelikten olanlar	TS 1911	Düşey Hidrofor (Su Basınçlandırma) Tankları
7310.10.00.90.00	Diğerleri	TS 11490	Hidrofor (Su Basınçlandırma) Tankları, Yatay
7313.00.00.00.11	Dikenli teller	TS 1113 EN 10223-1	Çelik Teller ve Tel Mamuller-Çitler İçin-Bölüm 1: Çinko ve Çinko Alaşımı Kaplanmış Dikenli Çelik Tel

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
7315.20.00.00.00	Patinaj zincirleri	TS 663	Karayolu taşıtları -Patinaj Zincirleri
7320.90.90.00.00	Diğerleri (sadece tespit yayları)	TS 11772	Karayolu Taşıtları- Jant Balans Ağırlıkları - Tespit Yayları (Hafif Alaşımli Döküm Jantlar ve Çelik Jantlar için)
7403.19.00.10.00	Elektrolitik bakırdan	TS EN 13601	Bakır ve bakır alaşımları - Bakır çubuk, tellik çubuk ve tel - Genel elektriksel amaçlar için
7408.11.00.00.11	Elektrolitik tel	TS EN 13602	Bakır ve bakır alaşımları - Çekilmiş yuvarlak kesitli bakır tel - Elektriksel iletkenlerin imalatı için
7408.19.10.00.11	Elektrolitik tel		
7408.19.90.00.11	Elektrolitik tel		
7419.99.30.00.00	Bakır yaylar	TS 1440	Yaylar, (Basınca Çalışan) Silindirik -Helisel; Yuvarlak Telden, Soğuk Sarılmış
		TS 1441	Yaylar (Basınca Çalışan) Silindirik - Helisel; Yuvarlak Çubuktan, Sıcak Sarılmış
		TS 1442	Yaylar (Çekmeye Çalışan) Silindirik - Helisel -Yuvarlak Telden, Soğuk Sarılmış
		TS 11772	Karayolu Taşıtları -Jant Balans Ağırlıkları -Tespit Yayları (Hafif Alaşımli Döküm Jantlar ve Çelik Jantlar) İçin
7505.21.00.00.00	Alaşımsız nikelden olanlar	TS 4850	Direnç Telleri ve Direnç Şeritleri Elektrikli Isıtma Amaçlı
7505.22.00.00.00	Nikel alaşımlarından olanlar		
7506.20.00.00.13	Şeritler		
7612.10.00.00.00	Tüp şeklinde esnek kaplar	TS 4812 EN 13046	Ambalajlama - Bükülebilir Silindirik Metalik Tüpler - Boyutlar ve Toleranslar

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
7806.00.80.00.00	Diğerleri (sadece jant balans ağırlıkları)	TS 11772	Karayolu Taşıtları - Jant Balans Ağırlıkları - Tespit Yayları (Hafif Alaşımli Döküm Jantlar ve Çelik Jantlar için)
8203.20.00.00.11	Pensler	TS EN 60900	Gerilim altında çalışma - 1000 V a.a. ve 1500 V d.a.'ya kadar olan gerilimlerde kullanılan el aletleri
8203.20.00.00.12	Kerpetenler		
8203.20.00.00.19	Diğerleri		
8204.11.00.00.00	Ağzı sabit olanlar	TS 81	Vidalar ve somunlar için montaj takımları - Açık ağızlı anahtarlar
		TS EN 60900	Gerilim altında çalışma - 1000 V a.a. ve 1500 V d.a.'ya kadar olan gerilimlerde kullanılan el aletleri
8204.12.00.00.00	Ağzı ayarlanabilir olanlar	TS 3793	Vidalar ve somunlar için montaj takımları - Geçme (Lokma) anahtarlar
8204.20.00.00.00	Değiştirilebilir sıkıştırma soketleri (saplı olsun olmasın)	TS 3794	Vidalar ve somunlar için montaj takımları - Yıldız ağızlı anahtarlar
		TS ISO 1174-1	Cıvata ve Somunlar İçin Montaj Takımları-Kare Uçlar-Bölüm 1: Elle Çalıştırılan Geçme Anahtarlar İçin Kare Uçlar
		TS ISO 1174-2	Cıvata ve Somunlar İçin Montaj Takımları-Kare Uçlar-Bölüm 2: Güç Tahrikli Geçme Anahtarlar İçin Kare Uçlar
		TS ISO 2725-1	Cıvata ve Somunlar İçin Montaj Takımları-Kare Uçlu Geçme Anahtarlar-Bölüm 1: Elle Çalıştırılan Geçme Anahtarlar-Boyutlar
		TS ISO 2725-3	Cıvata ve Somunlar İçin Montaj Takımları-Kare Uçlu Geçme Anahtarlar-Bölüm 3: Makina ile Çalıştırılan Geçme Anahtarlar ("Darbesiz")-Boyutlar

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
		TS ISO 3315	Cıvata ve Somunlar İçin Montaj Takımları-Elle Çalıştırılan Kare Uçlu Geçme Anahtarlar İçin Döndürme Kolları-Boyutlar ve Deneyler
		TS 3796	Anahtar- Borular İçin
		TS 3797	Vidalar ve somunlar için montaj takımları - Girme anahtarlar
		TS 3798	Anahtarlar-Rakorlar ve Benzerleri İçin-Metrik
8205.40.00.00.00	Tornavidalar	TS EN 60900	Gerilim altında çalışma - 1000 V a.a. ve 1500 V d.a.'ya kadar olan gerilimlerde kullanılan el aletleri
8205.90.90.00.00	Bu pozisyonun iki veya daha fazla alt pozisyonunda yer alan ürünlerden meydana gelen takım halinde eşya	TS 59-2 :2015	Vida ve somunlar için montaj takımları - Tornavidalar - Bölüm 2: Açılı (kıvrık) uçlu tornavidalar
		TS 59-5 ISO 8764-1 :2004	Cıvata ve somunlar için montaj takımları - Yıldız ağızlı tornavidalar
		TS 3793	Vidalar ve somunlar için montaj takımları - Geçme (Lokma) anahtarlar
8206.00.00.00.00	82.02 ila 82.05 Pozisyonlarındaki aletlerin iki veya daha fazlasından meydana gelen aletler (perakende satış için hazırlanmış takım halinde)	TS 3794	Vidalar ve somunlar için montaj takımları - Yıldız ağızlı anahtarlar
		TS ISO 1174-1	Cıvata ve Somunlar İçin Montaj Takımları-Kare Uçlar-Bölüm 1: Elle Çalıştırılan Geçme Anahtarlar İçin Kare Uçlar
		TS ISO 1174-2	Cıvata ve Somunlar İçin Montaj Takımları-Kare Uçlar-Bölüm 2: Güç Tahrikli Geçme Anahtarlar İçin Kare Uçlar

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
		TS ISO 3315	Cıvata ve Somunlar İçin Montaj Takımları-Elle Çalıştırılan Kare Uçlu Geçme Anahtarlar İçin Döndürme Kolları-Boyutlar ve Deneyler
		TS ISO 2725-1	Cıvata ve Somunlar İçin Montaj Takımları-Kare Uçlu Geçme Anahtarlar-Bölüm 1: Elle Çalıştırılan Geçme Anahtarlar-Boyutlar
		TS 3796	Anahtarlar- Borular İçin
		TS 3797	Vidalar ve somunlar için montaj takımları - Girme anahtarlar
		TS EN 60900	Gerilim altında çalışma - 1000 V a.a. ve 1500 V d.a.'ya kadar olan gerilimlerde kullanılan el aletleri
8307.10.00.00.11	Metal körükler	TS 10880	Kompansatörler-Çelik Körüklü-Gaz Boru Hatları ve Tesisatında Kullanılan
8307.10.00.00.12	Çelikten hava kanalı	TS 6114	Gaz Yakan Ev Aletleri İçin Spiral Hortumlu Bağlantı Elemanları
8307.10.00.00.18	Diğerleri		
8307.90.00.00.12	Bağlantı fişli gaz hortumları ve gaz bağlantı armatürleri (10 KPA'ya kadar) (Gaz tüketim cihazlarında kullanılan)	TS 10670	Hortumlar-Esnek, Ondüleli-Paslanmaz Çelik (1,6MPa'a Kadar) Gaz Yakan Cihazlar İçin
8307.90.00.00.13	Alüminyumdan hava kanalı (izoleli olsun olmasın)	TS 11394	Bağlantı Fişli Gaz Hortumları ve Gaz Bağlantı Armatürleri-Emniyetli (10 kpa'a kadar) Gaz Tüketim Cihazlarında Kullanılan
8307.90.00.00.18	Diğerleri		
8311.10.00.90.11	Örtüsü titandioksit esaslı olanlar	TS EN ISO 2560	Kaynak Sarf Malzemeleri - Alaşımsız ve İnce Taneli Çeliklerin Elle Yapılan Metal Ark Kaynağı İçin Örtülü Elektrotlar - Sınıflandırma-

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
8311.10.00.90.12	Örtüsü toprak alkali metal bileşigi esaslı olanlar		
8311.10.00.90.13	Örtüsü selüloz esaslı olanlar		
8311.10.00.90.19	Diğerleri		
8419.19.00.00.11	Termosifonlar (depolu su ısıtıcıları)	TS 733	Termosifonlar-Katı Yakıt Yakan
8421.23.00.00.00	İçten yanmalı motorlar için yağ ve yakıt filtreleri	TS 7407	Karayolu taşıtları-İçten yanmalı motorlar-Yağ filtreleri
8421.31.00.90.00	Diğerleri	TS 932	Hava filtre elemanları-İçten yanmalı motorlar ve kompresörler için
8431.39.00.00.00	Diğerleri	TS 2264	Segmanlar (Makina Pistonları İçin)
8431.41.00.11.00	8426.12.00.90 ve 8426.41.00.10 Alt pozisyonlarındaki makina ve cihazlara ait olanlar		
8431.41.00.19.00	Diğerleri		
8431.41.00.21.00	8429.51.10.90 ve 8429.51.99.90, 8429.52.90.00 ve 8429.59.00.90 Alt pozisyonlarındaki makina ve cihazlara ait olanlar		
8431.41.00.29.00	Diğerleri		
8431.41.00.31.00	8430.10.00.20 Alt pozisyonundaki kazık sökme makinalarına ait olanlar		
8431.41.00.39.00	Diğerleri		
8431.42.00.00.00	Buldozer ve angledozer bıçakları		

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
8431.43.00.00.00	8430.41 ve 8430.49 Alt pozisyonlarındaki delme veya sondaj makinalarına ait aksam ve parçalar		
8431.49.20.11.00	8426.12.00.90 ve 8426.41.00.10 Alt pozisyonlarındaki makina ve cihazlara ait olanlar		
8431.49.20.19.00	Diğerleri		
8431.49.20.21.00	8429.51.10.90 ve 8429.51.99.90, 8429.52.90.00, 8429.59.00.90 alt pozisyonlarındaki makina ve cihazlara ait olanlar		
8431.49.20.23.00	8429.40.10.00 ve 8429.40.30.00 alt pozisyonlarındaki makina ve cihazlara ait olanlar		
8431.49.20.29.00	Diğerleri		
8431.49.20.31.00	8430.10.00.20 Alt pozisyonundaki kazık sökme makinalarına ait olanlar		
8431.49.20.39.00	Diğerleri		
8431.49.80.11.00	8426.12.00.90 ve 8426.41.00.10 alt pozisyonlarındaki makina ve cihazlara ait olanlar		
8431.49.80.19.00	Diğerleri		

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
8431.49.80.21.00	8429.51.10.90 ve 8429.51.99.90, 8429.52.90.00, 8429.59.00.90 Alt pozisyonlarındaki makina ve cihazlara ait olanlar		
8431.49.80.25.00	8429.40.10.00 ve 8429.40.30.00 alt pozisyonlarındaki makina ve cihazlara ait olanlar		
8431.49.80.29.00	Diğerleri		
8431.49.80.31.00	8430.10.00.20 Alt pozisyonundaki kazık sökme makinalarına ait olanlar		
8431.49.80.39.00	Diğerleri		
8481.10.99.00.00	Diğerleri	TS 5310	Musluklar (LPG Piknik Tüpleri İçin)
		TS EN ISO 2503	Gaz Kaynak Donanımı, Basınç Regülatörleri (300 Bar'a Kadar) - Kaynak, Kesme ve Benzeri İşlerde Kullanılan Gaz Tüpleri İçin
8482.10.10.00.11	Dış çapı 9 mm.yi geçmeyenler	TS 6269	Rulmanlı Yataklar-Bir Sıra Bilyalı-Radyal
8482.10.10.00.12	Dış çapı 9 mm.yi geçen fakat 30 mm.yi geçmeyenler		
8482.10.90.00.11	Dış çapı 30 mm.yi geçen fakat 52 mm.yi geçmeyenler		
8482.10.90.00.12	Dış çapı 52 mm.yi geçen fakat 100 mm.yi geçmeyenler		
8482.10.90.00.13	Dış çapı 100 mm.den daha fazla olanlar		
8483.50.20.00.12	Kasnaklar	TS 148	Kasnaklar - Kayışlar İçin

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
8536.69.90.00.11	Ev tipi fişler ve soketler	TS 40	Fişler ve Prizler - Ev ve Benzeri Yerlerde Kullanılan- Standard Föyler
		TS IEC 60884-1	Ev ve benzeri yerlerde kullanılan fiş ve prizler - Bölüm 1: Genel özellikler
		TS IEC 60884-2-5	Fişler ve prizler- Ev ve Benzeri Yerlerde Kullanılan- Bölüm 2: Adaptörler için ilgili özellikler
8547.20.00.00.00	Plastik maddelerden izole edici bağlantı parçaları	TS 3066	PVC Kuru Yer Buvatları
		TS 5104	Boru sistemleri - Kablo tesisi için - Bölüm 1: Genel özellikler Boru sistemleri - Kablo tesisi için - Bölüm 21: İlgili Özellikler - Rijit boru sistemleri Sıva Altı Montaj Kutuları - Sıva Altı Anahtarlar İçin - Evlerde ve Benzeri Yerlerde Sabit Elektrik Tesisatında Kullanılan - Standard Föyler
8708.70.10.00.00	Montaj sanayiinde kullanılanlar: 8701.10 Alt pozisyonundaki motokültörlere ait olanlar; 87. 03 pozisyonunda yer alan motorlu taşıtlara ait olanlar; silindir hacmi 2500 cm3'ü geçmeyen sıkıştırma ateşlemeli içten yanmalı pistonlu motorlu (dizel veya yarı dizel) veya silindir hacmi 2800 cm3.ü geçmeyen kıvılcım ateşlemeli içten yanmalı pistonlu motorlu 87.04 pozisyonundaki motorlu taşıtlara ait olanlar; 87.05 pozisyonundaki özel amaçlı motorlu taşıtlara ait olanlar	TS 8987	Karayolu Taşıtları - Otomobiller - Hafif Alaşımli Döküm jantlar
8708.70.50.00.13	Jantlar		
8708.70.99.00.13	Jantlar		

Ek 2'nin devamı

GTİP	Madde Adı	TS No	Standart Adı
8708.80.20.00.00	Montaj sanayiinde kullanılanlar: 87.03 Pozisyonunda yer alan motorlu taşıtlara ait olanlar; silindir hacmi 2500 cm3.ü geçmeyen sıkıştırma ateşlemeli içten yanmalı pistonlu motorlu (dizel veya yarı dizel) veya silindir hacmi 2800 cm3.ü geçmeyen kıvılcım ateşlemeli içten yanmalı pistonlu motorlu 87.04 pozisyonundaki motorlu taşıtlara ait olanlar; 87.05 pozisyonundaki özel amaçlı motorlu taşıtlara ait olanlar	TS 3034	Karayolu taşıtları -Süspansiyon sistemleri -Amortisörler
8708.80.35.00.00	Süspansiyon amartisörleri		
9303.20.10.00.00	Yivsiz, tek namlulular	TS 870	Tüfekler -Yivsiz, Setsiz, Ateşli Kara Avcılığı ve Müsabakalar İçin
9303.20.95.00.00	Diğerleri		
9306.21.00.00.00	Fişekler	TS 1889	Av Fişekleri
9306.29.00.00.00	Diğerleri	TS 352	Kurşun Av Saçmaları
9613.10.00.00.00	Tekrar doldurulamayan gazlı cep çakmakları	TS EN ISO 9994	Çakmaklar -Emniyet Kuralları
9613.20.00.00.11	Ateşleme sistemi elektrikli olanlar	TS ISO 22702	Çakmaklar-Genel kullanım için-Güvenlik kuralları
9613.20.00.00.19	Diğer ateşleme sistemli olanlar		
9613.80.00.00.12	Masa çakmakları		
9613.80.00.00.19	Diğer çakmaklar		
9613.90.00.00.11	Plastikten gaz haznesi (gaz içersin içermesin)		

Kaynak: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181230M1-2-1.pdf> (14/03/2019)

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Aktan, Coşkun Can ve İstiklal Y. Vural, **Rekabet Gücü ve Rekabet Stratejileri**, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Rekabet Dizisi 2, 2005
- Alkin, Erdoğan, **Uluslararası Ekonomik İlişkiler**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1990.
- Alpar, Cem, **Türkiye'nin Planlı Dönemde İmalat Sanayini Koruyucu Dış Ticaret Politikası**, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, 1974.
- Altıntaş, Ali, **Türkiye'de Koruma Politikası ve Dışa Açılma**, Ankara: DPT Yayını, No:2045, 1986.
- Arthur, Brisco Norris, **The Economic Policy of Robert Walpole**, 1907.
- Balassa, Bela, **Trade Liberalisation Among Industrial Countries; Objective and Alternatives**, Mccraw Hill Book Company: 1967.
- Balassa, Bella, The New Protectionism; **An Evolation and Proposals for Reform Challenges to A Liberal International Economic Order**, Intitute for Public Policy Research, Washington DC, 1977, 279-302.
- Bhagwati, Jagdish ve Mathias Hirsch, **The Uruguay Round and Beyond Springer**, 1998.
- Chang, Ha-Joon, **Kalkınma Reçetelerinin Gerçek Yüzü**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- David Ricardo, **Siyasal İktisadın ve Vergilendirmenin İlkeleri**, Barış Zeren (çev.), İstanbul: T. İş Bankası Kültür Yayınları, Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi, Mart 2008.
- Ellsworth, P.T. ve J. Clark Leith, **The International Economy**, Nex York: Macmillan Publishing Co. Inc, 1975.
- Engin, Nazım, **Uluslararası Ticarete Korumacı Eğilimler**, İTO Ya. No:1992-4.
- Ertürk, Emi, **Ekonomik Entegrasyon Teorisi ve Türkiye'nin İçinde Bulunduğu Entegrasyonlar**, Ezgi Kitabevi Yayınları, Mart 1993.
- Filippo, Cesarano, **Journal of International Economics**, 45, 1998.
- Gilpin, Robert, **The Political Economy of International Relations**, Princeton: Princeton University Press, 1987.

- Gottfried Von Haberler, *Theory of International Trade*, William Hodge and Company Ltd, London, 1953.
- Greenway, David, *International Trade Policy From Tariffs to New Protectionism*, The Macmillan Press, London 1983.
- Gülten, Kazgan, *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*, Remzi Kitabevi, 1997.
- Kalaycıoğlu, Sema, *Dış Ticarete Korumacılık ve Liberasyon, Teori ve Dünyadaki Uygulamalar*, İstanbul: Beta Yayınları, 1991.
- Karluk, Rıdvan, *Uluslararası İktisat*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Karluk, Rıdvan, *Uluslararası İktisat*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Kazgan, Gülten, *Ekonomide Dışa Açık Büyüme*, Altın Kitaplar Yayınevi, 1985, 106-116.
- Kazgan, Gülten, *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.
- Kazgan, Gülten, *İktisadi Düşüncenin Evrimi ve Politik İktisat*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1997.
- Kindleberger, Charles P., *Uluslararası İktisat*, (ev. Necdet Serin) Doğan Yayınevi, Ankara, 1970.
- Kreinin, M.E, *International Economics: A Policy Approach*, New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1991.
- Lang, Tim ve Colin Hines, *Yeni Korumacılık-Geleceği Serbest Ticarete Karşı Koruma*, Teoman Trn (ev.), İstanbul: Kaynak Yayınları, 2000.
- Moon, B., *Dilemmas of International Trade*, Oxford: Westview Press, 1996.
- Nuray, Haluk ve irin alı, *Avrupa Birliği'nde Tarife Dışı Engeller ve Bu erevede Türkiye-AB Gümrük Birliği'nin Değerlendirilmesi*, İstanbul: İKV Yayınları, No: 140, 1996.
- Obstfeld, Krugman, *International Economy Teory and Policy*, 4th Edition, New York: Addison Wesley, 1997, s.275.
- Olgun, Hasan ve Sübidey Togan, *Türk Ekonomisinin Dünya Ekonomisine Entegrasyonu*, Enka Vakfı Yayınları, 1984, s.20
- Pekin, Tefik, *Teşvik Tedbiri Olarak Sübvansiyonlar ve İşletme Kararları zerindeki Etkileri*, İzmir: Türkiye Vakıflar Bankası Yayını, Bilgehan Basımevi, 1988.

- Root, Franklin R., ***International Trade and Investment, Theory, Policy, Enterprice***, Ohio: South Western Publishing Co, Cincinnati, 1973.
- Salvatore, Dominick, ***Introduction to International Economics***, 1. Ed. John Wiley & Sons, Inc., 2005, 1-26.
- Samuelson, Paul, ***İktisat***, Demir Demirgil (Çev.), İstanbul: Menteş Kitabevi, 1982.
- Sassoon, Enrico, ***Protectionism and International Trade Negotiations During the 1980's***, New Protectionist Wave, New York University Press, 1990
- Seyidoğlu, Halil, ***Uluslararası İktisat Teori Politika ve Uygulama***, İstanbul: Güzem Can Yayınları, 2011.
- Seyidoğlu, Halil, ***Uluslararası İktisat: Teori Politika ve Uygulama***, Geliştirilmiş 12. Baskı, İstanbul: Güzem, 1998.
- Smith, Adam, ***Milletlerin Zenginliği***, Haldun Derin (çev), 2. Basım İstanbul: T. İş Bankası Kültür Yayınları, 2008, s.480-481.
- Tezel, Yahya S., ***Cumhuriyet Dönemi İktisadi Tarihi***, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1994.
- Tsoukalis, L., ***The New European Economy Revisited***, Oxford University Press, 1997, s.109.
- Tuncer, Selahattin, ***Korumacılık Teori ve Uygulama***, İktisadi Araştırmalar Vakfı.
- Vakıfbank Araştırma Dizisi, ***Gümrük Birliği'nin Türkiye Ekonomisi'ne Muhtemel Etkileri***, Ankara: VAD:2004.
- WTO, ***Table of Contents of Inventory of Non-Tariff Measures***, 2002.
- Yarbrough, Beth V. ve Robert M. Yarbrough, ***The "Globalization" of Trade: what's Changed and Why?***, Amherst College, USA, 1994.

Sürekli Yayınlar

- Bairoch, Paul, “*Economics and World History: Myths and Paradoxes*”, **University of Chicago Press**, 1993.
- Blecker, Robert A., “*Stolper-Samuelson Revisited: Trade and Distribution with Oligopolistic Profits*”, **Working Papers**, American University, Department of Economics, 06, 2012, Blecker.
- Bolat, Ömer, “*GATT-Uruguay Görüşmelerinde Son Durum*”, **İSO Dergisi**, Y.28, S.331, Ekim 1993.
- Deardorff, A.V., “*The General Validity of the Heckscher-Ohlin Theorem*”, **American Economic Review**, Vol.72, No.4, 1982, 683-94.
- Dinçmen, Yener, “*GATT ve Uruguay Round Müzakereleri*”, **Hazine ve Dış Ticaret Dergisi**, S.20, 1994.
- Eichengreen, Barry ve Douglas A. Irwin, “*The Slide to Protectionism in the Great Depression: Who Succumbed and Why?*”, **The Journal of Economic History**, Cambridge University Press, vol.70(04) 2010.
- Hein, John, “*Origins of The New Protectionism*”, **Economic Impact**, 3, 1983.
- John, Hein, “*Origins of New Protectionism*”, **Economic Impact**, 1983/3.
- Kibritçioğlu, Aykut, “*Friedrich List's Infant Industry Argument (Friedrich List'in Bebek Endüstriler Tezi)*”, **MPRA Munich Personal RePEc Archive**, Paper No. 2549, 1996.
- Onaner, Mehmet S., “*Dünya Ticaret Örgütü, Yeni Gündem ve AB Endeksi*”, **Dış Ticaret Dergisi**, S.2 Temmuz 1996.
- Ongun, M. Tuba, “*Yeni Korumacılık I*”, **Asomedy**, Nisan 1998, 28-42.
- Stolper, W.F. and Paul A. Samuelson, “*Protection and Real Wages*”, **Review Economic Studies**, Kasım 1941, 140-167.
- Togan ve Enç, “*Uruguay Round: Dünya Ekonomisinde Öngörülen Gelişmeler ve Türkiye'ye Sağlayacağı Yararlar*”, **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, Cilt.9, Sayı.100, 1994.
- Togan, Sübidey, “*İthalatta Vergi Uygulaması*”, **Yeni Forum**, Sayı:14, 1993.
- Wortmann, Herman R., “*Is the Kennedy Round a Giant Step Toward Trade Liberalization?*”, **Business Horizons**, Vol.8, Iss.1, (Spring 1965).

Diğer

- Atabay Baytar, Rana, “Dünya Gelir Dağılımındaki Bozulmada Yeni Korumacılığın Rolü”, **Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.
- Aykut Seymen, Dilek, “Dış Ticarete Korumacı Eğilimler ve Türk Dış Ticareti Açısından Değerlendirilmesi”, **Doktora Tezi**, 9 Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2000.
- Aykut, Kibritçioğlu, “Friedrich List Infant Industry Argument”, **Ankara Ün. Mpra**, Paper No:2549, Postad 07, Kasım 2007.
- Başaran, Bilge, “İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri”, **Uzmanlık Tezi**, T.C. Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı Ankara, 2004.
- Bozacı, Ümüt, “Dış Ticarete Tarife Dışı Engeller: Türkiye Avrupa Birliği Ticaretinden Örneklerle”, **Yüksek Lisans Tezi**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2005.
- Çulha, Hayrunisa, “Dünya Ticaretinde Korumacı Politikalar ve Türkiye Dış Ticaretine Etkileri”, **Uzmanlık Tezi**, T.C. Başbakanlık Gümrük Müsteşarlığı, Ankara, 2009.
- Ege, Aylın, “GATT Anlaşması Dünya Ticaret Örgütü”, **GATT Anlaşmasının Kavranması Stratejik Odak Nokta Projesi**, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, Mart, 1996.
- Ekinci, Aykut, “Günümüzde Dünya’da ve Türkiye’de Korumacılık Politikaları ve Uygulamaları”, **Doktora Tezi**, Anadolu Üniversitesi SBE, Eskişehir, 1997.
- Erbıyık, Hikmet, “Türkiye-Avrupa Birliği Entegrasyonunun Güçlendirilmesi Sürecinde Ticarete Tarife Dışı Engellerin Kaldırılması ve Standardizasyon”, **Doktora Tezi**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aralık, 1999.
- Esteban Ortiz-Ospina, Max Roser, International Trade, <http://ourworldindata.org/data/global-interconnections/international-trade/#exports-plus-imports-as-a-share-of-gdp-in-western-europe-1850-2000-carreras-and-tafunell-2008ref> . (15/11/2015)
- Gençosmanoğlu, Ömer Tarık, “Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Engeller ve Kullanım Kısıtları: Türkiye Örneği”, **Doktora Tezi**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Ankara, 2014.
- Gözel, İkbâl, “İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri Mevzuatı ve Bu Mevzuatın Risk Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi”, **Uzmanlık Tezi**, T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Ankara, 2011.

<http://ggm.gtb.gov.tr/data/521efb68487c8e6f0c303249/G%C3%9CMR%C3%9CK%20KANUNU%2012.12.2014.pdf>

<http://risk.ticaret.gov.tr/data/572b3a8a1a79f50cd8a22b1a/4en%20fazla%20ithalat%20yapilan%2020%20fasil.pdf>

<http://www.alomaliye.com/2000/11/04/gumruk-kanunu-4458-sayili-kanun/>

<http://www.alomaliye.com/2018/12/29/2019-turk-gumruk-tarife-cetveli/>

[http://www.gumruk.com.tr/files/2004-](http://www.gumruk.com.tr/files/2004-7305_ithalatta_korunma_onlemleri_hakkinda_karar.htm)

[7305_ithalatta_korunma_onlemleri_hakkinda_karar.htm](http://www.gumruk.com.tr/files/2004-7305_ithalatta_korunma_onlemleri_hakkinda_karar.htm) (İthalatta Korunma Önlemleri Hakkında Karar-2004/7305)

<http://www.mevzuat.net/abn/ana.aspx> (Dış Ticaret Mevzuatı > İthalat Mevzuatı > İthalatta Gözetim ve Korunma Önlemleri)

<http://www.mfa.gov.tr/1-95-sayili-ortaklik-konseyi-karari-gumruk-birligi-karari.tr.mfa>

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/06/20040608.htm> (İthalatta Korunma Önlemleri Yönetmeliği)

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/02/20130205-21.htm>

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141231M4-2-1.pdf> (Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi Kapsamında Tercihli Rejimden Yararlanacak Eşyanın Menşinin Tespitine İlişkin Karar - 2014/7064 -31.12.2014 t. 29222 s.R.G.)

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/11/20151114-4.htm> (Gümrük Genel Tebliği Uluslararası Anlaşmalar- (Seri No: 8) -14.11.2015 t. 29532 s.R.G.)

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/10/20181016-9.htm> (İthalatta Kota ve Tarife Kontenjanı İdaresine İlişkin Tebliğ (No: 2018/7) (16.10.2018 t. 30567 s.R.G.)

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/12/20181231M3-8.htm>

http://www.tim.org.tr/files/downloads/mevzuat/gumruk_kanunu.pdf

<https://ggm.ticaret.gov.tr/mevzuat/turk-gumruk-tarife-cetveli>

<https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/139889>

<https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/35008> (İthalatta Gözetim Uygulanması Hakkında Karar - 2004/7304 -29.05.2004 t. 25476 s.R.G.)

https://ticaret.gov.tr/.../Iharcata_Yonelik_Devlet_Yardimlari_Karari-dercedilmis.docx
(İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı 94/6401 -11 Ocak 1995 tarih ve 22168 S.R.G.)

https://ticaret.gov.tr/data/5b87cd2b13b8761160fa150d/ithalatta_Haksiz_Rekabetin_Onlenmesi_Hakkin_da_Yonetmelik.pdf (İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik -30.10.1999 t. 23861 s.R.G.)

https://www.ekodialog.com/uluslararasi_ekonomi/dis_ticarete_kisitlemeler_tarifeler_kotalar.html

https://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuat/kekdf_mevzuat/6_TEBLIG.htm

<https://www.itkib.org.tr/tr/bilgi-merkezi-dis-ticaret-mevzuat-standardizasyon-dis-ticarete-teknik-duzenlemeler-ve-standardizasyon-rejimi-karari.html> (Dış Ticarete Teknik Düzenlemeler ve Standardizasyon Rejimi Kararı - 96/7794 -1 Şubat 1996 t. 22541 Mük. s.R.G.)

<https://www.lexpera.com.tr/mevzuat/kanunlar/gumruk-kanunu-4458> (Gümrük Kanunu- 4458 -04.11.1999 t. 23866 s.R.G.)

<https://www.orgtr.com.tr/course/esyanin-mensei-madde-17-22/>

John, Chipman, “Factor Price Equalization and the Stolper-Samuelson Theorem”, **International Economic Review**, vol.10, Issue.3, 1969, 399-406.

Karakoç, Hacer, “Tarife Dışı Engeller, Mevzuat, Uygulama ve Trendler”, **Gümrük Müsteşarlığı Uzmanlık Tezi**, Ankara, 2008.

Köse, Ali, “Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Engeller: Anti-damping Vergilerinin ve İlave Gümrük Vergilerinin Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörlerine Etkileri”, **Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.

Nurmukhametov, Akhat, “Uluslararası Pazarlamada Tarife Dışı Engellere Yönelik AB-Türkiye Teknik Mevzuat Uyumu ve Telekomünikasyon Sektöründe Bir Uygulama”, **Yüksek Lisans Tezi**, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2004.

Şeker, Ayberk, “Tarife Dışı Önlemlerin Dış Ticaret Üzerindeki Etkisi: Türkiye Tekstil Sektörü Üzerine Bir Uygulama”, **Yüksek Lisans Tezi**, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası Ticaret ve Finansman Anabilim Dalı, Bursa, 2015.

Trade Summary For World, <http://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/WLD/Year/LTST/Summary>. (08/11/2015) International Trade Statics (1900-1960), <http://unstats.un.org/unsd/trade/imts/Historical%20data%201900-1960.pdf> (08/11/2015) (12/11/2015)

Uğur, Abdullah, “Türkiye’nin Dış Ticaretinde Tekstil-Giyim Sektörünün Yeri ve Yeni Rekabet Dönemi” <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/33/825/10464.pdf>

Ünüvar, Arife, “Mutlak ve Karşılaştırmalı Üstünlükler Kuramı Çerçevesinde İngiltere’nin İhracatı ve Türkiye’nin İhracatının Karşılaştırılması”, **Yüksek Lisans Tezi**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, Şubat 2008.

Vural, İstiklal Yaşar, “Türk Dış Ticaretinde Korumacılık”, **Doktora Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, İzmir, 1999.

Washington Economic Report “Four Accords Remove Customs Barriers to Trade Fourteenth in a Series on the Uruguay Round Trade Accord”, Special Issue: GATT and NAFTA III.

www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.doc (Çevre Kanunu-2872 -11.08.1983 t. 18132 s.R.G.)

www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.488.doc

www.wto.org

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-48222100>